LITTERAE SOCIETATIS IESV E REGNO SINARVM

Annorum MDCX. & XI.

Ad R. P. CLAVDIVM Aquauiuam eiusd. Societatis Præpositum Generalem.

Auctore
P. NICOLAO TRIgautio, eiusd. Societatis.

AVGVSTAE VINDELICORVM apud Christophorum Mangium.

M DCXV.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO MAXIMILIANO, Comiti Palatino Rheni, vtriusque Bauariæ Duci, &c. Domino Clementissimo.

CVm è Sinis nuper, Serenißime Princeps, negotiorum caussâ in Europam redire iussus essem, alienum fore arbitrabar, si præter cæterorũ morem è tam amplo regno uacuus redirem. Placuit igitur, itineris mei testimonium in Europam ferre, non quidem, vt alijs inde redeuntibus mos est, montium arcana & fuluam terram, non marium

spolia seu Erythræos uniones, non siluarũ delitias, Sabæasq́ segetes, non Serum labores & pretiosam vermium texturam, omnia olim peritura: sed delegi rem & instituto meo congruam, & tamen magnitudine nullis facilè mercibus cedentem. Partem enim alij, ego totum Sinarum regnũ in terras alio sole calentes, mecum deuexi: rerum scilicet in eo regno gestarum commentarios; quos, quantum per nauigationem & nautica impedimenta licuit, in itinere deinceps concinnaui, tumultuariè fateor, sed verè & cum fide. Neq; putaui gratius me quidquam Europæis Christianis afferre posse, quam si cognoscant

nouam

nouam Iesu Christi coloniam in præstantissimum illud simul & remotissimum Asiæ regnum tot retrò sæculis, mille seris veritati occlusum, nunc demum reseratum, deductam esse. Cum verò expositas hasce merces in lucem dare statuissem, id vnum spectaui, cuinam Christianorum Principũ eas primò spectandas & arbitrandas offerrem. nec quæsiui diu. occurrit protinus tua, Princeps, Serenitas, quam eo quo potui modo, & hac scriptione meâ venerari par fuit. nec id vnâ tantùm de caussâ. Vt taceam alias omnes, ea certè in auitam religionem tua est pietas, ea in societatem nostram est beneuolentia tua, illa sunt beneficia,

 neficia,

neficia, vt iure meritißimo meos hosce commentarios nomini præsertim tuo inscriptos voluerim. Germania loquitur quam constantiæ & pietatis facem præferas, dum tantæ ex aduerso tenebræ tam variè obluctantur. Eo porrò in societatẽ IESV affectu, tua Serenitas, maioresq́; tui feruntur, vt huius rei fama, iam pridem per maria expeditißimo cursu in Sinas usq; nauigarit, priusq́; penè de tuâ pietate Sinæ audiuerint, quã de Sinis Europa. Accipe igitur, Princeps Ser^me^. hosce meos de rebus Sinensium commentarios, beneficiorum in nos tuorũ pignus tametsi longè impar. maiora quidem (quis nesciat?) magnitudo

tua

tua postulat; minora tamen (quis ambigat?) modestia tua non recusat. Continet verò hæc à me scripta historia res in Sinis biennio gestas, & eas potissimùm quæ cũ bono rei Christianæ gestæ sunt. quæ omnia profectò, eò maiore desiderio, legentium alij peruoluent, quò magis à te probata esse intelligent. Bonus Deus, iacta apud Sinas Christianæ fidei semina potentiâ suâ producat, & florentem Bauariæ agrum clementiâ suâ conseruet. Romæ Calendis Martijs, Anno M D C X V.

Serenitatis vestræ.
addictissimus
Nicolaus Trigautius,
è Societate IESV.

APPROBATIO.

Annuas litteras Sinenses à R. P. Nicolao Trigautio Soc. Iesu conscriptas, & ab aliquot eiusdem Societ. Patribus censas, probatasq́, ego Melchior Härtelius Societatis IESV *per Superiorem Germaniam Prouincialis datâ mihi ad id à R. P. Ferdinando Alber nostræ Societatis Vicario Generali potestate in lucem dari permitto; fidemq́ manu meâ facio, & more Societatis consigno. Ingolstadij 25. Iulij, Anno* 1615.

Melchior Hārtelius.

Litteræ

Litteræ annuæ societatis Iesu è Regno Sinarum ad R.P. N. Claudium Aquauiuam eiusdem Societatis Præpositum generalem Anni 1610.

QVas in hoc vastissimo Sinarum Imperio, vel vt ipsi appellant, orbe terrarum, societas nostra fixit sedes, tanto inter se distant interuallo, vt vnius anni res gestæ non facile possint in vnum compilari: hinc sæpe factum est annis superioribus, vt si non omnino desiderarentur, saltem mutilę dissolutæque in Europam nauigarent, dum singula domicilia res apud se præclarè gestas, non ad vnum aliquem scriptorem, qui vnum è singulis membris litterarium corpus efformaret; sed ad P. V. singulatim destinarent. Huic malo vt obuiam iretur, nihil aptius visum est, quàm annuas litteras post annum scribere; sic enim futurum erat, vt serò

licet, ſed tamen aliquando peruenirent. Huius moræ tarditatem nemo mirabitur, qui ſcierit vnam eſſe Indicis nauibus è Macaënſi Sinarum portum, Ianuario ferê menſe, nauigandi tempeſtatem, quæ ſi elapſa fuerit, non niſi cum anno redeunte reuertitur: ſed neque hoc ſemper ſatis eſt ad litteras noſtras ex vltimis terrarum oris transmittendas: nam ecce tibi anno 1613. ante triennium geſta tranſmittimus. Nam ego in itinere hoc meo Romano litteras anni 1610. hærentes adhuc in India, Aprili menſe anni præſentis reperi. Et verò quoniam auctoritate P. V. latino ſermone ſcriptas anni 1611. mecũ deferebam, faciendum omnino putaui, vt illas latinitate donatas, his adiungerem, Luſitana exemplaria Indiæ ac Luſitaniæ relinquens: quò ſic & harum rerum cupidis citius fieret ſatis; & interpretes, locorum negotiorumque ignari, periculo errandi liberarentur.

De politico Sinenſis imperij ſtatu.

Exemplum ab Iaponicis annalibus mutuatus, prius quam ad ſingula domicilia deſcendam; de politico, deque ſocietatis, ac denique de rei Chriſtianæ in vniuerſum ſtatu pauca præfabor. Et quoniam biennij huius ferè fuit harum rerum idem ſtatus, hæc tria vtriſq; annalibus communia eſſe moneo. Cætera, quæ de ſingulis

gulis domicilijs dicturus sum, quo quæq; anno contigerunt, referentur. Quas perturbationes ac rerũ vices bellici tumultus suppeditant annalibus, eas mutua pax tollit, potissimũ si fuerit diuturna. Id in hoc Imperio licet vastissimo, si vspiã alibi toto terrarum orbe, videre licet. nam Prouinciæ vel potius Regna decem & quinque sic ab vno gubernantur, vt bene compositi corporis membra vnius animæ velut nutu vegetantur. Id omnes etiam ipsi Sinæ solent admirari, acceptumque referre litterarijs suis exercitationibus; quibus insudant, quotquot animis ad alta aspirant, tutius summa quæque adepturi; quam varijs rebellantium euentibus; potissimum cum nulli, ne infimo cuique, clausus sit aditus ad maxima; ac nulla prope sit dignitas, nisi quam sibi quisque fecerit; & si qua ab Regio sanguine nobilitas est, ea nihil publici muneris attingit, sed totam in annuo prouentu, qui etiam in magistratuum manibus est, conseruat maiestatem: hinc fit vt Regius sanguis ab omni publico munere semotus, nihil possit; & cæterorum animus suis studijs occupatus, eorumque studiorum sperato præmio lactatus, nihil vltrà velit. Qui nunc & ab annis quadraginta regnat insigni est prudentia, sed tanti Principis virtus ijs fædatur vitijs, quæ à veri cultus experte decet expectare. Regni hæredem longe aliter tractat, quam vel eius dignitas, vel pater-

nus amor postulat: nam cum superioribus annis alium ætate secundum inaugurari totijs viribus conatus sit, gratiosiorem illum, & gratiosioris Reginæ filium, idque non impetrarit, obsistente Regno vniuerso (cuius magistratus omnes, qui tum in aula complurimi versabantur, depositis & ad palatij parietes appensis dignitatum insignibus, sese abdicabant) alieniore semper in eum animo fuit, quem vellet nollet regni hæredem nominarat. Itaque cum nuper Principis Parens ex ea ægritudine, quæ mortem ei attulit, decumberet; vix à Patre filius, vt moriturae parentis extremum spiritum exciperet, impetrauit; sed tamen vt sine arbitris eam viseret; extorqueri non potuit; nam Eunuchi duo adiuncti sunt, dictorum omnium testes quæ ad Regem referrentur. Parens filium solata, dixisse fertur, bono animo esset, inopiamque fortiter ferret (vix enim ei necessaria ab Rege suppeditantur, & cæterorum nemo Regis metu id audet) nondum in Imperio Sinensi contigisse, vt Rex aut Regni hæres fame interiret. Mortuam porro Principis Matrem vetuit Rex solito luctu pompaquê publicè honorari.

Rex Idola non colit, sed vel nullum præter se numen nouit, vel si suorum maiorum obscura vestigia secutus, vnum cæli dominum ac supremum rerum omnium Gubernatorem non abnuit, ita eum colit; vt minimè nosse videatur.

Eius-

Eius porro mater vetula, quò inferis propior, eò in falſorum Deorum ſimulacra religioſior euadit. Varijs enim in locis fana extruit, aut innouat, fanorum miniſtros alit; idque tanto ſumptu, vt vno in cænobio ſupra mille ſuſtentet. Quamobrem in aula (quanquam vbique deſpicatiſſimum eſt hominum genus) ij paulo lautiùs habentur. Vnde vulgi dictum eſt: In vrbe Regia Hó-xám (ſic enim profanos ſuos ſacerdotes vulgò appellant Sinæ) in Prouincijs Magiſtratus coluntur.

Non omittendum mihi videtur hoc tempore crudeliſſimum ſcelus ſeueriſſimè ab magiſtratibus ac Rege expiatum. Sinæ ad inſaniam prope, vitæ longioris (quia æternam ignorant) præcepta conſectantur. Hinc fit vt impoſtores multi toto regno ea per fas nefasque venditent. Ex ijs vnus, isque litterario gradu inſignitus, qualis apud nos eſt licentiatorum, hoc artificio magnas opes ſibi comparabat. nam vt nouum aliquid auderet, non dubitauit è coëmptorum puerorum ſanguine, quos clam per ſummum nefas mactabat, pharmaca componere. Ea res domeſticæ pellicis vnius, quas habebat quam plurimas, indicio foras erupit. Comprehenſus eſt, ſceleris conuictus, ac tandem à dubijs diu magiſtratibus, quâ pænâ tantum ſcelus expiarent, hoc ſupplicio damnatus eſt, vt ad palum alligati viuum corpus, reſectis nouaculâ ter mil-

le carnis frustulis, laceraretur, qua in carnificina quoad fieri posset parceretur vitæ. Hæc sententia ad Regem refertur, vt eam ex more in re tam insolenti comprobaret. Is rescripsit eam pænam sibi etiam imparem tanto crimini videri; sed quia maiorem nullam inueniret, sibi arridere. Itaque nocens innocentium sanguinem suo tamdiu luit, quamdiu toto in corpore locus aliquis vulneri patuit, in ter mille frusta discerptus. Hæc breuiter præfari visum est, ne nesciretur quo in statu res huius regni publica versaretur. Sed nunc ad ea quæ sunt instituti nostri propria, sermonem conuertamus.

De socijs in hac expeditione Christiana vniuersim.

Hoc de quo agimus, biennio numerauit societas nostra in hac expeditione Christiana viginti, accersitis in numerum duobus, qui hoc ipso temporis cursu ad suorum laborum præmia euolarunt, de quibus suis locis. Reliqui duodeuiginti constant ê sacerdotibus Europæis vndecim, & septem fratribus Patrum adiutoribus; hi sunt eorum Sinarum filij qui iamdudum Christianis sacris imbuti, in Macaënsi, PortuLusitanorum oppido degunt, iam nō religione solum, sed etiam cultu ac educatione magis Europęi prope, quam Sinæ. Hi omnes in quinque, domici-

domicilia distributi (quanquam priore huius biennij anno erant quatuor dumtaxat) modicum fermentum, ingentem massam condire pergunt,& vt laboribus sufficerent, valetudine ferè vsi sunt prosperâ. Verum animi vires non parum promouit Iubileum S. D. N. Papæ Pauli v. quod licet serò, tandem tamen ad nos aliquando peruenit, speratosque, vt speramus, fecit fructus; maximè cùm in Superioris visitationẽ inciderit, qui sedes nostrorũ omnes (quoniam è Xauceana sede, quæ prima nostros ingredientes excipit, in aulam Pequinensem, sedium nostrarum remotissimam, sese conferebat) ex itinere visitauit. Id vt fuit nouum, ita gratum atque fructuosum. Cum enim bonæ memoriæ P. Mattheus Ricius (de cuius fælici transitu mox dicemus) necessariò in aula resideret, omnibusque idem præesset, mutuo ferè litterarum commercio omnia gerebantur; nisi si quando extra ordinem visitatio instituueretur. Cum itaque P. Nicolaus Longobardus, qui Xauceanæ sedi iam multos annos in magna temporum varietate præfuerat, in demortui locum suffectus esset, auditâ Patris morte substitit, dum speratum ab socijs Macaënsibus de more subsidium exciperet, quod etsi fuit spe minus, & nostrorum paucitati reique familiaris inopiæ tam impar, vt sustentari omnino hæc expeditio non posse videretur; tamen vt discamus è diuina manu pen-

dere, non solum viximus, & antiquum tenuimus, verùm etiam animus fuit, ad templum perelegans in NanquinensiRegia meditandum, & intra eundem annum perficiendum. Aucti etiam sumus sede noua in habitatissimo vt fertur totius Imperij Sinensis emporio: nihil enim difficile est Domino mira facere, vt cùm sacris litteris loquar, in multis vel in paucis. Sed hæc sigillatim infra suis locis.

Dominus itaque messis in hunc agrum suum tres hoc tempore nouos operarios euocauit. Hi fuere, P. Felicianus à Silua Lusitanus, qui biennio ferè ante desperatam valetudinem ad spem reducturus, in Macaënse Collegium superiorum authoritate concesserat, eaque confirmata (licet non inutilem ibi indigenis, qui è Lusitanorum consuetudine & commercio in nostra sacra transeunt, operam daret) ad intermissam tamen stationem veteranus iam tyronum ductor redibat. Tirones verò duo fuêre, P. Emanuel Dias, etiam Lusitanus, qui totos septem annos in eodem Collegio Theologiam professus, ita necessarius ibi iudicabatur, vt nonnisi admotis machinis, hanc arcem expugnarit. Alter fuit P. Nicolaus Trigautius Belga qui hoc eodem anno ex India aduenerat. Hi tres cum in Xauceanam sedem ipsó D. Thomæ totius Orientis Apostoli die festo peruenissent, excepti sunt solitis ac insolitis Patrum, qui ibi residebant,

bant,officijs. P. Nicolaus Longobardus domo breui compoſitâ & P. Gaſpari Ferreiræ commendatâ, relictoque illi ſocio Patre Emanuele Dias cum reliquis duobus in interiora regni iter arripuit. Hoc iter paucis perſequi hoc loco viſum, quoniam nullius eſt priuati domicilij, & habet nonnulla ſcitu vel neceſſaria, vel non iniucunda.

Bene auſpicato die, quo Magi ſtella duce ſolem inuenerunt, iter aggreſſi paucis poſt diebus extremam Prouinciæ Cantonienſis vrbem Nan-hium nomine tenuerunt. Ibi magna facilitate tranſmiſſo ponte, non ſine numine, magiſtratuum qui viatores eo in telonio explorant, diligentiam euaſerunt. Hinc iter eſt tereſtre diei vnius, medius enim eſt mons præruptus inter duo flumina, quæ ex eo naſcuntur qui olim natura inuius, factus eſt arte peruius; diffiſſis, vt olim Alpibus ab Annibale, ita hîc rupibus, inter quas ea apparent præcipitia, quæ, licet tutis, viatoribus horrorem incutiant: Et tamen ita facile redditum eſt hoc iter, vt è ſella geſtatoria baiulorumque humeris nihil opus ſit toto itinere deſcendere. In montis apice fanum eſt perelegans illi extructum qui hoc iter aperuit. Is fuit è Cantonienſi Prouincia oriundus quidam, cum ſummum totius regni gereret magiſtratum, Colaum vocant, quod nomen antiquum regni propugnaculum ſonat. In eo templo ſta-

tua illi erecta, ad eamque suffitus perpetuus, non cultu Numinis, sed beneficij memoria, constitutus est: Templi parietes & area varijs in beneficij laudem poëmatis marmori insculptis exornatur.

Hunc morem Sinæ erga publicè bene meritos obseruant. Inde mox in eo ipso vertice porta est ingens Cantoniensis & Chiamsinensis Prouinciarum limes.

De hoc monte, qui diei vnius iter habet, omitti non potest res memorabilis. Ex hac prouincia in reliquum orbem Sinicum,& vicissim, frequens est commercium. Itaque merces, quas duorum nobilissimorum fluminum ora continuò euomunt, baiulorum humeris hinc inde transmittuntur, quorum numerus supra tria millia esse perhibetur; præter iumenta, quibus etiam onera conuehuntur. hæ merces hospitiorum dominis commendatæ, tanta fide transmittuntur, vt eò tota fides Sinica, quæ reliquo regno rara est,conuolasse videatur. Transmisso monte denuò nauigare aggressi, flumen ingrediuntur, quod initio angustum ac vadosum, in eam deinde magnitudinem excrescit vt Filij maris meritò nomen inuenerit. Initio dixi vadosum,hyeme potissimùm, quo tempore contrà quam in Europa,maxima est siccitas. Itaque eo tempore multa nauigia scopulo & vadis illisa dissiliunt, nec vnquam ferè nauigatur sine

obuijs

obuijs naufragiorum tabulis. Socios diuina bonitas non leui periculo, cum ad scopulum allisissent, liberauit, & Nan-cham, alteram nostrorum sedem, indeque Nanquinum secundo flumine cursuque deportauit. Vnde superior Pequinum cũ vno socio incolumes peruenere.

Hactenus in hac nouella Ecclesia baptismi forma ijs in casibus, quibus necessitas Ecclesiæ ritus, sacerdotalesq; manus non admittit, vulgò vtebantur Neophyti latina, Sinicis Characteribus expressa. Id habebat periculi non parum, nam Sinarum Characteres longè ab Europæis distant, neque enim vlla habent elementa, vti nos, quibus aliarum linguarum sonos scribendo effingant. Immo sunt apud nos tres omnino consonantes. B. D. R. quæ apud Sinas nullum omnino habent vsum, nec vllo è suis Characteribus effingi possunt. Itaque pro his sonus aliquis quam minimè remotus est reponendus. Sonum dixi nam consonantes ipsi vocalesque nostras omnino non norunt (tot enim sunt apud eos hieroglyphici characteres, quot sunt res rerumque dictiones) habent tamen sonos nostris vocalibus aut consonantibus, licet non omnibus, respondentes. Prætorea nusquam duas consonantes, nulla vocali media, norunt. Immo exceptis M. & N. nulla alia consonante terminant dictionem, sed omnes in vocalem desinunt. Ex his facile videre licet non paucos, ad

paucas

paucas illas Baptiſmi formæ dictiones ſcribendas, characteres tota lingua Sinica deeſſe, ac neceſſariò maximè vicinos alios ſonos aſſumi; quod etſi non eam videbatur adferre varietatem, quæ formam irritam redderet; tamen in re tanti momenti ſecuriſſimum, eſt omnino ſecurius. Potiſſimum cum longe grauius ad hæc accederet, quod illi ipſi Sinici Characteres variè varijs in locis efferuntur, & in quibusdam ita diuerſi ſunt ſoni, vt nihil commune habeant. Itaque periculum erat, ne alicubi latinam formam Sinice ſcriptam ipſa vix latinitas agnoſceret, tanto animarum periculo. Denique vt hæc omnia nihil obſtarent, peregrinos, & quos non intelligebant, ſonos prope nulli fideliter memoriæ poterant commendare. Itaque in Neophytorum ſæpe oculis, qui tamen rei Chriſtianæ bene periti erant, Catechumeni formæ ignoratione, ſine baptiſmo decedebant, magno vtrimque iuſti doloris ſenſu. Huic malo itum obuiam ſublatis quibusdam quæ obſtare videbantur, factumque vt quam vnaquæque gens ſuo idiomate baptiſmi formam habet, ea quoque Sinenſis Eccleſia non careret; qua nunc vel pueri poſſunt ſalutaribus aquis eluere morientes: quod ſalutare inſtitutum annalibus dignum mihi viſum eſt, ne neſciretur à poſteris, quo potiſſimum tempore fuerit hoc in morem inductũ.

Affero denique hic vnum, quod vt ſcio læ-

tiſſimum fore, ita in huius capitis finem conſultò reſeruaui. ſcilicet videri nunc nobis omnibus, noſtrorum in hoc regno perpetuam ſtationem extra periculum eſſe; quam, vt ſperamus, nulla quantumuis aſpera perſecutio excutiet: nam faciliùs Sinæ nos in perpetuum conijcient carcerem, aut extremo ſupplicio afficient; quam adduci ſe ſinant, vt noſtros, iam intimè rerum ſuarum conſcios, è regno eijciant: qua enim ex cauſa illi aduenas intra fines ſuos non admittunt; eadem ſemel ingreſſos retinent. Id maximè patet è multis Mahometanorum millibus, qui in celeberrimis emporijs non impunè ſolum degunt, ſed neque à litterarijs honorum gradibus, neque à Reipublicæ muneribus excluduntur; tametſi ſint aduenæ, eorumque poſteri, qui ab occidente in hoc Regnum irruentes, illud ſibi quondam ſubiecere. Lex quoque eſt ab Sinis lata, quæ hodieque obſeruatur ea in vrbe, quæ Mahometanos ab occaſu negotiatores excipit, in Xenſi prouinciæ finibus (qua in vrbe Fr. noſter Benedictus de Goës Luſitanus, qui ex India Cataium luſtraturus venerat annis ſuperioribus diem ſuum obijt) ea inquam in vrbe lex eſt, vt ſi quis aduena nouem annorum ſpatio illius vrbis incola fuerit, ad ſuos redire ne permittatur. In cauſa verò noſtra ſæpe hoc patuit, ſed anno potiſſimum 1612. quo contigit noſtros Nauceana ſede pelli, non tamen ad ſuos, ſed

ad regni interiora liberos dimitti, vt illius anni annales referent.

De rei Christianæ statu in vniuersum.

Sapientissimus naturæ auctor vt tenuibus sensim incrementis rerum omnium erexit ætates, ita in ijs quoque, quæ supra naturam Diuinus fauor euehit, facere videtur. Itaque dum huius expeditionis Christianæ initia lego, & intueor præsentia, videtur mihi non immeritò huius Ecclesiæ status ad obitum vsque P. Matthæi Ricij, qui hunc fætum obstetricatus est, & tenerrimè educauit, infantia posse appellari. Ex eo iam tempore pueritiam ingredi, & sensim adolescere dici potest; vnde non abs re erit, paulisper in hoc velut duarum ætatum discrimine, nonnihil cum præteritis præsentia conferendo, breuiter ostendere, quid hactenus perfectum sit, in eorum maximè gratiam, ad quos superiorum annorum litteræ, quas audio non semel defuisse, minimè peruenerunt. Id breuissimè faciam, nam hoc ipso quoque anno nauigat P. Matthei Ricij historia, quam ille italico sermone paucis ante obitum mensibus, velut futurorum præsagus, ad hæc vsque tempora iam inde à suis initijs concinnauit. In hunc etiam locum congeram ea, quæ non sine nota omitti, nec sine fastidio possunt in singulis sedibus legi: ea solùm singulis

gulis domicilijs reseruabo, quæ cuique ita sunt propria, vt cum reliquis non sint vlla ratione communia.

Huius regni Tyranidem humani generis hostis ita inuaserat, vt planè omnes ad Christianam libertatem aditus in perpetuum obstruxisse sibi videretur. Sed quia non est consilium aduersus Dominum, ita Euangelij sui eo præcones immisit, vt spe faciliorem, opinione fæliciorem prouentum reddiderit. Et quidem ita sibi persuadeant omnes necesse est, fidemque ijs habeant, qui rem manu palpant, plus his 30. annis, ex quo societas in hoc regno sedem fixit, esse perfectum, quàm integro sæculo à peritis rerum æstimatoribus, solito cursu rem metientibus, sperabatur. Et rursum plus hoc postremo biennio, de quo agimus, ex quo P. Mattheus Ricius diem suum obiens, rem Sinicam è cælo procurat (quod ipse futurum longê ante prædixerat, vt infra narrabitur) quam reliquis omnibus retrò lapsis annis, vt ex his annalibus facile colligetur.

Initio Nostri Profanorum Sinensium Religiosorum habitu in Sinicum regnum ingressi, parum aut nihil annis prope viginti rem Christianam promouebant. Sed tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad ingressum nobis via patuisset. Conceperant de Nostris initio Sinæ nugacia quædam; qualia sunt peritos esse

alchi-

alchimiæ,habere vitæ in multos annos protrahendæ præcepta (quæ duo Sinæ ad amentiam prope consectantur) & tamen nec hoc sine numine,neque enim alia vlla ad nos interim , dum cognosceremur, retinendos via patuisset. Demum inspirante Deo, Nostri habitum cultumque mutarunt,in litteratorum Sinensium ordinem, quantum Christiana Religiosaq; professio ferebat,transeuntes: Ex eo tempore omnia crescere,cæperunt. Sanè primis illis temporibus, cum P. Mattheus Ricius pro aduena sacrificulo haberetur; eaque necessariò toleraret ab omnibus, quæ despicatissimum hoc hominum genus solet,è nostris fratribus vnus, qui hodieq; viuit, narrat, se,cum de hoc ipso quereretur, quasi amissa spe rei Christianæ promouendæ, iussum bono animo esse, futurum breui, vt Patres nostri cum summis illis magistratibus,quos Colaos vocant,considerent. Id tum incredibile visum est, & paradoxum; at non hoc solum ei ante obitum, sed maiora etiam post obitum contigerunt. Verum dicat aliquis, Neophytorum millia volumus, nō hos fumos, idem quoque credibile est eos velle, qui seipsos hnic vni rei tot aditis periculis tam procul à suis, apud quos coli poterant,consecrarunt. Sed velim omnino intelligant omnes, Sinensem Missionē haud paulò aliter, quam cæteras, metiendam; cuius cardo in hoc vertitur, vt à Sinis cognoscamur,

mur, nihil rerum nouarum moliri, nihil lucri ſpectare, ſolam Dei legem, eamque regni bono nihil aduerſantem, veniſſe propagatum; hoc ſi ſemel ſtabiliatur, erumpet vno impetu fœtus, qui tanto labore concipitur. Itaque conſultò numerum fugimus (qui tamen iam ad quinque millia paucis annis excreuit) multitudinem declinamus, populares cœtus pertimeſcimus, tametſi neminem reijcimus, ne tot annorum labor vno die intereat. In hoc incumbimus, vt magiſtratus nobis ac Deo conciliemus, futurum poſt hac ipſimet aiunt, vt vulgus eorum authoritatem ſequatur. Itaque rem Chriſtianam tantum proceſſiſſe credendum eſt, quantum authoritatis Diuina lex, eiusque præcones ſibi compararint; tantum defeciſſe quantum indiſcreto ardore numerus excreuerit.

Sed quoniam de re Chriſtiana vniuerſim agitur; operępretium facturus mihi videor, ſi rationem noſtram in lege Diuina explicanda, paucis aperuero; nam ea fortaſſe multum diſtat ab eo, quod nonnulli arbitrantur, qui nos velut per cuniculos ac latebras in Gentilitatis arcem irrumpere opinantur.

Initio igitur cum quotidiani domum ventitant hoſpites, ferè de rebus noſtris, itinere, libris, ſcientijs, illatus ſermo collocutionem aperit; tum quædam etiam petentibus oſtenduntur, vt horologium, clauicordium ſed potiſſimũ

Imago Christi Seruatoris, quam nemo est hospitum, qui non visat ac, licet adhuc Ethnicus, veneretur, edoctus primum non esse hanc effigiem vti cætera suorum idolorum simulacra, sed summi rerum omnium moderatoris ac cæli Domini, à quo res omnes vt Principio atque fonte dimanant. Eum, licet omnis figuræ corporisquè sit expers, postquam tamen è cælo in terras humanam speciem indutus descendit, pingi à nobis hac specie ac vultu solere. Inde sermone ex vno in alium protracto, planè ostenditur, quæ ab Idolorum cultoribus coluntur simulacra, nihil habere Diuini; quanquam non ita sint hebetes Sinæ, vt in simulacris sistant; sed ea Deorum effigiem putant. Verum ostenso Deum esse vnum, sæpe ad id confugiunt, saltem Dei seruos & amicos honore dignos, quod homines multa docuerint cum virtute coniuncta. Sed rursus cum audiunt, de Deo nullum verbum locutos, omnes honores, templa, ritus sibi arrogasse, facile dant manus. Inde ad alias eorum ineptias refutandas pergitur. De Pythagorica metempsychosi, quam mirum in modum in hoc regno Idolorum cultores propagarunt, de hominis dominio in bruta, eaque mactandi libertate, & alijs quamplurimis disputatio instituitur.

Cum his, qui antiqua suorum Regum, suique Confutij, Sinensium Philosophorum Principis, dogmata

dogmata sectantur, alia planè initur ratio: nam ostenditur quam nostra nihil eorum placitis repugnent, Idem Numen, idem lumen, sed quoniam vtrumque intra naturæ sphęram illis micat, necessariò multas tenebras admixtas habere, quas Diuinus ille sol suo aduentu discussit. Hinc de incarnato Dei filio, eiusque causis, deque Originis culpa, de anima immortali, de prœmio bonorum ac malorum disseritur. Hæc omnia cum Ethnicis quotidie planè ac lucidè, & in omni consessu disseruntur, non quidem singula cum singulis, sed quæ pro loco ac tempore videntur opportuna. Ex his sæpe fit, vt conuicti admitti in discipulos postulent; quod ritu Sinico fit in hunc modum. Ad septentrionem collocata in aulæ capite sede, vultu ad meridiem verso (si quidem loci situs permittit) considet, qui in magistrum eligitur: Discipulus ex aduerso quaterna corporis inflexione stans, & quaterna item poplitibus flexis, capite ad terram vsque demisso magistro cultum exhibet. Exinde per totam vitam in omni congressu conuiuioque Magistro ad latus assidet, licet ad maiorem postea dignitatem discipulus supra Magistrum euehatur. Hunc ritum nostri minimè admittunt, tametsi nihil omnino profani cultus habet, asserentes eum honorem Deo, cuius se discipulos esse volunt, exhibendum, nos nihil esse, nisi eius interpretes ac præcones. Id modestiæ genus Sinæ su-

ſpicere norunt,qui ſoli mihi videntur inter Ethnicos demiſſionem agnoſcere & celebrare, faciliusque ſe ſubmittunt. Rogat deinde qui dedit manus, dari ſibi Chriſtianæ doctrinæ compendium,quod perlegat ac ediſcat. Sed iubentur primum attontè ſecū ipſi perpendere, quid agant, & alio die,re maturius agitata,redire. Sæpe hac ratione ſecundò ac tertiò remittuntur. Demum vbi iam ſatis ſibi conſtare videntur in ædem ſacram deducuntur. Ibi ſuper aram collocato doctrinæ ſacræ compendio, accenſiſque cereis ac ſuffitu, quo ritu Magiſtrum ſolent, eum qui ſolus ac verus eſt Magiſter, venerantur; acceptoque ex ara ipſa libello,domum redeunt, Doctrinæ Chriſtianæ capita memoriæ mandaturi. Quod cum fecerunt,ad nos reuertuntur, ac tum demum verè ac ſeriò myſterijs noſtræ fidei omnibus imbuuntur; repetitiſque his,quæ ſupra diximus, atque confirmatis, clarè ac dilucidè Auguſtiſſimum Redemptionis noſtræ myſterium, Chriſtique crucem ac mortem edocentur; ac nullus omnino ſacris aquis eluitur; niſi prius hoc myſterium ritè ac ſufficienter edoctus. Inde ad reliqua ſymboli Apoſtolici capita, orationemque Dominicam & Angelicam Salutationem ac Decalogi præcepta,tum deniq; ad Sacramenta,ſed potiſſimum Baptiſmi,Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ tranſitur: quod cum ſemel atque iterū, ac ſæpè tertiò accuratè perfectum eſt, volenti

Baptiſmo

Baptiſmo dies indicitur. Hæc ferè ratio ſeruatur cum Tyronibus, nomen Deo daturis. Deinceps, quibus auxilijs Neophyti foueantur, breuiter commemorabo.

Maxima eſt Noſtrorum cura, ne incultus ager accepti ſpem ſeminis fallat: itaque modis omnibus adlaborant, vt Neophyti in his, quæ iam Catechumeni audierant, confirmentur; ſed imprimis vt ne legis auditores tantùm & non factores inueniantur. Hoc potiſſimùm frequentibus domi noſtræ cœtibus conſequuntur, quam ad rem ſacrorum faſtorum indiculus Sinicè quotannis renouatur (ad annuam enim renouationem cogit anni Sinenſis ratio, qui lunæ periodis curſum determinat) ex eo indiculo Neophyti intelligunt, quibus diebus in ædem ſacram ſit ſibi commeandum, quod faciunt accuratè ſanè. Et hoc eo magis mirum eſt, quod in Re Sinenſi publica nullus ſit quieti deſtinatus dies, æque omnes labor atque cupiditas ſibi vindicarunt. His in cœtibus ſacroſancto Miſſæ ſacrificio interſunt, idque tanta modeſtia, nemo vt adeſſe videatur. Mihi ſæpè in mentem venit, ſi liceret Europæis Sinicam modeſtiam ritusque intueri, fore vt id multis ſpiritualis ſolatij dulces lacrymas excitaret. Nam quoties ſacerdos flexis poplitibus adorat, & quoties ad eos conuertitur, ipſi demiſſo in terram capite venerabundi, ritus noſtros imitantur; & vt gens eſt mirè ritibus

dedita, suspicit nostros, ijsque summopere delectatur. Hinc peracto Missæ sacrificio, opportuna cohortatione ad officij sui rationem excitantur, quam pari attentione excipientes, non sine fructu in aures admittunt. Pro ratione festorum dierum non solum Christianæ fidei Mysteria illis explicantur, sed etiam ijs ritibus, quos suis Ecclesia temporibus instituit, imbuuntur. Nam & cereorum benedictio, cinerum, ramorumque distributio cum apposita explicatione perficitur; quibus non solum fouentur illorum animi, sed corpora etiam sæpe recreantur; sacrorum ramorum potissimum & aquæ lustralis vsu, quibus pro pharmacis ad quotidianas ægritudines depellendas frequentibus auxilijs edocti vtuntur. Inuenerunt ipsi certum pharmaci genus sibi admodum salutare. Sacri rami particulam aquæ feruenti imponunt, eam deinde aquam, & cum ea certissimam ferè salutem epotant. Sed omitti omnino non debet hebdomadæ maioris pietas, in qua ad memoriam Redemptionis nostræ feria sexta in Parasceue solemnis Crucifixi adoratio instituitur, tanto cum doloris sensu, vt multis lacrymas excitet. Et sanè qui hanc adorationem videt, nihil habet, quod Europæam pietatem desideret, solam multitudinem ac sacrorum ornamentorum apparatum inferiorem iudicabit. Neophyti porro nostri his in cætibus ad sacramentorum frequentationem, potissi-

mum pænitentiæ, informantur. Itaque initio Sinensis anni (qui in februarium ferè incidit quadere anno insequenti plura) festisque solemnioribus, & aliàs sæpe illud frequentant, magno tum suo fructu, tum Patrum solatio, qui animorum sæpe puritatem & innocentiam admirantur: qui verò ad Augustissimum Eucharistiæ mysterium magnò delectu admittuntur, ij iam sibi videntur Christianæ pietatis apicem attigisse. In operibus quoque, quibus alienæ miseriæ succurritur, sedulò se exercent, visendis ægris iuuandisque vel stipe corrogata, vel oratione, quam sæpe vel ad ægri lectulum, vel in templo nostro simul plures instituunt: qua in re magnum Christianæ charitatis specimen præseferunt, Ethnicis admirantibus hàc in regno Sinico, in quo nulla est prope charitas nisi propria, nouitatem. Sed omissis alijs permultis, tandem ad singula domicilia descendamus.

Residentia Pequinensis.

IN hac sede tres è nostra societate Sacerdotes, fratres duo residebant primis anni mensibus. hunc numerum minuit Pater Matthæus Ricius huius missionis prope primus parens ac auctor, nam is Majo mense ad suorum laborum præmia euolauit. Ei, quoniam multa habet minimè omittenda, postremum locum reseruamus: nunc quæ huius domicilij reliqua sunt præponamus.

Ex ijs qui nouum Christi gregem auxere, primus merito numerandus est antiquus ille rerum nostrarum admirator Ligocun in Baptismo Leo appellatus. De eo multa repeterem è superioribus annalibus, nisi ex historia vniuersę rei Christianæ, simul cum his, vt spero, lucem visura, peti possent ea, quæ desiderantur. Eum complures iam annos P. Matthæus Ricius in Ecclesiæ sagenam ita compellebat, vt quibusdam prope nimius in eo colẽdo videretur. Nam tametsi erat Ligocun maximæ non authoritatis solum, sed etiam ingenij, non tantus tamen nonnullis videbatur, vt pro eo tantum iure bonus senex laboraret, eam potissimum apud Sinas in ex-

in extrema ſenectute exiſtimationem conſecutus. Nam id ætatis nihil dubitauerat proximè ſuperioribus annis in eius domum quotidie itare, mathematicam prælectionem ei præbiturus. Sed nimirum hac eſcâ illectum paulatim altioribus eum myſterijs imbuebat, & iam diu ipſum eò perduxerat, vt de fidei noſtræ veritate nihil hæſitaret. Sed is Polygamiæ nexibus impeditus, ſeſe minimè expediebat. Verùm hoc tandē anno dirupit omnia eius vincula Dominus. Regebat vnam è Prouinciæ Pequinenſis Ciuitatibus, & in aulam cum reliquis totius regni Collegis venerat ad Regem de more viſitandum. quamdiu in vrbe regia conſedit, frequens erat domi, nec ſolus; nam cum ſe ipſe Patris diſcipulum vel in omni ſermone vel libris etiam ſcriptis prædicaret, efficiebat, vti multi ad eum audiendum vêntitarent, quem vir tantus tanta ambitione pro Magiſtro venerabatur. Intentus erat in omnem occaſionem bonus Pater; ſed ille nihil nunc quàm aliàs, acrius ad veram animi libertatem aſpirabat: & iam data diſcedentibus Magiſtratibus dies appetebat. quo tempore nihil dubium eſt, acrioribus precibus amici ſalutem eſſe à Domino impetratam, qui noluit tot fruſtra labores vnius cauſa exantlatos. Nam cum abitum pararet, ſtitit eum Dominus graui ægritudine comprehenſum: Eam ægritudinem ſentit Pater à Deo ad animi ſalutem immiſſam;

 Itaque

Itaque ſibi minimè defuit, nam dies noctesque decumbenti aderat, & totus auctor erat, vti ne hoc momentum ad ſalutem comparandam negligeret, ea, quæ nollet vellet eſſet dimiſſurus, volens ſperneret ad gloriam quæ offerebatur conſequendam. Non multis machinis opus fuit in hoc metu: nam cum eum ad hoc adduxiſſet ægritudo, vt nihil dubitaret ſe ex ea moriturum, manus dedit, Polygamiæ obicem ſuſtulit, ſacris aquis elutus eſt. Tunc ad res ſuas diſponendas animum contulit, Patremque rogauit, vti ſui funeris curam in ſe ſuſciperet, quod apud Sinas vbi propinqui deſunt ſummo amicorum demandari ſolet. Centum aureos ſeponi iuſſit, eoſque coram effigie Christi Domini ac Seruatoris Patri in manus dedit, ad Templi, quod tunc meditabatur, ſacellum concinnandum. His peractis, cum nouus Chriſti miles nihil prope de vita cogitaret, ægritudinis vi ſenſim ſe remittente, in ſpem vitæ reuocatur: nimirum Dominus hac eum ſibi arte adiunxerat, ab eoque obſequia impoſterum plura repetebat; quæ ille fidem ſuam cumulatè exoluens, egregiè præſtitit, ac etiamnum præſtat, quam in rem hos ipſos anni inſequentis annales appello. Filios ſuos, quos in aula habebat duos, & alium propinquũ, litteratos omnes, non ita pridem Patri tradiderat eluendos. Et hic fuit poſtremus Patris Matthæi Ricij partus in non ſterili ſenectute.

Sed

Sed non fuit hic vnus huius anni fætus. prę-ter alios nonnullos, litteratorum gradibus insignitos, (quales fuere pleriq;, qui in hac sede Christum agnouerunt) nobilis fuit baptismus filij non ignobilis Magistratus; is non solum conscio sed etiam inspectante parente perfectus est, qui sanctissimis illis ritibus ita captus est, vt ex Ethnico in Catechumenum repente euaserit. pridie quam filius sacris aquis elueretur, præmiserat in Templum nostrum satellitium suum, & curiam prope vniuersam, deferendis floribus, cereis, odoribus in ædis apparatum, magno Patrum solatio, dum viderent Neophytorum baptismos ab Ethnicis parentibus tanto sensu cohonestari. quæ res nobis quotidie plurimorũ animos aperit; quibus ad fidei nostræ sanctitatem complectendam lucis iam Diuinæ satis est, virium sua culpa nondum satis.

Excurrit alter è fratribus nostris ad Neophytos vrbis Paotimsu itinere tridui excolendos, ab indigentia sacerdotis nostri factum vt solus iret, sed tamen non sine fructu; reperit eos extructa ædicula egregiè suum institutum retinere, in eam ædiculam certis diebus à Neophyto quodam peritiore conuocati de officio suo rebusque sacris colloquuntur, ad ædiculæ latus commodum addiderunt cubiculum ad excipiendum (cum aduenirct) Patrem nostrum; atque ita quadrageni supra centum procul à pastori-

bus

bus ſeſe Diuino auxilio adiutos egregiè tuentur. Neſcio an horum exemplo adducti, ſed tamen ex alio oppido viri quindecim vna domum noſtram ad ſciſcitandum de fidei noſtræ capitibus aduenerunt. qui cum audiſſent quæ volebant, abierunt, Ex ijs plerique ad nos reuerſi Catechumenorum numero aſcripti ad Neophytorum apicem aſpirant. Ex alio item oppido venêre non pauci ijque Eunuchi palatini è ſupremis propinqui, ita Diuina lex ſenſim egreditur ſeque ipſam ſpargit, dum hæc ſemina maturam meſſoribus portantibus cum exultatione manipulos ſuos, parent meſſem. Hoc eodem anno Pater Matthæus Ricius domeſticas laxauit anguſtias. nam ædificium extruxit domeſticis vſibus percommodum, ſex in eo cubicula diſponens in prima contignatione terna, in alia totidem, quibus vltimis liberam noſtris in habitatiſſima ciuitate fecit reſpirandi facultatem. prius enim præter domeſticos parietes vnum ſupernè patebat cælum, nunc vero proſpectus in ipſos vrbis muros, quod non eſt leue refrigerum continuo ſtudiorum labore fatigatis, additus eſt aquæ potabilis puteus, & alia huius generis.

Sed nulla ratione prætereundum mihi videtur eiuſdem boni parentis extremum opus, & in quo conficiendo confectus eſt. Nam cum ille Domino in terris primam ædem ſacram Europæo

pæo opere aſſurgentem apud Sinas erigit, illum Deus ad ſupremam illam ſuæ Maieſtatis ædem in cælos inuitauit. Iam diu ſacelli domeſtici anguſtijs excluſi noſtri Neophyti rem ſacram pro foribus ex ipſo atrio proſpectabant. Id in ſummo vel frigore vel æſtu (nam vtrumq; apud Pequinenſes prope ex æquo, ſuo vnumquodque tempore dominatur) erat perincommodum. Huic malo vt remedium aliquod adferretur, ſtatuerant Patres communi conſilio aulam opere Sinico capacem extruere: id conſilij ab indigētia rei familiaris acceperant. Eo enim ædificij genere ſumptui non parum parcebatur, verum ne ſacram ædem noſtram ad idolorum fani ſimilitudinem vel vt melioris ſtructuræ indigentia, erigere videremur, viſum eſt Europęæ molis exiguum ſpecimen Sinis hoc primum dare, quod etſi fuit quale vel areę vel rei familiaris anguſtiæ etiam anguſtiores permiſere, tamen à ſpectatoribus ita comprobatum eſt ædificium vt ſolis nobis vile haberetur; quibus nondū Europæa illa culmina exciderunt Mirum eſt ſanè quam ingenui ſint Sinæ & quam facile ſuperbiam ſuam agnitæ ſubijciant veritati. Hanc ædem tametſi nulla Magiſtratuum auctoritate erigebamus, nemo tamen interturbauit, & vt nihil aliud feciſſet animos tamen dedit ad aliam anno inſequente auctoritate Regia diſturbatis idolorum Monſtris erigendam, nec Pequini ſolum

ſed

ſed & Nanquini inſignior moles auctoritate Magiſtratuum aſſurrexit. Sed hæc ſuis locis. Nunc tandem aliquando mæſti trahimur ad parenti optimo parentandum.

Degebat Pater Matthęus Ricius in vrbe regia Pequinenſi ea hominum de ſe opinione cōcepta quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quę tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui ſagaciſſimam & quę externos omnes in barbaris reponebat, vt eam non ſolum ſperare nemo, ſed ne optare quidem auſus fuiſſet intra paucos illos annos ex quo vrbem Regiam attigerat. Vna prope eaque continua occupatio eum, cum hoſpitibus, qui ex omni parte ventitabāt detinebat; quibus cum ex more, quem violari eſt nefas, viſitationis officium rependeret, hanc occupationem grauius etiam duplicabat. Ad hæc ad eum ex vniuerſo Sinarum orbe, ignoti iuxta, & noti ſcriptitabant, multa de S S. lege noſtra, multa de vana Idolorum ſecta, multa de reliquis, quæ ſcriptis voluminibus ſparſerat, ſciſcitantes, quibus non abſque onere maximo reſpondebat: litteraria quippe apud Sinas ſcriptio ſupra modum ſolet eſſe accurata: quam ſcriptionem niſi etiam rebus accuratiorem reddidiſſet, multum de Fidei noſtræ, deque rerum, quas tractabat, opinione detraxiſſet. Præterea cum vniuerſæ præeſſet Miſſioni, ſociorum quoque litteris reſpondere

dere cogebatur; quos cum ille amaret tenerrimè,faciebat hoc sedulò & prolixè. Nec tamen ideo,quod in tot esset negotia distractus,à familiari Neophytorum tenuium collocutione vnquam abstinuit: quos semper animaduersus est in summis negotijs eo vultu excepisse,quo maximum aliquem ex ijs, à quibus interuisi solebat,optimatem. Imo iam hoc erat ei solemne, Neophytum,à quo visebatur,quo tenuior esset, eo diuturniore ab eo colloquio detineri. His omnibus si addideris librorum, quos edebat scribendorum laborem,nostris prælegendi assiduitatem, quam ad extremum vsque spiritum inter infinita negotia nunquam intermisit, verè dicas,homini ad necessariam quietem vix tantillum temporis fuisse. Sed nimirum ita ingeniosus erat in tempore dispensando, vt ad exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiam redundaret: neque enim statis temporibus contentus,semper inueniebat, quod necessarijs alioqui occupationibus surriperet. Hæc omnia attonitos in eum rapiebant socios; dubios, quid primum mirarentur eiusne infatigabilem animum,an corpus: nam ab illo nullus non labor assumebatur,ab hoc nullus recusabatur.

Hæc quæ dixi perpetua illi erant. sed in hunc ipsum annum alia multa præter ordinem inciderunt, à quibus ita auctum est boni senis onus, vt obrui potuerit, fatigari non potuerit:

nam

nam in hoc tempus ceciderant ſtati ad Regem viſendum Magiſtratuum ex omni Sinarum Imperio concurſus,qui licet è ſingulis vrbibus pauciſſimi ſint,ad quinque tamen millia numerantur. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus, qui ſolum in aula confertur, ſuos concurſus habebat: nam tametſi trecenti,non amplius, ex omni numero ſeligantur; tamen ſupra quinque litteratorum millia in competitorum examen admittuntur. Vnde fit,vt quo tempore hæc accidunt, ipſa Pequinenſis Regiæ frequentia fiat ex commeantibus frequentior. Hæc frequentia mirum quantam ad boni Patris labores acceſſionem fecerit: nam cum hi cætus omnes eſſent litteratorum,qui eum vel iam ante ex vultu, vel libris ſcriptis nouerant,erant incredibiles in domum noſtram concurſus. Et incommodùm cecidit hic viſitationum torrens in ſacri ieiunij tempus: quo fiebat, vt prope quotidie refectio illi eſſet interrumpenda, ad hoſpites excipiendos; Et vt erat bonus ſenex religioſiſſimus ieiuniorum Eccleſiaſticorum obſeruator, adduci ab ſocijs nunquam potuit,vt ad intermiſſam ſemel refectionem ſe referret, aut horam mutaret,aut ſibi ipſi vel tantulum indulgeret. Hoc ipſo tempore Leo ille,de quo ſupra, in ægritudinem inciderat; hoc ipſo etiam ardebat ſacræ ædis extructio. Quæ omnia licet in ſocios diuiſa fierent illi leuiora; tamen in eum ſemper pars

labo-

laborum maxima recidebat. Itaque cum die quadam ab hoſpitum viſitatione feſſus, domum repetiſſet, in lectulum ſe abiecit: initio arbitrati ſunt ſocij, ſolitam illius eſſe hemicranij ægritudinem, quam, cum ea vexabatur, aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verùm interrogatus, aſſeruit alia eſſe omnia; ægritudinem è ſumo labore ac fatigatione ortam eſſe lethalem; qua re non ſolùm nihil eſt turbatus: ſed non ita multo poſt interrogatus ab vno è ſocijs, quî haberet, ait ſe ipſa hora coarctari è duobus, nec ſatis ſcire, quid optaret, an æterna illa, quæ imminebant præmia, an diuturniores in hac expeditione Chriſtiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui iam quotidianis valetudinis incrementis ægritudinem depellebat, medicum, quo vtebatur, ad eum miſit. Cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodeſſent, ſocij ſex alios, tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem ſententiam non iretur, relicta ſunt tria pharmacorum genera, dubijs ſocijs, quòd è tribus eligerent. Ex quo audita eſt Patris ægritudo, diu noctuque Neophytis tota domus replebatur; ſed quò maximè tempore à ſex medicis ægri ſalus in controuerſiam vocabatur, frequentiſſimi fuêre. qui cum viderent non ita procliuem pharmacorum electionem in tanta primariorum medicorum æqualitate videri, tri-

nam illam pharmacorum præſcriptionem coram crucifixo ſtatuerunt, nixique genibus rogarunt, vt ab eo docerentur, quam ægro vellet eſſe ſalutarem; qua in oratione mirum erat quo ſenſu nonnulli rogarent Dominum, vt ſibi quos annos vellet adimeret, ad communis parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnũ illi, ſed nullo fructu, datum eſt: quæ res mærorem omnibus, vni ægro ſolatium adferre videbatur; velut nunc aſſecuto, ut ad laborum metam deueniret. Itaque rara ſemper in eo fuit hilaritas, & quæ ſociorum, ac Neophytorum non parum mærorem leniebat. Sexto ægritudinis die, de vniuerſa prope vita confeſſus, ſocium, qui audierat, tanta ſpiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuerſa vita maiorem ſe ſenſiſſe prædicaret; tanta fuerat Patris innocentia, ſpiritusque ſuauitate delibutus. Die inſequenti Matutinis horis ad ſacrum viaticum ſumendum ſe comparauit: ac tametſi eum vehemens ægritudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri non ſine periculo poſſe videretur; vbi tamen audijt bonus Pater, adeſſe Dominum ac Seruatorem ſuum, vires collegit, ac ſolus, nullius adminiculo, lectulo egreſſus, in genua ſe coniecit. Inde inter recitandam ſolemnis confeſſionis precationem, & inter colloquendum cum ipſo Domino, ſuauiſſimè tanto fletu perfuſus eſt, vt præſentes, quotquot aderant, Neophytos ac

domeſticos eodem pietatis rore conſpergeret; qui in deuotiſſimas lacrymas deplueret. Eo ipſo die pomeridianis horis, vi morbi delirauit; ſed hæc ipſa deliria ex abundantia cordis, vt ita loquar, egreſſa, facilè prodebant, quid ſecum ipſe tractaret animo. Nam totum vnum diem ac noctem ſæpe de Neophytis, de Templo, de Sinarum ad fidem, atque adeo ipſius Regis, conuerſione loquebatur. Cum die inſequenti ad ſe planè rediijſſet, inungi voluit; integrisque etiamnum ſenſibus aduertens omnia, Eccleſiaſticis orationibus ipſe reſpondit. Inde quatuor, qui aderant, ſocij ab eo velut à morituro parente, vt bene ſibi precaretur, poſtularunt. quibus ille annuens, priuatas etiam ſingulis addidit ad virtutem cohortationes: & quidem alteri è fratribus, ſe illi apud Dominum oppetendam in ſocietate Ieſu mortem impetraturum eſſe, recepit; ideo quod nihil tum occurreret melius atque iucundius, quam quod ipſe eo ipſo tempore ſentiebat. Quæſiuit vnus è Patribus, aduerteret'ne tunc ſatis, quo in loco ſocios ſua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in oſtio ad magna merita patefacto; ſed non ſine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vti ediceret, in ea potiſſimum hora, qua ratione amorem illum ſumm poſſent remunerari. Reſpondit, ea beneuolentia, quam venturis ex Europa

Patribus ſemper oſtendetis: quos, quoniam ſpreta Collegiorum ſocietatis Charitate, in hæc gentilitatis deſerta commigrant, non eſt ſatis, vulgari excipere humanitate; ſed eum amorem toties à vobis duplicari decet, vt quem ibi in vniuerſis inueniunt, hic in ſingulis inueniant. Quo animorũ zelo arderet, ſatis oſtendit, quod intermortuis propè vocibus ab eo eſt auditum: Ego P. Cottonium, qui apud Regem Galliç eſt in Domino plurimo amo. Ad eum, tametſi ignotum, pro eo, quod Dei gloriam promouit, hoc anno ſcribere, & gratulari ſtatueram, eumque priuatim de noſtræ miſſionis ſtatu reddere certiorem. peto igitur, vt, quoniam nunc mihi hoc omnino non licebit, me apud eum excuſetis; quod ſi non eſt factum ab eo, cui hoc Pater commendauit; his nunc relatis, ſupremam boni Parentis noſtri, pro expleta haberi cupimus voluntatem. Sic ferè ſuauiſſimè modo cum noſtris, modo cum Neophytis collocutus, ad vndecimam Maij diem peruenit. Qua die ſub veſperum in medio lectuli conſidens, animam ſine vllo motu, aut corporis contorſione Deo reddidit, & oculos velut ſopori permittens, ac per ſe ipſe claudens, in Domino ſuauiſſimê obdormiuit.

Quo tempore Pater expirarat, ſolito frequentiores domi aderant Neophyti, à quibus orta ſubito tanta eſt comploratio, vt eam à ſocijs cohiberi

cohiberi necesse fuerit, asserentibus, iustorum transitum haud paulò aliter, quam reliquorum, cohonestandum: nam verendum erat, ne immoderatior luctus de nostræ fidei veritate, deq; Patris gloria nonnihil detrahere videretur. Ergò ab inerte luctu in laudem versi, heroicas Patris virtutes pro se quisque prædicabat; eum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precibus extorsere ab altero è fratribus, qui pingendi artem vtcumque callebat, vt viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vita functorum cadauera ligneis arcis includere, nulli corruptioni, quoad licet, obnoxijs; ea in re nulli sumptui parcentes: quem sumptum neque nostra tenuitas, neque Religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamen noluit Dominus seruum suum, quem ornandum, non in cælo solum, sed in terra quoque tantopere, vt videbimus anno insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim Doctor Leo cognouit, optimum Parentem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse poterat) domum nostram, qui solarentur Nostros, iuberentque de feretro nihil laborare; hoc se omnino ei curaturum, à quo intra paucos dies bis vitam accepisset; neque verendum, si qua esset mora, ne Patris cadauer grauem de se odorem expiraret; in talis enim viri cadauere solitas naturæ leges non ser-

 uari.

uari. Et reuera ita accidit; nam biduo toto, & amplius, in summo æstu, inhumatus vultu semper viuido, orisque totius colore spiranti similior, quàm defuncto, vitam, qua iam viuebat beatior, præferebat. Cadauer itaque arcæ inclusum, in ædem sacram delatum est, ibique funebri missa, defunctorumque officio, optimo Parenti ab socijs ac Neophytis, Ecclesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sinensi ex more in aulam domesticam delatum, aræque impositũ, & amicorum visitationi expositum est. Nefas enim est Sinis, quemquam intra vrbium muros terræ mandare: atque ideo, dum suburbanum agrum coëmunt, aut funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinunt, vt in annos plures, cadauera sine graui odore possint asseruari.

Sanè annis superioribus mortis memor, deq; sepulcro solicitus bonus Pater agrum coëmerat suburbanum, sed interim dum pretium appenditur, orta nescio qua controuersia, venditor resilijt. Tum Pater ad socios conuersus, ait: Nihil admodum refert, nam breui alium, eumque meliorem sepulturæ locum possidebimus. quibus verbis visus est id, quod postea contigit, præsensisse; nam ei sepultura ab Rege ac reliquis socijs est attributa. Neç hoc solum, sed illud ipsum obitus sui tempus visus est prænouisse. Nam illis ipsis mensibus historiam à R. P.

vestra

veſtra illi demandatam de vniuerſa re Chriſtiana apud Sinas,ad ea vſque tempora perduxit, litteras omnes exuſſit,ſcripta ſua compoſuit, & duabus ſchedulis,altera rem domeſticā,altera vniuerſam miſſionem concinnauit. Ea porro ſchedula, quæ de vniuerſa miſſione agebat, ita inſcripta erat, P. Nicolao Longobardo, Sinicæ miſſionis ſuperiori; & infra, Matthæi Ricij, quondam eiuſdem miſſionis ſuperioris: ita certam habebat bonus Pater velocem ſui tabernaculi depoſitionem. Porro hæc ægritudinis tempore perfici minimè potuerunt; nam è priore cubiculo mox,vbi in morbum incidit, in aliud, hoſpitum viſitationi accommodatius,migrauit; ſociosque monuit, vti ſcriniolum ſuum, poſtquam diem clauſiſſet, aperirent, eamque ſchedulam aperirent,quæ ad eos attinebat, alteram ad P. Nicolaum Longobardum deſtinarent.

Vbi auditum eſt ab amicis Magiſtratibus, Patrem obijſſe, maximi ad eum de more complorandum virorum grauiſſimorum facti ſunt concurſus; tanto doloris ſenſu,tum vt maximè patuerit, quantam de Patre opinionem concepiſſent.Omnium erant hæ voces; O virum ſanctum! O virum verè ſanctum! eæque non fictis lacrymis interruptæ. Non ſe tenuit intra vrbem luctus;nam & reliquis in ſedibus ab ſocijs,Neophytis, Amicis iuſta perſoluta ſunt. Nanquinenſes ſeſe Neophyti ſupra ceteros

extulere: nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submiſere, cum inſigni laudum ipſius præconio. Huius æmulatione ſtimulati Pequinenſes, alterum adiunxerunt, quæ ad vtrumque aræ latus appenſa, à viſitatoribus amicis magna comprobatione legebatur.

Multa mihi nunc de viri virtute dicenda ſupereſſent: ſed quia paucis multa dicere, res ipſas deterere eſt, hiſtoriam Sinicæ expeditionis appello, quæ prope vniuerſa Patris Matthæi Ricij vita inſcribi poſſet: ita præ reliquis vnus ſibi propè omnia vendicauit. Verum hoc tanti viri funus claudam ea ratiocinatione, cum qua ipſe prope diem clauſit. Nam ſæpè paucis antè obitum menſibus hæc ſocijs audientibus repetebat: Cogitanti mihi ſæpe numero, qua potiſſimum ratione rem apud Sinas Chriſtianam liceret promouere, nihil efficacius mihi occurrit, quam ſi ego diem obiero. Cumque ſocij renuerent, aſſerentes, ad eam ipſam rem vitam eius adhuc in multos annos neceſſariam videri: ipſe contra inſtare, & multis id rationibus confirmare nitebatur. Et ſanè ſi, quæ eius obitum conſecuta ſunt, cum prioribus temporibus conferamus, rem ipſam attigiſſe dicendus eſt. Nec mirum, plus eum perfeciſſe ex eo loco, in quo plus & velit & poſſit. Verùm tandè aliquando, plura prætermittentes, ad reliquarum ſedium res geſtas conuertamur.

Residentia Nanquinensis.

Hoc anno toto in hac sede sacerdos vnus cum duobus fratribus rem Christianam procurauit. Data sunt initia gemino Deiparæ sodalitio: alterum est litteratorum, qui domi nostræ conuenirent; alterum plebeiorum, qui domi suæ, vbi magis esset commodum, semper tamen è nostris aliquo rem vniuersam moderante. Id cur ita factum sit, procliue est illi intelligere, qui norit, cætus omnes, ipsumque sodalitij nomen apud Sinas suspectum esse atque odiosum, potissimum si è vulgo confletur. Quare vt res haberet minus periculi, commodius erat in priuatis ædibus, quam apud exteros tales iterare conuentus: potissimùm cum Ecclesiasticæ celebritates suos in ædem sacram cogant cætus, quos augeri omnino non decebat. Id non ideo factum est, quod Ecclesia Nanquinensis aliquã patiatur perturbationem; alta enim complures iam annos pace fruitur; sed ne quid turbarum imprudentes moueremus. Deprehensum quoque est hac ratione, sodalitij fructum latius patere, dum vniuersam familiam attingit, & nunc hos, nũc illos in loci mutatione vicinos, ad quærendum, approbandum, incitandumque permouemus. Vtrumque sodalitium semel quot mensibus cogitur, quo tempore, præter orationem, mutua collocutione, quæsitisque ac re-

ſponſis, quæ ad animorum ſalutem, vitæque Chriſtianæ perfectionem ſpectant informantur. Suas habet vtrumque conſtitutiones ac regulas: in quibus condendis ita Neophytorum ingenijs conſultum eſt, vt potiſſima ſacramentorum freqūentationis ratio haberetur. nec nullo fructu; nam hoc ipſi inſtitutum auidè arripientes, ſolemnioribus celebritatibus, ac præſertim in pio illo maioris Hebdomadæ luctu Europæos concurſus, pro modulo, puſillus grex imitabatur. Nec in his ſtetit fructus; nam præter reliqua pietatis exercitia, maximè ſeſe Parthenij illi ſodales probarunt adiungendis Chriſtiano gregi Neophytis. qua in re Sinæ non induſtriam ſolùm, ſed & propenſionem habent ſingularem; nam fere è Neophytis repente fiunt veritatis auditæ præcones; ab ijs enim diffamatur, vt ait Apoſtolus, ſermo Domini, ita vt non ſit nobis neceſſe, quicquam loqui. Ex ijs vnus cum infantulum propinquum ſuum morti vicinum videret, neque impetraret ab ethnico parente, vti eum ſacro fonte ſineret ablui, domũ noſtram extemplo venit, ſciſcitaturus, ecqua infanti ſupereſſet ad ſalutem via. Edoctus, imbutum aqua ſudarium in moribundum, ritè pronunciatis ſacræ formulæ verbis, expreſſit; idque tanta diſſimulatione, vt Parens minimè aduerteret. quam rem cum faceret narrabat poſtea ſe inſolito quodam gaudio perfuſum animo exultaſſe:

taſſe: diceres de infantuli felicitate radium aliquem ad beneficij auctorem, Deo volente, dimanaſſe.

Alterius quoque ſodalis Neophyti feruor cum inſigni fuſe enituit, isque Diuinæ potentiæ calculo confirmatus. Audijt fortaſſe vicinum ſuum querentem de filia, quàm importunus humani generis hoſtis miſerum in modum diuexabat. Nam ſæpe profani ſimulacrorum ſacerdotis os habitumque mentitus, ſæpe iuuenis procacis vultum, ſæpe mercatorem, aut anum indutus, ſub omni puellam figura vehementer ad turpiſſima quæque prouocabat. Quin etiam ipſos puellæ Parentes, aliosque vicinos vrgebat, vti ad ſe placandum, ab vberibus amotos infantes, ſibi mactatos ſacrificarent: ac tametſi nihil horum, quæ perficere conabatur, impetrabat, erat tamen toti viciniæ permoleſtus. Neophytus ad hæc nihil dubius accurrit, ſuadetque, vti ne profanis ſacris, id eſt ſuis dæmonem artibus pellere vltra tentarent; quod diu fecerant, & impensè. Non arduum fuit perſuadere iam pertęſis tot moleſtias. Deinde docuit eos vnum eſſe cæli terręq; Dominũ, cui vt cętera omnia, ita etiã ipſa Dęmoniorũ monſtra parere cogantur: eius Numinis colendi rationem apud exteros ſacerdotes ſe iam didiciſſe; ſpondere ſe, ſi eorum conſilia audierint, à Dæmonum moleſtijs puellam vniuerſamq; familiam ac viciniam liberatũ iri.

Venit

Venit iam cupidus cum Neophyto puellæ parens, admiſſusque eſt volens ad venerandam Chriſti ſeruatoris effigiem: cuius etiam doctrinæ compendium cum ſacratiſſimi Nominis Ieſu imagine impetrauit. Eam imaginem, eiectis ſimulacrorum monſtris, eodem loco ſubſtituit; ſimulque curauit, vt quam primum puella, vniuerſaque familia ſacræ Doctrinæ compendium memoriæ commendaret. Res mira, ex eo ipſo tempore nunquam impoſterum auſus eſt Dæmon propius ad puellam accedere, vel domum ingredi; ſed ex atrio minax terrere conabatur, iam diuino auxilio confirmatos. Verùm vbi iam ſacris imbuti myſterijs ſacri fontis ſuſcepere lauacrum, in perpetuum ablegatus Dæmon aufugit, ipſaque cum parentibus puella conuocat vicinas ſuas, & ait, Congratulamini mihi, &c. & quibus poteſt, vti Diuinam in ſua liberatione manum agnoſcant, hactenus perſuadet.

Neophyti duo quemdam amicum ſuum eo perduxerant, vt auditis Catechiſmi concionibus, iam ſibi perſuaderet, vni Deo cultum exhibendum. Itaque infenſus Idolis, domum redit, Neophytis, quos dixi, ne quo fortaſſe metu tener adhuc in Fide animus moueretur, comitantibus. Iiſdem & ſocijs & auctoribus aggreditur heroicum facinus, quodque ad Diuinæ legis auctoritatem non parum valuit: nam deturbatos è ſolio maieſtatis Penates ſuos in medium vicũ

lęſæ

læſæ maieſtatis reos producit: ibique tota inſpectante vicinia, in extructam coniectos pyram, Vulcano ſacrificat: Accurrit extemplò vxor, magnisque muliebri more eiulatibus penates ſuos deplorat, à quibus per tot annos ſuas aſſerebat ædes absque infortunio conſeruatas. Viſa quoque res eſt toti viciniæ non ferenda. Itaque in Neophytos auctores ipſumque Catechumenum multis inuehebantur, donec euocatus ad tumultum è Fratribus noſtris vnus accurrit, eoque ſedato, cæpit efficaciſſimis rationibus heroicum factum collaudare; inaniumque Deorum nomina, non Numina, nec metuenda eſſe nec colenda, docere. Vxor, priùs querula, altiùs cæteris in animum admiſit omnia: nam ex eo tempore mariti exemplum ſecuta, religionis ardorem à fabulis ad veritatem tranſtulit. Ipſi verò vicini mitiores quidem redditi, ſed nimis creduli, Deorum iras vindices aduerſus incendiarios præſtolabantur. Sed omnino contra cecidit. nam hactenus omnes eorum domeſticæ res ſolito feliciore curſu fluunt; ſtupentibus Ethnicis, qui ſenſim ſuorum Numinum inanitatem vel inuiti confitentur. Non deerant huius generis exempla quam plurima, ſed ab ijs abſtineo, ne ſimilitudo rerum pariat legenti faſtidium. Memini dicere me ſuprà, Miſſionis huius fructum non è ſolo Neophytorum numero metiendum, ſed longè magis ex ipſa Magnatum familia-

miliaritate, quæ legis nostræ sanctitatem in intima Primorum palatia magno fructu semper admittit. Prius illud in hac sede tametsi non fuit pænitendum, (nam hoc anno Tyrones supra centum ad veteranos accessere) posterius tamē supra spem enituit: nam & Magistratus totius aulæ grauissimi amicitiam nostram expetiere; & ex ijs vnus Christo adiunctus est, iactaque sunt rerum maximarum, quæ anno sequente confectæ sunt, hoc tempore fundamenta. Hæc nunc dicere aggredior.

Doctor Leo, quem in Pequinensi Domicilio à P. Matthæo Ricio dixi Christo adiunctum, hoc eodem anno, recuperata valetudine, ad maiorem in hac aula Nanquinensi euectus est dignitatem. Qua inita, mox ad ædem nostram sacram venit, multis commemorans collata sibi, ope P. Matthæi Ricij, bonæ memoriæ, à Deo beneficia; à quo animi simul & corporis salutem accepisset: ac tametsi eum Dominus nolentem ad nuptias vi morbi compulisset, intrare, nihil se tamen minus ratum habere, quod fecerat, quam si viribus integris id fecisset: velle se rem Christianam pro viribus, quam diu in hac aula degeret, promouere. Nec minus fecit, quam promiserat. nam præterquam quod tenuitati nostræ sæpe quam liberatissimè subuenit, importunis prope persuasionibus effecit, vti

Pater

Pater ad ædem ſacram extruendam, à qua eum rei familiaris anguſtiæ deterrebant, animum applicaret. Adeoque intra primum ſuæ ad Chriſtum conuerſionis annum templa duo, in vtraque Imperij Sinenſis regia, erigi curauit, ipſeque primus, & præ reliquis, vtrumque opus, pro virili parte, promouit. Altero verò anno ſedem nobis nouam in Nobiliſſimo Emporio deſignauit. Sed hæc fuſiùs pertractanda, in annum inſequentem, quo contigêre, reſeruantur; attingere tamen hîc viſum eſt, quod hoc tempore fuerint quaſi delineata.

Eiuſdem etiam maximè Leonis operâ grauiſſimus Magiſtratuum ordo, quem Sinæ Tauli vocant, domum noſtram frequentare cæpit. Hic ordo tametſi non parum difficilis eſt in admittendis ad colloquium amicis, in nobis tamen de ſuo rigore tantum remiſit, vt quatuor è Primarijs illius tribunalis, prope quotidie domum noſtram ventitarent: idque faciebant, tanta humanitate, vt inferiores ſæpe id Magiſtratus admirarentur. In hac præcipuè Magiſtratuum familiaritate huius Eccleſiæ quies ſita eſt, vt ea, quam de legis Diuinæ præconibus concipiunt, opinio in ipſam legem tranſeat; ideoque ad eam aſpiramus, & in his commemoramus annalibus, quod magna pars annui fructus in hac ponenda ſit, ab æquis rerum æſtimatoribus.

Duo

Duo potiſſimum hanc legi noſtræ in hoc regno conciliant auctoritatem: alterum eſt opinio virtutis, quam Sinæ acutiſſimê internoſcunt, & altiſſimê ſuſpiciunt; alterum, quod hac Magiſtratuum conſuetudine nunquam ad quæſtum, Sinenſi de more, abutamur. Hæ, inquam, duæ res palatia nobis Primatum Sinenſium aperiunt. Et, vt hoc obiter dicam; tametſi ſcientiarũ Europæarum fama prima ferè ſit eorum eſca, qui noſtrorum familiaritatem expetunt; tamen vbi cum noſtris agere cæperunt, vltrò à litterarum ad virtutis æſtimationem tranſeunt. Quod facile eſt ab Ethnicis notari, tametſi virtus ſit exigua. Nam cum ipſi ſolam virtutis vmbram in externa ſpecie gerant, quid mirum quẽlibet virtutis radium ea in vmbra elucere atque conſpici. Itaque animaduerſum eſt à noſtris Pequini, cum ad P. Matthæi Ricij de more gentis complorandi, cadauer vniuerſa pro pe Magiſtratuum vrbis Regiæ maieſtas conueniret, ne vnũ eſſe inuentum, qui diceret: inſignis erat aut Mathematicus, aut Philoſophus: ſed in vna omnes prædicanda viri ſanctitate conſtitiſſe; tametſi ita his eos ſcientiarum irritamentis ipſe allexerat, vt quibusdam etiam è Noſtris nimius in hoc genere fuiſſe videretur. Sed apoſtolico viro, huiusque Miſſionis primo prope parenti, multam Dominus lucem aſpirabat, qua intelligeret, hanc eſſe ad Sinas ſibi adiungendos conſilij ſui ratio-

rationem: qui enim ab hac Ecclesia Ethica, Physica, Mathematica planè remouenda credit, non satis intelligit Sinensium ingeniorum fastidium, quæ salutaria pharmaca, nonnisi his illita condimentis, admittant. Admonet me hic locus, vt referam, quod in hac, vt arbitror, sede à viro grauissimo vni è Nostris dictum est inter colloquendum. Annos complures, ait ille, cum socijs agere cæpi, nec vllum est domicilium vestrum, in quo non obseruauerim duo, quæ commemorabo. Alterum est, ad quæsita omnia, quæ à vobis exquirimus, vnam esse sociorum omnium vbique responsionem: vnde colligo vera esse, quæ dicitis. Alterum est, quod nullum vnquam inierim cum vllo è socijs colloquium, in quo non de Deo suo, deque sua lege opportunè importunè sermonē intulerint: vnde conijcio, Deo suo plenos esse, eiusque legem velle votis omnibus propagare. Hæc ideo commemoro, vt intelligant Europæi, quam bene collocetur hic omnis labor in talibus ingenijs pertractandis, & quam messem promittat ita ferax ager, intra incultam ipsius naturæ vastitatem.

Hanc quoque Magistratuum familiaritatem mirè auxit Pauli nostri, qui est huius Ecclesiæ verè primipilus; in hanc Regiam aduentus. Nam cum expleto Parentis sui funere, in aulam Pequinensem, ad munus suum, quod ibi gerit, amplissimum reuerteretur. Ex itinere, Nanquini

Nostros interuisit, ædesque nostras Maximorũ Magistratuum Palatijs, ad quæ summa contentione inuitabatur, præposuit; neque adduci se unquam passus est, vt in alias migraret, aut conuiuia magnatuum admittereret. aiebat enim, se amplius nostra consuetudine, frugalique mẽsa delectari, quàm splendidis Magistratuum Nanquinensium conuiuijs. Id etiam faciebat eo consilio, (mirum enim, quam sit sagax ad rem Christianam sine periculo promouendam) vt omnes Magistratus, à quibus erat de more visitandus, domum nostram conuocaret. Itaque in omni congressu res nostras, legisque nostræ sanctitatem mira dexteritate ingerebat; qua ex re non exigua rei Christianæ adiumenta dimanarunt. Vnum seligam; quia insignius: multum promouisse eum viri grauissimi conuersionem, quam nunc ingredior.

In hac regia gerebat amplissimum Magistratum vir grauissimus, Hiu cognomento, eratque vnus è quatuor primis huius aulæ capitibus; cuius munus apud Sinas Tumchimsu dicitur) & in Europa non admodum discrepat à Cancellarij supremi munere. Ad eum libelli omnes, quotquot ad Regem Nanquino destinantur, perueniunt. quos si transmiserit, ad Regem penetrabunt; si retinuerit, tradi omnino Regi non poterunt. Id ideo fit, ne Parergarum multitudine obruatur. Præterea vniuersa aulæ

negotia

negotia ipſe quoque attingit. Is itaque iam dudum noſtris vtebatur familiariter; non hic ſolùm, ſed etiam in aula Pequinenſi, in qua etiam grauiſſimos geſſerat Magiſtratus. Sed hac noſtrorum familiaritate, nihil diu ſpei dederat, probatum iri ſibi noſtræ fidei dogmata: quin potius ijs ſe non parum fuiſſe infenſum; poſtea non ſemel faſſus eſt. Nam cum perditê deditus eſſet longioris vitæ, & alchimiæ præceptis inquirendis, non poterant ei noſtræ fidei dogmata, quæ & vitam hanc, & opes ſpernendas docent, non ſummopere diſplicere. Itaque infenſiore erat in P. Ricium animo, quod nuper libellum edidiſſet in quo paradoxa nonnulla de vitæ breuitate, de expetenda morte, deque ſpernendis opibus, & huius vitæ oblectamentis efficaciſſimis rationibus confirmabat. Eodem prope animo iam Catechiſmi ab eodem editum volumen euoluerat; in quo ei alia multa diſplicebant; ſed maximè id, quod acriùs, vt ipſi videbatur, Idolorum cultum impugnaret. Verùm enim verò Deus eum ſibi & Eccleſiæ ſuæ deſignarat. nam tametſi hoc erat in legem Diuinam animo, tamē à Noſtrorū conſuetudine, qua alijs ex cauſis delectabatur, nullo vnquā tempore abſtinuit. Et Nanquini quidē cum eā ſtudioſiùs coleret, tentare hominē cæpit Pater, qui huic ſedi pręeſt, qua re potiſſimū delectaretur; ratus, eū ſibi prius arctè deuinciēdū, quàm ea ingeret, à quibus tātopere abhorrebat. Vix aliàs clariùs patuit,

quantum ad rei Christianæ incrementum valeat apud Sinarum primores Mathematicarum disciplinarum irritamentum His vbi eum Noster vidit oblectari, sphæram, globumque cosmographicum dedit; adiectis breuibus ac dilucidis, Sinensi lingua, explanationibus: quas ei subinde, cupidissimo auditori, prælegebat. Adiecit & topographicam totius vniuersi delineationem, geometricasque turrium, & huiusmodi rerum, dimensiones. His cum eum sibi mirum in modum conciliasset, dissimulato semper eo, in quem maxime collimabat, scopo, demum vbi iam satis delinitus videbatur, aggredi eum cœpit in hunc modum. Dicentem forte fortunâ inter colloquendum audierat: mirari se Patrem, hominem externum, cui nunquam antehac notus fuisset, tanto se amore prosequi, vt tam insignia docuerit, nullo præmio, nullâ imposterum spe. Sunt enim Sinæ inter omnes huius orientis nationes prope soli beneficiorum non immemores, & grati. Tum Pater exiguum hoc esse ait præ eo quod in votis habebat; quid enim prodest siderum cursum contemplari, ipsum negligere siderum conditorem? Rogare se igitur pro amicitia etiam atque etiam vt quam propensionem in edifscendis ijs, quæ minoris erant momenti, præ se tulerat, eandem ad animi salutem procurandam adferre ne grauaretur; confidere se fore vt oblectamenti nihil minus,

vtilita-

vtilitatis certè plus aliquando inde esset relaturus. Generosum animum pupugit noua promissio, cui annuens spopondit se facturum quod tam amicè rogaretur; nec defuit Patris votis, quatuor enim quos in eius gratiam scripserat dilucidè ac breuiter, de Deo, de anima, immortali, deque peccati lue in omnes origine naturæ transmissa, ac denique de Christo homine, commentarios attentè magnóque fructu euoluit: Id eo consilio fecerat Pater vt congressuum cum homine occupatissimo breuitatem vtili lectione resarciret; Et verò eo sunt ingenio Sinæ, vt scriptis faciliùs quàm disputabundis congressibus conuincantur. Auctore quoque eodem Patre, quem priùs cum fastidio legerat P. Matthæi Ricij Catechismum legendo repetijt; Et quoniam eum iam alio legebat animo depulsa nausea sensit suauitatem veritatis. Iam igitur nihil dubitabat vnam esse legis nostræ coniunctam cum summa sanctitate veritatem: sed humani generis hostis ne sine prælio hæc sibi præda eriperetur, tribus eum maximè telis impetijt. Quia enim vt dixi, perditè multos annos vitæ longioris & alchimiæ præcepta ita fuerat consectatus, vt etiam scriptis ea de re libris iam è discipulo Doctor haberi posse videretur; non facilè tot annorum studia, sumptus, famam, ac spes etiam vanas profundendas suggerebat. Alterum telum nihilo priore leuius fuit. Solent

Sinæ festorum suorum vanitate delusi, fastos ad omne negotium dies eligere, nefastos repudiare, ex ea vna re negotiorum prosperos & aduersos euentus pendere arbitrati, hanc ille consuetudinem nimis credulus per omnem vitam tenuerat, quam cum videret sibi per legem Diuinam imposterum non licere, subuerebatur ne prosperum rerum suarum cursum aduersis nefastorum siderum cursibus inhiberet. Laborauit non parum pater vt hæc tela veritatis clypeo retunderet, idque non in congressibus solùm sed scripto etiam, vt lecta veritas altiùs in animum penetraret: Non paucos dies tenuit ea colluctatio, sed demum euicit vis agnitæ veritatisquæ cælestibus immissa radijs errorum tenebras suo splendore discussit. Sub idem tempus accidit aduentus Doctoris Pauli Nanquinum cuius non congressu minus quàm exemplo inclinatus iam animus in veritatis partes ruit. Nam die quadam Patri scribit se iam superatis dubitationum suarum nebulis Diuinæ lucis aurorам aspexisse, cupere sibi mitti Christi Seruatoris effigiem, quam iam suscipiebat venerandam; simul eleemosynæ nomine argenti pōdus non exiguum dono mittit. Donum remisit Pater, ne Imaginem vendidisse videretur; ipse deinde cum ea effigie quam petebat mirè lætus subsequitur. Initio expostulauit de remisso munere, sed vbi causas audiuit, non cessabat laudare institutū. Sacram porro Iconem quâ potuit maiestate

iestate suscepit, indutus Magistratuum quos gesserat insignibus. Inde Mysterijs fidei nostræ nouus Catechumenus audiendis animũ applicuit; verùm interim cum Baptismi dies adueniret nouo eum telo Dęmon aggreditur. Impostor nescio quis venditabat se auorũ effigies ac nomina si quæ forte intercidissent, posse restituere. Solẽt enim Sinæ hæc in familijs suis studiosissimè cõseruare. Catechumeno porro nostro exciderant omnes in ædium suarum incendio; nam cum Iaponij piratæ eam in partem in qua est eius natale solum populabundi irrupissent, auorum effigies & libros quibus eorum nomina continebantur amiserat; magnum erat hoc telum ad eum antiquis superstitionum imposturis inuoluendum; Et quidem initio specie pietatis delusus, impostorem ad se ad dictam diem vocauerat: verùm cum attentiùs rem inspexisset, subdubitare cæpit, ne quid ea re contra legis Diuinę quam suscipiebat iura peccaret, ergo Patrem scripto consulit, à quo edoctus impostorem illum si quod se facturũ spondebat reuera præstaret, eum Dæmonis malis artibus id facturũ, quod esset illicitum; at si Dęmonis artes minimè interuenirent, quod spondebat minimè præstiturum, quod esset vanum. Hoc dilemmate conuictus, nuntium impostori remisit, neque eum ad congressum amplius admisit. Itaque iam diuino fauore victor, domum nostram magno Curialium suorum comitatu ad eluendas sacro fonte

veteris vitæ maculas aduenit, & ſacro Ioannis nomine in Baptiſmo eſt appellatus, atque hic omnino eſt Magiſtratuum, qui non pauci nomina Chriſto hactenus dedere, ſummus, ſi quis enim fortaſſe dignitate ſuperior eſt, eam dignitatem poſt Chriſtiana ſacra ſuſcepta fuit conſecutus. Cum domum ſeſe Pater recepiſſet nouus tyro remiſſum argenti pondus cum alijs pretioſis muneribus ad Patrem denuo miſit, ſed remiſſum etiam nunc fuit, nullum enim ſub Baptiſmum munus à Neophytis accipimus ijs ex cauſis, quibus initio dixi nos permoueri, ne ſolemnem Magiſtri electionem ex more Sinenſi admittamus, quas cauſas vbi audiuit multò etiam magis quàm prius admiratus, apud omnes hoc noſtrum inſtitutum prædicabat: ne tamen accepto beneficio ingratus videretur, ipſe domum noſtram magno apparatu venit gratiam habiturus. Paucos dies tenuit commune gaudium nam parens iam decrepita ſub id tempus diem ſuum obijſſe nunciatur: quamobrem depoſito ex more Magiſtratu domum ad funus procurandum triennémque luctum repetebat; abeuntem proſecutus eſt Pater, vt in itinere de Parentis ſuæ funere, quæ in ſuis gentilium erroribus interierat, ita procurando eum moneret vt nihil contra legis Chriſtianæ ſcita peccaret: medium diem ea collocutio tenuit, & vlterius perrexiſſet Pater niſi ab eo prohibitus eſſet. Cum igitur in digreſ-

ſu mo-

ſu moneret eum Pater vti præceptorum Diuinorum memor ad eorum normam ſua omnia dirigeret,reſpondit; atqui vt videas quàm tenaciter animo inhæreant, ſcire te volo Pater, me ex faſtorum Sinenſium præſcripto hodierno die iter ſuſcipere prohiberi. Sed hunc ipſum diem ſtudio elegi, vt ægrè illi faciam qui me per tot ann os tam fædè deluſit. Mirè lætus hoc reſponſo Pater domum repetijt, ipſe iter ſuum eſt proſecutus; quo exacto amoris plenas litteras exarauit,beneficijs gratiam referens,rogabat vt ad ſe in ſuſcepta fide confirmandum è ſocijs vnus aliquis quàm minimo fieri poſſet incommodo mitteretur; quod vt fieret eſt deinde procuratum. Porro cum abijt Ioannes Noſter remiſſum bis argenti pondus apud Leonem, inſcio Patre depoſuit; vt cum ædes ſacra, quam Pater cum eodem Leone meditabatur, aſſurgere cæpiſſet ad ædificij ſumptus Patri in manus traderet;nec hoc ſolum fecit,ſed inde ab domo patria opportunis ſubſidijs ſua ſponte ædis extructionem ſæpius adiuuabat. Hoc Neophyto tantùm accreuit rei Chriſtianæ dignitatis,ut Deo ingentes ſint gratiæ habendæ, qui his columnis Eccleſiam Sinenſem tam aptè fulcit. Ipſi quoque Neophyti qui norunt quanti ſit res iſta momenti, mirè læti in Domino exultant ſperantque nobiſcum in dies meliora.

Verùm quoniam ad rerum geſtarum huius

domicilij finem propero, non omittendus eſt Neophytorum feruor in ſacra Dominici Natalis nocte celebranda, anno iam tum exeunte. Nam ſub noctem magno numero in ædem ſacram conuenêre, eamque totam in expiandis criminibus, oratione, pijs colloquijs poſuêre; aſſerentes videri ſibi nefas ea nocte ſopori indulgere, quàm ſibi naſcenti Dominus elegiſſet. Subodoratus eſt hunc cætum Leo noſter, itaque etiam ipſe prima nocte dimiſſis iam curialibus, cum filijs domum noſtram venit, ceterisque adiunctus omnibus ad pietatem dux & caput fuit, qui mirum in modum tanti viri exemplo permoti Dominicum Natalem quo poterant pietatis ſenſu celebrarunt.

Reſidentia Nanciana.

Hanc vineam excoluêre ſacerdotes duo & fratres noſtri quinque, quanquam ex ijs quatuor ſocietatis noſtræ rudimentis in tyrocinio occupati, ſtudioſius ſe ipſi quàm cæteros excolebant; quo expleto, ſocietatis Noſtræ vota emiſerunt, idque tanto ſpiritalis gaudij ac pietatis ſenſu vt à ſuauiſſimis fletibus minimè ſibi temperarint. Et ſanè Sinenſia ingenia mirè videntur ad omnem pietatem facta, ita hi fratres noſtri vocationis noſtræ ſpiritum imbibunt nihilo vt ab Europæis differre videantur.

Hoc tempore ſacella duo non domeſtica ſed

ſed publica, elegantem in modum Patres concinnarunt; nam aram vtramq; pereleganti, alteram quidam Chriſti ſeruatoris, alteram verò Deimatris, imagine exornarunt. Vtramque pinxerat Europæo opere vnus è fratribus noſtris Iacobus Niua, qui eam artem in Iaponenſi noſtrorum ſeminario, in paucis aſſecutus fuit. Reliquus porro vtriusque ſacelli ornatus is fuit, vt noua omnia, non innouata viderentur. Hæc in celebritatem Dominici Natalis inciderant, quam noctem tot fratrum noſtrorum induſtria in eam euexit maieſtatem, qualem hæc naſcens Eccleſia, fortè aliam ſe non meminit conſpexiſſe maiorem; nihil attinet omnia commemorare, quæ vel nota ſunt vel apud Europæas aures tanto erunt expectatione inferiora, quanto maior eſt virilis togæ quam puerilis prætextæ maieſtas; Et tamen ipſos pueros ſua etiam prætexta delectat: Nam Neophyti noſtri cæleſtis gaudij portionem ſibi videbantur prælibare. Nec in his ſtetit admiratio, nam expletis nocturnis diurnisque ſacrificijs, Ethnici magno numero concurrêre, viuam in imaginibus maieſtatem cum reliquo ornatu ad ſtuporem demirati; quæ res ſuſpenſam de noſtrorum aduentu gentem ſenſim inducit vt credat eſſe homines ea virtute præditos, vt ad veritatẽ euulgandã nihil dubitẽt tot adire maris terræq; pericula; nõ vt aliquid aduerſum Remp. in gratiam ſuæ gentis moliantur. Id iam mirũ in

modum

modum ſpargitur, in vniuérſo Sinarum Imperio, in quo Chriſtiana Religio, lex Dei cæli appellatur. Et quidem, in hac Quiamſinenſi Prouincia, in cuius metropoli noſtri reſident, res eò peruenit, vt in comædijs ac tragœdijs ſuis exhibeant Chriſtum Dominum qua forma ab ijs in ara noſtra conſpicitur, pro tribunali probis ac reprobis æterna meritorum præmia largientem.

Perſequar nunc breuiter quæ in hoc domicilio illuſtriora contigêre. primùm quæ circa tyrones qui ſua nomina Chriſti Militiæ recens adſcripſere; deinde quæ circa veteranos. Sex ſupra centum tyrones hoc anno inſcripti numerantur. Inter eos nobilis Matrona vxor quondã nunc vidua grauiſſimi Magiſtratus, è cuius familia quatuor Sinici doctores (quod eſt Patriæ nobilitatis culmen) emersêre; hęc in Diuinæ legis ſermonem incidit cum Neophyto famulo quondã ſuo & ab eo didicit, Idola vana eſſe ſimulacra numinum, vnum eſſe ſupremum numen, cui omnes ſi ſalui eſſe velint, oportet famulari, nihil opus fuit acri eius ingenio, diuina etiam luce perfuſo alio Euangelij pręcone, nam illa etiam ab ore ſeruili profectam non abhorruit veritatem. Rogauit Catechiſtam ſuum vti à Patribus Chriſti ſeruatoris imaginem quam veneraretur impetraret, doctrinæ quoque ſacrę compendium & precatorios globulos expetebat; ipſa porro pro Sinenſium mulierum ſeruitute
ſeſe

ſeſe cum noſtris colloqui multoque minus ſacrum baptiſmi fontem excipere poſſe diffidebat; Ergo quadriennium totum eiectis Idolorum monſtris vni Deo cultum ex Chriſtianis legibus exhibebat: quo exacto cum forte imaginem concinnandam ad artificem foras emiſiſſet, conſpecta eſt à neſcio quo Neophyto noſtro, qui matronam hanc nouerat, ea re mirè lętus eam die inſequenti viſitauit gratulabundus, quod arbitraretur eam Chriſtianis ſacris initiatam: verum illa optare ſe dudum aſſerebat, ſed non ſatis videre qua id ratione integrà famà cõſequeretur. Is Neophytus vt erat prudens, omnes ei difficultatum nodos exoluit: nam aſſeruit nihil opus eſſe vt Catechiſmi cauſa cum Europæis ſacerdotibus colloqueretur: vnum è noſtris fratribus natione Sinam, id officij præſtiturum: video non facile intelligi in quo hæ muliebres vmbrę deliteant. Aduertendum igitur noſtros, quod Sinenſium litteratorum habitu induantur à mulierum colloquijs ex more prohiberi, niſi fortè perraro, & coram marito aut parente, idque tapete intermedio aut porta diuiſos, in profanorum ſacerdotum habitu, quo prius vtebamur, id longe facilius liceret, ſed in hoc habitu à virorum grauium conceſſu excluderemur. Itaque in habitus electione mulieribus viros prætulimus, donec vtrumque nobis æquè per Sinas liceat; quod in dies facilius fore

animad-

animaduertimus. Fratres porro nostri cum cultu inferiore quàm Patres vtantur, non æquè ab huiusmodi colloquijs arcentur; & tamen illi Patrum iussu hanc adhibent moderationem vt nunquam soli cum solis colloquantur; sed quoad fieri potest maritus aut Parens, fraterue aut alius aliquis propinquus maturâ ætate vt adsit procuratur; id si fieri omnino non possit, tum fratri nostro adduntur duo tresué Neophyti grauiores qui congressibus de rebus diuinis intersint. Hæc nostrorum cum mulieribus agendi ratio quæ nunquam intermittitur, ne cũ plebeijs quidem quæ sunt in hoc genere licentiosiores, mirè ab Sinis approbatur, & magnam legi Diuinæ integritatis opinionem parit. In hac ipsa domo contigisse memini cum è fratribus nostris vnus ad imbuendam plebeiam mulierem Catechismo perrexisset, percunctatum initio adesset domi maritus necne, cumque abesse audijsset sese alias rediturum frater noster respondit, Catechumena mulier, quę nondum hunc morem nostrum inaudisset fortiter instare vti ingrederetur, cumque renitente fratre nostro nullum instandi finem faceret; subintulit vicina eius etiamnum Ethnica, quæ ex limine omnia contemplabatur: quid vltra instas, nondum nosti tu quæ legem Dei cæli profiteri vis, eos qui hanc euulgant legem, nunquam sine teste mulieres conuenire? quo audito fratrem

noſtrum rubore ſuffuſa dimiſit. Sed ad cæptam narrationem reuertamur: Moniti de re tota ab Neophyto Patres, fratrem noſtrum cum duobus grandæuis grauibusque Neophytis ſubmisêre; qui toties eum comitabantur quoties ad eam Chriſtianis rudimentis imbuendam itabat: aſſerebat porro frater ille non illam ſibi viduam videri ab omni commercio ſemotam, ſed litteratum aliquem acri ingenio de fidei noſtræ capitibus diſceptantem: nam illa in ea ſolitudine egregiam indolem Sinenſibus ſtudijs expolierat; & fratrem noſtrum tot quæſtionum nodis premebat, cum de Auguſtiſſimo Trinitatis Myſterio, de verbo incarnato, de anima immortali ageretur, vt cum ille ſe expedire ſatis tuto non poſſet, reſponſum in alium diem differret, dum certiora à Patribus referret. Poſtquam illa iam ſatis inſtructa fidei Myſterijs videbatur, á Patre per internuncium iubetur Baptiſmo ſuo diem deſignare, ſimul ſtatueret quàm minimo ſuo incommodo id perficeretur; reſpondit illa ſe omnia iam ſtàtuiſſe, in dictum diem veniret Pater, quo maximo poſſet apparatu; vna cum fratre noſtro geſtatoria vectus ſella & clara iam die, nihil ſe velle clam facere. Dicto tempore noſtri adfuere, ibiq; matronæ illius germanos duos, eiusdéq; nepoté, omnes Ethnicos, præſtolantes reperêre,
hos

hos euocauerat illa totiús rei testes atque spe-ctatores, Nepotem verò accersierat ut eius manu vultum salutari aqua perfusum sibi tergifaceret, & oblatos à Patre precatorios globulos ęreamque icunculam & similia pietatis arma susciperet, nefas enim erat ex more Sinico quicquam ab eius manu accipere qui propinquus non sit. Inuenêre etiam in ornata aula erectam aram cum omni sacro apparatu; quibus ita comparatis domus ianuam & ipsius aulę reserari iubet compluresque vicinos qui conuenerant ad spectandum admisit. Prius verò quàm sacrum laticem in verticem admitteret, edocta sacrum de peccatis dolorem excitare, id pręstitit elata voce eoque verborum pondere, vt audientes commoueret. Expleto Baptismo Patri gratias fratrique egit, exceptosque solemni epulo lętos de rei euentu domum dimisit.

In pagum vicinum frequens vnus è nostris itabat ad imbuendas Christianis Mysterijs familias aliquot, eo in pago anus erat iam decrepita sex annorum supra octoginta, quę prius mirè addicta, inanium Deorum cultui, sodalitio cuidam pręfuerat mulierũ, quę sese peculiari obsequio nescio cuius Idoli deuouerant. Immisit vetulę quam sibi designarat Dominus desiderium, fratrem nostrum de lege Diuina differentem audiendi, sed sępius id conantem filius & ipse iam senex pro sua in eadem simulacra voluntate

luntate interturbabat. Ad extremum cum è nostris Patribus alter in eum pagum rei Christianę interuisendæ causa deuenisset; tametsi lecto eam morbus senilis afflixerat, erexit se tamen, & ad Patrem se contulit; à quo cum audisset posse se etiam in hoc ætatis occasu præteritæ vitæ criminum veniam impetrare (hoc enim maxime dubio pulsabatur) mire exultauit, ceteraque audiuit quæ per tempus & ætatem licuere, sed ita vt bene concepto salutis suæ consilio, pristinam vitam rite detestata, Christiana Mysteria quæ ad salutem obtinendam exiguntur probe intellexerit, ergo eluta sacro fonte biduum superuixit, quo expleto facile intellectum est, quorsum ad eam vsque periodum vitam tenuisset. Eius funus comitati ex vrbe Neophyti suo exemplo filium etiam ipsum in Christi gregem impulere. Clarius etiam est quod sequitur Diuinæ prædestinationis argumentum. Neophytus quidam Marcus nomine è patrio oppido in Metropolim quam nostri incolunt reuertebatur. Et ecce iam muris vicinus in Vespillones incidit qui cadauer quoddam in vulgi tumulos extra vrbem efferebant; his comitibus iter prosequens nihil minus cogitabat quam quod futurum imminebat: nam ecce tibi vox è feretro, qua territi vespillones abiecto feretro aufugere. Marcus è Christiana disciplina sumens animos feretrum deposito vel dissimulato metu aperit,

In eo iacebat puella annorum, vt apparebat ferè decem & septem, viua quidem illa, sed ita vt è vultu mortuam, è voce viuam coniectares. quę-rit ex ea Marcus, quænam sit & vnde? herus, inquit meus, & herum nominauit, quem tu probè nosti, me iam cum morte colluctantem domo pro mortua efferri iussit, ne illius in ædibus ex-pirarem (à quo Sinæ non parum abhorrent.) Eũ hominem Marcus olim Christianis mysterijs imbuerat, sed quia minus videbatur ad Diuinæ legis præcepta seruanda comparatus, baptismũ minimè impetrabat: Marcus igitur è puella quę-rit velit ne animæ suæ salutem, corporis salute desperata, in tuto collocare? Ego verò ait illa cũ tu herum meum Diuina lege imbueres, clam è vicino cubiculo omnia audiebam mireque flagrabam eius legis suscipiendæ desiderio: sed quoniam serua eram domesticis septis clausa, fieri nunquam potuit vt facerem quod volebam, Ergo te, ait, Marcus clemens Dominus in hanc horam conseruauit, vt ne sine voto morerêre; simul eam pro tempore ac loco necessarijs ad salutem obtinendam fidei nostræ capitibus erudit, & sacrâ volentem aquâ perfundit. ac deinde per otium docet qua ratione si mors ingruat de peccatis dolere, & sacra Iesu ac Mariæ nomina debeat inuocare. Inde ab ea, iam alta nocte, digressus, in proximas ædes se recepit. ægram

Ethnici (neque enim vllus ibi Neophytus habitabat) in suas ædes, omine deterriti admittere noluerunt. vix illuxerat cum ad feretrum redit Marcus; sed eam, quæ mori non potuerat donec verè viueret, in vitã reperit abijsse sempiternam; quis enim aliud de tam insigni Diuinæ prædestinationis argumento possit ominari? Marcus verò quod cœperat charitatis officium peragens, fusis ad cadauer precibus, terræ demandari curauit, ipseque lætus ad Patres accurrit, tantæ rei nuncius, qua re Patres non minus attoniti quàm ipsi qui audiêre Neophyti, Deo grates pro immensa sua clementia retulêre.

In suburbano pago colonus erat diues, cui familia sæpe vniuersa ac ipsa etiam pecora, non sine ingenti sumptu ac damno ægritudinibus vexabantur; nullum fuit vel in medicis vel in profanis ritibus præsidium, quod ipse non tentaret, sed fere nullo fructu; sub idem tempus, desponsatam prius filiam Neophyto cuidam, cui nomen est Paulus, in vxorem tradiderat, his in nuptijs (nam & ipsa quoque Christianis erat sacris initiata, ab omni ritu gentilicio est temperatum. Itaque vicini omnes, quàm plurima tali coniugio infortunia ominabantur: sed cum iam laberentur menses prosperaque

vel filiæ vel genero omnia contigiſſent, ſocer Paulum aggreſſus rogat vti ſibi enunciet, qua ex cauſa à ſolemnibus receptisque gentis more coniugij ritibus ſibi temperandum in animum induxiſſet, qua ſpe Numinum iras nihil pertimuerit, cuius fultus præſidio in eas minime hactenus incurrerit? Tum Paulus profanos ritus, ait, Chriſtiana lex interdicit, docetque hæc ipſa quæ vocatis Numina dæmonia eſſe, quibus nihil in homines amplius poteſtatis, quam quantum à Deo noſtro vno ac vero acceperint. Itáne vero? ait ſocer, quin igitur & ego idem Numen veneror, in eadem tecum ſacra tranſiturus: Paulus vero vt hominem probaret. non poteris inquit Chriſtianam tibi imperare ſanctitatem, qui his & his vitijs legi Diuinæ aduerſantibus infectus ſis, naturaque parum ad virtutem propenſus videare: abijt ille tum ſubtriſtis, ſed tamen cum altè audita in animum admiſiſſet, ita ſecum ipſe ratiocinabatur. Ergóne quod potuit gener meus ego idem à me non potero impetrare? Quare poſtridie ad generum redit: & cum eo meditata expoſtulat ratiocinatione. Tum Paulus age vero vniuerſam dæmoniorum quæ hactenus coluiſti turmam tecum in ædem ſacram defer, ijsque ignem ſubmitte; fecit extemplo quod iubebatur, filiumque qui ſe à bono propoſito auertebat, conſtanter repulit. Miſeri Dij ad Patres deferuntur & in media Neophytorum turba ad

rogum

rogum damnati incendiò periere. Ipſe vero & à genero ſerio monetur ne familiæ ſalutem aliudue humanum quippiam in mutanda religione ſpectaret ſolum eam ad rem ſummo Numini obſequendi adferret voluntatem, eius curæ familiæ curam ſineret qui de ea pro nutu ex maiore ſua gloria diſponeret; admiſit ſocer Pauli, omnia, & iam Catechumenus ſuffectam inanibus dijs Chriſti ſeruatoris effigiem cum vniuerſa familia venerabatur. Interim vero cum ſacræ doctrinæ compendium euoluunt fideique noſtræ myſterijs imbuuntur, tentauit eos Dominus & inuenit eos dignos ſe. nam ad vnum prope omnes cum varijs morbis conflictati ſalutares tamen aquas expetebant. Hic Ethnici omnes qui audierant vindices ambuſtorum numinum iras percrepabant, verum reddita breui familiæ ſalus & vrbanorum Neophytorum qui ægris frequentes ſubuenerant feruor illos Ethnicos fecit Diuini Numinis laudatores; atque ita egregie probati Chriſti Tyrones ſacræ militię nomina vno omnes die decem & octo tradidere.

Alio in pago duo erant Ethnici Pater ac filius, quos in graui ægritudine propinqui omnes deſeruerant; nauſeâ quæ ex ægrorum moleſtationibus prouenit eorum, quæ vulgo exigua eſt, charitatem non parum reſtinguente. Tanto vero magis eluxit Neophytorum feruor, qui ægrorum miſerti non corporis tantum curam, ſed

vel maximè animi in se susceperunt. qua insigni charitatis significatione permoti, non pauci ad Christiana sacra pellecti sunt. Interim propinqui pudore suffusi, ne nihil in ægrorum salutem fecisse viderentur, profanos ritus induxêre; Profani sacrificuli monstris suis onusti, ante portam constitêre. Ibi ex ijs vnus nescio quo ritu in gyrum facto, aurem Idoli principis ori apponebat, quasi quid loqueretur explorans. Demum impostor oraculum quod præter eum nemo, sed ne ipse quidem inaudierat, enuntiauit: minimè se ædes eas ingressurum, dum in ijs imago Domini cæli resideret. Risu dignum fuit oraculum, nam imaginem, de qua agebatur, prius extúlerant Neophyti, quàm profana turba aduenisset, veriti ne blasphemis ansam darent indignum aliquid audendi: Id cum impostori renunciatum esset, ait, explorato, velut è phæbi cortina, iterum oraculo: Atqui etiamnum crucem ibi reliquêre quæ mihi ianuam intercludit. Magna vis veritatis, quæ suum habet in hoste præconem; Nemo tamen, ex omni sacrificulorum turma, repertus est, qui numinum, quæ vehebant, præsidio fretus, domum ingredi, crucem detrahere, & sacrum IESV nomen refigere auderet. Ergo à Neophytis petunt vti ea detrahant, illi maioris mali metu, vel nescio quo alio fine parum cautè sane, eà quà potuerunt veneratione, subduxêre. Tum de-

mum

mum gloriosi milites in ædes penetrant, multumque laborant vti ab idolo ægritudinis caussa euulgetur, arbitrati fore, vt diceret, ab idolis ad Christi sacra desertionem, morbum hunc peperisse, quasi verò non prius in ægritudinem incidissent, huius domus incolæ quàm Christi sacra suscepissent. Ritus, quo hanc ab idolo falsitatem extorquere nitebantur, hic erat. Supra dispositum in mensa cinerèm, impositus idoli manui penicillus, quo Sinæ in scribendo vtuntur, tamdiu impostorum manibus rotatur dum ipsi quod volunt exscribant, idque ipsi, velut ab idolo scriptum, mentientes, pro oraculo enuntiant. Verùm nunc quidem nihil illis suæ artes contra veritatem profuêre, nam non solùm quod volebant non obtinuere; sed post mille gyros, diffracto penicillo, de oraculo desperarunt; apposita tamen aure, vti prius quid iuberet explorantes, asseruêre nisi intra biduum ægri interirent, ad salutem posse reuocari. Tum propinqui ministros rogant, vti biduo illo ad ægrorum vitam conseruandam intra ædes diuersari ne grauarentur, quam vt facilius à Numine suo impetrarent, sacrificia ritusque varios deuouebant. Infelices Ministelli Christianorum Numen eiusque vim veriti, hæc conceptis verbis respondere. Næ nos amentes si hoc fecerimus, veniet Christianus vnus aliquis,

 signum

ſignum crucis in Idolum exprimet, illique ſpiritum qui intus latet excutiet, atque ita pu-lim, vt ipſi vocant, ac ſi dicas ſine mente remanebit; atque ita luculenti veritatis teſtes abiere, facta ſunt hæc in conſpectu totius pagi, non ſine Neophytorum gaudio Ethnicorumque ſtupore. Ægri ipſi ſe ab omni profanorum rituum culpa exemerunt, horum enim alter filius videlicet vi morbi mentis impos delirabat; pater vero vim ſibi à propinquis illatam querebatur.

Hæc de Tyronibus nunc ad veteranos veniamus. Eorum permulti quotidiano Miſſæ ſacrificio interſunt, ſacram peccatorum exhomologeſin frequentant, in excitando de peccatis dolore, excutiendiſque conſcientiæ latebris ſunt exercitati. Ieiunia Eccleſiaſtica peragunt, licet noſtro more ieiunium ſit perdifficile Sinis, aſſuetis videlicet ter in die refici, ſed tamen omnia facile ſuperant ſtudio religionis; Sinenſis porro abſtinentia in eo poſita eſt vt ſola in cibum legumina oleraue admittant, ceterum quoties velint reficiantur. Sacras verberationes ad exoluendas peccatorum pænas, aliaſque id generis afflictationes frequentes admittunt; tametſi hoc apud Sinas qui de reliquis prope virtutibus præcepta tradidere ſit inauditum: ægros non viſunt ſolum, ſed ſtipe, pharmacis, oratione iuuant, magnamque legi Diuinæ conciliant opinionem in Neophytis ad tumulum efferendis, ita ſunt aſſi-

dui

dui vt omnes Neophytis sibi alij alijs propinqui esse videantur. si qui diem clausit per domesticæ rei angustias ita tenuis est, vt feretrum ipse sibi comparare suo ære non possit, id Neophyti faciunt collata stipe; nam sine feretro terræ mandari, extremæ est apud Sinas paupertatis. Solemne est ijs qui ex ægritudine conualuerunt in ædem sacram Deo gratulatum venire; tum in frequenti Neophytorum cætu, grates ijs referunt, quorum in ægritudine sensere subsidia, & fuit vnus aliquis seniculus annorum quatuor & septuaginta qui post acceptum extremæ vnctionis sacramentum, breui Neophytorum oratione & officijs salutem recepit, is nondum bene conualuerat cum in ædem sacram adreptat, ibique nixus genibus ab oratione non assurrexit nisi postquam septem precatorias coronas summo ardore decurrit, præter eas quas in bene longo itinere ante decurrerat. In Neophytorum feretrum duo inserunt, in religionis argumentum: precatorios quibus vita functus vtebatur globulos, doctrinæque sacræ compendium: aquæ lustralis quotidianus apud eos est vsus, eaque persæpe vel Neophytis vel Ethnicis ad ægritudines depellendas singulare præsidium. Dominicæ Passionis tormenta mirum quo ardore excipiant atque venerentur. Itaque hebdomadæ maioris officia magno sensu frequentant; sed nihil æque eos afficit vt solemnis per eos

dies Christi in crucem affixi adoratio, quam Sinicœ inclinationes ac genu flexiones solemniorem reddunt. Porro cum ad crucifixum propius accedunt, toti in lachrymas effunduntur. Eam pietatem inuexit tota quadragesima, quoties in ædem conueniunt sacra de Dominicis tormentis oratio. P. Matthæi Ricij obitum tanto sensu exceperunt vt in funebri missa complures à lacrymis, non nulli etiam ab eiulatibus minimè sibi temperarint. Iaponiorum Martyrum gloriosam in fidei causa mortem pro concione audientes lacrymas etiam minimè tenuêre, seseque ad eos imitandos, si fortè ita tempus ferat, incendêre. Id magis mirum quod Sinæ Iaponicos pro hostibus habent; sed hanc innatam animorum dissensionem, vna cum fide deponunt. Hæc de Nancianis Neophytis vniuersim, breuiter nunc illustriora virtutis exempla nonnulla seligamus. Neophyti cuiusdam senis filius, in graui ægritudine, ex qua deinde interijt, lucem veritatis quam sanus respuebat, adspexerat; tantus porro fuit gratiæ cælestis torrens quo eius animus in sacra expiatione perfusus fuit, nihil vt ardentiùs optaret, quàm diem claudere, vt eam gloriam quam sperare iubebatur, intraret: biduo antequam extinctus est, importunis à parente precibus extorsit, vt qua ratione sæpius eum viderat facientem, ita se sacris flagellis cæderet,

ret, ad debitas præteritæ vitæ criminibus pænas, de se repetendas, itaque eum parens vel inuitus, vel imprudenter pius, ducentis flagellorum ictibus cecîdit, quod dum faceret, vtrimque obortæ lacrymæ sensum pietatis augebant: nec ea flagellatione contentus æger, quo die extinctus est idem à Parente & petijt & impetrauit; quod incredibili se assereret inter flagella gaudio perfundi, quo in gaudio puram vt sperare decet, animam exhalauit: Nec Patri sua gaudia defuerunt; cum enim de tali transitu iure consideret eum ad meliora transisse, tanto exultabat mentis iubilo, quòd se filium habere speraret in cœlis, nullum vt Deo Patribusque gratulandi finem faceret; Id apud Sinas paradoxum, qui filios sibi præmitti, nimis impotenter ferunt, si verò vnicus fuerit vt hic de quo agimus, tum demum se mortalium miserrimos arbitrantur, quippe quibus desit qui suum funus curet, & vsitatos sibi post fata ritus exhibeat. Viuebat hic in domo Ethnici Nobilis, è sanguine Regio quales in hac vrbe plurimi numerantur; Is indignè ferens omissos à sene in filij funere ritus quosdam profanos, ex eo quærit, cur eos omisisset, qui intrepidè, respondit eos lege Christiana quam profitebatur, prohiberi. Quærit etiam, quotidie matutinis horis quo se conferat. Ille verò in ædem Christianis sacram ad vnicum

cæli

cæli Numen venerandum. Indignabundus & blaſphemê ſtolidus infert Nobilis iſte, quem colis cæli Dominum Orizam tibi in quotidianũ ſubminiſtrat alimentum? omnino inquit bonus ſenex nec mihi ſolum ſed & tibi orbique vniuerſo, qua ex cauſa te quoque deceret eius numen è legis Chriſtianæ præſcripto venerari; ſed ſi nondum id agnoſcis, eos qui iam ex cæleſti fauore id aſſecuti ſunt, caue interturbes; me quidem ſic habeto vitam ipſam in eius cauſa poſiturum; neque commiſſurum vllo metu vt quotidianam in eius æde adorationem tanti Numinis intermittam: quibus verbis permotus ille conſilium de eo interturbando depoſuit, hominis conſtantiam demiratus.

Hic de quo iam dixi ſenex in fidei cauſa verba, quos nunc commemorabo etiam verbera pertulere. In ædibus Neophyti cuiusdam, Ethnicus commorabatur, cuius cum vxor in morbum incidiſſet, maritus ſacrificulos precatores induxit; ad Neophytum qui tum etiam forte æger erat viſendum Neophyti non pauci conuenere; ſed cum turbam intus tumultuantem inaudiſſent tamdiu pro foribus ſubſtiterunt, quãdiu intelligerent hos recitatores, non ab Neophyto, ſed ab Ethnico contubernali inductos: Ergo in Neophyti cubiculum ingreſſi (nam Ethnica familia in ſeparato conclaui morabatur) coram Deiparæ effigie quam egregio ornatu inſignem

insignem habebat æger, nixi genibus eidem Magnæ Matri salutatoriam corcnam texuere, inde ægrum solati dicessere, abeuntes porro, aulam in qua erat Idolorum turma necessario pertransibant, qui cum viderent in mensa disposita variaque coram illis in sacrificium (quæ tamen ipsi postea vel sacrificuli vel domestici absumunt) collocata, stomachum non tenuere Neophyti, nam expresso contra ferales monstrorum laruas salutiferæ crucis signo, per ignominiam dæmones appellarunt: Id impotenter tulere viles Ministelli, quærentes frustra se spiritus suos ciere, qui hoc signo fugantur; Maritũ ægræ mulieris etiam in Neophytos incitantes, tibi inquiunt, quid proderit, sumptum fecisse, quem isti cæli Domini cultores irritum reddidere. Iam abierant Neophyti, sed in vicum egressi cum sacrificulis omnes qui aderant in eos impetu facto irruere & pugnis exceptos male multauere: non difficile Neophytis erat vim vi repellere si vellent; sed Christianam disciplinam edocti magno animo iniuriam tulere. Maxime enituit Matthias quidam, is tametsi erat procero corpore ac robusto, memor tamen sæpius se, vitam in Christi causa ponendi desiderio exarsisse, non negligendam occasionem ratus, in media platea genibus positis in se Ethnicos furentes incitabat, professus gratius sibi nihil fore, quam si sanguinem vnaque vitam hac

in cau-

in causa posuisset. Verùm illi cædendi finem citius quàm isti patiendi fecêre: ad tumultum accurrerant alij è vicinia Neophyti, qui suam sortem cæsis gratulati, eos in ædem sacram nostram comitati sunt, gaudentes Deoque gratulantes quod pro nomine IESV digni habiti erant contumeliam pati. facile fuerat Magistratuum authoritate iniuriam referre; nam ex ijs nonnulli erant apud eos gratiosi: sed sua ipsi sponte & nostrorum auctoritate ab omni conatu destiterunt, vt Ethnici docerentur Diuinæ legis, ab ipso capite lenitatem, in eius membra deriuari. Verum pugnauit pro ijs Dominus, nam intra paucos dies, quotquot iniuriam fecerant, cùm varijs morbis conflictari cæpêre, è quibus vnus qui cæteris auctor ac dux facti fuisse dicebatur, interijt; mirantibus Neophytis, ipsisque Ethnicis aduertentibus præsentem è cælis iram non celeriter minus quàm formidabiliter in noxia capita depluisse.

Quinta Luna solent Sinæ quibusdam in vrbibus nauigijs oblongis sed angustioribus vecti, multa gentilitio ritu in ipso flumine vagi perpetrare. Id facere se aiunt ad euitandas eius anni calamitates. Quod nescio quâ ex causâ per Magistratus fieri in hac Metropoli non licebat; & tamen ne ritus omitterent idem puerilibus è papyro scaphis pro nauibus factitabant. Eam in rem & in compotationes pecuniolam ab

ſingulis domibus exigunt. Morabatur ille quem modo dixi Matthias in quodam ex his vicis vbi id impigre curabatur. In eius ædes operis præfecti, ad colligendam ſtipem conuenerunt. Negauit Matthias ſe dæmonibus (hoc enim Neophyti nomine idola compellant) quicquam dare vel poſſe, vel velle, ſcire omnes ſe cæli Dominum venerari, cuius lege ſanctiſſima ſatis notum, ſe ab eo ſcelere deterreri: contumelioſa dæmonum compellatio pupugit rituum præfectos nummorumque collectores. Ergo illi multitudinem concitant, quæ facto in ædes Matthiæ impetu, imprudenter Chriſti ſeruatoris Imaginem ex oratorio, detrahit, minans ſe cum ea Magiſtratus adire criminatura quod legem nuper interdictam (id ſuperioribus annis contigerat) ſequeretur. Quærit Matthias quem ex omni Magiſtratuum turba iudicem velint, cumque illi neſcio quem è Magiſtratibus nominaſſent, non in latebras ſeſe abdidit generoſus athleta, ſed nulla mora ad eius ſe palatium confert ibique accuſatores præſtolatur, qui cum moram facerent Matthiæ nunciatum eos ad alium neſcio quem mutato conſilio ſeſe contuliſſe, ſed cum neque ibi obuios criminatores habuiſſet; ad Neophytum grauem ſe contulit conſilij cauſa, is auctor ei fuit vt ipſos accuſatores accuſaret, quod

quod in vetitos à Magistratu ritus stipem collegissent: non arrisit Matthiæ consilium quod sibi minus è Christiana disciplina videretur: Ergo Patres consulit à quibus in suscepto patiendi consilio confirmatur. Ipsi quoque qui impetum in ædes fecerant iam mitiores facti conquieuerunt, & sacram effigiem sine iniuria retulerunt; quo ex tempore non ipse solum Matthias sed reliqui eius Regionis Neophyti à sacrilego tributo liberi remansere.

Certo anni tempore solent idolorum ministri profanis sacrificiorum vestibus ornati per domos cursare, in singulis è farina selectiore libum dono relinquentes, pignoris est forte ut arbitror loco, ut illo anno hi qui libum accepere alium neminem ad sacra domestica præter se admittant. Dum hoc die quadam factitant obuios eos habuit puer Neophytus Laurentius nomine annorum vix quindecim, is non ferens impostores eos in hunc modum alloquitur, quousque tandem imperitam plebeculam deludetis? abstinete amabo ab hoc viuendi instituto, pudeatque vos aliquando dæmonibus famulari: gestabat forte eo ipso tempore puer manu Virginis rosarium. Et quoniam ipsi quoque idolorum mystæ suos habent precatorios globulos quos decurrunt, nonnihil à Catholico more discrepantes, ex ea re ansam arripuit sacrificulus respondendi: tu qui hos globulos geris, næ è

nostra

nostra es disciplina? verum Laurentius seuera grauique oratione Diuinæ legis & idolorum dissimilitudinem demonstrauit. Huic orationi rudis Ministellus nihil habuit quod responderet, sed non ipse minus quàm qui ad pueri orationem audiendam concurrerant, superiorem annis sapientiam admirati, abiere.

Nondum à pueris abeo: Anni redeuntis initio, omne genus profanorum sacerdotum id conantur vt varijs artibus aliquam prodigij speciem adumbrent, nam vniuersi per eos dies immo noctes per idolorum templa vel Religionis vel nouitates causa cursitant. In cænobio nescio quo lucernam eo artificio concinnarant, vt extingui vix posset, sed ita tamen extinguebatur vt ipsa nullius adminiculo recens conciperet incendium; ad eam rem visendam inter cæteros Neophytus Antonius nomine cum suis coætaneis studiorum Sinensium discipulis eo venit. Coætanei eius Ethnici erant qui eum in hunc modum compellarunt. Age vero videndum est hodie nobis num in ea quam profiteris lege præsidij sit satis ad hanc lucernam extinguendam. Prouocatus puer non abnuit certamen. Ergo signo crucis sese munit & nullo prope conatu eam extinguebat, sed quod iterum sua sponte arderet risu excipiebatur, fidem igitur suam excitans, & denuo signum crucis exprimens eam ita extinguit vt nullius ope postea

accendi potuerit; id omnes prodigij loco habuere. Ita Dominus ne in friuolis quidem rebus legis suæ veritatem si opus sit, desinit confirmare. Alia multa de his Neophytis dici possent, sed quod in eadem materia non admodum à superioribus discrepent omittuntur. Solùm ex his arbitror videri noualibus, quàm messem promittat hic ager, cum fuerit pro colonorum votis excultus.

Residentia Xauceana.

Xauceana sedes in qua sacerdos vnus cum vno fratre nostro consedit, neminem Christo peperit adultum. Hæc sterilitas ex eo nascitur quod superiorum annorum Cantonienses turbæ prosperum Euangelij cursum planè stiterint: nam oppidi Macaënsis vicinitas ita suspensos habet Sinas, quasi vero exiguus aduenarum numerus ad Imperij Sinensis Monarchiam adspiraret; non est apud gentem vllam talis metusné dicam an vigilantia; & soli Sinæ suum ipsi robur non agnoscunt. Ex eo metu sparsi rumores eos omnes qui legem nostram susciperent, quæ aduenarum Macaënsium sacris non esset aduersa, ab Magistratibus, in perduellium numero reponendos; tametsi nihil tale sit vnquam in Cantoniensi Prouinciæ à Rei-

publicę

publicæ Rectnribus somniatum, nec vllo vnquam tempore in ea Metropoli sit contra legem diuinam vllum Senatusconsultum pronunciatum. Sed nimirum vulgi metus vt sine causa excitantur, ita nec cum causa sopiuntur: Ex hac maximè Ecclesia vsu magistro didicimus, parum firmam in hoc regno sine Magistratuum fauore multitudinem; nam tametsi non omnes Christo terga verterint, quotquot annis superioribus in vicinis pagis eius sacra susceperant; ac plerique ab inanium Deorum veneratione abstineant; omnem tamen cum nostris consuetudinem magna ex parte refugiunt ne pro regni perduellibus aliquando habeantur. Nec sufficit ad eos à metu reuocandos Xauceanorum Magistratuum vel primorum nunquam interrupta cum nostris amicitia. Cum enim illi falsa omnia quæ de Macaënsibus spargebantur non nesciant; & vt vera fuissent, nostras ab ijs separare norunt; nihilo secus quàm prius ac fortasse etiam magis domum nostram consuetaque humanitatis officia frequentant. Hoc tametsi non est satis ad plebem ad nos reuocandam; satis tamen est ad hostes nostros ab iniuria quam nostris inferrent coercendos; sed nihilominus non est res tuta satis, aut diuturna; quam ob rem sæpe inter socios actum est vti sedes hæc in vicinū oppidū

commodiore ad res noſtras loco transferretur; ſed tum alijs ex cauſis, tum maximè rei familiaris anguſtijs prohibiti hactenus ſuperſedimus. Dominus pro ſua clementia, priſtinam huic Eccleſiæ pacem ſerenitatemque reſtituat. Atque hic finem facio huius anni rebus geſtis eo libentius quod me inſequens annus Chriſtiana fruge, rebusque ad Diuinam gloriam geſtis fertilior vocat. In Xauceana ſede Nouembri menſe anni 1611.

Ex mandato P. Superioris.

P. V. filius indignus Nicolaus Trigautius.

Litteræ

Litteræ annuæ societatis Iesu è Sinarū Regno, anni 1611, ad R. P. N. Claudium Aquauiuam societatis eiusdem Præpositum Generalem.

Residentia Pequinensis.

SI nouellam hanc expeditionis Christianæ apud Sinas plantationem arbori comparauerimus, videtur mihi Pequinense domicilium posse radix appellari, quæ si aruerit, reliquarum Ecclesiarum ramos sine fructu esset ac tandem arescerét. Dumque illa fibras intra terram laborat defigere, interim amænior fructus circa ramos emicat. Quod postremo biennio ita præstitit vt spem cultorum ac propè vota superarit. Nec tamen nullos ad radicem surculos dedit, non contenta succum in luxuriantes alibi ramos dispensasse. Hæc vt se habuerint dicere nunc aggredior hoc ordine. Primum dicam breuiter domestica quædam, tum quæ circa Neophytos tironesque contigêre, sed ad extremum duo illustria rei Christianæ adiumenta reseruabo.

Huius Anni Initio duo Patres sacerdotes hanc domum incolebant, P. Iacobus Pantoja Hispanus. P. Sabatinus de Vrsis Italus quibus post aliquot menses accessit P. Nicolaus Longobardus Siculus, qui, cùm bonæ memoriæ P. Matthæo Ricio succesisset in hanc totius regni veluti speculam commigrabat, vt ex ea rem Christianam vniuersam ac socios moderaretur. Huic P. Felicianus à Silua Lusitanus, cum duobus è nostris fratribus additus.

Felicissimum rei Christianæ cursum humani generis hostis, vbi se sensit Diuinâ prohibitum manu, minimè posse impedire, aggressus est domesticis infortunijs perturbare, quæ tamen omnia, Deo propitio, contrà euenêre. In primis igitur Superioris iter infestum habuit, sed ea re minimè contentus, supellectilem annuam quæ flumine aduehebatur, nobis conatus est eripere. Sentiebat enim consilia nostra de offerendo Regi munere, quod iam ante aliquando illi malè cesserat. Hoc in hunc modum se habuit. Superior necessariò vrgentibus negotijs terrestre iter quod est longe breuius arripuerat; reliquerat vero Nanquini è fratribus nostris vnum qui organum, Regi destinatum munus, & aliam supellectilem nauigio adueheret, isque post bimestre non procul à regia abfuit. Præerat nauigio, nescio quis Sinicus Doctor, qui in aulam Magistratus obtinendi causa nauigabat.

Is vt erat cupidus, varijs artibus à vectoribus præter ius fasque iniquas largitiones extorquebat; quam ob causam misit curiales suos qui petulantiùs supellectilem nostram explorarent; sed cum sentiret nihil emungi; quod videbatur pretiosius, in stationem suam iussit inferri, vtque terreret magis, indicem rerum exscribi non sine minis mandat; voluit frater noster solitis eum ritibus visitare, coràm sui rationem redditurus, moniturusque videret, quid ageret; pleraque ad Regem destinari; sed admissus non est. Itaque cùm proficere se nihil sensit, nihil vltra mouit, mirantibus omnibus, quo fretus, Doctorem Sinicum, Magistratu mox insigniendum, negligeret largitione placare. Cum itinere vnius diei iam abesset domo, famulum præmisit; qui de re tota socios Pequini redderet certiores, hi ad Paulum nostrum, vnicum rerum nostrarum refugium rem referunt. Is schedulam ad importunum exactorem expedit, ac etiam monet alium in Magistratu, propinquum eiusdem, qui res nostras retinebat. Qui acres ad propinquum suum litteras dedit, malè sibi consulere, qui ad aulam cum hac iniuriæ cupiditatisque fama properaret, videret etiam atque etiam quid egisset, dum Regi destinatum munus contra ius fasque detineret, simul irritaret eos, qui hac in aula à maximis quibusque colerentur. Priusquàm exscendere liceret,

 accepit

accepit has litteras misellus, quibus ita perterritus est, vt metum suum dissimulare non potuerit. Itaq; per suos curiales efficere nitebatur vt ad se visitandum, frater noster venire ne grauaretur. Verùm noster vt augeret metum, ait se superioribus diebus reiectum, nihil nunc habere quod admodum cum eo tractaret, tamen cũ importuniùs ab his rogaretur, ne pernicaciæ crimen incurreret, ad eum se contulit à quo ita acceptus est, vt pares à paribus excipi mos est. Ea in visitatione multa causatus, quam non poterat eluere notam, excusationibus confricabat; postmodum ritu Sinico visitationem rependit, ac simul omnia cum fide restituit. Accidit sub idem tempus vt domum nostram veniret is Magistratus, cui quotquot in aulam publici muneris obtinendi causa veniunt, primis diebus sistere se est necesse. Ei rem vnus è nostris cum fortè occasio ita tulisset, narrauit. Itáne verò inquit ille? quo nomine vocatur is qui ita se ad publicum munus obtinendum comparat? Eum cum ad me venerit pro meritis excipiam. Sed noster res se iam suas recepisse dixit, nemini nocere velle, cumque instaret, ac noster dicere refugeret, mirè hunc nostrùm morem comprobauit, qui Magistratuum fauore ad propulsandam à nobis iniuriam, non etiam ad accersendum aliis malum vteremur.

Leuè fuit hoc malum, si cum sequenti confera-

feratur, nam qui ad exercendam Iobi patientiam non ſolum ei ſua eripi, ſed ipſum etiam hoſtis arbitratu torqueri permiſit, idem voluit vt inter tam inſolitos aulæ fauores, quàm non efferentur, inſignis iniuriæ condonatione comprobarent. Hoſtis igitur humani generis, cum noſtra nobis eripere fruſtra tentaſſet, vnum è noſtris plagis ac vulneribus malè excipi procurauit, quod omnino ſileri non debet, vt gloriemur in infirmitatibus noſtris, & ne deterreantur Crucis amatores, quaſi nihil hîc ſit quod toleretur: pertinet deniquè ad rem noſtram ſciri quantum vel noſtris ſubuentum fuerit, vel hac noſtrorum moderatione perfectum ſit. Ex ijs Magiſtratibus qui noſtros in hac regia colunt, Vnus eſt, qui ſummum Magiſtratum omnium quotquot in hoc regno ſunt, regiorum Syndicorum, iam nouem totos annos magna cùm integritatis fama obtinet. Idem cenſor eſt ac præſes omnium Magiſtratuum, qui tertio quoque anno munerum publicorum rationem redditurì in aula ſeſe ſiſtunt, quod vtrumque munus in hoc regno maximum eſt. Is iam dudũ cum noſtris & nominatim cum P. Matthæo Ricio eam contraxerat amicitiæ ſocietatem, vt hodie dici poſſit ſummus rerum noſtrarum admirator & fautor inter eos, qui nondum Chriſti ſacra ſuſceperunt. Is quodam die ſeipſum in villam noſtram ſuburbanam (quam ab Rege P.

Matthæi Ricij ſepulturæ attributam infra dicam) inuitauerat. Miſſus eſt ad eum excipiendũ P. Iacobus Pantoja, totum eum diem amiciſſimè cum Patre traduxit, omnia contemplatus, demum rogauit ecquid eſſet in vicinorum villis viſendum; cumque noſtræ communem haberet parietem alia villa, ſepulchrum eius Eunuchi, cui Rex quam nobis dedit, eripuerat, ad eam viſendam noſter eum inuitauit. præceſſere curiales eius aliquot cum vno è famulis noſtris domeſticis, qui cum eam partem in qua tumulus erat clauſam reperiſſent, cuſtoſque villæ clauem ſe habere negaret, petulanter ſanè ac ſeruiliter penſilem more Sinico ſeram effregerunt. Eſt hoc grauiſſimum Sinis crimen, vel iure gentiũ neglecto, vel ſepulchrali violatione fædum; ſuccedit is quem initio dixi, cum noſtro rei totius planè inſcij. Aderat fortaſſe tum villa in noſtra faber quidam lignarius, qui neſcio quid operis concinnabat. Is hanc occaſionem ſepulchri viſendi arripiens, inter curiales, cum artis, quo tum forte vtebatur, inſtrumento conceſſit; Ciuis huius amici noſtri ac notus & neſcio quid cum eo eſt forte collocutus. Curioſius omnia contemplati in villam noſtram redeunt. Qui villam cuſtodiebat iam ſepulchri violatione irritatus, vbi vidit virum talem quem ſciebat noſtris in villæ impetratione impenſe fauiſſe, vnà cum fabro lignario ac

vno è nostris omnia contemplari, ac prope metiri, nihil denique dubitauit hanc quoque nos sepulturam eripere meditari. Itaque magna festinatione mittit, qui Eunuchi propinquos moneat (nam ipse Regis gratia excidens, mortem in vinculis expectat) accurrunt illi vt rem suam tueantur. Interim is, quem dixi, amicus noster, vrbem ac domum repetit. Remansit noster domi nescio quid curaturus; Itaque cum præterita iactura, & recenti iniuria metuque irritati, qui aduenerant, ex amici discessu audaciores facti, iniurijs Patrem nostrum impetere, & querelis omnia complere cæperunt. Nondum audierat Pater perfractas fores, nec de suspicione ex fabri lignarij præsentia somniarat; itaque vt importunos allatratores compesceret, egreditur domo, ij Patrem conspicati, quem nouerant potissimum impetratæ sepulturæ auctorem, iracundiam auxerunt, neque se obiurgari ferentes, in Patrem violentas manus inijciunt, eum pugnis, calcibus ac etiam laterculis indignè contusum in suas ædes recludunt, asserentes, se, vt certam sibi mortem accerserent, eum mactaturos, nullum in famulis nostris qui pauci, vnicoque qui aderat fratre nostro, præsidium fuit: quin & ipsi quoque malè multati ad euocandum auxilium excurrêre; idque tanta festinatione vnus præstitit, vt illum ipsum, qui abierat amicum, cursu sit assecutus,

quem flexis genibus (neque enim Magiſtratibus aliter loqui fas eſt huic hominum generi) appellans, totius rei reddidit certiorem: is ſummo animi ſenſu rem excipiens, mittit curiales ſuos qui apparitorum ducem (cuius eſt in ſimili tumultu ſubuenire) ſuo nomine mittat in villam noſtram Patri præſidio futurum; quod ſumma celeritate præſtitum eſt prius quam eſſet domi noſtræ auditum, (abeſt enim villa noſtra domo vrbana vnius fere horæ itinere) cũ verò id etiam domi reſcitum eſt, nunciareturque Patrẽ iam proculdubio interfectum mirè hoc ſocios affecit: Iam ad noctem vergebat dies, nec Patri ſubſidium aliud portis erupit, quàm famulus domeſticus, qui iam multos annos domi verſatus opportunè aduenit. Patres enim dum amicos monent, intra vrbis portas incluſi totam eam noctem in mærore ac luctu traduxerunt. Verum famuli noſtri Patrem iam aduerſariorũ manibus ereptum (qui ad apparitorum nomen fugam arripuerant) domum reducunt & quibus poſſunt ſubſidijs fouent. Poſt mediam noctem (nam Pequini nocturnis adhuc horis portas recludunt) ſuperior in villam properat. In itinere fit obuius Paulo noſtro qui longã in luctu quoque noctem abrumpens, ne nihil noſtris in amore cederet, quàm celerrimè poterat auxiliaturus aduolabat, nam pridie quæ ſubmiſerat præſidia præter vnum è famulis qui præceſſerat,

portis

portis erumpere minimè potuerunt. Vbi aduenerunt audieruntque Patrem viuere, tum ipsi quoque propè reuixerunt, inde ad fouendum medendumque conuersi rem extra vitæ periculum compererunt. Itaque gratijs Deo redditis, & socijs monitis tota domus respirauit. Audierunt mox Neophyti nostri neque se tenuerunt, sed certatim omnes accurrunt, remedia suggerunt, & comportant, gestatoriamque lecticam comparant, ipsique domum relatum magno amore comitantur. Vbi auditum est ab amicis Magistratibus Patris infortunium, tot in domũ nostram conuolarunt vt stupori omnibus fuerit: Indignum omnes factum clamitare, hominem aduenam regia nuper liberalitate donatũ, in ipsa vrbe Regia ab vilissimis homuncionibus, tam indignè tractari. Monent igitur Iudicem ad quem hoc crimen pertinebat, nostris nihil agentibus, sed neque renitentibus, quoniam expediebat reprimi temerarios, ne modestia nostra impudentiam illorum accenderet. Itaque comprehensi castigatique prius, nostri quàm subuenire potuissent, sed ne ad grauiores pœnas pergeretur, erat enim prope capitale crimen, nostri planè obstiterunt: quod vbi in aula percrebuit passim Christianam moderationem omnes prędicabant. Itaque quod humani generis hostis in nostros & nominatim in eum Patrem parauerat, qui perpetuus Matthæi Ricij socius fuerat &

gratia

gratia plurimum apud omnes valet, in eius caput recidit. nam non parum hoc facto rei Christianæ dignitatis & opinionis accessit.

Neque hic stetit eius inuidia; quin aliam iniens viam, vbi publica male cedere sibi vidit, domestica tentaret. E domesticis famulus vnus incautè è regione loci, in quo erat lignorum strues & carbonum copia, extinctas vt rebatur prunas collocarat, sed qui adhuc sub cinere viuebat ignis, aspirante vento erupit, & forte scintillam immisit quæ sensim serpens iam crepitāte flamma vicinum è Patribus vnum admonuit. Erat tum id noctis tempus quo Patres prius, cubitum quàm concedant totius diei rationem à se discussis latebris conscientiæ repetunt. Exijt igitur cubiculo vnus visurus ecquid esset, alia omnia arbitratus, cum subito flammâ visâ socios inclamat, accurrit domus vniuersa, & vicinis putei aquis, flammam quæ iam propè tectum occupabat restinguunt; atque si tantula mora intercessisset, actum fuisset de domo vniuersa, nec ibi sistebat malum. nam in hac regia capitale ferunt ei crimen esse, cuius ab ædibus incendium cæperit. Eo igitur extincto Deo grates referunt, ac si tum iter ūdiuino munere has ædes, hanc sedem accepissent.

His exercitos malis, nostros longè plura maioraque solabantur, primum ea commemorabo quæ circa rem Christianam proximè tiro-

nesque

nesque contigère. Pusillus grex Neophytorum Pequinensium bellè procedit, ijsque se occupat pietatis exercitijs, quæ, cùm de omnibus suprà comuniter agerem, commemoraui; sed extulit sese vt solet supra cæteros, qui nullo prope anno abest ab annalibus nostris Lucas quidam. Is d.e quadam domum nostram venit, & cum vno è Patribus nostris non omittendam collocutionem inijt in hunc modum. Cum perpendo mecum ipse insigne illud Diuinæ largitatis munus, quòd me familiamque vniuersam sua luce collustrauit, & in Ecclesiæ suæ membra cooptauit, intelligo quantis ei nominibus adstringar, vt longè ante præuideam ac prouideam qua ratione perpetuò eius legem SS. intra domesticos fines nullo vel apostasiæ, quod absit, vel tepiditatis crimine fœdam, in futura tempora propagem. Ego sanè quamdiu superstes fuero, de Diuina eadem bonitate confido fore, vt sarta tectaque sit; adlaborabo quippe, ne quà malum intret: sed malè metuo ne vbi oculos clausero quâpiam irrepat rei Christianæ neglectio, quâ fiat vt sensim fidei lumen extinguatur, quod esset summum familiæ infortunium, ad quod auertendum vnica videtur filioli mei ac cæterorum gentis nostræ puerorum necessaria educatio; quod omnino mihi videtur obtineri non posse, nisi apud ipsos Patres educentur.

Itaque

Itaque etiam atque etiam rogo vti eos quotidianis præceptis imbuendos, domi suæ adiungere ne grauentur, nisi fortè quid occurrerit accommodatius. Ita vir bonus: Nostro Patre consilium collaudante, simulq; referēte quàm in puerorum institutione nostra societas, ex peculiari suo instituto, operam in Europa nauaret, exclamauit: Næ nos beatos, regnumque nostrum vniuersum, cum hæc institutio in morem apud nos inualuerit! huic igitur & quibusdam alijs vt satisfieret, conquisitus est quidam Neophytus ludimagister, qui non procul ab ædibus nostris ludum aperiret, & auditores suos quotidie pomeridianis horis, dissoluto iam ludo in æde nostra cogeret, vbi res Diuinas edocti Europæorũ sodalitiorum similitudinem pro modulo suo consectarentur. Hic idem de quo dixi Lucas, audierat inter Christianos in more alibi positũ, vt si quid alienum fortè reperissent, id in æde sacra proponerent, dum rei Dominus compareret; inuenit ille dum fortè vicos obit schedulam quandam qua continebantur debitorum nomina centum & amplius aureorum, quæ illi repetere difficile non fuisset; quoniam verò mores suos ad Christianæ virtutis normam effingere totus curat, eam schedulam in ædem nostram sacram defert, conquisitumque Dominum ad nos mittit schedulam recepturum. hæc apud hos Ethnicos inaudita & planè paradoxa (nam

Sinæ

Sinæ ſimiles euentus in bona ſua fortuna reponunt, ſimilia ſibi vſurpantes) ab Neophytis noſtris foras profecta, primum admirationem, deinde comprobationem, ad extremum etiam imitationem pariunt. Multa mihi de huius vnius virtute dicenda eſſent, ſed ſit inſtar omnium, aluiſſe eum iam diu & alere trium fratrum ſuorum familias eo conſilio, vt eas Chriſto pareret, quod iam prope perfecit, ne ſit in eius familia quiſquam qui non vt ſanguinis, ita ſit fidei communione propinquus.

Neque tamen ſolus eſt qui virtutis frugem in annalium horrea conuexit. Iuuenis erat quidam ante annos ferè ſex Chriſto renatus, habitabatque apud quendam Sinicum licentiatum ab eoque lautè habebatur, cum autem in morbum incidiſſet, importuniùs ſolicitabatur, vti inuocatis ad ſalutem Idolorum monſtris, ſuffitum incenderet; iuuenis tam fœdam à Chriſto defectionem auerſatus, nec auctoritati ceſſit nec timori; quod vbi vidit ſolicitator importunus, Chriſti ſeruatoris effigiem ei per vim eripit: non tulit Iuuenis diutius iniuriam, ſed ad pauperculam matrem eamque ægram, æger ipſe ſe retulit, vt animi ſalutem, vel cum corporis periculo in tuto collocaret.

Mira eſt in hoc regno filiorum in parentes obſeruantia; & ſi quidem interna reſpondet ei quæ in externos prodit ritus, nihil addi poſſe

iudicabis. Eam ob rem natalem illorum diem lætum gratulationibus ducunt. Nostri Neophyti salutarius institutũ commenti sunt, nam non rarò natali parentum die in ædem nostram ventitant, prostratique suos ritus vni Deo exhibent, suffitus ac cereos incendunt, precatorios globulos decurrunt, quod hoc anno fecêre reliquis celebriùs duo. horum alter Patri alter matri eo vsque vitam prorogari precabantur dum veritatis lucem aspicerent, ne oculos prius huic luci clauderent, quàm æternæ aperirent, qua in re tantò maiorum suorum superant instituta, quantò breuibus æterna præferenda.

Ita isti veteres ritus suos noua obseruantiæ laude perficiunt; sed ad rem in hac Ecclesia nouam, Neophyti nouos animos attulêre. Aduenerat iam tandem aliquando amplissimum Pauli quinti Pontificis Maximi iubilæum, quod cum percrebuisset vt sunt cupidissimi Europeæ pietatis imitatores, frequentes ad nos conuenêre, sciscitantes quid illud sit quidue exigat, se sui capitis iussa, cuius se esse membra gloriantur & auidissimè audituros & cumulatissimè præstituros: Enituit inter ceteros, qui reliquis ad pietatem Dux est, & caput, ille noster Paulus. Hanc ob rem Patres de summi pastoris in vniuersum Ecclesiæ gregem potestate disseruerunt; Eum Christi vicarium, Petri successorem clauibus donatum, cælestis thesau-

thesauri habere potestatem; Eum nunc fidelibus patêre velle, vt veterum delictorum nomina dissoluerent: his illi mirum quàm affecti fuerint, & apostolicæ sedis auctoritate delectati. Et quoniam in politica regni administratione est apud Sinas quiddam in re dissimili non absimile, cum Rex certis temporibus vniuersi regni reos absoluit, quam ipsi publicam remissionem appellant. Ideo factum est, vt sacram indulgentiarum vim, probè penetrarint: quâ intellectâ, magno feruore ieiunium nostrum quod Sinis est perdifficile aggressi sunt, Eleemosynæ nomine pro viribus quæ potuêre contulerunt, ædem sacram magno pietatis sensu visitarunt, peccata sua sacra confessione expiarunt, & qui visi sunt idonei (nam magnus hic à nobis eorum delectus habetur) sacro epulo refecti sunt. Dici vix potest quantum ea res pietatem promouerit, quantum nostros solatio affecerit, cum viderent iam in hoc regno compleri, quod verus pastor ipse promisit; Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

Eos inter, qui hoc anno sese Neophytis adiunxêre, tyrones quinque fuêre, vel honorum vel studiorum suorum gradibus insigniti & quoniam è diuersissimis

G 2 ferè

ferè regni prouincijs fuêre,ab ijs postea diffamatur sermo Domini venturisque Euangelij præconibus iter complanatur. Ex ijs vnus è Chequiana Prouincia, professus est se varijs dæmonum illusionibus, salutari baptismi fonte liberatum. alter qui iam publicum gesserat Magistratum, è Xansiana Prouincia, cum in aulam venisset,in nostros incidit sagenaque conclusus est,qui quam acceperat veritatem ei mox communem esse voluit à qua vitam acceperat: nam acceptam à nostris Christi seruatoris effigiem Matri transmisit; hortatus vt eum quem illa referret,reiectis inanium Deorum simulacris adoraret,ac proximo quoque tempore ad se in vrbem regiam (iter est porro dierum non minus duodecim) salutem quam ipse inuenerat acceptura properaret. Hoc sunt ingenio Sinæ vt mox è Neophytis fiant ipsi præcones. Alius ex alia Prouincia,Huquam vocant, superiori nihil absimilis,famulum habebat Neophytum quendam qui annis superioribus Pequini domi nostræ seruierat,is cum sensisset herum suum varijs agitatum animi fluctibus, in nulla Sinarum secta conquiescere, monuit esse in vrbe regia, quo ille pergebat,viros è magno occidente litteratos qui patriam legem sanctissimis moribus ac placitis insignem prædicarent. Eo cum aduenisset, famuli operâ in Neophytum incidit, à quo Christianæ doctrinæ compendium accepit,

euoluit,

euoluit,& memoriæ commendauit,tum ad nos venit,& vno verbo dicam,baptiſatus in hoc ſalutis demum portu conquieuit. alius è Xanſiana item Prouincia Baccalaureus Pequinum venerat vt aduerſus patruum ſuum,quo cum lis ei erat grauis, magnatum fauorem ſibi compararet. Is alia omnia reperit quàm erat arbitratus. nam vt multi faciunt,noſtram, famâ permotus domum venit,res noſtras vidit,audiuit,admiratus eſt. Sed inprimis res fidei noſtræ ea ſuſcepit auiditate,vt proximo quoq; tempore Christo nomen aſſcripſerit, quo ex tempore ita permotus eſt,vt omnem de proſequenda lite cogitationem depoſuerit,veritus ne quid illa officeret Chriſtianæ,quam recens profitebatur, pietati, hanc ſe profeſſus litis remiſſionem illi offerre, è quo ſuorum criminum veniam præter opinionem accepiſſet. iamque ad ſuos reuertens, vt erat vir copioſus, & idem eo igne ſuccenſus, quem qui miſit in terras voluit ardere, enixè rogauit ſibi comitem è noſtris dari, à quo mater,familia,propinqui, ciues ſui audirent quę ipſe frigidius erat narraturus; ſed fruſtabatur eius petitionem, operariorum noſtorum penuria; ſi absque illo foret, altero tanto maior in maxima ſegete meſsis eſſet. Vltimus ex ijs quos ſupra quinque numeraui, vt dignitate primus, ita nec reliquis rebus inferior fuit, is ad obtinendum Magiſtratum in aulam venerat,ſed noſtro-

rum congressibus opera Pauli nostri, accipiens potestatem filium Dei fieri, quam non sperabat dignitatem est assecutus. Baptizatum suscepit è fonte idem Paulus, vt duplici nomine Magisterium obtineret (prius enim ille se ritu Sinico Pauli discipulum professus erat) & mox in cuiusdam vrbis Gubernacula vocatus, hoc nomine gratias Deo egit qui duplicarat dignitatem. Et cum ante sui officij aditum, hortatorem haberet alium Neophytum, bellici senatus Magistratu illustrem, vt sua auctoritate vteretur in ea Prouincia ad extinguendam sectam quandam, cuius impietas Diuinos honores Soli ac lunæ dabat, humanos verò parentibus denegabat, dicessurus prius domum nostram venit, Patres rogatum quibus officijs munus publicum ad Christianæ iustitiæ normam gereret, nihil sibi esse antiquius, quam commune populi bonum è Diuina lege metiri. Instructus abijt spem relinquens fore vt Christi bonus odor sit permultis ad vitam.

Præmisimus hæc ne filum narrationis quam nunc aggredimur interrumperemus. Duo his temporibus ab Sinarum Rege obtinuimus quibus mirum in modum nostrorum in hoc regno statio stabilita est, & rebus nostris dignitas & authoritas comparata.

Primum est sepultura P. Matthæo Ricio attribu-

attributa, & habitatio reliquis socijs designata, in qua legem suam auctoritate regia obseruarent, Deumque suum pro regni Regisque incolumitate inuocarent: quod peritus rerum æstimator, inter ingentia Diuinæ potentiæ miracula annumerabit, vt ex sequenti narratione constabit.

Deus optimus Maximus qui sanctos Patris Matthæi Ricij labores suo semper fauore fuerat prosecutus, noluit eorum fructum vitæ terminis claudi, sed vt alteri Sampsoni concessit vt plus omnino moriens quàm viuens perficeret, id ità contigit. Expletis Ecclesiastico ritu exequijs cadauer arcæ ligneæ inclusum more Sinico asseruabatur in æde nostra, dum aliquis ad id terræ mandandum, ager suburbanus (nam intra muros Sinis est sepelire nefas) compareretur, quæ res non parum angebat socios, vel rei familiaris angustijs deterritos, vel rei nouitate suspensos, nondum enim è nostra societate quisquam ad eam diem extra Macaënsis Collegij fines humatus erat, procuratum enim vt vel in eo Collegio morerentur, vel eo mortui ad communem sociorum sepulturam deferrentur. Id in re præsenti fieri nec poterat, nec vt posset decebat; quin potius ideo nobis Diuina bonitas communem parentem eripuerat, vt eius morte magnum aliquid insperatumque perficeret.

quo die iusta ei persoluta sunt, vnus è Neophytis qui frequentes adfuerant, vir grauis ac litteratus idemque aulicorum negotiorum peritus, dum ædes suas repetit, cogitare cæpit, impetrari fortasse ab Rege posse humando Patri locum sepulturæ; quæ res præterquam quod Patri erat futura perhonorifica, fidem nostram, Patrumque in hoc regno stationem erat confirmatura. Visa est ei res non indigna quæ ad socios referretur, redit igitur, consilia sua exponit, facileque persuadet vt explorent, quem tanta res exitum posset sortiri; Itaque cum eo quem dixi Neophyto libellum Rege offerendum delineant, eũ deinde limandum concinnandumque Leoni Neophyto (quem P. Matthæus Ricius nuper ante obitum sacris aquis eluerat) Magistratui grauissimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri tradunt, qui & hoc perfecit, & Patrum consilium non probauit solum, sed direxit, & quamdiu præsens in aula adfuit, non parum promouit. Inde libellus ille familiaribus quibusdam viris Principibus ostensus est eo consilio, vt socij sententiam eorum audirent, nec temerè quicquam aggrederentur, & vt suo tempore quod ijs auctoribus tentabatur, ijsdem fautoribus procederet, vno omnes ore comprobarunt, & auxilio fuerunt: quod eò magis mirum videri debet, cùm res temeraria videri posset: nam externo ad hanc diem nemini, sepultura ab Rege fuerat

concessa,

concessa, et si quibus indigenis permittitur, eam illi, licet sint potentissimi, multis vix meritis, & supra merita largitionibus assequuntur. Libellus, in hanc ferè sententiam latinè quoad fieri potest redditus, ita scriptus erat. Iacobus Pantoja (is enim externa curabat, Pater Sabatinus rebus domesticis præerat) regnorum magni occidentis Cliens, libellum offero supplicem, in gratiam alterius quoque externi regni clientis, iam vita functi: suppliciter ab insigni tua clementia locum sepulturæ peto, vt regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosque remotissimarum regionum aduenas complectantur. Ego Iacobus Pantoja sum aduena è regno longissimè dissito, verùm permotus virtute ac fama nobilissimi tui regni, triennio maris fluctibus iactatus, amplius sex mille leucas confeci, non sine continuis laboribus ac periculis, anno denique octauo & vigesimo Van-lie (nomen est Regis è cuius inauguratione Sinæ suos annos numerant) duodecima luna, cum Matthæo Ricio aliisq; socijs omnino quinque, ad aulam tuam peruenimus & nonnulla terræ nostræ munuscula obtulimus, ex eoque tempore regium stipendiũ in alimenta quod tuũ est in nos singulare beneficiũ recepimus. Tantum illud profectò, vt si sanguinẽ aut vitam ipsam nostram impenderemus, par tuo merito nihil referremus. Posthæc anno nono & vigesimo Van-lie luna

G 5 prima,

prima, libellum M. T. obtulimus vt aliquem viuendi locum impetraremus quò tua Regia clementia ac benignitas in aduenas eluceret; dumque annos plures voluntatem tuam præstolamur, neq; vnquam nobis deesset, licet nullis nostris meritis, regius commeatus; trigesimo & octauo anno Van-lie tertiæ lunæ, die decimaoctaua Matthæus Ricius iam senex ex ægritudine diem suum obijt. Ego alterius regni cliens, pupillus remansi, ac satis dignus cuius omnes misereantur, itinere ad Patriam repetendam longissimo, nautis cadauere reformidantibus. Qua in re illud solum mihi spei superest, nos post tot iam annorum M. T. fauorem, non tam exteros, quam indigenas censeri posse, atq; inter populum annumerari qui regium tuum currum sequitur vt tua velut Yao clementia (fuit is Rex Sinarum olim qui ab omnibus sanctus habitus est) non solo Sinarum regno claudatur, sed ad extera quoque sese regna protendat, cumque viui regio fruamur commeatu, confidimus fore vt etiam à te mortui terræ gleba tegamur, idque eo magis, quod socius meus Matthæus Ricius ex quo magnum hoc regnum attigit, sedulo dedit operam in discendis litteris vestris ijsque virtutibus exercendis quas vestri libri docēt. Accedit eōdē quod magna animi munditie, extremaq; corporis compositione, die noctuq;

sacros

ſacros odores, in ara cæli domini accendebat, eumque rogabat per M. T. incolumitate, vt hac ratione minimā aliquam tuorum beneficiorum partem adæquaret. Suum inſuper candoré fidelemque animum ſummis in aula tua & infimis quibusque probabat (neque enim audeo, quod non eſt, comminiſci) vnde eum omnes diſcendi cupidùm (loquendi modus eſt apud Sinas ac ſi virum probum appelles) appellabant. Itaque libros plures edidit, qui iam ante regnis tranſmarinis ſapientiæ laude celebris habitus; vt primùm hoc tuum regnum attigit ab Magiſtratibus coli cæpit. Quo viro cùm me meosque non comparare auſim, minus etiam quàm ipſe, ſpei habemus, & dolet nobis, exiguam illi ſepeliēdo terræ portiunculam deeſſe. Cum lachrymis igitur rogamus aut agrum, aut fani alicuius partem aduenæ humando cadaueri. Nos, qui ſuperſtites ſumus ſedulo conſuetum ſocij noſtri inſtitutum obſeruabimus, Cæliqúe Dominum venerantes, ab eo petemus Parenti tuæ, ac tibi millenos vitæ annos, vt quoniam, tanto noſtro ſolatio, fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuiſſimæ formicæ hanc gratiam rependamus, ad quod præſtandum, ipſum nos tui beneficij pondus impellet, interim regium tuum mandatum exſpectantes. Libellus in hunc modū ſe habebat in quo vertendo ſi ſtylū Sinicum ſecutus

ſum,

ſum, quàm proximè, conſulto feci, ratus ita fore gratiorem, facile enim intelligent omnes cuiq; idiomati ſuum eſſe proprium nitorem ac leporem. Sed priusquam vlterius in re narranda pergam nonnulla ſunt neceſſario breuiter præmittenda, ſine quibus nō facile quæ ſum narraturus intelligentur.

Ac inprimis ingeſſerit fortaſſe dubitationem aliquam quod in libello dicebatur, Patres permotos regni Sinici fama huc nauigaſſe, cùm Euangelij promulgandi causà id factum ſit. Sed ſciendum eſt omnino aduenas regno Sinico omnes excludi, prætèr tria eorum genera qui legibus permittuntur: primi ſunt qui è vicinis regnis annuum regum ſuorū vectigal ſua ſponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagrantes, alij etſi vectigales eſſe nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneraturi adueniunt, quamquam hi lucri ferè causà aduentantes, ab ſuis ſe Regibus Miſſos mentiuntur; tales ſunt qui ab occaſu adueniunt negotiatores Saraceni, in quorum comitatu, vnus ante annos aliquot frater noſter è Mogorum regno Cataium luſtraturus, Sinarum regnum petijt. Tertij ſunt ij qui huius regni fama permoti ad virtutis, vt ipſi arbitrantur Sinæ, odorem accurrunt perpetuam in eo ſedem figere cupientes, ex ijs olim fuêre permul-

permulti sed nunc fortasse non ita bene olet, vt ipsi arbitrantur. Ex hoc vltimo genere gerere nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod superiores alij ad sua proculdubio regna remittuntur, habiti pecorum potius, quàm legatorũ loco, idque eam ob causam quòd nondum nouit Sinicum Imperium Regem vllum, qui cum amicitiæ iura velit habere communia. Hic verò titulus, etsi ascitius est, retinet nos in hoc regno & socios imposterum non excludit, neque tamen opinandum est nos hic Euangelij promulgandi voluntatem, aduentus nostri causam celare, nemo enim est qui nobiscum agit qui hoc nesciat, sed eo quem dixi prætextu sese Magistratus amici tuentur, ad nos in hoc regno per leges retinendos.

Alterum quod prætermittendum non duxi est modus hoc regnum administrandi; qui est planè monarchicus, vt omnia ab Rege ipso statui necesse sit. id fit per libellos, quos cum Rex non admittit, seponi iubet; quos autem admittit, ad summos regni Magistratus bis remittit, vt videant quid fieri deceat. quidquid ab his ad Regem redit, approbandum, qui vix à Magistratuum sententia vnquam recedit. Sed hæc ex ipsa narrationis serie clarius patebunt: Scriptus erat hic libellus cum suis sigillis, forma, imo ipso charactere peculiaribus: multi enim ad hãc rem ritus ex præscripto obseruãdi. Prius hos libellos

quàm

quàm ad Regem admittantur, reuideri necesse est approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut transmittit aut retinet pro arbitratu, præter eos qui ab syndicis regijs proficiscuntur, ij enim quoties volunt absque vllius approbatione Regi libellos suos mandant. Veritus itaque Pater ne hic obex in limine obijceretur, qui rem omnino disturbaret, effecit auctoritate syndicorum Præsidis, de quo supra memini apud libellorum cancellarium, vt libellum nostrum admitteret, quem eo quo accepit die, ac prope momento ad Regem transmisit. Moris est vt libelli omnes qui Regi offeruntur sæpius ab eo qui offert exscribantur eo consilio vt singula exemplaria ad eos Magistratus deferantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest. id Pater præstitit, libellumque primo detulit ad duos qui hoc tempore maximo Colai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquiana Prouincia oriundus prius ad hunc Sinicæ dignitatis apicem quam contingeret Nanquini cũ gereret Magistratum, nostris familiariter vtebatur. Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus domi suæ Patrem Matthæum Ricium bis familiariter exceperat, is cum hunc libellum inspexisset magno sensu visus est excipere Patris obitum; eumque sæpius per honorificis nominibus compellauit; sed quod ad præsens negotium pertinebat respondit, tantum

virum plus etiam aliquanto mereri quàm quod petebatur, cum etiam templo in quo ei statua erigeretur dignus esset, (quod fieri solet in hoc regno publicè bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legem vel exemplum quo nixus talem sepulturæ locum, homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentiùs, ecquis modus eam rem procliuem faceret; hæc omnia renunciari Patri iussit per vnum è Magistratibus sibi subditis, ipse causatus ægritudinem visendum se non dedit. id studio fecit, quod fauere vellet; est enim in hac aula positū in more, vt quo quis impensius alteri patrocinari cupit eo studiosius eius colloquia consuetudinemque deuitet, ad tollendam omnem largitionum suspicionem. His persolutis officijs, domi res impense Deo commendabatur dum Regia voluntas, quod tertiò ferè die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus effecit sine dubio is, qui corda regum manu tenet, vt permotus fortè Rex memoria nostrorum quondam munerum & horologij portabilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam recedit, sese ad annuendum inclinaret, itaque libellum nostrum cum alijs ad Colaum quem dixi misit, vt ex more responderet; fecit ille, negotium remittens ad id tribunal cuius erat de ea re iudicare.

Exijt igitur die tertia libellus cum hac

appro-

approbatione, redditusque est ei Magistratui qui ad Regem transmiserat, vt illi tribunali, cuius hæc propria caussa foret, demandaretur. Cum autem Respublica Sinensis vniuersa sex tribunalibus contineatur; videlicet Magistratuum, rituum, quæsturæ, operum publicorum, rei militaris ac denique criminum puniendorum. Is sententiam tulit, eam causam, quod munus esset regium, ad tribunal quæsturæ pertinere, quo etiam libellum mox transmisit vti responderet. non hîc extra metum erant Patres, quòd in eo tribunali nullus esset admodum familiaris Magistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri. Pater rem itaque retulit ad amicum illum syndicorum præsidem, qui operam suam obtulit ad eum libellum, à quæsturæ tribunali ad rituum tribunal, in quo plurimi nostris impensè fauebant transferendum, nam ad illud quoque, cui externi omnes subditi sunt, iure poterat pertinere, nec minus fecit quàm promiserat, quare præter auxilia Diuina, humana quoque sperabamus. in eum finem contulit se Pater ad duos, quibus hoc negotium à tribunalis Præside speciatim fuerat demandatum, quibus detulit tenue librorum, quos nostri iam Sinicè fecerant munusculum, cùm orbis terrarum Cosmographica descriptione. Vterque tametsi nostris non erat notus, & postulata nostra comprobarunt, & opem suam quàm liberalissimè obtulerunt, & eorum

alter

alter,cùm viſitationis officium de more rependeret,recepit, ſe reſponſum quàm maximè ex animi noſtri ſententia Regi redditurum, idque non ſolum ex propenſa in nos animi ſui voluntate, ſed quod illud impensè ab ipſo Colao propinquo ſuo eſſet commendatum,quæ verba noſtros non parum de rei feliciſſimi ſucceſſu,ſecuros reddiderunt. Leo quoque Neophytus noſter ad rituum tribunalis ſummum præſidem ſe contulit. Is vir erat grauiſſimus vel officij Maieſtate vel litterarum fama vitæque integritate venerabilis; cum eo velut cum Magiſtro quondam ſuo,multis egit de re noſtra ad quam ille opem ſuam quoniam nunc in eo res tota vertebatur & promiſit liberaliter & exoluit poſtea cumulatè. Interim dum Patres hoc rituum tribunalis reſponſum taciti præſtolantur, non defuit vnus aliquis ex eodem Tribunali, qui perſuadere conaretur ſufficere ſi noſtris pars aliqua cœnobij profanorum cœnobitarum aſſignaretur,in qua vna cum illis noſtri morarentur. Quod ex itinere,dum ad munus ſuum gerendũ ex aula recedit Doctor Leo, Patribus ſcripto renunciat,idem addit ad eundem qui hæc ſpargebat, litteras quibus rogabat vti noſtris in hoc negotio fauere ne grauaretur; nec in animum induceret poſſe noſtros aliquid cum profanis illis idolorum Miniſtris habere commune,quorum educatio, vita, lex, eruditio tantopere ab

eorum institutis discreparet. perculit ea res nostros quod satis per se proclinis videretur, quodque si contingeret non esset nostris institutis perincommodum solùm, sed etiam S S. Religioni nostræ minus honorificum. Verùm paulo post rescitum est eum inanem fuisse metum, alia omnia, multum ex animi nostri sententia comparari: quo audito nostri non parum respirarunt. id secundum responsum intra mensem ad Regem rediјt, quod pro Sinensium negotiorùm cunctatione præproperum videri potest; responsum tribunalis rituum nomine, ita scribebatur. Initio, ex more libellum superiorem ad verbum repetebat, deinde ita prosequebatur. M. T. mandauit vt de hac re illud tribunal ad quod pertinet iudicaret. cum itaque ad me peruenisset, regni nostri leges constitutionesque euolui, vnam reperi in hanc sententiam: si aliquis ex ijs aduenis, qui ad hoc regnum solent vẽtitare, in itinere moriatur, si cliens est (nam ipsi quoque Reges aliquando venère) & nondum ad aulam nostram peruenerit, Quæstor noster in ea Prouincia in qua diem suum obire contigerit, ei locum sepulturæ designabit; & ad eam lapidem eriget in eoque sculpet, quis fuerit qui vita functus est, & quo consilio venerit. Alià quoq; lex ait: porro si mori contigerit postquá aulam attigerat, prius quàm regia fuerat munificentia ex more donatus, vrbis Regiæ Gubernator

nator illi sepeliendo sumptum suppeditabit; porro si iam fuerat regia munificentia ex more donatus, suo id sumptu comparabit, nunc verò tametsi Matthæus Ricius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remotissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius regni nostri fama, & iam annos plures regio fruebatur commeatu, tandemq; vrgenti ætati concessit, iter autem ad eius regnum remotissimum, ideoque eius feretrũ in Patriam reuehi minimè potest: quid igitur? cadauer in summa humo expositum comiseratione dignum non erit? quod si dignum est, annon quoque iustum est vt ego me Iacobi Pantojæ postulatis accommodem, & aliquam allatis legibus interpretationem inueniam, vt denique ei detur ager quem ad sepulturam postulat, hacque ratione noua veteribus M. T. beneficijs beneficia cumulentur? quando hic in manus meas libellus venit, vidi planeque perspexi insignem virtutis tuæ regiminisque tui famam, ad se pellicere regna terrasque remotissimas, ex ijsque viros qui nunquam lapsis retrò sæculis ad hæc regna peruenerunt modò permotos allectosque bonis regni tui moribus ac legibus huc aduenire, prout nobis exemplo Matthæi Ricij sociorumque eius constat, qui iter immensum emensi ad aulam denique tuam peruenerunt Maiestati tuæ dona obtulerunt, tuaque beneficia iam plures annos receperunt, idem quoque Matthæus Ricius

ſedulus in diſcendo fuit ſenſimque proficiens multa aſſecutus eſt, libroſque celebres edidit, ac denique vita functus eſt: cadaueris externi è regionibus remotiſſimis quis non miſereatur? nunc eius ſocius Iacobus Pantoja in eius ſepulturam agri particulam petit; cuius licet cauſa non eadem ſit cum legatis ſuorum regum, tamen cum ita diu vixerit in vmbra tuæ Maieſtatis vt ſe iam pro indigena haberi velit, eidemq; viuo ac ſocijs ſtipendium in alimenta numeratū ſit, eius mortui cadauer in ſumma terræ ſuperficie iacere quis ſinat? præterea Iacobus Pantoja cum reliquis ſocijs cupit mortem à vita non diſcrepare, vt inſignis tua clementia mortuos non ſecus ac viuos complectatur, ideo prioribus eius poſtulatis aſſentiens, peto vt Tua Maieſtas iubeat ex hoc tribunali ad Gubernatorem huius vrbis Regiæ mandatum mitti, vti fanum aliquod deſertum absque incolis conquirat, ac ſimul agri partem ad Matthæi Ricij ſepulturam, & ad Iacobi Pantojæ ac ſociorum habitationem vbi ſuo arbitratu ſuam legem obſeruent, cæli Dominum venerantes, eum pro Tua Maieſtate deprecentur. Hæc res eſt digna tua magnitudine, arida ipſa ligna (id eſt cadauera) complecti beneficijs, & aduenas è longinquo benignè humaneque tractare, quod valebit etiam ad eos magis magiſque extimulandos vt fama tui regni inperpetuum propagetur. Itaque cenſeo iu-

ſtum eſſe eius annuere poſtulatis, nihil tamen auctoritate fretus propria ſtatuere. M. T. certiorem reddo, vt id ſtatuat quòd è re ſua magis eſſe iudicarit: anno Van-lie octauo ac trigeſimo, quartæ lunæ tertio ſupra vigeſimum. Hactenus libellus. Eum Rex cum accepiſſet inſequenti die ad Colaum ex more remiſit, vti reſponderet, qui ſubſcripſit ita ſibi videri faciendum, ac remiſit ad Regem, qui propria quoque ſubſcripſit manu: xi, id eſt fiat vel ita ſit, tertioque die redditum eſt hoc vltimum reſponſum, rei totius clauſula; qua ex cauſa noſtri ingentes Deo gratias vt par erat habuêre; cuius numine res tanta ad Euangelij in hoc regno promulgationem ſtabiliendam iam perfecta erat: porro non in executione minus quàm in impetratione eius eluxit potentia, cum difficultates omnes ita reſciderit, ac ſi totius aulæ magnatum animos in pauperum aduenarum patrocinium conſpirare mandaſſet.

His peractis reique ſumma iam in tuto collocata, ad agendas ijs gratias, qui hoc negotium huc vſque promouerant, Pater adiecit animũ; & quoniam vacuis in re ſimili manibus comparere Sinis eſt inurbanum; neque munera tantis viris digna noſtra paupertas patiebatur, quæ neque ipſi à nobis expectant, Pater Iacobus Pantoja qui rem hanc vniuerſam procurauerat nonnulla pereleganti opere, in quo eſt ſane ad-

mirabilis, construxit horologia Solis Lunæ ac stellarum simul vna in lamina eburnea, quæ vt noua, fuêre gratissima, cupiditasq; eorum vsum ediscendi Patrem admisit in intima horum primatum penetralia, quod auctoritatem simul ac facultatem negotij plane conficiendi dedit. Ipse Colaus inprimis Patrem humanissimè tractauit, in museum suum sanè familiariter admisit, vsum horologij didicit ipse feliciter, vt mox in ipso sole experimentum fecerit magna sua voluptate. ab eo tum petijt Pater, vt à Pequinensis Regiæ Gubernatore peteret, vti de loco nobis opportuno prouideret. recepit ac præstitit deinde cumulatè vt infra narrabitur. gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater Præsidi tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is etsi est è maximis huius aulæ primoribus & qui proximo gradu ad summum Colai munus aspirat, excepit tamen tanta Patrem vrbanitate quanta gregarius quilibet Magistratus: nam & abeuntem ad mediam vsque plateam coram vniuerso suo comitatu honoris causa deduxit. Deinde die insequenti domum nostram, magno apparatu venit visitationis officium redditurus, quod ab eius generis Magistratu nec ante fieri contigerat, nec sperari poterat, ibi familiarissime præter multa vsum horolo-

horologij sui didicit. Dici vix potest quantum in hac re nostris fauerit, & quantam ex his congressibus de Diuina lege opinionem conceperit. id maximè patuit cum ante datum Regi responsum, adijt eum Pater rogaturus vt nonnulla immutaret, quæ videbantur Euangelij promulgationem imposterum posse velut è transuerso non nihil impedire. Verùm ille subrisit, solemnia sunt ista, inquit, verba, Tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hac aula tribunal, quod non intelligat legem illam quam prædicatis iustam esse, veram esse? & sanè negotium vestrum hactenus eo vsque prouexi, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Gubernatori Pequinensi cuius nunc in manibus est negotium vti locum ex animi vestri sententia conquirat, is amicus meus est meusque in Doctoratu Collega, eiusdem anni (hi se per totam vitam fratrum loco habent & appellant), Dominus tantis tanti viri beneficijs rependat aliquid sui fauoris, vt quod verum fatetur amplectatur. Præsidis exemplo adducti cæteri eiusdem tribunalis Magistratus, pro se quisque nostros honoribus colere, fauore prosequi nunquam destitêre. Nec hi solum sed ipsi quoq; curiales, qui sæpe molestiores sunt heris ipsis, nullũ nostris negotiũ, spe alicuius largitionis emũgendæ

 facess-

facesserunt,ita vt res tanta nullo prope sumptu perfecta sit. Hactenus nostri Neophyti sese præ gaudio vix capiebant, sed tamẽ vbi tantam tanti viri in nos humanitatem vidêre, stupuerunt, asserentes sibi nunc demum exploratum esse totum hoc negotium à Deo optimo maximo, præter ordinem gubernari: quis enim non stupeat virum hunc qui nulli nec propinquo vnquam nec amico in tota vita per omnes quos decurr erat honorum gradus, fauerit, iam præter morem tenuibus aduenis ante ignotis, à quibus nihil sperare poterat aut metuere, tam impensè fauisse? confecto iam nostro negotio cum idem parentis suæ luctum, abdicato ex more Magistratu, triennem ingressus, domum repetijt, Patrem qui parentatum ritu Sinico iuerat, familiariter interrogauit ecquid ab se in hoc negotio expectaret?

His visitationum officijs, hoc euentu expletis, ad Gubernatorem conciliandum applicuit Pater animum. Nostris erat ignotus ille, satisq; metuendum ne nihil admodum de re nostra laboraret: sed qui omnium corda manu tenet, hunc præ cæteris omnibus nobis ita conciliauit vt in causa nostra nihil dubitauerit maximorũ inuidiam incurrere, nostrosque contra multos incursus deinde tutari. Is prima Patris visitatione ita captus est, vt omnia cumulatè spoponderit, & opportunè accidit quo tempore Pater

cum

cum eo colloquebatur, litteras ab vno, ab altero preces, vtroque grauiſſimo Magiſtratu venire, vti noſtris impensè faueret; quod propenſum iam eius animum planè in noſtram partem impulit, cùm videret quo loco nos haberent maximi aulæ primores. Die inſequenti magno apparatu domum noſtram miſit dignum ſe munus, ipſe deinde ſubſecutus eſt, qua ex viſitatione tam intimus repente haberi voluit, vt impoſterum in libellis viſitationis eo ſe titulo compellaret, qui domeſticum ſonat, quo non æquales ſolùm ſed intimi quique ſe compellant. fortè hoc ipſo tempore contigit vnum ex ijs Magiſtratibus ſine cuius ſigillo mandatum Regium intimari Gubernatori non poterat, aliquod mẽſes nominatum illum quidem, ſed ab Rege nondum confirmatum, ſigillo carere, quæ res noſtrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magiſtratuum conſilio noſtri locum aliquem ſibi commodum cõquirebant, ſed nihil inuênere quod omni ex parte poſſet probari. Itaque ſtatuerunt rem ipſis Magiſtratibus permitterere, Deo fidentes, quod vt optimè poſtea ceſſit, ita valuit multum, ad eximendos inuidia noſtros, quos conſtabat ſepulturæ locum ab Rege petijſſe, ab Magiſtratibus accepiſſe.

Dum hæc geruntur resque in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus ſcripſit

amicus quidam è rituum tribunali tempus esse cum Gubernatore agendi, nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. stupuêre nostri cum constaret eum, quem dixi Magistratum, suo nondum sigillo vti posse, vnde illis tam repentinus fauor. Pater Colaum denuo adit in memoriam reuocaturus si fortasse tot inter negotia nostrum illi excidisset, vt cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Qui conspecto Patri præripiens sermonem, negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ex singulari fauore ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinaui, cui etiam ipsemet rem commendaui, tametsi nihil erat opus, nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commendaui alteri cuidam conciui meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Hæc ille coram complurimis, stupentibus omnibus maximeque ipso Patre, qui tum demum intellexit vnde nobis tam inopinus fauor affulsisset. Reddat illi Dominus hanc beneuolentiam sua tandem aliquando luce donato: ab ipso quoque, quem dixi rituum Præside litteræ impetratæ sunt in eandem sententiam amplissimæ. Nec ipsum Gubernatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hac sibi

ſibi ratione obligaret, vel quod eorum virorum auctoritate factum ſuum tueri aduerſus obtrectatores fortaſſe aliquos deinde poterat, prout fecit: eum quoque Pater eodem die cum ſuo munuſculo viſitauit; quod vt ille acciperet adduci vix tandem potuit. Die inſequenti pro tribunali iuſſit, vti duo alij Gubernatores ei ſubditi qui propius negotia popularia attingunt, mitterent qui eiuſmodi ſepulturæ locum inueſtigarent, quam celerrimè, ſibique renunciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater viſitaſſet beneuolos fore reperit, nam infimi omnes ad nutum ſeſe ſuperiorum accommodant: ij quos huic negotio deputarunt, iuſſi domum noſtram venêre, vti ex Patribus intelligerent cuiuſmodi locum vellent, iuſſi enim erant Gubernatores Patrum quoad fieri poſſet ſequi voluntatem. Tridui quatriduiue ſpatio quatuor ipſi loca deſignarunt, rogaueruntque vti noſtri maxima diſſimulatione, quaſi qui locum aliquem ſuburbanum, in quem ex more Sinico ſeſe reciperent ſtudiorum cauſa in ea ſeſe conferrent, electuri, quòd è deſignatis quàm maximè placeret. In his erat fanum quoddam prius villa ſuburbana, Eunuchi cuiuſdam è maximis Regij palatij, qui cum neſcio quid peccaſſet, ab Rege capitis damnatus in vinculis viuit etiamnum, neſcius qua eum die, iubeat

Rex

Rex extremo ſupplicio affici. Is cum ſe videret non gratia ſolum regia excidiſſe, ſed in eas anguſtias redactum: hanc ſuam villam raptorum ut manibus eriperet (Eunuchorum enim in hoc regno bona ferè ſunt illius qui primus occuparit) eam villam in fanum conſecrauit, idque ſpecioſo nomine, diſciplinam bonitatis appellauit. Leges in hoc regno non ſinunt priuatum quempiam fana erigere (et ſi conniuentibus Magiſtratibus permulti, maximè potentiores Eunuchi, erigunt) quæ tamen erecta quolibet modo fuerint, eo ipſo ſub rituum tribunalis recidunt poteſtatem. Sed qua ille arte villam ſuam cõſeruatum ibat, eàdem perdidit. Neſciebant Patres cum hunc locum luſtrarunt, Eunuchum illum adhuc eſſe ſuperſtitem; quod ſi ſciuiſſent, non facile eum cæteris prætuliſſent; poſtea autem quàm reſciuère non erat in eorum amplius poteſtate fani alterius electio. Villa erat accommodatiſſima, nec plus quàm vnum idolorum miniſtrum alebat, ementitò enim fani nomine, re villa ſuburbana fuit, mox igitur qui miſsi erant Gubernatores illos inferiores certiores reddiderunt: quorum alter vt à noſtris largitionem fortaſſe aliquam emungeret, vnum ex ijs remiſit vt pretium eius loci æſtimaret, ſciretque ex ipſis loci cuſtodibus quanti eum æſtimarent: Reſpondit qui mittebatur in munere regio pretium non ſpectari, inquiri verò de pretio omni-

non non

no non posse, nam si quid fortè possessor subodoraretur, cælum ac terram proculdubio moturum esse ad suam villam conseruandam, quod etiam quolibet alio in fano futurum erat, cùm nullum esset plane ab omni custode ac possessore desertum, Gubernator nihilominus ille qui nummos non causas volebat à suo imperio nihil remisit. Ibat ille parum lætus, & ecce Diuino plane consilio pro foribus amici cuiusdam Magistratus, è domesticis nostris famulum quē nouerat conspicatur, accedit, narrat quorsum & quàm inuitus eat: aderat in ea domo Pater rei curandæ, hunc famulus, iusso tantisper homine præstolari, de re tota reddit certiorem. non Patrem minùs quàm amicum ea res perculit à quibus largitionis spem id olere mox intellectum. Itaque amicus ille qui longè superiorem gerebat dignitatem iubet eum qui mittebatur morari, dum ad Gubernatorem scribat, se res nostras habere pro suis, eas tractet vti suas ac simul verbis mandat, de pretio nihil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernatorem maiorem, iussum esse locum, non pretium inquiri. Hic, vt erat inferioris ordinis, respondit quàm modestissimè, se iussa facturum, idem Patri qui deinde subsecutus est, responsum dedit, & mox Gubernatorem supremum monuit, qui pro tribunali sua manu scripsit: disciplinæ bonitatis fanum quod N. Eunuchi, capitis à Rege damnati

mnati sit, nihil opus est pretio comparari, idolorum minister qui id incolit expellatur, & Iacobo Pantojæ ac socijs illico tradatur: quanquam omnia, quàm secretissimè fieri potuit hactenus, peracta sunt, non defuit tamen priusquam hæc vltima sententia ferretur, è curialibus nescio quis, qui Eunuchi propinquos moneret, agi de suo fano, auctoritate regia, magni occidentis aduenis tradendo; sed quia id in animum sibi inducere minimè potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gubernatoris voluntatem mouêre. Impetrato hoc mandato, ingentes Deo gratias nostri retulêre, rati nihil iam ad rei firmitatem superesse: sed nimirum ignorabant quantis adhuc emenda laboribus; actis Gubernatori gratijs Pater eum rogat, vti profanum illum fani custodem ad se accitum ipse amandet: nec mora, satellites duos destinat, qui eum in diem crastinum pro tribunali sibi sistant, ibant satellites cum mandato in tabulis, ex more descripto, vt eum adducerent, & ecce illum ipsum nihil minus opinantem ex itinere offendunt, moxque abducunt in Gubernatoris palatium vbi in sequentem diem mirè suspensus substitit, ecqua culpa insimularetur: qui vbi aduenit, nixis coram Gubernatore genibus, ab eo iussus est templum suum extemplo deserere, & in aliud commigrare, quoniam illud ab Rege, Iacobo Pantojæ ac socijs esset datum, eorũ

lex,

lex, à tua inquit multùm differt, cōmunem cum illis vita agere nullo modo potes. Abijt ille nec verbum locutus, imò satis lætus, se metum verberum & alicuius culpæ grauioris euasisse, nec mora, suam supellectilem conuasauit, eoq; ipso die abscessit. ergo nostri eodem ipso die Neophytis comitibus loci possessionem adierunt, ea res, facile est credere, quantum Eunuchum illum reum, suæque factionis cæteros pupugerit, itaque in villam mox concurrêre nonnulli, quibus Patres dixêre se ab Rege, defuncto socio aliquem sepulturæ locum petijsse, hunc sibi ab Magistratibus suâ sponte, nulla sua postulatione assignatum: Ii cùm Regem Magistratusque audierunt, abiêre, nondum satis certi, quid consilij in re tam desperata caperent; verebantur enim ne si quid molirentur extremam reo perniciem accerserent: id maximè patuit cùm ad Patrem venit Eunuchus vnus aliquis, asserens constare iam sibi nostros in hanc villam occupandam immissos esse ab Magistratu, se ipsos non intrusisse, certum tamen sibi esse ius suum prosequi, petere se, eam rem nostri ne grauatè ferrent: cui respondit Pater, se nihil habere quod molestè ferat, dum ipsi rationis limites ne excedant. Interim tamen tempus illis iacturæque sensus omnem exemit metum. die quadam, explorato tempore quo vterque Patrum aberat à villa, non pauci

Eunuchu-

Eunuchuli turmatim irrumpunt, cumque vnũ è fratribus nostris cum aliquot Neophytis,quos ad loci custodiam Patres reliquerant, reperissent; nixi genibus, quo cultu Regem venerari, & appellare solent, aduenas illos loci iam Dominos licet absentes salutarunt, quid enim illis deerat,aiebant,præter vnum regnum,quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? hæc & similia cum in nostros iniecissent,dixerunt, fanum illud quidem ab Rege Magistratibusque donatum, sed non fani supellectilem: Itaque nolentibus ijs, qui aderant, multam extulêre. Huius generis fuêre rupium quædam fragmenta,quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt. abiêre multi cum supellectile,quam efferebant,reliqui cum fratre nostro ac Neophytis collocuturi consedêre. dic amabo (ad fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtrũ quo sibi hominum animos & tantorum tam arctè deuincit? Magister inquit meus (ita enim fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, litteras, libros legem Dei summi, quam in omni consessu prædicat, his nullum est efficacius pharmacum, ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te ait ille cùm discipulus eius sis, persuade illi, etiam atque etiam, vti aliud sibi fanum maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sit ista in-

quit

quit frater noster vestra cura, neque enim eum pro sua modestia, decet maiora, melioraque postulare; quidquid ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. his fratris nostri prudentibus responsis, & cuiusdã è Neophytis qui aderant, & longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessêre. Cum in exteriorem aulam in qua erat idolorum ara peruenêre, ex ijs vnus nixis genibus, ita cum primario simulacro est collocutus: vale extremum vale, neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitratu, vti prius, ingrediar. Verum alius ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius veriusque cum eodem simulacro est præfatus: massa stercorea luteaque (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) si tibi non fuit virium satis, ad fanum tuum teque ipsum tuendum, ego quid opis à te sperare possum? nullo honore digna es, nec vllum ego tibi venerationis genus exhibeo, ita ille. Alij dicebant hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat, permutatum est, alterique attributum, ideo nunc prius illud de vsurpatore vindictam sumit: his alijsque contumelijs affecta simulacra, fanumque quondam suum reliquêre.

Nondum hic finis tragœdiarum quas Eunuchi concitarunt. Reus ille vbi vidit omnia vndique ita vallata esse vt suo nomine nihil sine periculo vltra sibi audendum superesset, hãc

ſuam villam, alteri Eunucho è ſupremis, qui apud Regis Matrem erat inprimis gratioſus, ea lege donauit, vt eam noſtris eripere omni ope atque opera conaretur. mouit is omnem lapidem, ac primum à metu ac minis cæpit: immiſit enim adoleſcentes Eunuchulos domeſticos ſuos in villam noſtram, quo tempore noſtri aberant; qui metu ac minis, ſed inanibus, quales ferè ſolent eſſe Sinarum, cum omnia repleſſent abierunt. Pater veritus ne ſimiles moleſtiæ ſi diſſimularentur, frequentiores fierent, ipſum Eunuchum illum villa donatum adit, quod cũ is audiſſet, ſtatuit ipſe quoque tentare ſi quid ſupercilio poſſet Patri timoris incutere: queſtus eſt multis primum acriter ac ſuperbè, ſed Pater nihil turbatus partim grauitate ac rationum pondere, partim quoque nihil ſe eius potentiam minasque formidare præſeferens euicit, maxime vero territus eſt cum à Patre audijt ſe libellum Regi daturum vt ſibi faciat in Patriam redeundi facultatem, peroſo iam earum moleſtiarum quas ab eo patiebatur. Id aſſerebat, quoniam nullus eſt Eunuchorum, qui neſciat Patres noſtros ab Rege velle omnino retineri, moleſteque laturum, ſi quis nobis negotium faceſſeret, itaque iam mollior factus vrbanè rogat vt ab Gubernatore alium ſibi locũ dari petat, ego, reſpondit Pater omnino petere non poſſum, ſed ſi iuſſus fuero mox dimittam. A quo ſubdit ille,

iuberi tibi vis? Ab Rege respondit Pater, aut ab rituum Præside, aut ab Gubernatore, extra hos nemo est qui me adducet vt beneficia regia dimittam: næ homo tenax es! ait Eunuchus: eorũ qui ab occidente veniunt aduenæ, nemo ita loquitur; nemo tantum potest; ego, prosequitur ille, sum inter Eunuchos Regij palatij non infimus, non semel ad Gubernatorem me contuli, nondum ad eius conspectum ne-dum ad colloquium admissus sum: audio verò quoties accedis Palatij tibi ianuas patere, cum eo colloqui, imo etiam conuiuari. Finito hoc duarum & amplius horarum colloquio, abijt ille hoc intra se mussitans, næ ego luto vilior sum ac puluere nisi rem hanc ad exitum pro arbitratu perduxero! hic cum Eunucho congressus, etsi non sustulit omnem de villa controuérsiam, valuit tamen ad excludendas imposterum importunorũ hominum insolentias; ille ipse cum die quadam non ita multo post ex itinere villam pertransisset, non est passus à suis molestiæ quicquam inferri, imò insultare parantes repressit. Verùm ad alia iuris auxilia conuersus, effecit primum vt ad Gubernatorẽ nonnulli scriberent, qui primarios gerebant Magistratus; quibus Gubernator ex scripto Regis tribunalisque rituum mandato, os obturabat. inde vbi hoc succedere minus sensit libellum adornauit ipsi Gubernatori pro tribunali offerendum, eo in libello multis querebatur indigenarum bona alienigenis tradi,

qui patrios Deos aris ereptos, igni vel aquis erant absumpturi. Eum libellum Eunuchi quidam minores in tribunal detulère; qui multa mussitantes, cum nostros per ignominiam Saracenorum nomine compellassent (nam Europęi vultus ab ijs non admodum absimiles, hanc nobis notam apud nescios inuexêre) non solum à Gubernatore sunt prohibiti, sed cum is pro tribunali permulta cum nostrorum laude dixisset, minimè eos esse ex eorum aduenarum aut potius barbarorum genere, qui hactenus in Sinicum regnum veniebant, & alia his similia, adduci omnino non potuit vt eorum libellum admitteret. Itaque illi re infecta abière. Mox domum nostram mittit, qui moneret vt interim dum sese procellæ remittant tantisper ab idolis loco mouendis sibi nostri temperarent, & maxime ab ea tabella in qua super aram, Regis nomen aureis litteris expressum erat. Post hæc Gubernator ipse rituumque Præses, singuli suũ edictum supra limen domus erigendum exscripserunt. & Gubernatoris quidem erat in hanc fere sententiam: narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia, quâ etiam remotissima quæque regna complectebatur, post varia superiorum annorum in nos beneficia, nunc demũ velut sui regni incolis, ea omnino munierit atque confirmarit hac recenti liberalitate, qua hunc Matthæi Ricij sepulturæ sociorumq; perpetuæ

petuæ habitationi, locum dabat, vt in eo ritus legis nostræ obseruantes, Deum pro Regis eiusque Parentis vitæ & salute, proque pace ac regni prosperitate rogaremus. Sed quoniam verebatur ne forte quisquam nobis aliquid molestiæ inferret, vetabat ne vllus citra nostrorum voluntatem eum locum ingrederetur, aut molestus esset; qui secus fecisset, eum à vicorum excubijs vinciri, & ad suam tribunal deduci iubebat seuerissime puniendum. Rituum præsidis erat in eandem ferè sententiam. vtrumque hoc edictum non solùm hominum insolentium petulantiam repressit, sed magna ex parte Eunuchi competitores sua spe deturbauit.

Sed tamen duas in hanc arcem expugnandam extremas machinas reseruarunt, prior fuit primarij Eunuchi fauor. hoc tempore, quo se nemini Rex videndum præbet, in Eunuchoru m manibus omnia ferè regni negotia sunt posita, è quibus vnus est qui Regi proximus, alter prope rex est: effecerunt competitores Eunuchi vt hic ad Gubernatorem schedulam mitteret, quâ superbè nimis & impotenter eum inter cætera erroris arguebat, quod tam insignem nostris villam, Eunuchis ereptam, tradidisset. Quemlibet alium terruisset hæc schedula, verùm Gubernator & natura generosus est, & iam diu grauissimos gerit Magistratus, itaque indignius ferens, in iram exarsit eique dixit qui schedulam

adferebat. Quis iste scribendi modus? ne Rex ipse quidem erroris me potest arguere. Itaque eum remisit, Eunuchum nec responso dignatus, solum exscribi Regium diploma tribunalisque rituum ad se mandatum, iussit; quæ vt vidit Eunuchus ille, die insequenti alia schedula veniam demissè petijt, causatus regij diplomatis ignorationem. hæc ipse Gubernator nostris narrauit idemque non ita multo post suasit, vt ad eum visendum se nostri conferrent, simul ad eum ferrent libros omnes, quos nostri Sinicè in hũc diem ediderant, siue de re Christiana virtutibusq; siue de Mathematicis disciplinis: hæc in diem insequentem comparata sunt, ac simul pereleg ans Deiparæ effigies, gnomicum horologium eburneum, & alia nonnulla, quę ambo Patres secum detulerunt: admissi intra Eunuchi septa, dum congressum præstolantur, Eunuchis alijs sua munuscula, videre cupientibus ostendêre, quæ omnia, sed maximeDeiparæ effigiem admirabantur. qua occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. post diuturnam moram misit qui renunciaret integrum nunc sibi non esse, sufficere sui negotij rationem, quam scripto dederant, se legisse: verùm vrsêre Patres, vt aduenas è regionibus remotissimis, nunc primum se videre cupientes, ne reijceret, quo ille audito, admisit Patres licentiatorum Sinensium cultu indutos; quos ille cum nixos genibus, vt ferè

ſolet reliquos excipere pararet, conſedit; verùm Patres quos non decebat aliter cum hoc Eunucho, quàm cum ſummis agere Magiſtratibus, nihil ſe mouerunt, ſenſit ille quorſum hæc tergiuerſatio, & aſſurgens eo ritu eos excepit quo pares à paribus excipi, Sinico de more ſolent. Inde ſtantes ſermonem proſequuntur: querebantur Patres, ſe per Eunuchos quosdam, regia liberalitate, Magiſtratuum auctoritate confirmata, pacifice frui hactenus minimè potuiſſe, petebantq; vti ſuam interponeret auctoritatẽ. Is primum ſchedulæ ad Gubernatorem miſſæ rationem dedit, ſe id regiæ voluntatis ignoratione feciſſe, poſt hac curaturum vti nemo ijs moleſtus eſſet; neque enim decebat ſummorum tribunalium ſtatuta, ex regia potiſſimum liberalitate orta, in dubium reuocare: ſuam proinde ſecuri domum incolerent, ſocium humo mandarent, regia regnique munificentia fruerentur: gratijs actis eum adducere minimè potuerunt vt aliquid allatorum munerum acciperet, omnia vidit atque laudauit, Deiparæ potiſſimum effigiem, ſed vt dixi accipere recuſauit, quod apud Sinas ſine vlla inurbanitatis nota fieri ſæpe aſſolet.

Altera, quam competitores admouerunt, machina fuit ipſa Regis parens, quam ideo in poſtremam aciem reſeruarunt, vt rei iam

quondam conclamatæ subuenirent. Regis parens, vt horum annalium initio dixi, vetula est, idolis addictissima, cui Eunuchus, qui hæc miscebat, gratiosus in paucis, Ea igitur die quadam adita, queritur ereptum sibi fanum idolorum, quod multis aureorum millibus æstimaretur, datumque quibusdam aduenis qui cum idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flammis absumerent, rogabat igitur vnum vt verbum Regi suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Esto, pluris etiam quàm dicis æstimetur, quid hoc ad Regis munificentiam? Apud Regẽ porro abs re est huius meminisse; quin adeò si de Eunucho reo, ille quem dicis, dato Regi libello queratur, actum est de eius vita. tacuit Eunuchus nec vltra instare ausus est, ibiq; spem simul artesque suas Eunuchi posuêre, qui tamen aliquo sunt à nobis beneficio deliniti; nam cum saltem agri particulam quæ intermedio vico ab ea villa separatur, repeterent. Nostri ne nimis tenaces viderentur ex Gubernatoris consilio, ea sua sponte cessêre.

Humani generis hostis cum satis sciret quid hac re contra se pararetur, non solos, vt hanc rẽ disturbarent armauit Eunuchos. Initio dixi caussam hanc ad quæsturæ regiæ tribunal pertinere iudicatum, ad quod etiam delata, nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auocata. hinc repente quietis iam omnibus, non leuis metus as-

surgit;

ſurgit; metum dixi, vix enim maius metu malum fuit; conſtitutis iam perfectisque omnibus, neceſſe omnino erat, vt ad illud tribunal rediret, quò domus hæc, regia nobis liberalitate donata, à Regio tributo quod priuatorum ædes pendunt, liberaretur; procuratum igitur vt è rituum tribunali, alterum quæſturæ regiæ tribunal ſciret, hoc regium eſſe munus; petitumque vt immunis is locus impoſterum declararetur atque tributorum tabulis expungeretur: res ad eum devenit cui prius fuerat erepta, ſenſeratq; auerſam ſibi ſpem alicuius lucelli, quo nomine paſſim malè audiebat: inſtituit ergo rem turbare, datis ad eum Gubernatorem inferiorem, qui locum conquiri iuſſerat, litteris publico ſui muneris ſigillo munitis, quibus iubet reſpondere, eccur noſtris adeò magnificas ædes aſſignaſſet? Non parum ea res perculit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem è ſuis curialibus vnum, cum eo ſcripto mittit, petitque ecquid reſponderi velit? reſpondit Pater nihil eſſe quod reſponderet, ſe effecturum non ſolùm, vt reſponſum non peteretur, ſed etiam vt ſuum ſcriptum ipſe, qui miſerat, reuocaret. Ergo vt fidem exoluat contulit ſe Pater ad Gubernatorem ſummum, qui iam neſcio vnde rem auditam, ita grauatè ferebat, vt à contumelioſis nominibus in auctorem ſcripti abſtinere non potuerit, factusque eſt Patri auctor ad eum ipſum adire &

explicare, Regem nostris non sepulturam solùm, sed ædes quoque ad habitandum concessisse; quæ si magnificæ, at verò Rege dignæ, si nos indigni: Insuper petente Patre vt hoc suum scriptum ipse reuocaret; non parum miratus est ita confidenter hoc ab se peti, intulitque se die insequenti pro tribunali sessurum, si quid haberet, libellum daret. Abiens Pater, ad amicum nostrum se contulit, eius contribulem, narrat rem totam, monetque vt auctor sit amico suo, ne se vnus tot Magistratuum sententijs in re iam facta opponeret, nihil inde emolumenti, mali fortasse non parum sibi posse ab ijs offensis accersere: fecit is quod rogabatur ita accuratè, vt die insequenti litteras quæstor ille ad Patrem scriberet officij plenas, quibus se omnia ex eius voto facturum spondebat. Cum responso misit Pater leue rerum nostrarum munusculum, quod vt apparet omnia composuit, nam intra paucos dies, publicum illud scriptum publicè reuocauit, ædesque nostras in perpetuum tributo regio exemit. Atque hic finis fuit huius rei, quæ multum ad Dei gloriam vt speramus aliquando valebit. Exin nostri quietam nacti hæreditatem, ad agendas Regi gratias, solitis ritibus concessêre, qui ritus cum idem sint cum ijs quibus Patres initio, cùm in hanc aulam venissent, Regi de stipendio gratiam habuêre, nihil opus est repetere, vniuer-

vniuersa enim Sinicæ expeditionis historia, ad hæc vsque tempora vna cum his annalibus, vt spero in Europam appellet, lucemque aspiciet. Hæc omnia iam tandem aliquando pacata, securiora quoque ac firmiora reddita sunt, tribus alijs diplomatis trium tribunalium. vnum fuit, alterius rituum Præsidis, qui nuper in recedentis locum suffectus, alterum ac tertium aliorum duorum tribunalium quæ quia in Europa inusitata sunt, uon nomino, sed tamen in hac aula præ cæteris, ex seueritatis fama, terrorem incutiunt.

Vrbis quoque Gubernator nondum tot fauoribus contentus, sua sponte statuit, Patrem Matthæum Ricium, & in eo nostros ornare: nam ex Sinico more quem in his ipsis annalibus in Nanquinensi residentia fusius explico, misit magno curialium suorum comitatu, festoque tympanorum ac tubarum concentu per nobiliores vrbis vicos, domum nostram inscriptionem quandam, cubitalibus litteris in insigni quadro, quà opere quà pictura, quæ ad Patris Matthæi Ricij tumulum erigeretur, perpetuum tam amicitiæ monumentum quàm tanti viri ornamentum. Ea inscriptio quatuor litteris (ita enim fere est in more positum) expressa erat in hunc modum: Mo y he yen: quod quatuor syllabis, dubiū an breuiùs an significantiùs hoc sonat. Ad iustitiæ famā venienti,

libros

librosque celebres edenti. Et infra characteribus minoribus Matthæo Ricio è magno occidente, Hoam kie sci (cognomen est nomenque eius, quod ab annalibus nostris abesse non decebat) vrbis regiæ Pequinensis Gubernator erexit.

Video nunc à nonnullis fortasse desiderari topographicam loci delineationem; sed melius est spectandam quàm legendam proponere, ex adiuncta tabella videri potest.

Locus tabellæ spectandæ.

Abest hæc villa ab vna, è portis vrbanis, octaua leucæ parte non tota, in agro amęnissimo sita, quem ideo ferè Eunuchi regij sibi ad sepulchra villasq; designant, opus est firmũ opere lateritio sed polito perelegãter; columnæ omnes ligneę, more Sinico, neque enim ipsi lapideas in pretio habent; ne in regijs quidem Magistratuumque palatijs: ante annos triginta non amplius extrui cæpta, multam adhuc promittit ætatem. nihil attinet singula describere ex ipso pretio colligere licebit operis maiestatem, supra quatuordecim aureorum millia extructori constitisse perhibetur: si hoc parum Europæis videbitur, apud Sinas thesaurus est. Ad extremum, percommodus est musis locus, atque in eum scopum Magistratus ij, quorum fauore impetratus est collimarũt, vt eo in loco è nostris aliquot ab vrbano tumultu semoti libros Europæos, idiomate Si-

nensi transscribat, quod à multis expetitur. Isq; mos studiorum causa, velut in Tusculum aliquod secedendi, frequentior est aliquanto Sinis quàm Europæis.

Sed iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Ricij sepulturam veniamus. Solent Sinæ defunctorum cadauera feretro inclusa, sæpe in annos aliquot domi asseruare, dum sepulturæ locus quæritur aut paratur, feretrum enim suo illo pellucido bitumine illitum, fætorem nullũ trasmittit. In quo P. Matthæi Ricij cadauer continebatur, integrum ferè annum, ab eius obitu in sacello nostro, ad aræ latus asseruabatur; iam autem nullo renitente secura villæ hæreditate adita, eò detulerunt ibi asseruandum, dum Ecclesiastico ritu cæmeterium & in eo sacellum pararetur, non tamen delatum ea pompa, qua Sinæ assolent, quæ multo apparatu triumpho est quàm funeri similior; quod istud neque nostra tenuitas, neque religiosa modestia pateretur. delatum est, inquam, matutinis horis magno Neophytorum commitatu, qui cereos manu gestantes, crucem gestatorio conopæo insignem sequebantur. Collocatum est in cubiculo quodam ad latus sacelli domestici, Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto solitos ritus exhibituri aduenirent: non ita multo post Pequinũ peruenit Pater Nicolaus Longobardus, superior totius Missionis, in cuius aduentum socij, Patris

funus

funus distulerant. Eius auctoritate delineatum est mox primum in hoc regno cæmeterium, in extrema parte horti hexagonum facellulum extructum est, opere lateritio fornicatum: à lateribus è facellulo duo parietes egrediuntur in hemicyclicam fere figuram & tumulis nostrorum deputatam aream complectuntur, in area media quatuor erant cypressi (nam etiam Sinis eius generis arbores funestæ sunt) eas dudum plantatas diceres · vt futurum Patris tumulum continerent, ibi effossa humo, feretro continendo locus extructus est, opere lateritio & Diuino consilio factum est vt qui per vniuersam vitam idola expugnarat, moriens secum ea sepeliret: nam ex confracto idolo primario (vt mox dicam, cæmentum omne tumulo extruendo de industria confectum est,

Interim dum paratur sepulturæ locus, idolorum quoq; fanum, in Christi seruatoris ædem consecrandum, suis abominationibus expurgabatur. In aula primaria erat ara ingens, è lapide latereq; pereleganter laqueato, rubens aram tingebat color ex more fanorũ (priuatas enim ædes hoc vti colore fas non est) super mediam aram monstrũ ingens sedebat horrenda mole luteũ, sed à capite ad calcem inauratũ. Id Sinæ Tí càm, vocant quod telluri thesaurisque præesse fabulantur; Pluto deniq; noster est, manu sceptrum, in capite coronam vtrumq; nostrorũ regum insigni-

ſignibus non abſimile geſtabat, vtrimq; ſtabant quaterni, eadem ex materia miniſtri, ad vtrumque aulæ latus poſitæ erãt duæ grandiores menſæ, ſingulæ quinos habebant inferni regulos. In vtroq; pariete picti viſebantur ijdem reguli pro tribunali conſidentes, qui reorum ſcelera pro ſuo quisq; foro, ſtygijs pœnis damnabant, ante eos ſtabant dæmones permulti terribiliores & figura & pœnarum Inſtrumentis ijs ipſis, quos pingimus, nihil enim mirum ſi ſe ipſos ad viuũ effingere docuerint. Inferorum quoque pœnæ miſeros ita torquebant reos, vt viuis horrorem incuterent, nam alij in lecticis ferreis torrebantur, alij feruenti oleo frigebantur, alij in fruſta diſcerpebantur, alij medij ſecabantur, alij à canibus lacerabantur, alij pilis conterebantur, alij alijs tormentis excruciabantur. è regulis, primus ſcelera cognoſcebat, quæ illum in obiecto ſpeculo cernere fabulantur. Ab eo rei ad cætera tribunalia regulorum pro ſcelerum varietate dimittuntur. Præerat quoque vnus illis quorum crimina transmigratione plectuntur, nam ſæui in tygres, ſpurci in porcos, pro ſcelerum ſimilitudine demigrabant; Nonnulli etiam quorum leuiores erant culpæ, in pauperum ac plebeiorum ſortem tranſibant: toto enim hoc regno Pythagorica metempſychoſis mirè recepta eſt. Verùm enimuero hæc inferorum terriculamenta ita Dæmon compoſuit,

vt non

vt non solum sceleratos non cohibeant sed incitent; nam quàm horribilia pingit, tam facile vitari posse fingit, si sceleribus addant maximũ idololatriæ scęlus Erat prægrandis Bilanx, in altera lance homo sceleribus onustus, in altera profanæ idolorum sectæ, precum libellus, qui tot sceleribus præponderabat suumque recitatorem pænis eripiebat. Per medios inferorum fines cruciatusque fluebat horribili colore fluuius, quo plurimi rapiebantur, supra eum fluuiũ pontes erant duo, aureus alter, alter argenteus, per quos transibant ij, qui idolorum cultores inprimis fuerant, gestabantque varia exhibiti cultus insignia, ducibus profanis eorum ministris, quorum præsidio per medios inferorum cruciatus, demum deueniebant in lucos lætos & amęna vireta. Alia in parte depicta erant inferorum antra, flammis, serpentibus, dæmonijs horrenda, ad ahenas eorum portas accedebat idolorum minister, qui Matrem, inuitis dæmonibus flammis eripiebat; alia quoque visebantur huiusmodi. Ita quas pænas Deus Opt. maximus hominibus notas esse voluit ad sceleratos eo metu à sceleribus deterrendos, has ipsas impostor humanique generis hostis, adhibet ad homines in ipsa scelera concitandos, qui plus aliquanto sibi suisque ministris licere voluit, quàm ipsemet harum pænarum auctor iustus Deus; dum vel scelera sine pæna permittit, vel

ê pænis

è pænis læuissima ex causa eripit. nullum enim apud inferos erat pænæ genus, quod non haberet huiusmodi inscriptionem: Quisquis talis idoli nomen millies inuocauerit, ab hoc pænæ genere liber erit.ita euadendi facilitate, peccandi licentiam inuehit, vnoque verbo hanc falsæ religionis faciem oblitterat. Idola igitur à nostris aræ detracta, lignea flammis exusta, lutea in puluere redacta sunt, qua in re spectabiles sese famuli domestici præbuêre, qui certatim in hanc idolorum carnificinam alter alterum superare nitebantur, quam ad rem quoque spes eos alicuius lucelli prouocabat. Solent enim Sinæ vacuos idolorum ventres votiuis numismatibus,ac sæpe gemmis farcire, quæ omnia sibi famuli,velut harpastiludum in simulacrorū anatomia exercentes, alter alteri præripere nitebantur: hæc idolorum opprobria tametsi nō ignorata sunt ab ijs ipsis villæ possessoribus,eorum tamen nemo se mouit, postquam spe recuperandi decidêre, ipsi enim hoc simulacrorū Patrocinium ad sua repetenda, non item ad sua tuenda prætexebant, ara quoque ipsa diruta, parietum pictura calce incrustata est, tum in recenti ara locus seruatoris imagini præparatus; eam vnus è nostris fratribus in ea ipsa villa per eos dies perbellè pinxerat. Sedet in magnifico solio Christus Dominus ac Redemptor noster,vtrimque angeli superne, Apostoli in-

ſernè eum velut docentem audiebant. His o-
mnibus ita comparatis,in humando P. Matthęo
Ricio,ædique conſecrandæ dies eadem dicitur,
quæ Diuis omnibus ſacra eſt, pridie eius dici
imago inauratis limbis incluſa,reſtituto Dei vi-
ui ac veri cultu, in ſimulacrorum locum erigi-
tur. ipſo die omnes conuenêre Neophyti, ce-
reis ſuis ſuffitibusque ad augendam celebritatẽ
inſtructi,miſſa qua potuit pompa celebrata eſt,
organo alijsque Muſicis inſtrumentis ſolemnis.
Qua peracta, Patris feretrum è loco vbi aſſerua-
batur in ædem delatum ceptumque recitari of-
ficium defunctorum, cui altera funebris miſſa
ſucceſſit,hanc excepit breuis & appoſita cohor-
tatio;tum ad ſepulturæ locum inſtituta Eccle-
ſiaſtico ritu proceſſio. feretrum Neophyti pri-
marij geſtabant,ceteri comitabantur, omnes
complorabant. Cum ad ſepulturæ locum ven-
tum eſt,feretrum è regione Hexagoni ſacelluli
collocatum,in quo effigies alia Chriſti ſeruato-
ris fuerat quoque collocata; ad eam officium
ſepulturæ celebratum , quo expleto feretrum
in præparatum demittitur locum magno o-
mnium doloris ſenſu; velut in communis pa-
rentis obitu, ſed potiſſimum Doctoris Pauli,
qui præter eum quo nos remque Chriſtianam
complectitur amore, non ſecus ac ſi in media
Europa natus eſſet ac educatus , priuato Pa-
trem ſemper fuerat proſecutus , multis la-

chrymis magnum mærorem præ se tulit, nec se continuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum dimittebatur arriperet, nihil aliud reperiens quo suum cum amore mærorem testaretur. Expletis Ecclesiasticis ritibus, Neophyti politicos suos minimè omisêre. primùm ad Christi seruatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genu flexiones perfecêre, tum deinde nostris pro honore sibi exhibito gratias referentibus ipsi ad sua rediêre, multos deinde dies insequentes, amicorum Ethnicorum, ad solitos defuncto ritus exhibendos concursus facti sunt, pari ferè doloris sensu: quam ob causam, vnum est Patribus ibi subsistere, ad eos excipiendos necesse fuit. præter ædem publicam atque sacellum funebre, priuatam Deiparæ aram, Patres alio in loco opportuno ex voto erexêre. Nam initio cum hoc negotium susceperunt, eo se ad impetrandum eius patrocinium obligarant. nec sine numine factum esse videtur, vt quotquot id temporis insigniores ex voto accidêre successus, omnes prope in aliquam ex eiusdem celebritatibus inciderent. his omnibus ex sententia procuratis, supra primarij liminis epistylium, apposita est duobus Sinicis characteribus hæc inscriptio, Regia munificentia, quod apud Sinas est perhonorificũ, & magis quã in Europa credi possit.

Inde ſenſim fama multos ad viſendum exciebat,cum ſumma approbatione; ſimulque adorato Deo, aliquam ſui conditoris notitiam ex imaginum conſpectu,noſtrorumque ea occaſione utentium colloquio referebant. atque hunc ea res finem habuit,quam ſperamus magno rei Catholicæ adiumento futuram: Quanquam enim nondum eam ab Rege,quam optamus, liberam Euangelij propagandi facultatem habeamus; qui tamen nouerit, quot obſeratam clauibus huius regni tyrannidem, humani generis hoſtis occuparit,nonnihil hac re perfectum intelliget; & amplius fortaſſe, quàm retrò lapſis annorum triginta ſpatijs magna contentione fuerat impetratum. Neque ideò ſolùm, quod honorato huius expeditionis auctore,magnam inde ipſa expeditio capit firmitatem; ſed maximè quod noſtrorum ſtatio, profeſſio,lex;Regi, Magiſtratibusque non innotuit ſolum,ſed propè probata eſt. Cui enim non mirum videatur puperes aduenas ab Rege honorificâ ſepulturâ & habitatione donatos? quod in hoc regno ante hunc diem externo nulli contigit, cum rariſſimè,& non niſi ſummis Magiſtratibus ijsq; de Republicâ optime meritis concedatur. Quis rurſus non ſtupeat eosdem in oculis non tantùm clariſſimæ ciuitatis,ſed prope totius regni, conſcio vniuerſo regis palatio,ipſaque regis Parente,approbante vniuerſo ſenatu Magiſtratuū,

idola

idola exusisse, aram diruisse, & in eorum locum Christi seruatoris effigiem & virginis erexisse, ad aram, regis nomine, vt regiæ voluntatis testimonium exhiberet inscripta, pro eiusdem incolumitate preces iussos fundere? Deniq; quàm id è Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex ipsa narratione constare, in qua tot in vno miraculo miracula leguntur, quæ nobiscum qui huius regni iam sensa penetramus, ipsi nostri Neophyti amici, Ethnici, aduersarij denique ipsi aduerterunt; nam summos Magistratus nullo emolumento, nulla spe tam impensè fauere, contra suos ipsos collegas indigenasque obsistere; denique non nisi re confecta conquiescere, non opis humanæ fuit aut industriæ, sed eius, qui, vt cętera, sic hominum corda nutu moderatur. Neque omittendum est, P. Matthæum Ricium, primum prope huius expeditionis auctorem primum quoque in hoc regno sepulturæ locum sibi inuenisse, ac socijs aperuisse; nam qui hactenus in hac excolenda vinea diem obierant, tametsi intra regni Sinici fines, in Macaensi tamen Collegio, vt supra dixi, communem sociorum sepulturam obtinuerant. nunc qui superstites sumus, post vitam in Sinarum salute procuranda exactam. ipsum quoque cadauer in testimonium illis & gentibus relinquemus.

Venio nunc ad alterum è duobus, quæ promiseram enarranda. Longo iam vsu compertũ

à nostris quantum ad rem Christianam promouendam hactenus valuerit, & imposterum valituram sit, omne scientiarum Europæarum genus; sed vt nunc sunt tempora, nihil magis his initijs, Sinis admirationem mouit, quàm Mathematicarum disciplinarum Europæo more tradendarum ratio; nam licet ipsi vel olim à maioribus, vel à Mahometanis dum Sinis imperitarent, & nomina & libros & nonulla quoque instrumenta retinerent, nullam tamen ab ipsis fundamentis scientiæ certitudinem eruebant. Iamque ab ipsis primordijs, hanc cum Sinis agendi rationem tum reliquis Patribus, tum maxime Apostolico viro P. Matthæo Ricio Dominus inspirauit, cuius suauis prouidentia non eundem cum omnibus gentibus sese illis patefaciendi inijt modum. Initio nostros in regiam vrbem admitti in eaque præter morem retineri stipendioque regio donari voluit, eius horologij opera, quod Regi oblatum est. Id hodieque tenet, & ne vetera repetam, hoc ipso anno non semel In regium palatium euocati nostri illius componendi causa, quæ res magnam vbique nostris auctoritatem parit. Eunuchi, quoniam de ipsorum capite agitur, si quid præter morem in horarum dispensatione peccet, nostros colunt, necessarios prædicant, ipsique Regi sæpe commendant, quod maximum intelliget qui nouerit Regem nemini mortalium nisi Eunu-

chis se visendum dare, per quos, vnus erat Regi aditus, ad nostros cognoscendos. Ex hoc euẽtu, nostri olim in sua procedendi ratione confirmati, morem suum superioribus his añis tenebant. Itaque priuatim in congressibus hæc viris grauissimis, (quos hac esca illectos Christo sæpe pariebant) vel libris etiam Sinicè scriptis tradere, nunquam intermiserunt, præstolantes dum hæc semina quæ nonnulli fortasse infrugifera credent, fructus suos darent. nec spes mentita est; hoc anno regio diplomate nostri admissi sunt ac rogati ad Sinicorum fastorum errores emendandos, suosque Mathematicarum disciplinarum libros, Sinicè edendos; quod in hunc modum contigit.

Collegium est, in vtraque Regia, Mathematicorum regni nobile, penes Pequinenses ius est fastos edendi, dies fastos ne fastosque præscribendi, lunæ siderumque cursus metiendi, eorum defectiones prædicendi. Contigit hoc eodem anno illos in Ecclypsi lunari quadam prænuncianda turpiter errare. Error obseruatus à quodam in dignitate non vulgari in aula constituto, Itaque dato Regi libello regios Mathematicos accusauit erroris; quod illos sane pupugit de suo stipendio solicitos, cuius imminutione negligentiæ culpam; si nihil grauius, erant subituri. idem accusator

librum in Mathematicos edidit, quo errorem vnum non vno ipſe errore arguebat, nam ipſe quoque cum ea in Mathematica ſciret ſolùm quæ Sina nouit, nec fortaſſe vniuerſa, toto cælo de quo agebat aberrauit, itaque impoſterum totius regiæ fabula fuit; nec ideo tamen Mathematici immunes. nam regio diplomate ſunt multati: aduerſus eam ignominiam ſeſe impoſterum munientes, alium libellum obtulerunt, quo errorem quidem minimè inficiabantur, ſed culpam tamen auertebant, in regularum ſuarum defectus, erroris cauſam reijcientes, oſtendebant enim, ſe, à maioribus acceptam ineundi computi rationem ſequentes, à ſyderum curſu diſcrepare. eam itaque rationem denuo recudendam, alioqui annuos errores admiſſum iri. dum hæc in aula geruntur magna, vt in re noua fieri ſolet, expectatione; noſtri qui iam dudũ Mathematici celebres habebantur, & ab accuſatore & à reis in conſilium adhibebantur, potiſſimum verò ab regijs Mathematicis rogabantur, vt hanc ſuorum faſtorum correctionem ſuſcipere, idque beneficij Sinico regno præſtare ne grauarentur; ſimul hortabantur vt libros quos de huiuſmodi diſciplinis habebant, Sinicè legendos darent, ne cum ipſis tantum bonum interiret, quos ſe in ſuis bibliothecis honorificè habituros in monimentum æternum, magni occidentis Mathematicos, Sinenſes faſtos ad ſyderum

derum normam reduxiſſe, eamque normam in perpetuum vtendam dediſſe. Senſêre mox noſtri cæleſte conſilium, cuius nutu, cæli ab Sinarũ regulis hoc potiſſimum tempore diſcrepabant. reſpondere igitur, conſilij ſui non fuiſſe, dum ſpontanei à Patria exules per tot maria nauigarent, Mathematicas cuiquam diſciplinas tradere, has ab Europæis non niſi in otio tractari dum à maioribus animum remittunt. Se homines eſſe qui iam inde ab vltimo occaſu, ſecum vnius Dei legem veherent, quam votis omnibus quibus poſſent perſuadere expetebant, pluris ſibi ſemper fuiſſe cæli Dominum venerari, quàm cælorum curſus contemplari; verum enimuero cùm ſe in hoc regno viderent, tot officijs à maximo quoque coli, & recens ſepulturæ regiæ beneficio publico honorari, ingrati animi maculam nullis aquis eluere ſe poſſe, ſi quid tam bene merito de ſe regno, rogati maximè, facere detrectarent: ſe itaque paratos eſſe ad omnia; videri tamen hoc à ſuo inſtituto alienum, vt homines aduenæ, faſtorum regni errores corrigerent; niſi auctoritate regia ſuſciperent emendandos. hoc reſponſo mirè læti Mathematicorum primores cum ſummis Magiſtratibus agere, cumque Paulo noſtro, qui vnus noſtra omnia ſemper curat, cæpêre, perſuaſereque facile iam de noſtrorum peritiâ certis, vti regi libellum daret, Præſes eius Tribunalis quod publicis regni

ritibus præest, sub cuius ditione non Mathematici minus quàm nostri aduenarum nomine versantur. Interim dum hæc aguntur nostri in Sinensium fastorum errores, Duce Paulo nostro penetrarunt. Eam rem aggressus est Pater Sabatinus de Vrsis, qui nuper insignem instituit ea de re breuemque tractationem, eam latinitate donatam ad extremũ huius domicilij ascribam, quoniam scio Europæos ea delectatum iri & valebit non parum ad ingenia Sinica pernoscenda, commouendosque multos vt ad hanc gentem erudiendam conuolent, intellecta Sinarum indole, cui verè dicam nihil deest, vt sese nostris æquet, nisi quod acutissimis ingenijs ipsæ scientiarum argutiæ defuerunt. nunc institutam narrationem persequor. eum iam Paulus noster qui vnum ferè prius nouerat Patrem Matthæum Ricium, ac fortasse de sociorum scientia subdubitabat, veritus ne quid aggrederentur, quod minus feliciter cederet; Cùm is, inquam, & suorum errores aperuisset (nam ipse quoque non suæ minus quàm nostræ Mathematicæ est peritus) & intellexisset in socijs librisque nostris certissimam esse tollendorum errorum regulam; Mathematicis adiunctus effecit, vt ab eo, quod dixi, tribunali libellus daretur, quo libello etsi Pater Iacobus Pantoja & P. Sabatinus ab Vrsis soli nominabantur, quippe iam in aula noti Nagistratibus, apposita est

est tamen particula quæ reliquos socios omnes claudebat, vt ad omnes regio inclusos diplomate, tantæ rei fructus perueniret: præter nostros ingerebant illi nonnullos alios qui apud Sinas aliquam in hoc genere famam habebant, ac potissimum duos, illum scilicet ipsum Mathematicorum accusatorem, cuius tamen postea celebritas, patefactis libri erroribus extincta est, illeque ipse postea morbo sublatus. Alter erat senex quidam, qui publicos quondam gesserat Magistratus, sed sua culpa exclusus, priuatus degebat: rogatus vt veniret, ægritudinem causatus, petijt superbe sane, mitti ad se aliquot, quibus ea quæ sciebat è lecto prælegeret: excepta risu est responsio, itaque tota res in nostros recidit; his addebantur Nostrorum rogatu Doctor Paulus & Doctor Leo Neophytorum nostrorum lumina, à quibus in nostrorum librorum in Sinicum sermonem versione iuuaremur; quorum vterque apud Sinas eloquentiæ opinione præcellit, & nostram disciplinam non parum callet. Libellus Regi ex more, datus, mox approbatus est; mirum quantum vbiq; nobis auctoritatis conciliarit regium diploma. nam cum reliquis, vt solet, à certis Notarijs descriptum celerrimè totum regnum peruasit, sic vt amici prius ad socios gratulatum venirēt, quàm ipsi sociorū id litteris accepissent. Nōnullis etiam in locis, publicè affixiū legebatur.

Solet

Solet post diploma regium, alius libellus dari, quo eius quod Rex iubet, exequendi modus proponitur, uti id etiam eius auctoritate comprobetur: eum quoque libellum dari opportebat. Mathematici cum viderent prima postulata feliciter cessisse, non negligendam rerum suarum occasionem rati, hoc secundo libello absona multa postulabant; nam & collegium suum innouari, instrumenta multa Mathematica parari, Magistratus etiam opimos quibusdam, qui in hac correctione laborassent, & similia plura cōcedi postulabant; datus igitur libellus est sed non redditus, quo Rex rem sibi placere, modum displicere non obscurè significat; ea res ad nostros nihil attinebat, itaque cum similis libellus secundo ac tertio redditus esset nullo fructu, rogati sunt nostri, vt ex concessione primi diplomatis, libros nostros Sinicos facerent, qui deinde paulatim, vt excuderētur, Regi tradi possent, eò gratiores futuri, quo appareret vno nostros publici boni nomine Regisque voluntate, nulla lucri spe permoueri. Sed ne quid insequentis anni decerpam annalibus, dicere de cæpto initio supersedeo; solum dicam, incredibile esse, ad rei progressum quantum valuerit toto regno sciri, nostros ad rem, quæ apud Sinas pluris est, quàm apud aliam gentem vllam, ab Rege fuisse adhibitos. Fuit hæc è duobus alterum quod est ab Rege impetratum tanti faciendum, quanti preconum

conum Euangelij hoc in regno, ſtatio, qui ſi detineantur dum libri noſtri omnes Sinico ſe cultu induerint, (iam enim non Mathematica ſolum expetunt, ſed reliquas ſcientias noſtras volunt) certè aliquot ſecula labentur. Speramus autem nihil opus eſſe ſæculis, vt hæc tanta meſſis erumpat, matura eſt enim, paucæ illam nebulæ tegunt, quas cum diſcuſſerit Diuinæ miſerationis oculus, eam in ſua horrea congregabit: his enim diuinæ prouidentiæ pignoribus, magnam concipimus ſpem fore, vt tandem aliquãdo Dominus hanc incultam tot ſeculis vaſtitatem in horti concluſi partem admittat, neque decet nos hanc Diuinorum iudiciorum admirari tarditatem, cum videamus Eccleſiam eius aduentu plantatam, ſanguine rigatam, Apoſtolico ſpiritu & miraculis cultam, tam lenta tamen dediſſe incrementa, vt non niſi poſt trecentos annos, ad quam poſt triginta tantopere aſpiramus liberam Euangelij promulgandi, inuenerit facultatem. Non eſt noſtrum noſſe tempora vel momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, ſed erimus illi teſtes vſque ad vltimum terræ, illius autem erit incrementum dare. Viſus mihi ſum operæpretium facturus ſi curioſis Europæ lectoribus breui narratione faſtorum Sinenſium rationem erroreſque hoc loco ingeram, vt intelligatur quid à noſtris Sinæ corrigendum velint. Quare cùm auditum eſſet à Patre Franciſco

Paſio

Pasio societatis nostræ visitatore, fastorum Sinensium correctionem à Rege nostris demandatam, ad Patrem Sabatinum de Vrsis, qui hanc rem maximè curabat scripsit, vti breuem de fastis Sinensibus, & qua in re peccarent tractationem institueret, eamque ad se mitteret, scire se cupere quid à nostris Rex exigeret. Eam tractationem è Lusitano sermone latinitati donatam his añalibus insero, ratus eam rem instituti mei limitibus comprehendi.

Ex Sinarum annalibus colligere licet eos à 3970. annis fastorum, vulgo Calendarium vocamus, inijsse rationem: initium huius rei cæpit imperante Yao Rege quem ipsi pro sancto etiamnum venerantur: Is cum clientes suos reperisset peritos temporum fratres duos, Eorum alteri nomē Hî alteri Hô fuisse legitur, eis motuũ cælestium regulas vt scriberent mandauit: post hunc Regem annis bis mille iam elapsis, imperabat Sinis Xí Hoâm nomine, is anno regni sui quarto ac trigesimo, libros omnes incendi iussit, vetuitque quemquam litteris operam dare; solos de re medica, de Agricultura, deque Diuinandi & coniectandi arte libros flammis exemit. In hoc incendio quod ad hanc vsque diem Sinæ deplorant iam dictæ motuum cælestium regulæ periêre: ac tametsi etiam post hæc tempora motus hos ad numerum reducebant, asserunt tamen eius rei rationem ab ore peritorum

exceptam, non è libris petitam; quæ ſupputandi ratio annos ferè centũ ac viginti tenuit. Quibus è lapſis Rex alius Vû tí, nomine, accuratè diſquiri iuſſit, ecqui libri publicum incendium euaſiſſent, à litteratis hominibus clam erepti. Vix vllos defuiſſe ſcribitur, nã parietibus inſertos aut altè in arcis defoſſos conſeruarant. Inter eos faſti illi faſtorumque ratio reperitur, qua denuo in vſum recepta Sinæ vtebantur.

Sinæ cum de rebus Mathematicis agunt eas diſciplinas bipartito patiuntur, alias thien ven vocant alias lie fa. thien ven cælorum ornatum ſonat, deque iudiciaria ſolum agit. Lie fa. ordinis regulam innuit, eaque omnia quæ nos ex Aſtrologia practica & theorica in telligimus comprehendit. Iudiciaria Sinarum legibus interdicitur; ad ſolos è Collegio regio Mathematicos ex officio ſpectat. Aſtrologiæ operã dare permiſſum omnibus; hinc fit vt à noſtris multi permulta didicerint; maximè Doctores Paulus ac Leo, illuſtriores huius Eccleſiæ Neophyti: ad eoſdem tamen Mathematicos ſpectat vtrumq; ex officio, cuius Magiſtratus aliud nihil curant, quam Ecclypſium momenta prædicere, annuos faſtos edere, noctu interdiuque cælum contemplari, ſi quid fortè noui in eo appareat, vt eius rei Regem admoneant, & quid boni vel mali portendatur enuncient: grauibus pœnis interdicitur ne quis præter eos Mathematicos faſtos edat, aut cæleſtium prodigiorum

libris

libris publicè scriptis, rationem reddat; nam priuatim sibique sidera contemplari nemini nō licet. Horum Mathematicorum toto regno duo non amplius collegia visuntur, alterum est in aula Nanquinensi, alterum in Pequinensi. Ea dignitas est Magistratuum non infimorum, à Rege stipendia recipiunt ipsique hæreditario quidem iure, sed tamen eliguntur; nam priusquam in parentam dignitatem admittantur, examinari eos est necesse. Has fastorum regulas quibus hodieque illi vtuntur, quanquam ab initio à fratribus illis acceptas, tamen ferunt quinquies supra quinquagies concinnatos; & quidē ante annos trecentos postremam illam censuram leguntur subijsse, quo tempore Nobilem Mathematicum apud Sinas vixisse ferunt Có xeú kim nomine, quo tempore Tartari Sinense Imperium obtinebant ipseque Rex guên Tartarus dicebatur.

Præter hanc fastorum rationem quæ Sinarum est propria, & quam illi tantopere suspiciunt; aliam à Mahometanis acceperunt; eaque Sinicis litteris legi cæpit ante annos 230. quo tēpore Hûm vù regnabat, qui è vili cœnobij culina se ipsum ad Imperium Sinense, pulsis toto regno Tartaris euexit, isq; est eius familiæ quæ hodie imperat caput. Hanc porro fastorum supputandorum rationem in hunc modum Sinæ ab Mahometanis acceperunt. Quo tempore

Nobilis

Nobilis ille, quem modo dixi, Mathematicus imperabat, hoc regnum Mahometani nonnulli ab occasu ingressi sunt, ij Regi Tartaro libros complures qui de planetarum theorica atque practica cognitione tractabant, obtulêre, hos libros accepit Rex quidem, sed quoniam Sinensis ille Mathematicus ijs vti noluit, in Sinicum eo tempore sermonem non transierunt, sed tamen in bibliotheca Regia remanserunt. Eos hùm vû cum reperisset, idemque omnis litteraturæ esset auidissimus, cuperetque Sinenses fastos emendare; iussit eos è Persiano sermone Sinicis characteribus legi, quo in opere, cum nonnullis Mahometanis qui plurimi toto regno reperiebantur, hodieque reperiuntur, duo è Regio litteratorum Collegio, quod hán lín yuén vocat insudarunt, quo in Collegio litteratorum Sinensium columina commorantur, in eoque hodie Paulus noster non infimo est loco: sed quoniam illi ipsi qui hos libros detulerunt, in hoc opus incumbere minimè potuerant, iam enim anni prope septuaginta lapsi erant, ij solum qui de planetarum praxi tractabant, Sinico sermone prodierunt; theoricæ tractatus alijque de rebus Mathematicis nonnulli, sine vsu remansêre, & in hæc vsque tempora in bibliotheca Regia conseruantur. itaque Sinæ nec ab suis, nec ab externis quicquam habent siue de planetarum theorica siue de qualibet alia disciplinarũ

Mathematicarum parte; quod ab ipsis fundamentis notam eruat veritatem. Vnde ipsi Regij nunc Mathematici nihil aliud norunt nisi Eclipses supputare & nugas quasdam è iudiciaria petitas pronunciare: visis ergo libris nostris, quos Pater Matthęus Ricius Sinicos fecerat, nihil mirum est ab hominibus sciendi cupidissimis ijsdéq; acutissimis eos exoptari. Mahometanorum libri quantumuis in Sinicam translati linguam, Sinenses fastos nihil emendarunt. Mahometanorum Mathematicorum Collegium à Rege excitatum; etiamnum viget, in quo eclipses ex proprijs eorum regulis supputantur; eaque omnia fiunt quæ ab Sinis Mathematicis fieri iam dicta sunt.

De Anno Sinico.

Annus apud Sinas lunaris est, qualem olim Hebræis in vsu fuisse legimus: cursum scilicet Lunæ cum Solis motu quoad fieri potest componunt. Itaque anni sunt mensium aut potius lunarum duodecim, nisi quod bis quinto ferè quoque anno intercalarem lunarum tredecim interserant. Et quoniam hos interse Principum planetarum motus in annos singulos computant, & vtrumque inter se componunt, hinc fit vt in Calendarij Sinensis correctione, nihil opus sit cyclo illo decennali, quo Ægyptij & Arabes vtebantur, aut alio quoli-

quolibet artificio, ad solis motum cum lunæ cursu componendum, nam vnius horæ ac viginti octo minutorum ex Alphonsinis tabulis anticipatio, quæ nouilunia numero aureo Europæo inserit, ab ipsis in annua supputatione continetur, quod vt facilius intelligatur & alia quędam ex infra dicendis, aduertendum est Sinas nec habere, sed nec habere velle Calendarium perpetum; verum in annos singulos nouum cuduntin dies singulos; idque typis mandant, & in vniuersi regni fines amandant. sumptus in eam rem ex ærario regio suppeditatur, qui tametsi multis aureorum millibus constet, habetur tamen non malè collocatus neque vllo modo adduci se sinunt vt fastos velint habere perpetuos.

De Mense, die, hora.

Cum lunaris Mensis sit dierum viginti nouem, & horis duodecim & min utis quadraginta quatuor excedat hos dies, ideo Sinæ mensem alterum triginta dierum circulis, quem magnum vocant, alterum nouem ac viginti, quem paruum dicunt, de finire solent. Dies, quem naturalem Astrologi vocant, à media nocte in mediam noctem insequentem Sinis est vsu receptus; sed cum

non vigintiquatuor horarum ſpatia,ſed in duodecim, æqualia tamen, partiuntur,cuique horæ quadrantes octo cum aliquot minutis aſſignantes: non enim ipſi diem naturalem in nonaginta ſex quadrantes,vt Europæi,ſed in centum partiuntur, vnde fit vt horæ noſtrates cum Sinenſibus Mathematicè non reſpondeant præter ſextam ac duodecimam diei noctisúe horam: quadrantes deinde ſingulos in centum minuta diſtribuunt,ſingula verò minuta,in ſecunda cẽtum,atque ita deinceps: hac igitur in parte,opus eſt diſcrimen horarum Europæarum, ac Sinenſium Mathematicè definire,vt in motuum cæleſtium ſupputatione ex hoc diſcrimine nullus error incurratur.

De Anni Sinenſis principio.

Sinæ ad anni ſui initium hoc obſeruant. ſingunt ſibi circa polum vel centrum, circulum quendam magnum, qualis eſt is, quem noſtri ſemper apparentem vocant. Hunc circulum in partes duodecim horas partiuntur; qui circulus cum ab ijs fingatur immobilis,horas in eodem ſemper loco conſiſtere neceſſe eſt, videlicet medius dies ſurſum, media nox deorſum, ſexta matutina in ortu, eadem veſpertina in occaſu,è quibus reliquas facile eſt colligere: In his horarum portionibus tres ipſis, neſcio qua ex cauſa, pro illuſtrioribus habentur, media nox quam

quam Eù vocant, ſecunda poſt mediam noctē, quæ Cheù dicitur, & quarta, quam ym appellant. pro horarum varietate tribus modis varijs temporibus annum accepêre. Alij ab hora in qua cælum conditum fabulantur, anni initium ſumpsêre; eam fuiſſe mediam noctem, neſcio quo auctore fingunt. itaque quo tempore regia Cheú familia imperauit, obſeruabant, cuius menſis initio, vrſæ maioris ſtellæ, quæ in cauda ſunt, ſub ſolis occaſum in mediæ noctis hora voluerentur, & ab eo menſe annum inchoabant. quo vero tempore Xam̄ familia regnabat, ab hora, qua terram conditam commenti ſunt, videlicet ſecunda poſt mediam noctem, annum accipere maluerunt, eadem circa ſtellas obſeruantes, mutata dumtaxat mediæ noctis hora in ſecundam à media nocte, denique quo tempore familia Hia rerũ potiebatur, eam horam elegerunt, in qua hominem conditum ſomniarunt, quam ipſi quartam è media nocte eſſe volunt, eadem ſemper obſeruantes. itaque qui annuos Sinarum faſtos conſignant, in cuiusque Menſis initio, duos characteres locant, alterum anni, alterum horæ aſſcribentes, hic menſis huic horæ reſpondet; initio tamē primi menſis ſemper eum characterem ym appingunt, qui quartam à media nocte horam notat. hoc tempore menſis apud Sinas primus, in Februarium noſtrum incidit, in hunc modum ſignum in Zodiaco aſ-

 ſcribunt,

ſcribunt,quod Lie ſchũn vocant,ac ſi dicas; ver aſſurgit, quod ſignum ab æquinoctio verno, ſeſquimenſe diſtat, & hoc ſignum in quintum Februarij noſtri cadit: nouilunium igitur illud, quod huic eſt ſigno proximum id pro anni principio ſtatuerunt. Quod circa hoc ſtatui bene poſſit,eſt obſeruare,exactè hoc tempore quinto Februarij in ſolis occaſu,qua in cæli regione dictæ vrſæ maioris ſtellæ collocentur: tametſi certum eſt Sinas nihil immutaturos circa ſui anni inchoandi rationem,licet ſtellæ illę nõ eum hodie tenere locum reperiantur quem ipſi fingũt.

De Epacta & aureo numero.

Sinæ quod Calendarium annuum conficiunt,in eoque planetarum motus in dies ſingulos apponant,nihil indigent Epacta, nec vllus erit illius vſus in Calendarij Sinenſis correctione, quam à nobis exigunt. idem de aureo numero dicere licet: quia tamen aliquid aureo numero non abſimile in vſu habent id attingam.Habent characteres decem, quos anni characteres vocant,horarum verò duodecim,totidem habent characteres, neque enim illi horis ſuis numerorum nomina impoſuêre; ſed horæ ſingulæ proprias habent notas. has vel anni vel horarum characteres inter ſe conferunt in hunc modum. Primum anni characterem, cum primo horarum charactere componunt, ijque duo chara-

characteres anno primo, nomen imponunt, atque ita deinceps ad annum vsque sexagesimum, quo anno omnis horum characterum interse collatio exhauritur, vt nullus sit qui non semel collatus reperiatur; quod spatium annorum 60. ipsi velut pro sæculo habent, quo elapso ab initio eandem inter se characterum coniunctionem denuo ordiuntur. Id etsi ad sæculorum rationem ineundam intricatum videatur, exercitatis tamen est facile, maximè quod ex regum periodis facile norunt, quod sæculum prius, quod posterius numeretur. Characterum vsus, non solum annis nomen imponit, verum etiam illis ipsis ipsi annorum dies appellantur, primũ diem prima compositione innuentes, ijsque post sexaginta exhaustis, toties in circulum redeunt, donec annus euoluatur: Idem quoque ab ijs circa ipsas horas tametsi proprio charactere non careant, obseruatur, qua in re arcana quædã latere sibi alijsque persuadent.

De Cyclo solari & littera Dominicali.

Idem de Cyclo solari ac littera Dominicali dicere possumus, quod modo de Epacta, Numeroq; Aureo diximus, eos hæc quidem non habere, sed eorum loco nonnulla affinia. Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singulæ propriũ habent characterẽ, hi quoq; characteres singuli cum singulis planetis componuntur,

planetæ ergo cum ſeptem ſint, ſinguli quatuor habent ſibi addictos characteres, quod ad amuſſim reſpondet numero noſtri Cycli ſolaris: nam quoniam ſingulis hebdomadæ diebus, vnam ex his conſtellationibus cum planetarum vno cōponunt, hinc fit vt quatuor illi conſtellationum characteres qui ſoli ſunt addicti, perpetuo in diem dominicum incidant, quatuor lunæ, in ſecundam feriam, martis in tertiam atque ita deinceps. dixi perpetuo: nam cum apud Sinas intercalaris dies nullus inſeratur, ipſæque conſtellationes ſint quaternæ, & euoluto conſtellationum numero à capite ex integro inchoetur à prima, ipſi quoque hebdomadarum dies perpetuo pro numero planetarum ſeptem numerentur: hinc fit vt illi quatuor characteres conſtellationum, ſingulis addicti planetis, in vnum eundemque ſemper incidant diem. Hi porro characteres cum in dies ſingulos in faſtis Sinenſibus appicti reperiantur, fit vt neophyti, ſi quatuor norint ſoli addictos characteres, quos ipſi Sim̃ ſana hiũ mào, vocant, nullo negotio ex ſuis ipſorum faſtis dominicum diem explorent, quo in ædem ſacram ſibi conueniendum ſciant. Non eadem eſt ratio Eccleſiaſticarum celebritatum, quas ipſi ex priuatis, quos in Neophytorum gratiam cudimus, faſtis explorant. Itaque quoniam Sinæ faſtos ſuos in ſingulos annos recudunt, nihil opus erit in ijs corrigendis ſupra commemoratis,

ratis,in quibus fortaſſe magnam partem Calendarij ſub Gregorio Pontifice emendandi,difficultas poſita videbatur.

De quibusdam alijs quæ in Calendario Sinico reperiuntur.

Præter ea quæ nunc dixi de Calendario Sinico,alia habent ad eum modum quo in noſtris faſtis nonnulla prædicuntur aut præſcribuntur. Sed magnum eſt inter faſtos vtrosque diſcrimen; quæ enim Sinæ præſcribunt nullam habent dictorum cauſam effectricem; & tamen ijs ita omnes minimi,maximi adhærent, eaque ad amuſſim exequuntur,vt qui ſibi perſuadeant hinc negotiorum omnium pendere ſucceſſus. Quæ præſcribunt,in hanc fere ſententiam fiunt, tali die ſacrificari poteſt,Rex beneficentiam poteſt exercere,poſſunt morbis adhiberi remedia, inſtrui conuiuia,corpus ablui, iter inſtitui, ædes mutari,terra coli,coniugia iniri,columnæ erigi, & ædium culmina,arbores conſeri, famuli elocari vel emi,ſtudia aperiri,putei effodi, & alia in hunc modum friuola ſexcenta, tametſi non omnia omni die vel præſcribunt vel prohibent, ſed modo terna, modo quaterna, modo plura,modo nihil. Hæ obſeruationes, tametſi vt dixi nullam habent vim effectricem, à Ma-

thematicis tamen regijs in hunc modum obſeruantur: cum anni, horarum, conſtellationũque characteribus elementa ſua componunt, elementa porro à Sinis quinque numerantur hoc ordine, metalla, ligna, aqua, ignis, terra; nullam aëris mentionem faciunt cum ijsdem planetas conferunt, & ex eorum proprietatibus (in quibus dignoſcendis propè fuêre tam infelices, quàm in elementis numerandis) hæc omnia cõiectant, in quo omnis Sinarum iudiciaria coniectandique ratio, Philoſophia propè naturalis, arsque medica vniuerſa conſiſtit: nam in his omnibus Sinæ nihil admodum inſigne ſunt aſſecuti, tota eorum præſtantia in morali philoſophia, dicendique facultate vertitur. Ad hæc in eodem Calendario, infra primum cuiusque menſis diem aſcribitur, qua hora, quo quadrante nouilunia inchoentur idem de plenilunijs ac lunæ quadrantibus, idem de æquinoctijs, ſolſtitijs ac ſingulis Zodiaci ſignis intellige, dierum quoque longitudines, ortus, occaſusque termini, planetarum ſingulorum gradus, ſuo omnia tempore adſcribuntur.

De Zodiaco eiusque diſtributione apud Sinas.

Æquatorem Sinæ norunt atq; zodiacum ſed proprietates eiusq; vſum ignorant. Solum aſſerunt ſolẽ ſemper in medio Zodiaco volui; Lunę

vero

vero ſemitas nouem deſignant,& earum quamlibet proprio compellant nomine, quarum ſemitarum varietatem inde ſumunt, quod luna Eclipticam ingredi vel egredi aduertatur, ſiue ad Aquilonem vel Auſtrum, ſiue ad ortum vel occaſum in his ſemitis 363. loca eclipſium quæ cõtingere poſſunt aſſignant, & ex his ſuam ſupputandi rationem moderantur. Æquatoris diuidendi nuſquam meminerunt,ſed Zodiacum tamen in 365.gradus,& minuta 24. partiuntur pro dierum ſolarium numero,ad amuſſim, hos porro gradus in viginti quatuor partes æquales diſtribuunt, quæ ſigna vocant, cuique ſigno dies quindecim,& quadrantes horũ 21. cum minutis 84. Atque ita,ex eo quod Augem ignorant,ſolareſq; excentricos,aut concentricos qui ſunt cauſa motus in Zodiaco inæqualis,dierum diſtributionem inſtituunt,ita vt reſpondeant 30. gradibus primi mobilis,etiam inæqualis, Sinarum in Zodiaco ſigna ſignis Europæis reſpondere non poſſunt,nec ipſi dies quibus ipſa ſigna ſol ingreditur,præter quatuor puncta æquinoctiorum ac ſolſtitiorum, quæ tantum à noſtris diſcrepant, quantus eſt error, quem corrigi poſtulant. Graduum diuiſio eſt,qualis ſupra dixi, in centum minuta, minutorum in centum ſecunda, atque ita deinceps; atque ita numerum graduum ac minutorum Sinenſium in motibus planetarum aliorumque corporum cæleſtium

ſuppu-

ſupputandis neceſſe eſt ab Europæa numerandi ratione diſcrepare.

De Cælis eorumque motibus apud Sinas.

Apud Sinas vulgo cæli nouem numerantur, in eorum tamen Ephemeridibus horum nulla eſt mentio. Excentricos, concentricos Epicyclos planè ignorant; proprium planetarum motum ab occaſu in ortum nec audierunt, denique cætera ab Sinis phænomena, quæ Europæi obſeruant ignorantur: & ſpeciatim parallaxim ſiue aſpectus varietatem, ita rebus aſtrologicis neceſſariam, multò magis refractionem, planè neſciunt: hoc ſolum quod ſequitur ſunt aſſecuti. determinant in vniuerſum, & motum quendam imaginantur, qui ſpatium ſit, ſecundum ſuas regulas, quod futurum eſt ab hyberno ſolſtitio ad alterum, illi enim ab hyberno ſolſtitio ſua dirigunt, & hoc ſpatium propriè idem eſt cum eo, quod Europæi ſpatium anni vocant: & quoniam diem in centum quadrantes, quadrantem in centum minuta diſtribuunt, fit vt dies, minutorũ decem millia numeret, aſſeruntq; dictum illum motum tribus minutorum millionibus, vt Arithmetici vocant, ſexcentis quinquaginta duobus millibus, quingentis ac ſeptuaginta quinque minutis contineri. Planetarum deinde

deinde motus habent etiam definitos atque ita ſua omnia metiuntur: motus, quem ſoli aſſignant, tribus millionibus ſexcentis quinquaginta duobus millibus, quadringentis vigintiquinque minutis definitur. hactenus in hunc modum ſupputarunt, nihil aduertentes vtrum planetarũ motus ita varius, annui ſpatij ſit in eodem, an diuerſis cælis, nec meminerunt vnde velocitas eorum tarditasque naſcatur; ceteras etiam planetarum proprietates omnino ignorant, cum vt ſupra diximus præter ſupputationum tabulas, ad defininiendas Eclipſes motusque planetarũ, nullos alios libros habuerint ad noſtra vſque tempora.

Quæ ratione Sinæ Calendarium ſuum emendent.

Ex eo quod nullam planetarum theoriam norint, ſed ſolùm eas quas nunc dicebamus ſupputationum tabulas, fit vt nulla neque arte, neque lege errores motuum cæleſtium ad veritatis normam poſſint redigere, qua in re faſtorum Sinenſium reformatio poſita eſt; ſed tamen hoc practicè faciunt in hunc modum: ſtylum ingentem ad perpendiculum erigunt altum octo paſſibus, eumque in gradus ac minuta diſtribuunt, deinde triduo ante ſolſtitium hybernum (à quo ipſi ſuas omnes obſeruationes inchoant,

vt Eu-

vt Europæi ab æquinoctio verno) quotidie vmbram notant, eiusque gradus ac minuta, idem faciunt post solstitium triduo, atque ita ex vtrisque vmbris facile intelligunt quo sex illorum die, qua hora, quo quadrante solstitium reuera fuerit, id in varijs regni partibus factitant in tribus quatuorue solstitijs nihil tempori vel sumptui parcentes, in eoque negotio maximi vrbis regiæ Magistratus occupantur: Et hoc præcipuum est huius correctionis opus, nam reliquum tempus in æquandis planetarum motibus iuxta factam correctionem terunt, inque contemplandis è colle sideribus, in quo instrumenta Mathematica, sanè magnifica visuntur.

In annalibus eorum legitur fastorum Sinensium vt initio dixi correctionem quinquies supra quinquagies factam; sed celeberrima fuisse fertur ea, quæ ante trecentos annos à Nobili illo Sinarum Mathematico instituta est, qui non solùm solstitium hybernum definiuit, sed locorum altitudines, quas Sinæ vix norant determinauit: & quooiam Rex eo tempore Tartarus, Sinis Imperabat, ferunt eum in Tartariam ad sexaginta septem eleuati poli gradus penetrasse, ex parte verò australi ad decimum nonum, ad ortum quoque & occasum eum peregrinatum fuisse, hacque in re annos sedecim triuisse, causa verò cur hanc correctionem sui Calendarij Sinæ tanti æstiment hæc est:

indie-

in dierum electione, negotiorum quæ aggrediuntur proſperos aut aduerſos euentus ſitos eſſe arbitrantur, ſi faſti eorum à motuum cæleſtium curſibus aberrarint, fieri poterit vt is dies quem faſti deſignant reuera ſit alias, isque fortaſſe pro fortunato ſit infelix, & pro faſto nefaſtus; quod ſi contigerit, regnum vniuerſum neceſſe eſt perturbari: hinc videri poteſt quanti noſtros faciant, qui rem tanti à ſe æſtimatam credere externis non dubitarint; & fortaſſe Dominus hanc noſtris occaſionem ingeſſit, vt hanc dierum electionem vanam eſſe perſuadeant.

De erroribus faſtorum Sinenſium quos emendari neceſſe eſt.

Quapropter cùm careant Epacta, numero Aureo, Cyclo ſolari & alijs quæ in Calendario noſtro reperiuntur, fit vt tota faſtorum Sinenſium corrigendorum difficultas, in duobus ſita ſit; Alterum eſt in præceſſione æquinoctiorum, quam Sinæ Sui cha vocant, id eſt, error anni, alterum in motibus planetarum probè cognoſcendis, ad Eclipſium ſupputationem. Præceſſionis æquinoctiorum meminerunt Sinæ, non quia aſſerant octauam ſphæram motu trepidationis ferri, vel quod præter primi mobilis curſum, quo rapitur, alio proprio ac repugnante feratur, ſed hanc

tamen

tamen diei varietatem obseruarunt solum in æquinoctio hyberno; atque ita ferunt quo tempore Hán vù tí Rex imperabat 24. gradibus solem variasse à tempore primi Regis, ad ea vsque tempora, quod fuit annorum bis mille. De hac varietate cum loquuntur, asserunt stellas non moueri, sed solstitium. atque ita solstitium est in tali constellationis gradu, & aliàs in alio cum continua varietate; nec vllam rationem vltra inquirunt. Itaque cum regnaret yu hi Rex, ex eius mandato hanc varietatem componere aggressi, statuerunt annorum 55. decursu, vno gradu discrepare, alij centum annos exigebant, alij septuaginta quinque, alij octoginta tres. Denique statuit ille Sinensium Mathematicorum Princeps, annos sexaginta sex, iuxta quam opinionem ad hanc vsque diem, sua moderantur. Habent etiam Sinæ motus planetarum, sed præter æquinoctiorum præcessionem, qua carent, illæ ipsæ motuum tabulæ, à veris planetarum motibus aberrant, atque ita in omnibus ferè prædicendis Eclipsibus, tribus quatuorue quadrantibus hallucinantur; hic error soli aspectuum diuersitati attribui minimè potest. In suis etiam libris (etsi de aspectuum diuersitate nullus sermo) hanc regulam legunt. Si Eclipsis solaris antemeridiana fuerit, de numero detrahe, si pomeridiana, numero adde, nec amplius dicunt, aut eius rei causam Mathematici norunt,

solum

ſolum dicunt ſe tabulas habere, tabularum fundamenta ignorare. Non eſt tamen nec Regiorũ Mathematicorum nec noſter ſcopus, è noſtris tabulis Sinicas emendare, quod eſt perdifficile, propter variam minutorum Sinenſium ſupputationem, quam ad calculos noſtros redigere laborioſum eſt, & quod ipſi Mathematici longè noſtram præferant minutorum partitionem. Noſter ergo ſcopus eſt, Sinenſibus tabulis repudiatis noſtras ſubſtituere, & ex earum præſcripto faſtos Sinenſes definire: verum & noſter Paulus Regijque Mathematici ac Magiſtratus prope omnes, libros noſtros Mathematicos volunt, è quibus iam norunt præclara multa erui, ad reipublicæ vtilitatem regnique ſui maieſtatem, quanquam nec hos ſolum libros volunt, ſed omne ſcientiarum Europæarum genus, omnes obuijs vlnis complectuntur.

Residentia Nanquinensis.

IN hac altera Imperij Sinensis Regia, sacerdos vnus P. Alfonsus Vagnonus Italus, cum duobus fratribus adiutoribus magnam anni partem resedit, his porro Diuina bonitas & vires & animum dedit non ad vsitata solùm societatis nostræ ministeria, sed etiam ad insolitos labores, quos secum noui Templi ędificatio adduxit, fertilis hic annus fuit fruge Christiana ac rebus bene gestis præclarus. Hæc omnia videor mihi aptè ad tria capita contracturus; si primum dixero quos hæc vinea fructus fidei virtutisque dederit; mox quàm opportunis auxilijs ab eo qui se agricolam vocat è cælo sit irrigata; ac denique si templi, velut torcularis in hac vinea, extructionem delineauero, in qua extructione vtrimque Deus ac homines videntur officijs sibi proprijs decertasse.

Primum igitur dum hoc nouale excolitur, palmites inserti supra octuaginta, qui si numerus exiguus videtur & infra vota, hanc nostram auiditatē Dei nutu temperemus, memores prophetice dictū: Bene patientes erunt vt anunciēt: In his nōnulli, fuerunt qui studiorum suorū pręmia, litteratorum ordinem erant consecuti, in quo vno tota Sinica Nobilitas, ne dicam felicitas

videtur

videtur consedisse. Ex ijs porro vnus iam insigni dignitate conspicuus Christo nomen dedit: Magistratuum porro filij aliquot: quæ nunc narrare aggredior, ut quidq; annalibus dignũ reperero. In primis dicendus mihi occurrit is, in quo primaria dignitas conuersionem fecit illustriorem. Fuit hic vnus è primarijs huius Regiæ Magistratibus, quos Sinico nomine Tauli vocamus, ad cuius Tribunal certę vrbis regiones recurrũt, nec in vrbe solum ius exercet, sed pręest ijs omnibus negotijs, quæ vna ex quindecim regni prouincijs ad regiam refert, ideq; ex munere de vniuerso regni statu monet ea, quæ videntur opportuna. Hic metropolis Cantonicæ Ciuis, est, cognomẽto Chem, Apostoli Thomæ nomine in baptismo insignitus. Olim in regia Pequinensi cum ageret, magnam cũ P. Matthæo Ricio de reliquis necessitudinem contraxerat, vnde non grauatè vni è filijs años ferè quindecim nato, liberam sacra nostra suscipiendi fecit facultaté: verum ipse tum quibusdam remoris expedire se nõ potuit; nam & negotia animum alio diuertebant; polygamia verò (vulgare procerum Sinensium malum) etiam auertebat: sed nescio an fortasse vehementius aduenarum nomen, duplici compede vel superbiæ vel metûs impediret. Superbia barbaram (nam ipsi quoque hoc nomine insigniunt quotquot natura cælo Sinico nascentes exclusit) barbaram inquam horrebat

ac suspectam reddebat veritatem, metus incurrendi criminis externæ consuetudinis, quod est propè perduellio, qui metus Sinas omnes inuasit, sed in Cantoniensium maximè medullas penetrauit. Itaque his vinculis exolui tum planè non potuit. Cum denique in hac regia ad eam quam supra dixi, dignitatem fuisset euectus, eo in munere semel initam cum nostris consuetudinem, hic quoque retinuit sibi semper similis. verùm credendum est, id bonum Patrem Matthæum Ricium è cælo perfecisse, quod in terra cæperat. Nam vbi Nanquini auditum est, eum Pequini diem suum obijsse, ex ijs qui certatim ad ædes nostras deploraturi mortuum veniebant, vnus fuit, futurus breui noster Thomas, qui intimum doloris sensum præ se ferens, sæpe commemoratus in annalibus nostris, ad nomen de mortui in tabula scriptum, ritus exoluit, & consolaturus, vicissim consolationem exigere visus est. Eum doloris sensum, non negligendam occasionem ratus Pater, qui venientem exceperat, aggressus est leuare: nam ex Patris felicitate, solatij sumens argumentum, eum quoque hortatus est, faceret omnino, vt quem viuens amauerat æternum sibi amicum compararet. Ex ea re, in fidei nostræ capita digressus est ita feliciter, vt iam se exinde rem tantam serio tractaturum esse reciperet; nec minus fecit quàm dixerat, nam aliquot alijs congressibus

 dedit

dedit manus: quam etiam ad rem, prius Pater ab eo rogatus vti Magiſtrum ſuis filijs procuraret, Chriſtianum ingeſſerat eum, quo noſtri in Sinicis libris exponendis vtuntur. Is quoniam domi ex more Sinico degebat, perpetuus ei comes & hortator erat. Itaque vani tandem metus ſublati, fides coniugalis debitæ vnitati reſtituta; ad concubinam conuerſus, ait ſe, & per ætatem, & per valetudinem ſtatuiſſe iam dudum ei renunciare, ſed nunc demum, cùm ea ſacra ſuſciperet, quæ antiquam cum ea conſuetudinē in ſcelere prohiberent, omnino & in perpetuum ſe eam abdicare, ac nequid periculi ex eius conſortio ſupereſſet, eam ab ſe in Patriam ablegauit. his itaque vinculis exolutns, Chriſtianam libertatem expetebat. ergo fidei noſtræ capitibus memoriæ commendatis, & myſterijs abundè imbutus, baptiſmi ſui diem eum eſſe voluit, qui naſcenti primus fuerat (quem diem Sinæ præ omnibus celeberrimum habent) aſſerens, eum ſibi bis natalem poſt hac fore. Eum diem vbi aduenit, ceteris negotijs vacuum huic vni voluit conſecrari. Domi igitur certis de cauſis, ſalutaribus aquis magna pompa elutus, diem, magno vtrimque gaudio, lætum cum Patre, quē magnifico accepit epulo, lætus exegit: nemo tamen domi baptizatum putet ideo, quòd velut alter Nicodemus domeſticis parietibus, vt ille tenebris, ſuum ad Chriſtum aduentum vellet

M 3 occul-

occultari; sed ex alijs causis, quas secum officij ratio trahit, quæ ab Europæis non facile possunt nisi longa narratione intelligi. quin potius hic idem, de quo agimus, à Patre, dum hac de re ageretur, rogatus, velletné secretum seruari? respondit, nunquid arcano in re bona opus est? egóne rem malam aggredior? tota vrbe publicetur, per me licet, atque ita ab illo nostrisque factum magno cæterorum Neophytorum gaudio, qui satis intelligunt, plus ex hoc vno capite quàm ex aliquot vulgi millibus, ad rem Christianam accedere dignitatis atque fructûs. Nec bonus Parens rem nauiter suam egisse sibi visus est, nisi vna filiorum salutem in tuto collocaret. Supererant cum eo duo, eos quoque vna renasci voluit, & Christo nomen dare: qui hactenus acceptam fidem egregiè retinent & colunt magno suo solatio reique Christianæ adiumento, vt quæ infra commemorabimus ostendent.

Huius nostri Doctoris Thomæ opera, Pater, qui hic rem Christianam procurat, amicitiam inijt cum alijs quatuor eiusdem officij collegis. è quibus vnus satis habuit lucis, ad agnoscendam fidei nostræ veritatem, sed ad expediendum se muliebribus pedicis non habuit animi satis, nihilominus quod ipse non amplexus est, eius consequendi boni filio auctor fuit. Annos hic iam natus tres & viginti

ginti, iam Sinicus baccalaureus & magnæ indolis,& ab ijs,quæ patrem remorabantur, impedimentis liber. Eius consilij præter ceteras hæc fuit causa. patiebatur iuuenis nescio quas nocturnas perturbationes ac metus, adeò ut excusso somno in clamores erumperet; vterque sperabat posse salutaribus baptismi aquis remedium inueniri, quod & magnam partem est consecutus.

Alius quoque è Collegis, priori parum absimilis fuit,nisi quod vlterius progressus, vrgebat diu in Neophytorum numerum adscribi, sed quoniam per publica negotia non satis instrui poterat rebus nostris,ac potissimum quod procliuis in mollitiẽ polygamiam ægrè deserturus notaretur, hactenus supersedere visum est,dum patentiori animo, cælestis radios lucis admittat. atque hi sunt ferè tres illi qui ædis sacræ opus, vt infra dicam, maximè promouerunt.

Præter hos alius quoque senex octuagenarius, grauissimus iuxta ac Nobilissimus, Neophytorum numerum non anxit solùm verùm etiam plurimùm cohonestauit. Eius Nobilitas aliquot iam retro sæculis originem trahit ab ijs ducibus, qui Hum-vnum Regem, Mahometanis tyrannicam Sinensis Imperij administrationem eripientem, adiuuerunt, qui ex eo tempore honoribus

& operibus aucti hactenus perseuerant, quanquam publica munera non attingunt. Hic, de quo agimus, Patruus est capitis familiæ, cuius dignitatis nomē ab Sinis Quocum appellatur; ab rege secundus magnis ab eo honoribus afficitur, siquidem vni illi cum rege licet confidere. Patruus ipse quoque ditissimus ac nobilissimus, in nostrorum notitiam, opera cuiusdam litterati, viri grauis nostrique amici deueniens, domi nostræ coram audijt. aduentus nostri causam, ac instituti rationem, post domi suæ, cum Pater visitandi officium de more redderet; legis nostræ capita percepit. denique aliquot congressibus dedit manus, & tandem baptismo veteris vitæ maculas abluit. Exinde quot mensibus bis domum nostram redijt, nouilunio scilicet ac plenilunio, Deum adoraturus; quod illi satis est incommodum, cum per ætatem, ne cubiculo quidem, nisi sella vectus egredi possit. Sed nefas ducit eum, quem prius falsis simulachris idolorũ cultum præstitit, ad veri Dei honorem impensius prosequi. Ventitantem Pater semper opportunis colloquijs instruit, vt omnino sperandum sit, bonum illum senem, de numero electorum esse, eundem morte matura breui in cælis aucturũ. Si quando, quod est per rarum, per se ipse venire non potest, mittit qui suo nomine odoriferos suffitus ac cereos Deo offerat, inualetudinem suam causatus. Nec in

nos,

nos, quàm in ipſum Deum minus liberalis, quibus ſuum frequentibus muneribus amorem teſtatur, & inopiam ſubleuat. His paucis contentus, ceteros qui Chriſto nomen dederunt ſilentio inuoluam, quoniam alia me vocant, vt quem initio mihi propoſui ordinem ſequar.

Inſtitutum ſuperioribus annis, ſub Deiparæ nomine, ſodalitium, bellè procedit. De ſodalibus multa dici poterant, verùm omiſſis ijs, quæ pietatis vſus ex inſolentibus vulgaria effecit, pauca ſeligam rariora. animorum zelus in ijs non mediocriter eluxit. Vnus ex ijs, aliquot infantes moribundos, cælo intulit, è quibus vnũ, quem parentes vererentur ne quod erat ſaluti futurum, perniciem inueheret, expreſſa è ſudario aqua, prolatisque ſacræ formulæ verbis, clam baptizauit. Sed alterius ab eodem eluti euentus non habuit ſolùm ſpecimen charitatis, ſed etiam miraculi. Agebat iam propè animam infantulus quidam, variolis, puerili ferè morbo, fædè infectus, exorauit idem ille parentes vti moriturum ſinerent ritu noſtro lauari, potentem eſſe Deum, etiam deſperatam ſalutem impertiri, hac ſpe deſperantes illecti, ſummus enim dolor nihil non admittit, annuerunt; mira res, elutus, remittente ſe multum vi morbi, ſpem ſanitatis certam dabat. Parentes primo ſtupere, ſed vt erant mirè gentilicijs ritibus addicti datam ſalutem, ingrati non ſine graui datoris iniuria, aliò

deriuabant, multa mentitis Dijs gratulantes, grati animi ſigna profanis ritibus exoluebant. E noſtris Pater rem cum mærore intelligens clarè prædixit fore, vt eam contumeliam iuſtus Dei furor vlciſceretur. Nec defuit dictis euentus; ſubitò ſalus, à ſuo fonte alio deriuata, aruit; Puer in peius momentis ſingulis ruens; biduo interijt, ſuo bono, parentum pœnâ. Credimus etiam aliquot cælo immiſſos infantulos ſalutem ſuis exoraſſe parentibus.

Nec in Pueris ſodalium feruor ſtetit. mulier erat vxor Neophyti, ſed ipſa ſuis adhuc erroribus inuoluta, ex hominis perditi vicinia, magnum adibat exiſtimationis & ſuæ & mariti diſcrimen; Id ſodales aliquot odorati perfecerunt, vt aliò comigrarent, nec deſtitêre, donec liberam ab infamia mulierem, à ſua quoque cæcitate liberarent. Itaque ipſa quoque mariti tandem exemplum ſecuta, Chriſto nomen dedit.

Habent hi ſodales domi noſtræ cætus ſuos, ſed ijs non contenti alium inter ſe inſtituerunt, quo frequentius de his inter ſe agant, quæ ad Chriſtianam pietatem ſpectant, vbi ſeſe ad pia opera excitant, ægros viſendi, Neophytos inopes, corrogata inter ſe eleemoſynæ nomine pecunia, iuuandi, defunctos comitandi, reiecto etiam funebri conuiuio; aliaque multa perficiendi, à quibus conſultè abſtineo, quoniam à nobis non vulgaria expectantur, quanquam hæc

ipſa,

ipſa,in orbe Chriſtiano quotidiana,apud Ethnicos inaudita,omnium oculos in ſe conuertunt, magna cum noſtræ legis approbatione & aliquando imitandi cupiditate. verum ne videantur ſoli ſodales virtutis laudem occupaſſe, concludam inſigni non ignobilis Neophyti facinore,qui fuit vnus ex ijs Magiſtratibus, quibus bellica curæ. quem ſuperioribus annis in Regia vrbe Pequinenſi in noſtros incidentem, lux veritatis aſpexit; iamque eius ad Deum conuerſionem Dominus,qui ſe vinci non patitur, multis muneribus compenſauit. In Doctorum enim gradum (nam etiam ipſi bellici Magiſtratus pares cum litteratis honorum titulos habent) in Doctorum,inquam, gradum eſt prouectus, & primo munere fungi iuſſus eſt, præter moré, honorifico in hac vrbe Nanquinenſi; quo cum perueniſſet,nihil habuit antiquius,quam in ædẽ noſtram ſacram ſe conferre, Deo pro beneficijs gratias acturus,& conſortium fidei cum noſtris initurus: lapſis aliquot diebus, cum ex more munus ſuum adiret,publicè propoſitis falſorum Deorum ſimulacris, noluit ſolitos honores exhibere, ſed conſtanter profeſſus, ſe eſſe cæli ac terræ dominatoris cultorem,ab eo loco auerſus, vbi erant ſimulacra, ad aliũ in quo ſimulacra nõ erant,eum qui vbique eſt coram quamplurimis adorauit, quæ rei inſcios ad ſciſcitandũ; peritos autẽ iam rerũ noſtrarũ, ad imitandum incitauit.
deinde

deinde quoties expedire se negotijs potest, quæ habet non pauca, ad nos venit vel Religionis causa, vel sua dubia in Republica gerenda cum Patre collaturus, cupidus ea ad iustitiæ Christianæ normam dirigendi; vxorem cum habeat maximè idolis addictam, nullis machinis ad sui imitationem adduci valuit; quanquam tandem ad effigiem Deiparæ colendam induxit; cuius ope speramus aliquando fore vt filij Religionem colat, cuius matris effigiem non auersatur.

Quæ homines plantant ac rigant ijs dat Deus incrementum, quod cum vbique suis faciat temporibus, tamen hoc ipsum euidentius ac frequentius ferè facit in suis noualibus. Id aliquot exemplis insignioribus res loquatur: nam ea quæ aquæ lustralis ac sacrorum ramorũ vsu pene quotidie peraguntur, sufficit vno verbo designare.

Vicinus noster Magistratum gerens non infimũ, filiam annorum ferè quindecim, quam charissimam habebat, iam aliquot menses ægritudine graui exercitam, pharmacis varijs nulla spe curabat; Medicorum etiam damnatis auxilijs, ad ritus gentilicios conuersus, nihil proficiebat: die quadam puella soporem, quo correpta fuerat, excutiens parentem inclamat; aberat is tum fortè amici collegæ conuiuio exceptus, accersitus accurrit, quærit ex filia ecquid velit? tum puella vicinum, inquit, est sacellũ cæli Domini,

(sic

(ſiç enim lingua Sinica Deum appellamus) eiusque ſanctiſſimi parentis, quid eſt cauſæ cur hactenus eo nondum itum ad ſalutem, quàm facilè mihi conferre poſſunt, impetrandam? Obſtupuit Parens, & mox filium cum famulis ad ſacellum noſtrum mittit, iuſſum adorato Deo religioſè, lumine ac odoribus offerre munera. Ipſe domi votum nuncupat, certam pecuniæ ſummam pro filiæ ſalutę. Nec voto nuncupato contentus, ipſemet die inſequenti, quod pridie per filium fecerat, per ſe præſtitit. Eo ipſo die puella melius habere cæpit, magna omnium admiratione & gaudio: ſed quo pede cæperat, non inſtitit Paternus amor; verùm alio conuerſus & ad aliena, credo ne ſi nihil intentatum relinqueret; neue ſatis præſidij in vna ad ſanitatem via foret; neſcio cuius ſuaſu, veneficam induxit, quę ſuis carminibus ſpiritus vt aiunt cieret. atqui illa ſpirituum inuocatrix puellæ ſpiritum paucis diebus expulit. Parens verò vel culpam agnoſcens, vel aliquod maius metuens malum, votum exoluit, hac ipſa re ſatis teſtatus, licet Ethnicus ſalutem filiæ à Deo datam, à ſe ereptam.

Ingrati animi culpam ita luit ille; grauiùs vxor cuiusdam noſtri Neophyti, ex culpa grauiore, coniugis nec auctoritate nec exemplo adduci valens, vt idem fidei, quod vitæ iugum traheret; quin vlterius progreſſa maritum, ad excutiendum ſuaue Chriſti iugum, ſolicitabat, ſed

cum nihil efficeret, nondum ſtetit audacia, nam arreptam Chriſti ſeruatoris effigiem, indignis modis tractauit, in Deum ſanctosque ore blaſphemo debacchata. Non fuit impunè tantum ſcelus; fortè leui ex causâ cum neſcio qua vicina ſua, muliebri more litem ſerit, & tam altè animo iniuriam accepit, vt octidui ſpatio, extremè conficeretur, ibique pænitens ſæpius exclamaret vti Patrem baptiſmi cauſa accerſerent; obtinere tamen non niſi ſerò id potuit, ſiue quod noui Chriſti Tirones nondum ſatis ſui Ducis lenitatẽ cognoſcerent, indignum arbitrati à Chriſto recipi eam, quæ in Chriſtum tanto fuiſſet furore debacchata; ſiue alia de cauſa: certum tamẽ hoc ei iuſto Dei iudicio negatum, qui ſic res humanas è cælo moderatur, vt ſæpius amari, nonnunquam etiam timeri velit. Non idem fuit alterius iuuenis exitus, à quo morbus extorſit fidem, quàm cum ſuſcepiſſet, altero die tantum Theſaurum, ne perderet, in tuto vt ſperamus moriens repoſuit.

Quæ diximus, iuſtum in iniuſtos Deum, quæ ſequantur, bonum in bonos atteſtantur, vt verum ſit illud Regij vatis. cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris. Inter Neophytos vnus eſt Andreas nomine ſolidus, & verè pius in paucis, huius vxor, marito ſimilis, in ægritudinem incidit incognitam & grauem, nam primum grauibus doloribus vexata, ad in-

ſtar colicæ, nullam quietem capiebat; inde cre-ſcens malum in paralyſim membra diſſoluit, vt non niſi alienâ ope ſe poſſet mouere; denique his malis ad extremum vitæ diſcrimen adducta. Dum hæc per aliquot menſes geruntur, complures in maritum inſultabant, ecquid nunc prodeſſet idola deſeruiſſe, aduenam neſcio quē cæli Dominum venerari, à quo non poſſent his malis eripi? Inſultantium erat caput vnus aliquis qui Chriſto deſerto, ad idola redierat, coniugis ſuæ ſuaſionibus adductus; quæ & ipſa olim quoque Chriſtianis ſacris initiata aſſerebat, ſe, cum morbo vexaretur, nuncupato profanis ſacris voto, ſalutem reperiſſe, qua ex cauſa cum liberatoribus, vt ipſa putabat idolis, in gratiam redijt: Auctores igitur hi fuêre noſtris Neophytis, vti certos ritus exuſta papyro peragerent, ſed fruſtra; ſentiebat tamen hæc vir bonus, & ſæpe domum noſtram ſolatij cauſa ventitabat, Deo ac ſanctiſſimæ Virgini in ſuis ærumnis ſupplex, interim quoque remedia medicorum adhibens nihil relinquebat intentatum: ſed cum omnia ſpem fallerent, angebatur, demum ſatis exercito Dominus conſolator adfuit, poſt nuncupatum magnæ Dei Matri votum illico melius habere cæpit quotidianis incrementis, demumq; integram recepit ſanitatem, ſed qui cum bonis bonus, idem quoque importunos inſultatores & apoſtatas

pro

pro meritis castigauit. Namque illa mali dux & caput subita ægritudine denuo correpta, paucis diebus bis intererijt, magna eorum qui audierant, vel viderant admiratione.

Est aliud diuinæ virtutis argumentum. Neophytus erat, qui re nautica transmittendisque huc illuc victoribus vitam sustinebat: vacuo fortè Nauigio in reditu à quinque vel sex viris rogatus est, vt se pacta pecunia in villam quandam transueheret. Vbi conuentum de pretio, euehitur noster Neophytus duobus nauticis socijs adiutus. Medio in itinere suos nautas mentiti vectores, latrones verissimi, impetu facto vinctos, maleque multatos in diuersas Nauigij latebras abstrudunt: latebant illi nihil nisi mortem expectantes; noster ad fidei suæ præsidia conuersus, totus erat in imploranda Dei ac virginis ope; Alius Ethnicus à necessitate consiliũ capiens, ad anchoram, quæ forrè in suo iacebat tugurio, vincula conterens, liberas exsoluit manus, reque dissimulata, cùm se iam non procul à terra abesse sensisset, in flumen desilijt; at mox è latronibus, aliquis arrepto ad eum confodiendum ferro natando persequitur, sed non assequitur absorptus aquis, altero in ripam euadente. sensit rem è tumultu noster Neophytus, & cum audisset non procul abesse à quibus audiri posset, auxilium inclamare totis viribus cæpit, quam ob caussam à latronibus ita malè habitus

bitus eſt, vt ſola mortis ſimulatione eos abſe arcuerit; rurſumque iteratis ſuis votis, cæleſte auxilium implorat, nec fruſtra, qui enim euaſerat, rebus ſuis ſociorumque ſaluti conſulens, non paucos è nauigijs quæ tum fortè aderant adiutores exciuit, vt ab ripa fugientes iam prædones inſequerentur, quibus comprehenſis nauigium & res ſuas nautis reſtituunt. in libertatem aſſertis, Noſter ab huius regiæ Præſide euocatus, & multa de latronibus quæſitus, rogatus eſt etiam quibus auxilijs præſentem inter tot diſcrimina interitum euaſiſſet Deum, inquit ille vnum cæli Dominatorem colo, huic me ac mea commendans ſalutem inueni. Cui Præſes, næ tu inquit vir bonus es, qui tam præſens à cælo auxilium impetraris! eumque poſt redditas res cum muere dimiſit, latronibus ſupplicio pænarũ, quæ ſunt apud Sinas grauiſſimæ, mulctatis. Neophytus periculo exceptus vbi primũ potuit, in ædem ſacram venit Deo grates, ſolatium nobis daturus.

Hoc mihi loco non omittenda mors noſtri Ignatij, de quo multa in ſuperiorum temporum annalibus ſcripta ſunt. Fuit hic filius cuiuſdam ex ijs Magiſtratibus, quibus ad ſumum in Republica Sinenſi gradum vnus deeſt; & cõtractam ante multos annos cum Patre Mattheo Ricio neceſſitudinem, cum noſtris ſemper retinuit; Mors autem eius ad hanc ſedem perti-

net,nō ideo ſolùm,quòd in hac Prouincia diem ſuū obierit, ſed maximè quod ipſe nobis in hac vrbe Regia domicilium pepererit, vnde ei plus debet res Chriſtiana,quàm alteri cuipiam : quo nomine,breuiter eius in nos,rēq; Chriſtianam, amorem, hîc velut Elogij loco congeram, vt merito ſuo impetret Europæas preces. Quocirca cùm in Xancheana ſede primum in Patrem Matthæum Ricium incidiſſet,enixe illū coluit, quod ab eo Alchimiæ rationem ac vitæ longioris præcepta ſperaret percepturum ; ſed demum alia meliora edoctus,amorē auxit,adeò vt nondum ſacris noſtris initiatus ad ſocietatē noſtram in hoc regno amplificandam, applicaret animum. Inter ceteros, aut potius præ ceteris,auctor noſtris fuit,vt vilem profanorum ſacerdotum Sinenſium habitum,cum litteratorum cultu mutaremus,ſi quidē deſideraremus quæ profiteremur,à viris primarijs audiri:vix paruimus, cum manifeſtè patuit diuinum iſtud fuiſſe conſilium. Deinde cum eundem Patrem Nanquinum adduxiſſet, iam deſperantem de ſede figenda,non animauit ſolum,ſed effecit vt ad Patrē in diuerſorio omnis Magiſtratus,cōcurreret; atque ab illis ipſis impetrauit, vti domo noſtris vendita, quod conſequens erat, perpetuam commorandi poteſtatem facerent. eiuſdemque opera effectum eſt,vt ex eo tempore in hanc vſque diem nunquam Magiſtratuum

concur-

concursus, nostræ domi defuerit; quod vnum est in hoc regno, rei Christianæ procurandæ & habitationis securæ adiumentum. Pro quo tam insigni beneficio Dominus noster abundè satisfecit, immissa in eius animum Euangelij luce, quâ prælucente ad Christum adijt. Cū verò domi suæ, quæ abest ab hac regia, itinere dierum ferè sex in morbum incidisset hoc anno, lentum illum quidem, eo tamen est extinctus. Is æger de sua valetudine certiorem fecit eum Patrem qui huic sedi præest (à quo baptizatus, & merito Ignatij nomine, tantus societatis nostræ cultor insignitus) sed in medio opere templi extructio abesse Patrem domo non sinebat. Superuenêre paucos quoque post dies aliæ eiusdem litteræ omnem periculi metum eximentes. Itaque dilata eius visitatio tantisper dum Patres, qui in Chequianam prouinciam cogitabant, eum ex itinere interuisserent: recrudescente autem grauiùs malo, vtrimque fuimus spe nostra frustrati. Nam prius auditū est obijsse quàm denuo periclitari, quod maximo nobis dolori fuit, quanquam huic leniendo venerunt litteræ filij, qui annos aliquot domi nostræ educatus, ex quibus Parentem magno pietatis sensu obijsse, intelligentes, speramus eum ad amplissima præmia vocatum, ab eo à quo ad Christianæ rei tā præclara initia fuerat vocatus.

Tandem ad ædis sacræ constructionem venio, quæ multa habet annalibus non indigna.

Præter

Præter angustias sacelli domestici, quæ iam Neophytos in dies numerosiores non capiebant; ædem aliam sacram ampliorem extrui persuadebat, alterum in Sinensi imperio templum. Nequid autem turbarum cieretur, veritus is qui huic sedi præest, cum Patribus peritiores quoque grauioresque nostros Neophytos in consilium adhibuit: Gerebant tum in hac vrbe Magistratus grauissimos Christianis sacris initiati tres Doctores, Ioannes videlicet de quo anno superiore. Leo quo de annis quoque superioribus multa & hoc quoque sumus plura dicturi. Thomas denique cuius paulò ante memini, accessit istis Doctor quoque Paulus toties in annalibus nostris decantatus, qui peracto iam parentis funere, ac luctu in aulam Pequinensem ad amplissimæ dignitatis munus reuertebatur. Hæc quatuor Ecclesiæ Sinensis lumina, de templo rogati, vno omnes ore Patris consilium comprobarunt: solùm deterrebant, partim domus nostræ, partim, maius malum, incredibiles rei familiaris angustiæ; nam vt apertè dicam, ad necessariam & quæ imminui non poterat sustentationem, prouentûs annui dimidium verè deerat. Interim tamen vrgebat non omittenda capillatæ frontis occasio, cùm præter hos, quos modò nominaui Neophytos, grauissimus quisque ex Magistratibus ita faueret, vt omnia impetrari tuto posse viderentur; adeoque audendum

dum Deo auſpice, qui non fruſtra hanc ingerebat tam voluntatem quàm opportunitatem. Ad proferenda domeſticarum anguſtiarum ſpatia primum animum adiecimus coëmptis ædibus vicinis aliquot, auctoritate & ſumptu noſtri Leonis, cuius in hoc negotio primus feruor enituit. Dũ hæc geruntur, opportunè aduenit ſuperior totius Miſſionis, qui vt initio, dixi omnes noſtrorum ſedes, in aulam ſe conferens, ex itinere viſitabat. comitabantur eam duo Patres quos ſupra dixi, aderat præterea à ſuperiore euocatus Pater Lazarus Cataneus, huius miſſionis nunc omnium antiquiſſimus, qui tum in vrbe vicina, rem Chriſtianam procurabat. hi quinque ergo Patres, ſatis rarus in hoc regno noſtrorum cætus, cum alijs, de quibus conſultarent, rebus, noui quoque templi exædificationem, in conſilium vorarunt. & quanquam videretur ſupra vires opus, tamen rei gerendæ occaſione permoti, & Patris potiſſimum qui rem erat perfecturus grandi fiducia adducti, in eandem omnes cõuenêre ſententiam. Dirutis continuo ædibus area cõplanatur, & delineata eſt prima ædes ſacra regiæ Nanquinenſis, publica breui auctoritate erigenda; ab ædificando tamen abſtinuit Pater, dum ſuperior compoſitis rebus huius domicilij, iter ſuum proſequeretur alijque in ſuam quisque fuiſſent ſtationem dimiſſi. Relictus Pater cum duobus fratribus noſtris, incre-

dibili ob paucitatem operarum è nostra societate labore, & occupatione multiplici districtus, negotium templi instruendi aggreditur. quo inquis, sumptu? quid quærere opus? an apud Sinas non est Deus? satis fuit cæpisse; certatim, vbi auditũ Domino cæli ædem extrui, amici omnes Christiani Ethnicique subuenêre, idque adeo præter opinionem sæpe vt è cælo pluere subsidia viderentur, non imbre tamen nimis copioso, sed velut capillari pluuia, quæ opportunè labens sitientium agrorum irrigat siccitatem. Ita sæpe in hac extructione contigit, vti plerumq; exsiccatos & aridos propè loculos, argenteus ros stillatim fęcundarit quantum satis esset, toto illo tempore quo structura opem poscebat. Iam tectum spectabat prouecta moles; sed inopia tegere cum non sineret, Pater horologio, quod diem tenuissimis rotulis metitur identidẽ auidis inspectoribus ostenso, cupiditatem alicui iniecit illius potiundi quantolibet pretio. Eo igitur sponte multisq; precibus persoluto, ad fastigium ædes euasit. Cum tota verò spes huius ædis erigendæ in Neophytis Magistratibus reponeretur, nondum possum à Dei prouidentia commemoranda discedere; quanquam ne plus in hominum præsidio, quam Dei auxilio, spei collocaremus, maximum amicorum par, Ioannes & Leo, è medio negotio subducuntur, dum eo ipso tempore, hic ad Patris, ille ad matris curanda funera deposito Magistratu, con-

cessère, solo paucorum dierum tyrone Thomarelicto, quanquam qui abierunt non ideo beneficentiam omnem secum extulerunt, nam & abeuntes sperata subsidia reliquerunt, & absentes pro se quisque sua submiserunt; tamen minime dubium est quin humano ingenio rem metientibus, hoc ipsum satis futurum fuisset ad omnem ædificandi cogitationem deponendam; nisi Dominus Deus in spem nos erexisset, & Neophytos ædi suæ subtractis, idem ipsos Ethnicos suffecisset. Ex ijs vnus qui non infimum gerebat in republica munus, cum ad visendam nouam ædem (cuius fama quotidie quamplurimos exciebat) aduenisset; Contemplatus sacelli, in quo ara & Christi seruatoris effigies ponenda erat formam, cùm præter reliqua maximè illa captus esset, petijt eius perficiendi exornandiq; sibi fieri facultatem. Cuius mox sumptu pauimentum, fenestræ, pictura perelegans & ductum in fornicis morem tectum perfecta sunt. Deus illi pro munere religionis lucem & pro templo cælum reddat. Præter eos, quos dixi, Ioañem ac Leonem Neophytos Doctores, ac Thomam hoc opus adiuuit quoq; egregiè senex ille nobilis, hoc anno baptizatus: adiuuêre quoq; nostri Neophyti etiam tenues, qui collecta pecunia, inscio & inuito Patre calcem coëmerunt, cũ sumptu operam insuper suã, vt quisq; valebat, conferentes. Inter quos duo maximè excelluêre; alter Philippus Sinicus Baccalaureus

& Patrum noſtrorum qui Sinicas litteras ediſcunt Magiſter, toto eo tempore in hanc rem vnam intentus, omnia procurabat, coëmebat, dirigebat tanta ſedulitate ac fide, quantam ab vno è Noſtris fratribus ſperare poteramus. Alteri Lucio nomen eſt, qui copioſus eſt in vrbe vicina negotiator, fortuitò noſtrorum opera Chriſto adiunctus, & raræ ſemper virtutis ſpecimine inſignis. neque hîc quam Pequini in nos effuſior, quo cùm ſe negotiorum cauſa contuliſſet, in Patris Matthæi Ricij mortem incidens, dici non poteſt quantum noſtris ope, cōſilio, ſumptuque ſubuenerit. Vbi ergo audiſſet Nanquini noſtros ædem ſacram moliri, relicta familia negotijsque omnibus ad Patrem iuuandum, quem ſolum eſſe intellexerat, venit, domi noſtræ conſedit, nulli labori ac ſumptui parcens, vt in hanc rem aliquid conferre mereretur: & dum nobis omnia, ſibi, quæ eſt eius modeſtia, nihil facere videbatur, ac fortaſſe, ne quod feciſſet emineret, præcipuam ſuam munificentiam in fundamenta, qui locus eſt demiſſionis Chriſtianæ, coniecit, coëmptis ijs ſaxis quibus reliqua moles innititur. In hunc ferè modum Dominus in æde ſua erigenda oſtendit quam verè dictum à Propheta, Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.

Cum æde ſacra conſilium fuit, hanc Eccleſiam ſtabilire ac erigere: id vt fieret, opus omnino erat

no erat hoc ædificium publica Magiſtratuum auctoritate aſſurgere, quod ad iſtam rationem ferè geſtum eſt. In hac Sinenſi Republica, priuatæ omnes ædes certum quotannis Regi vectigal pendunt, niſi quod immunes ij omnes, qui iam in litteratorum gradus euecti, alijque nonnulli, de republica benè meriti: ædes porro in aream templi coëmptæ vt erant hominum plebeiorum, ſic tributo huic erant obnoxiæ. etſi, quod exiguum, nihil admodum nos augebat, opportuno tamen prætextu, diſſimulata templi fabrica, ne repulſæ periculum adiremus, libellus conſcriptus eſt, quo petebat Pater vt quoniam Deo cæli & terræ moderatori ædem extrueret, ea in area, in qua fuerant ædes priuatorum hominum, Regio tributo obnoxiæ, iuberent Magiſtratus, eas à tributo eſſe immunes. oblatus libellus amico cuidam; cuius hoc erat munus, qui minimè grauatè, plus etiam quàm fuerat poſtulatum dedit. nam publico diplomate ſanxit in hunc modum: poſtulauit N. ædes quaſdam regio tributo liberari, cum deceat nos, qui rem gerimus publicam, aduenas potiſſimum è remotis partibus omni officio fouere, & quoniam ædes cæli Domino ac ſummo rerum omnium Gubernatori exſtruitur, mandamus ædes quas coëmit omnes, poſthac in perpetuum à vectigali eſſe imunes. Hoc tam amplum atque inſigne diploma, quo ſe dæmon facile prodi ſentiebat,

non tulit vicinorum quorundam inuidentia, in nostram perniciem ſurgentisque templi nonnihil molientes; ad hæc inferiores nonnulli Magiſtratus,ad quos pertinebat id exequi renitebantur. Verum hoc ipſum quod eneruando diplomati parabatur, valuit ad ipſum confirmandum & aliud longe amplius impetrandū.

Gerit in hac regia iam annos aliquot primum ferè Reipublicæ munus vir, magna apud omnes integritatis & prudentiæ opinione, vnde & vulgo ſanctus appellatur. Ad eum recurrere Pater omnino ſtatuit, expoſiturus ei,ſe tale diploma à tali Magiſtratu impetraſſe, nonnullos autem inferiores in eo exequendo difficiles ſe præbere,rogare ſe, vti ſuo quoque illud ſigillo confirmet. Dictum factum, quin & ipſe aliud proprium diploma addidit, in eandem ſententiam,quo vetabat vt nemo in hoc ſuo mandato exequendo quicquam tergiuerſaretur aut prætexeret: beneficio Pater gratias agens obtulit perelegantem D. virginis icunculam Europæo opere,quod ille ſuſpexit ac libens accepit; poſt ad res noſtras digreſſus,diu ac multa ſciſcitatus mirè omnia comprobauit, laudatoque ſummopere noſtro inſtituto, legis diuinæ promulgandæ continentiæque ſeruandæ, coram multis, tantas in noſtros congeſſit laudes, vt non ſine rubore poſſent audiri. Hoc tam honorificum Diploma æmulorum in perpetuum ora obturauit,&

uit,& inferiorum Magistratuum, qui fortasse in largitionem inhiabant, spem extinxit. Duplici confirmatum iam auctoritate templum accessione tertiæ etiam assurgebat. Quod enim pro ædium foribus spatium Sinæ, quantum lapis adijci potest, ferè producant, si quid inde adimunt proprio vsui, annua pensione redimunt: simile vectigal vni ex coëmptis à nobis domui adhæserat, cuius im̃unitatem, ex alio tribunali petere oportebat. Illud quoq; cum Pater ab eo qui huic rei præerat postulasset publicis litteris impetrauit, quibus dicebatur, quoniam ab alio tribunali iam area ædis cæli Domino extruendæ, tributi onere exoluta esset, decere quoque vt ijsdem ex causis tribunal quoque suum hoc tantulum vici spatiũ libens donaret. Sed neq; hic finis aliud quoq; perfecto iam opere confirmationis genus impetratum, quod quia est eiusdem argumenti hic adscribam.

Qua ratione in Europa Principes familiarũ suarũ appensis insignibus, amicorũ villas, ædes, nemoraq; à militari tuentur insolentia: ea quoq; Sinæ ab amicis optimatibus inscriptiones quasdam obtinent, quibus se à maleuolorũ incursib⁹ defendũt, quod duplici inscriptione nobis vltro præstitit noster Neophytus D. Thomas: nam perfecto iam tẽplo misit ad nos magno vt fieri solet apparatu, inscriptiones duas, alterã ædi, alteram ædibus præfigendam; Vtraq; hoc inscriptio

erat

erat tabula concinnè depicta, exſculptisque aliquot Sinicis characteribus, ſcriptoris nobili manu; Ædis quidem erat in hunc modum: *Aula Diuino ſeruitio deputata.* Ædium; *Magni occidentis litteratorum domus.* Vtraque ſupra ſuum quæque limen appenſa in ingredientium oculos incurrens, ſuam cuique appellationem legendam præbet: Et quidem hic domi noſtræ appenſus eſt titulus, eo conſilio, vt quoniam noſtra nonnulla miniſteria videntur cum profanorum cænobitarum Sinenſium ritibus conuenire, & nonnulli ea ſimilitudine decepti, nos ex eorum eſſe genere arbitrentur, quod nos omnino euitare neceſſe eſt, ſi quidem volumus eum rei Chriſtianæ prouentum quem ſperamus: Cum itaque litterati (quæ Sinarum ſecta eſt, & nihil habet propè à lumine naturæ alienũ) videant nos quoque litteratos eſſe ac dici, facile nobiſcum illecti ipſa inſtituti noſtri ſocietate conueniunt. Hoc ferè modo noſter Thomas præter pecuniaria ſubſidia, quæ ipſe quoq; contulit, ædem noſtram ſacram ac priuatas cohoneſtàuit, præterquam quod frequens opus interuiſebat, artificesque hortabatur, vt hoc opus quod erat publicum, accuratè celeriterque perficerent. Contra his roboratam præſidijs ædem, nemo hactenus auſus eſt muſſitare, nec impoſterum vti ſperamus audebit, nam ipſa in dies, ab ipſa velut ætate, plus accipit firmitatis.

Non

Non defuit tamen ſibi Dæmon ac multa turbaſſet, ſi par maleuolentiæ facultas fuiſſet. Sanè per vicinas domos curſitans omnia metu machinationibusque & minis complebat, cum enim vicini noſtri aliquot, ferè fæx vulgi, non ferrent tam altè molem conſurgere, arbitrati, vt eſt ſuperſtitioſum hominum genus, bonam fortunam, quæ cælo labitur, tecto ædis altioris primùm illapſam ſibi eripi, nihil non tentarunt, vt vel dirui molem, vel vicinis ædibus æquari facerent. verùm cum ſe iam publicis maximorum Magiſtratuum litteris viderent prohiberi, inuidiam qua pæne rumpebantur, continuerunt, nihil audentes, nihil molientes, niſi quod euocatum coniectorem iuſſerunt, videret etiam atque etiam ecqua pernicies bonæ ſuæ fortunæ ab hac tam inuſitata ædificij mole immineret. verùm neque Dæmoni ſuæ artes profuerunt, nam qui per Balaam populo ſuo bene ominatus eſt, idem vano coniectori mentiri ſolito, quàm neſciebat, veritatem inſpirauit. Nihil ſcilicet à cæli Domino à quo bona omnia, mali illis impendere, quo velut oraculo permoti, ſua conſilia molitionesq́; damnauêre: facetum eſt quod ex ijs vni contigit, pridie fortè collocatam in ſummo tecti culmine lapideam crucem nondũ viderat, die inſequenti vbi illuxit, aperta feneſtra fortè ſuſpiciens, vidit crucem, ac ſubito, tanquam ſi monſtrum aliquod vidiſſet, feneſtram obtura-

obturauit mirè sollicitus de tam sinistro primis illis horis prodigio, quare ad alium vicinum Neophytum pergens, questus est admodum seriò, nondum contentos Patres fortunam sibi viciniore cælis ædificio præripuisse, sed illam ipsam quoque suam, quæ sibi relicta fuerat venalem exponere. Crux enim Sinis venalis est indicium: doctus tamen hoc signum Christianis esse sacrum, vimque habere contra Dæmones & omnia mala propulsanda certissimam; resumptis animis deposuit metum, & cum fenestra redijt in gratiam, tam inde modò bonam fortunã expetens, quàm priùs malam metuerat.

Omissis maleuolis ad beneuolos, & relictis tristibus ad lætiora transeamus. Dici vix potest quantam Neophyti è tam felici rerum successu capiant voluptatem, quam in omni sermone ferentes, solis verbis non contenti, fecerunt inscio Patre velut publicam suæ fidei professionẽ, nisi fortè potius placeat primam in Christi seruatoris ædem, solemnem supplicantium pompam appellare. Solent Sinæ cum ædificij tecto culmen imponunt, multa edere lætitiæ signa, multa ritu superstitioso, inaugurandæ domus causâ, sacra facere, rati domus fortunam hinc pendere. Ad culmen ferè extructio deuenerat; intelligebantq; Neophyti Patrem consultò hoc ritu abstinere, & tamẽ videbatur è suo more res frigida, in re tam læta nihil alacritatis præ se ferre, quid

re. quid igitur? cōmunicato interſe conſilio, quæ licita erant, ab illicitis ſeligentes, primum varia quæ Deo offerrent munera coëmerunt, deinde vbi aduenit dies, quo culmen imponebatur, omnes in eundem locum conuenientes, ſingula in ſingulos munera partiti, cū inſtrumentis muſicis, quæ à Neophyto bellici ſenatus, cōmodatò ſumpſerant; per mediam vrbem clariſſima luce in oculis omnium per nobiliores quosq; vicos in ædem nouam deuenêre, ibi adorato Deo ſua munera obtulêre magno apparatu, lætitiâ maiore, maxima omnium Ethnicorum qui frequentes aderant comprobatione.

Hæc in culmine cōmunis gratulatio, maior etiam aliquanto cum iam perfecto opere collocata eſt Chriſti ſeruatoris effigies, adorariq; cæpit eo in loco, quem ipſe ſibi tam inſignibus ſuæ prouidentiæ ſignis præpararat. Incidit hæc noui templi dedicatio in Natalem Domini, quam ſacratiſſimam noctem, Neophyti magno numero in ædem nouam collecti, totam in precibus, pijs cohortationibus, collocutionibus, peccatorum expiatione tranſegerunt. Nōnulli etiam, qui viſi ſunt maximè idonei ad ſacram ſynaxim, tū primum admiſſi ſunt: aderant tū fortè duo Patres, qui è Chequiana prouincia, huc ad tēpus reuerſi, conſederant. Hæc trium ſacerdotū præſentia auxit celebritatem, qua totū eum diem læti tranſigentes, gratulabantur, videre ſe aliquando diem illum, quo publicam ædem Dei optimi

Maxm

Maximi inter Sinas aſpicerent,quo Sinicum cælum diu noctuque ſalutiferæ crucis ſignum illuſtraret; hæc enim prima crux eſt, quæ domeſticos parietes egreſſa Nanquini publicum aſpexit.In cuius tam inſignis beneficij memoriam exſculpta eſt noſtris Sinicisque litteris & parieti immiſſa ſequens inſcriptio: NANQVINI ANTIQVÆ REGVM SINARVM CVRIÆ, SOCIETAS IESV PRIMO TEMPLVM DEO OPTIMO MAXIMO, PVBLICE POSVIT DICAVITQVE; ANNO SALVTIS M. D C X I. MENSE MAIO, DIE TERTIA.

Superſedeo Europæis oculis templi Sinici fabricam ſubijcere, in magnificis ſunt illi del aſſati ædificijs, ad quorum amplitudinem, peregrinum hîc ſolum nihil ſtruit; quanquam præ ſuis Sinæ noſtram ſtruendi rationem admirentur. Nos interim in paruis nos iactamus, ſed tamen ita, vt magis nos delectet Religionis Chriſtianæ exædificatio,ad Europæorum, ſi ſingulos ſpectes,altitudinem & pulchritudinem pertingens,ſimilior futura cùm auctiori incremento, numero ſe roborauerit. Quod ex huius anni lætitia,quam in res, ex tanto locorum interuallo partimur,aliquando futurum auguramur. Verum læta ſit hæc iſtius anni clauſula, & Hanceanam expeditionem, cuius hîc initia poni poſſent,ſuo & loco & tempori tranſcribamus.

Missio Hauceana.

PRiusquam ad reliquarum sedium res gestas pertranseam, nulli videor facturus iniuriam si Missionem in Chequianæ Prouinciæ Metropolim Hanceanam attigero, vel dignitatis vel vicinitatis iure, vel denique quod è Nanquinensi residentia profecta, nonnihil ad eam videtur pertinere. Eam Missionem appello, nam licet sedem ibi figere cogitemus, nondum tamen in perpetui domicilij formam est redacta.

Chequiana Prouincia inter ceteras decem & quinque, solis duabus Regijs, Pequinensi & Nanquinensi cedit, inter reliquas prima est dignitate: neque enim cum Sinici Imperij sede è-repta, qua olim fuit insignis, cætera etiam omnia Prouinciarum ornamenta, quibus hodieque prima censetur, ablata sunt. Ab ortu alluitur mari qua angustissimus est in aliquas Iaponiæ insulas tractus, quem fauentibus ventis horarum quatuor & viginti cursu confici posse aiunt: ab occasu limites habet cum Nanquinensi & Kiamsinensi Prouincijs, communes; à meridie Fuquiana, ab Aquilone Xantohiensi terminatur. Numerat duodecim insigniores Ciuitates, quæ sunt minorum aliarum trium & sexaginta vrbium capita, ad hæc innumera oppida, castella, pagos passim incolit. Ager totius

O regni

regni feraciſſimus, fluuijs quoque innumeris peramænus, quorum pleroſque ars naturam imitata, qua viſum eſt opportunum deriuauit, ſed ita vt nihilo ſecius, quàm ſi natura viam aperuiſſet, etiam fortaſſe comodius, nauigentur. vix ipſi nunc ſibi perſuadent oculi, hominum vires tot operibus ſuffeciſſe. Hi fluuij vt commeantibus peruij fierent innumerabilium propè pōtium neceſſitatem inuexerunt, qui maximorum ſaxorum molibus, in varios arcus aſſurgentes, Europæo opere, dubium propè faciunt vtri ab vtris didicerint, niſi quod eadem apud omnes natura, ſimilitudinem artis vbique peperit: Agri fertilitas præter vbique communia moreta, bombycibusq; alendis tot educit, vt hinc byſſus propè omnis non Sinicos ſolum fines peruagetur, ſed Patriam egreſſa Iaponiam Indiamque repleat, vniuerſam: E pretio ipſo copiam colligere licebit. Vilius hic byſſo decem veſtias, quam panno iſthic è noſtris vnum. Taceo regia tributa quod breui oratione complecti nequeam, partim quoque quod mei inſtituti hoc loco non ſit, alia cogitantis.

In hanc Prouinciam iam olim noſtri pedem intulerant, qua ex cauſa quoue euentu narrat fuſius Pater Mattheus Ricius, in ea hiſtoria quam de vniuerſa re Chriſtiana ab initio ad eum ipſum annum ſui obitus concinnauit,

nauit, quæ historia quanquam hoc eodem anno in Europam enauiget, rem tamen gestam breuiter attingam, ne Chequianæ expeditioni quæ hoc anno tanto cum fructu retentata est, sua primordia desiderentur. quæ deinde annuis aucta vt speramus incrementis, spem seminis in messe superabunt. In primis huius Ecclesiæ incunabulis, cum iam nostrorum numerus ad quatuor excreuisset, omnino tentabant aliam sedem figere, præter eam, in qua tum considebant. Volentibus Deus hanc occasionem expediuit. Nam vrbis huius Gubernator cum in aulam pergeret, vnum è Patribus quem secum in Patriam, erat enim Chequianus, ac deinde in aulam duceret, postulauit; Delectus est Pater Michaël Rogerius, qui primus è societate nostra in Sinarum fines penetrauit, cum socio Patre Anthonio Almeida recens in hanc vineam tum ingresso. Vrbis Gubernator nostros in Patriam secum adductos, in aulam tamen deducere reformidauit; Prouinciæ Metropoli Gubernatoris patria dignitate inferior erat, Xaó Him nomine, prope simili cum Cantoniensis proregis sede, vbi hactenus Patres resederant Xaó kem, sed apud Sinas, parua sæpe res vocabula distinguit, quod nō rato amphibologiam parit inexpertis. Nullo hîc fructu propè, mēses aliquot transacti,

 oblin-

ob linguæ inſcitiam & interpretis inopiam, diffugientibus item Gubernatoris parentibus, concurſu ad externos facto territi. Gubernator igitur reuertens, eos triſtes & inuitos in Cantonienſem remiſit prouinciam. Sic ſe habuit primus noſtrorum in hanc prouinciam ingreſſus, & prima excurſio, nunc ad huius anni res geſtas orationem conuertamus.

Prius tamen quam ingreſſum Noſtrorum in ampliſſimum illud emporium aggrediar, pauca mihi è multis, quæ dici poterãt, ſeligenda duxi; neque enim eſt hoc alienum ab inſtituto, vt ſciatur quanti fuerit in tam inſignem agrum Euangelij fluenta deriuare. Chequianæ Prouinciæ Metropolis Ham ceu Sinis appellatur, abeſt Nanquino ad Euronotum nouem ferè dierum itinere, habet polum ſupra Orizontem eleuatũ triginta plus minus gradibus, abeſtque non toto biduo ab eo quod dixi freto. Hæc ciuitas primum toto imperio Sinico locum tenet, nam etſi murorum circuitu anguſtior ſit fortaſſe aliquanto vrbe Nanquinenſi, habitatur tamen omnino frequentius, cum nullus ſit vrbe tota locus inanis, horti nulli, ædificijs omnia occupantibus, quæ quidem ferè omnia ſupra vnam contignationem aſſurgunt, quod alijs Sinicis in vrbibus non eſt ita vſitatum. Incolarum numerus Regiusque ex tributo prouentus ita incredibilis, vt eum referre auſi minimè fuerint, qui eo

ſe con-

ſe contulerunt,licet à grauiſſimis teſtibus acceptum,quod ſupra fidem videretur; neque hos in noſtris annalibus; nonniſi planè explorata inſeremus. Accuratam illius deſcriptionem inſtituere,iuſti voluminis eſſet, hoc tamen initio paucula cupido lectori prælibabo. nihil proculdubio admirabilius eſt ipſo vico vrbis primario, qui in dimidiatum propè diem excurrens, non ſine ſtupore ſpectari poteſt: ſolent Sinæ permultis in vrbibus arcus triumphales quos vocamus extruere,beneficis Magiſtratibus monimentum, vel ſuarum vrbium ornamentum: Hi ſuperbis ſaxorum molibus aſſurgentes vario opere cum ſplendore eius generis & elegantia Europæa contendant. Præter alios permultos tota vrbe ſparſos numerat hic vnus,quem dixi, vicus,minimum trecentos, eoſque tam inſigni cælatos opere,nihil vt addi poſſe videatur: Et ſanè ſi magnificis his molibus, quæ ad latus ſita ſunt ædificia,ſplendore ſui reſponderent, nihil haberet vt arbitror ſimile orbis vniuerſus. Sinæ,qui vtile plerumque præponunt honeſto,omnia mercium tabernulis opplent, domorum magnificentiam in vicorum interiora referunt, quam tamen Europæa palatia longo poſt ſe relinquunt interuallo.

Aliud quoque eſt memoratu dignum. Lacus eſt ſuburbanus, cui metiendo vix intuentium oculi ſufficiunt, is in vallem amæniſſimis

vndique collibus cinctam defluens dubios in se oculos rapit, quid primum, quid vltimum admirentur, hanc porro ipsam naturæ elegantiam ars suis etiam auxit ornamentis; nam ripas omnes exstructis villis, consitis hortis, atque nemoribus, vestiens, illam ipsam amænitatem seipsa fecit amæniorem; ad hæc elegantissimus opplet omnia nauigijs, quæ omnem conuiuiorum, spectaculorum, ludorum secum vehunt apparatum. Hic hæc cæca gentilitas, ducit in bonis dies suos, nihil verita, neque gnara, se in puncto ad inferos descensuram. Sane nihil miror Sinicum diuerbium quod ad hunc locum explicandum valet; thien xam thien tham, ti xam su Ham, ac si dicas: quod in cælo est cæli aula; hoc in terra sunt, Sũ Ceu & ham ceu nobilissimæ ciuitates: & sane si terræ nomine suum imperium vt fere suis in libris, vel superbia vel ignoratione, solent appellare, nihil mihi videntur augere.

Habet etiam collem vrbe media peramænũ, in eo turris est non inelegans, è qua nouo modo horarum spatia metiuntur. Artificiũ est Clepsidræ veterum simile, nam è vasis ingentibus ex vno in aliud aqua guttatim fluens excipitur, in imo vase permagno, in cuius medio est erecta ad perpendiculum regula quædam, suis horarũ interuallis distincta, quæ interualla cum defluẽs aqua vel effluens ascẽsu attingit, aut descensu

relin-

relinquit, diem in suas diuidit portiones, nam horæ Sinicæ duas explent Europæas, quanquam illa eadem spatia, in quaternas diuisa partes nostras horas vel integras, vel dimidiatas ostendũt: sed quoniam hæc temporis muta distributio nihil habet vsus publici; vt ad omnes transeat per certos homines ad singulas portiones dimidiata quaq; hora è turris fenestris inscriptiones quasdam expromunt, cubitalibus litteris expressas, quibus machinæ suæ cursum cum sole conspirantis euulgent. Hoc artificium huic vrbi peculiare, Sinæ ab indigentia nostræ artis mutuati sunt. Non temerè opinantur Patres publica auctoritate sedem hic & templo & domui impetratum iri, horologio aliquo iustæ magnitudinis ex Europa aduecto, & huius vicem collocato, cum Sinarum approbatione & rerum eiusmodi admiratione: ex hoc colle in totam ciuitatem quod mirêris, prospectus est. vicis omnibus, cõsitæ ad vmbram arbores, horti peramæni, etiam vbi nullus est, speciem exhibent; riuulis, stagnis, lacubus, fluminibus, vel vrbanis, vel suburbanis scatet, vt nihil vltra delineare Platonicus aliquis idæarum effictor queat.

Idolorum fana nihil attingo, tot enim sunt ac talia, quot & qualia ab opulentissima ciuitate maximeque gentilibus ritibus addicta, licet expectare; & hanc quidem in idola propensionē

toto Imperio maximam, non solùm nihil obstare rei Christianæ, sed etiam prodesse, non parum, vsu magistro didicimus: quo enim magis hic profanus cultus friget, Atheismus, maius malum, acrius viget, ibique maior salutis incuria, maior vitæ melioris ignoratio, quod altè in Sinica, maximè magnatum, ingenia penetrauit; contrà vero cum sanctissimæ legis nostræ tanta sit cum ratione consensio, & gentilicarum fabularum tanta sit inanitas, ingenia Sinica sanè perspicacia & veritatis amica (quæ ideo in Atheismum degenerarũt, quod nihil solidi habeant in quo conquiescant) si dictis aures, auribus animum adiecerint, facile rationi, facile cedunt veritati. Hoc quam verum sit ex hac ipsa narratione constabit, nam paucis hic mensibus plures Christo adiuncti sunt iungenturque, quàm aliis in vrbibus post annos aliquot perfectum sit. ad hæc etiam iuuat innata genti facilitas, vulgo celebris, & ingeniorum in paucis bonitas, qua fretì his temporibus, primas è reliquis ferunt, in suis illis ad Doctoratum examinibus: ad quæ dum totius regni selectiora ingenia conueniunt, plures ex hac Prouincia, & potissimum ex vrbe hac, quàm ex alia qualibet, gradum sortiuntur, vnde omnium est constans opinio litterarum florem apud Chequianos hodie enitescere maximè, Sed de his satis, nunc tempus est, vt quæ nostri sunt instituti propria, persequamur.

Trien-

Triennium est & amplius ex quo nostri in hoc nobilissimum emporium à grauissimis Magistratibus inuitati, iam ibi sedem fixissent, si licuisset omnino per operariorum paucitatem. Nanquini demum hoc anno res hac occasione perfecta est. Cum Pater Nicolaus Longobardus visitationem, vt dixi, instituens, ibi ageret, inuenit Leonem nostrum, qui tum ibi munus gerebat publicum, atq; præter multa in hanc domum beneficia, serio vrgebat ipse quoque vt in patriam, est enim ciuis Hancianus, vnus aliquis rei Christianæ causa mitteretur, quam expeditionem iam ille diu cum Nanquinensis domus superiore designarat, sed ante non impetrauit quam Parentis obitu domum reuocatus triennium in luctu degere cogebatur; visum est enim Patribus, rem tanti viri auctoritate fultam minimè differendam, maximè cum ille domum, supellectilem sumptumque omnem liberaliter offerret. Parentis morbum vbi audiuit Leo filius, nihil prius habuit, quàm æternam illius salutem quam celerrimè, in tutissimo baptismi portu collocare; sed obtineri non potuit, commune vel filij vel nostrorum votum. Nam Pater qui eo proficiscebatur, mortis acceleratæ nuncium tristem pro Nanquinensibus muris accepit, solatio tamen fuit audisse nos postea senem Catechumenum vitæ veteris maculas, baptismo quem habebat in votis, vti speramus,

O 5 eluisse

eluisse, salutarisque fontis beneficio minimè caruisse. Nam cum lethali morbo decumbenti adessent nepotes duo filij Leonis, & alter eius propinquus, iam olim cum Leone Pequini baptizati, non defuerunt officio suo; sæpe querentem senem quod sine baptismo moreretur, docentes, Deum eo in articulo, bonæ voluntati non deesse. In spem erectus senex quærit, possitne esse Christianus tot onustus criminum pondere? cumque annuissent, eum pro tempore & captu suo docuerunt. Ergo iam moribundus senex omnino sibi persuasit, esse se Christi è grege idque inuisentibus omnibus prædicans, denique expirauit, magna spe nobis relicta, à Deo intus suppleta, quæ foris defuère. Et quanquam non ignorabant Neophyti singulis concessum, desideranti in hoc articulo baptismum conferre, tamen ex ignoratione formæ, quæ latino idiomate Sinicis characteribus, vt initio dixi, erat expressa, id perficere magno suo mærore minimè potuerunt. Hanc Parenti spem salutis datam vbi audiuit Leo filius, gaudio exultauit, nondum enim alium præter fluminis, vt Theologi vocant, baptismum audierat.

Mortuo Parente omnem Leo mouit lapidem vt missionem ad suos impetraret: eumque viderent Patres, eius trienni præsentiam, ei sedi firmandæ futuram, amplius tergiuersan-

dum non censuerunt. Per eos dies Nanquinum P. Lazarus Cataneus ab superiore euocatus est Xam haio, quo in oppido iam biennium & amplius rem Christianam curabat, à Paulo nostro paterni funeris tempore inuitatus, ad vniuersam familiam Christo adiungendam; quod cum facit, alij quoque complures Christo nomen dabant, vnde qui mensium duntaxat aliquot excursionem cogitauerat, propè sedem fixerat: Oppidum etsi per magnum est, tamen in tanta nostrorum paucitate, non videbatur aliarum Nobilissimarum ciuitatum, quæ iam diu nostras expetunt inuidiam posse sustinere, adde quod ex Hanceana sede, quæ triduo vix toto abest, noua hæc soboles Christi curari posset. delectus igitur est, in nobilissimam expeditionem P. Lazarus Cataneus, eique socius datus Pater Nicolaus Trigaucius qui hoc ipso anno recens sociorum numerum auxerat; His quoque duobus vnus è fratribus, Missionis antiquissimus accessit. Leo voti iam compos, Patres post aliquot dies comparatis rebus subsecuturos, ad suos præcessit.

Nanquino in Hancianam vrbem nauigatur initio, magno illo flumine, quod supra dixi, maris filium nuncupari; Inde in distractos arte fluuios iter instituitur tam frequentibus itinere toto vrbibus, oppidis, pagis, facilè vt iudicari possint, nihil esse toto regno populosius; quæ

Messis

Messis, Deus bone, cum omnis maturuerit, quantopere Christi horrea stipabit! Medio itinere vbi Nanquinensis Prouinciæ limites cum Chequianis communes sunt, ciuitas est illa Suceu nomine, ea, quam Sinicum adagium, æquè cum Hanceano Emporio, terreni Paradisi, nomine nuncupat. Intra continentem sita, maris tamen speciem refert, tot enim fluuijs, lacubus, riuis, stagnisque distincta, vt altera Venetia, sed in mari potabilis aquæ, fælicius constiterit. Portûs frequentia & nauigiorum omnis generis, oculorum propè dubiam fidem facit. Dicas totius regni nauigia ad frequentes aliquas huc nundinas commigrasse; veruntamen ita perpetua est, vt in quotidiano accessu discessuque credas nauigia nunquam inde dimoueri: sanè quod Lusitani dicere solent, visa solius portus Cantoniensis frequentia; tot scilicet in hoc vno regno nauigia quot in reliquo terrarum orbe posse numerari; non nimis hyperbolicè dictum videtur ijs qui reliqua emporia conspexerunt, si quidem de fluminum nauigatione sit sermo: sed quis finis, si omnia persequar?

Huius expeditionis primitiæ sunt, in itinere Christo adiunctus Nauta, qui Patres vehebat, senex ille iam cuique inualitudo & morbus, senectutis comes vicinam mortem minabantur, baptizatus est domi suæ cum vxore itidem vetula, quod ex itinere pagus occurrebat. & sanè

res erat ſolatij cæleſtis plena, ſub meridiem eò appulicantibus, ac in terram exſcendentibus Patribus, baptiſmi causâ, tam ſubito famam diditam, vt ante noctis tenebras complures ad quærendum audiendumque aduenerint, & ſi moram ibi feciſſent, Chriſto quamplurimos adiunxiſſent; ſed hoc coniugum pare contenti, quam modò excolere non poſſent, plantationem omiſerunt. In his eò erat minus periculi, quò minus vitæ. porro illi Patrum iam vicem, quæ didicerant, è Neophytis facti præcones edocebant, ſcilicet ſignum crucis efformare, Deum vnum colere, cuius effigiem, in idolorum flammis abolitorum locum, Patres ſubrogauerant.

His primitijs læti, tandem aliquando peracta nauigatione Hanceanum portum tenuerunt, cuius eſt ea commercij frequentia, vt præ illa, infrequens omnis antehac alibi viſa frequentia habeatur. exſcendit primus frater noſter Patrum comes, Leonem de Patrum aduentu facturus certiorem, & magis oculis ipſis exploraturus, an domus illa, quam parauerat Leo, vſibus ac miniſterijs noſtris, eſſet accommoda: Si enim nihil dum per funeris occupationes Patribus excipiendis parauiſſet, ituri erant interim in ſuam domum Xam-haianam. iuit ac redijt, nuncians ædes illi eſſe ſuis contiguas, vrbe media amplas illas, nec vſibus noſtris incomodas, ſubſequitur mox qui Patres in Portu exciperet,

quod

quod ipſe,per funeris leges, domo ijs diebus egredi non poterat. In vrbem minore nauigio inuectis,cum exſcenderent, res accidit ſanè memorabilis,qua Deus colonos ſuos bono omine compleuit, primus enim cum quo ſermonem contulerunt,fuit iuuenis quidam, quem eo Diuina bonitas,nō caſus, adduxerat,qui ex inſolito Patrum vultu,quod erat,coniectans,acceſſit, aſſerens ſe iam Doctrinæ Chriſtianæ capita memoriæ comendaſſe,inanium Deorum ſimulacra flammis abſumpſiſſe, paratumq; eſſe ad reliqua omnia,quæ à Chriſti cultoribus exiguntur. hic à Leonis propinquo, qui eius parenti, dum animam ageret adfuerat, Chriſto iam præparatus, deinde inter primos baptizatus, Neophytorum numerum propè inchoauit.

In Leonis noſtri ædes deducti funebres primùm de more ritus, expleuerunt, triduo ferè quieti & hoſpitij ritibus dato, priusquam aduentus ſui fama multos euocarent, viſum eſt P. Cataneo Xamhianæ domus ſupellectilem, in nouam ſedem transferendam. eo igitur ſe contulit reque Chriſtiana compoſita, Neophytos ſolatus partim maioris obſequij Diuini nomine partim annua viſitatione promiſſa magnum ſui deſiderium reliquit, res Chriſtiana in hunc eſt inſtituta modum : ipſa domus, quæ erat Pauli noſtri,ſuum vſum, aram effigiemq; ſeruatoris, cum omni neceſſario apparatu retinebat,in cum

locum,

locum, certis diebus orationis causâ conuenire iubebantur, relicto qui hæc curaret, administro. Incredibili vtrimque doloris sensu digressus, ad socios in Hanceanam sedem est reuersus, dimisso eo fratre, quem hactenus habuerat, in domicilium Nanquinense. Ex itinere inuisit quoque Doctorem Ioannem illum insignem Neophytum, qui anno superiore cum grauissimum, qualis apud nos est cancellarij, gereret Magistratũ in Repub. Nanquinensi in Christi gregem cooptatus fuit. Exceptus est ab eo Pater perhumanè mireque vicissim à Patre in officio est confirmatus, nec officijs domesticis contentus, cum Pater iam abire pararet ad nauigium venit officij causa, mirantibus cunctis, quis tandem esset ille quem vir tota vrbe grauissimus tantopere coleret. Hæc quoque ciuitas, Patrium Ioannis nostri solum, vna est è reliquis quæ toto imperio nominantur, celebris commercio, multitudine, opibus: Etiam hoc loci, nisi operariorum penuria reique familiaris prohiberemur, sedem figere liceret, magno rei Christianæ fructu; & sanè res est multa comploratione digna, tot præclaras expeditiones necessario deseri, tantam vbiq; messem silueścere, ex vna illa pæne dicam caussa, quòd nondũ satis in Europa sciatur quo res Christiana sit in his regionibus loco; quod si planè intelligeretur, iam dudum nisi fallor subsidia necessaria pararentur,

Sed ad rem redeo: absente Patre, socius qui Hanceani remanserat, occultus, vti maximè voluit esse, ita minimè potuit, multi hospitis familiares, ad eum visendum veniebant, quos interprete fratre Nostro, ipse adhuc idiomatis imperitus, excipiebat; sed potissimum quotidianæ instituebantur cum Leone confabulationes, cuius est rerum nostrarum cognoscendarum auiditas incredibilis, earumque cognitarum longe maior admiratio; sæpe dicere assolet, nostris necessario Sinas videri, quod Sinis Tartari; id est barbari ac rudes; sibi verò videri Sinas nostris collatos, esse velut pueros, qui totam ætatem in characteribus effingendis & grammatica vel summùm eloquentia terunt, Europæos in profundissimis scientijs occupari. Sanè ingenui sunt Sinæ, quos sola meliorum ignoratio superbos facit. acceperat Nanquini à Patre dono, exiguum, sed elegans, horas rotis ac ponderibus metiens instrumentum, illius fabricam attentissimè intuens, rotarumque inter se certis spatijs voluentium Symmetriam, libello elegantissimè edito, vt assolet, hoc artificium euulgauit.

Interim reuertit Cataneus, sed priusquam aggrediar ea quæ à Patribus ibi Deo auspice gesta sunt, omnino duo non possum omittere, quæ ante eorum aduentum contigerunt, ex his enim videre licet quam albæ iam sint istæ regiones ad messem.

Parens

Parens ille Leonis nostri, cum exspiraret, habuit hortatorem præter duos Nepotes, propinquum vnum vt dixi, cuius Parens Catechumenus quoque obijt. Is audito ex Patribus de baptismo in voto, narrauit quoque rem admirabilem, quæ suo parenti contigisset. Cum enim agnita iam fidei nostræ, cuius mysterijs Pequini fuerat imbutus, veritate, in patriam redijt, cæpit eam quibus potuit persuadere; ac primum parentem adduxit vt idolis igni traditis, fidei nostræ capita memoriæ commendaret, Deumque vnum coleret, præstitum hoc à parente, amplius biennio ante Patrum aduentum, & potissimum rosarij capiebatur quotidiana recitatione: cum porro die quadam sese negotiorum causa, in vicinam vrbem contulisset, in prædones incidit, qui eodem vecti nauigio, inque vectorum fortunas intenti, hunc senem nummatum esse rati exscendentem subsequuntur, comites itineris adiuncti; quærunt primum quis? vnde? quo? decurrebat tum fortè bonus senex calculos precatorios, ac sensit veluti diuinitus, hos esse latrones. Itaque statuit minimè interrumpere orationem eo potissimum tempore, quo tantopere Diuinæ opis indigebat; silentium senis, vt erat, latrones sua consilia patefacta interpretantur, cum igitur aggressi, mortem nisi nummos proferat, minitantur, verum ille intrepidus, orare pergit, satis certus à cælo

auxilium ſibi illius affuturum, cuius ipſe recens fidem tanta erat voluntate complexus. nec deſuit Catechumeno ſuo euocatum tanta cum fide ſubſidium. Nam cum ille vim latronum neque verbis neque vlla vi propulſaret, incertum qua ex cauſa, diuina proculdubio eos arcente manu, multi ab vno, armati ab inermi, prædones à nummato nulla facta iniuria receſſerunt. Tam præſens Dei auxilium ille in reliquam deinde vitam, beneficio ſuo gratus euulgabat; ſed breue curriculum fuit, nam cum iam biennium magno Patrum deſiderio, hac ratione traſegiſſet, demum obijt, ſed ita vt ſpem certam fecerit baptiſmi voto vim ſuam minimè defuiſſe: certior tamen fuit ſalus ſororis eiusdem, quam iam fidei noſtræ Myſterijs imbutam, ſubita ægritudo corripuit, ita ex inopinato, vt ad morientem Pater, qui iam aderat euocari minimè potuerit. Interea frater, iam baptizandi formam edoctus, ſororem ſalutari fonte expiauit cæloque parenti comitem vt ſperamus immiſit; hic iuuenis, vt ſe dant principia, videtur palmam de reliquis in re Chriſtiana iuuanda laturus, nam & alios deinde multos in Chriſti gregẽ allexit, alterius Neophyti heroicum ſubnecto facinus, quod ille quoq; Patribus narrauit.

Hanceanus hic ciuis, Pequini quoq; à noſtris ſacris initiatus, cum in patriam rediſſet, facile oſtendit, quàm altè in animum Diuini verbi ſemẽ receptiſ-

recepiſſet: cuius cùm filius in morbū incidiſſet, adduci omnino nō potuit, vt pro eius ſalute vota ritu nefario nuncuparet, vxor etiamnum ſuis erroribus irretita, filij ſaluti metuens, abſente marito in vicinum idolorum fanū eum deferri iubet, ibi certis deprecationibus ac ritibus ab ijs qui vitæ mortiſq; ius non habent filiolo, vitam poſtulat prorogari; domū redit Maritus, & rem neſcio qua ratione adoratus, nō increpita ſolum vxore, ſatis vni Deo factum ratus, in fanū excurrit zeloq; quo correptus erat, idola corripit & ad terram alliſa cōminuit, vt pateret quam ſalutem ſperare ab ijs deceret, qui ſe ab interitu vindicare non poterant; inde victor domum repetit, filiū ſaluū incolumēq; admirabiliter reperit; neq; enim poterat tanta fides ſuo fructu fraudari.

His ac ſimilibus, è cælo ſubſidijs, viam Euangelio Dominus præparabat, quod quem curſum tenuerit poſtea quam illius præcones aduenêre iam dicemus. Nondū Deo ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium obtulerant Patres, quod omnis ornatus ſacer è Xamhaiana domo aduehendus erat. Is vbi aduenit erecta domi ara priuata, ſacro Archangeli Michaëlis die, octauo Idus Maij, quem huius expeditionis tutelarem aſciſcebant, Deo primum ſacrificium obtulerunt: cui Leo cum filijs ac reliquis è familia Neophytis interfuit, eo peracto, Patres feſta induti veſte, qua grauiores hoſpites vel excipi vel viſitari mos eſt, hoſpiti ſuo gratulatū iuerunt, ædes ſuas præ

reliquis Hanceanæ ciuitatis à Deo electas, vt in eo sibi tam angustum sacrificium offerretur, insuper monuerunt accitum à se in expeditionis huius tutelarem, qui Ecclesiæ toti præest tam militanti quam triumphanti, vt hanc nouellam plantationem peculiari fauore promouendam assumeret, quemadmodum in eum diem qui est toto orbe Christiano sacer, huius vt ita dicam Ecclesiæ, prima consecratio incidisset. Vtque tam insigne beneficium aliquo, tanquam memoriæ adminiculo, ac monimento testatum haberet, perelegantem ei cælestis militiæ principis icunculam tradiderunt. Nec Leo sibi defuit, nam beneficium ac donum Deo, patribusque gratulatus, ipse quoque excogitauit, qua ratione tam illustri Dei beneficentiæ gratiam, non haberet solum, sed redderet. & sanè, vt est solers non aberrauit: nam intra dies paucos aliud quoque solemne sacrificium sacrificio reddidit. Ea Dominica, quæ augustissimæ Trinitatis festum colit diem, Patres ad sacrificium quod Deo parauerat, inuitauit; præfatus enim indignum sibi videri quibus in ædibus vni Deo talis victima litabatur, inanium Deorum simulacris immeritos honores exhiberi, ea omnia in exstructam lignorum struem, nec pauca nec vilia, conijci iubet, tota iuuante inspectanteque familia: ea simulacra suum hactenus domi tenuerant locũ, quòd Mater & vxor acceptam à maioribus fal-

sitatem

ſitatem nondum dimiſiſſent; Ipſe verò ex quo Christiana ſacra ſuſceperat, hactenus domo abfuerat publicis muneribus, quæ nemo intra prouinciam ſuam gerit, impeditus. In eorum verò locum eius effigiem qui ſolus colendus eſt reſtituit, iuſſitque ab vniuerſa familia illum vnum coli, erat illa non inelegans nec parua effigies, quam Nanquini à Patre dono acceperat, ſed ipſemet etiam pictoris artem Theca vel opere vel auro inſigni cohoneſtauit; gratiſſimum fuit hoc Deo, Angelis hominibusque ſpectaculum, & ſane ſunt non malè quæſitæ per tot Maria delitiæ, nec enim Dominus indonatos eos dimittit, qui ereptos ſibi honores omni ope reſtituunt. Pyræ locus, qua ignibus damnati in ſuos ignes redierant Sycophantæ, erat area propter aulam, quæ aduentantes hoſpites accipit, ad quam cum eodem die grauiſſimi aliquot conueniſſent, fauillam conſpicati, quæſierunt è Leone, quid hoc ſibi vellet incendium? quibus ille hodierna, inquit, die Chriſti ſeruatoris effigiem toti meæ familiæ adorandam expoſui, & eos qui falsò à nobis pro dijs habentur, ignibus abſumpſi, quæ res de rebus noſtris ſermonem aperuit omnibus rei nouitate defixis.

Nondum Patres domo egreſſi, ea ſe conſulto continebant, neque enim decet vili te pretio venalem Sinis exponere, ſi tua magnifieri voles; tota vtique gentilitas Chriſtianæ modeſtiæ

ignara, nescio quam exigit Maiestatem. Adeò vt magis fama domesticis clausos parietibus breui tota vrbe circumduxerit, quàm si prodiissent vltrò spectandi; veruntamen, vt solet de suo semper aliquid addere, sparsit ridiculum de Patrum aduentu sermonem. persuadent sibi anilibus delusi fabulis Sinæ, Deos suos quos Foe vocant, nonnunquam prouincias vrbesque lustrare, vt populi malis medeantur; euulgatum est igitur in Ciuitatem aduenisse duos foe, humana specie viros, eos apud vnum è Ciuitatis optimatibus diuersari. Ad Patres delatus rumor, risum mouit, arbitrantes id aliquod infimæ plebeculæ aniculas fortè somniasse; sed sensim ea fama serpens, iam à vulgo in ipsorum Magistratuum tribunalia penetrarat, nam eo fere tempore, vnus è quatuor Ciuitatis Gubernatoribus Doctor Sinicus, Patrum hospiti Leoni, in hanc ferè sententiam scripsit; audio domi tuæ Deos ipsos diuersari hocan ita sit, cupio scire, & num visitari, quoúe ritu possint. Schedulam ad Patres attulit Leo noster, quibus ægrè fecit, inanem famam & ridiculam opinionem, tantopere inualuisse. Respondit Leo, venisse ad parentis sui funus prosequendum Nanquino viros duos, graues ac litteratos è remotissimis regionibus aduenas; posse, si velit, eos visere, quo ritu viri graues ac litterati solent. Nec diu distulit, magno

enim

enim comitatu venit,cum alio quoque docto-re,suo amico. Visitationis porro libellum,præter morem eorum,qui Magistratus gerunt, ita inscripsit, qua ratione discipuli Magistros solent compellare; in congressu vidit res nostras; Christi seruatoris effigiem,ritu qui apud Sinas summus est adorauit, omnia demiratus, Patrem deinde visitationis vicem rependentem excepit perhumanè,& oblatum ab eo munusculum, ipse alio deinde maiore, magna pompa compensauit. hæc sub initia multum ad auctoritatem valent.

Sed non fuit sine fructu rumor, neque omnia intra vrbanitatis hæc officia se tenuêre: primus qui Patrum manu salutari fonte elutus est, Parens erat cuiusdam Neophyti Pequinensis, tam diuturna à Deo vita donatus vsque dum in morte renasci posset: successit ei Baccalaureus quidam senex, patruus nostri Leonis,quem is iuuenis,de quo supra,eiusdem quoque nepos, iam ante promouerat, qui penitus Patrum colloquijs victus, manus dedit. Inde aliquot è Leonis familia Christo nomen dedêre: Hæc vulgaria, quod sequitur inusitâtum est diuinæ prædestinationis exemplum.

Ibat forte frater Noster per vrbem ad certa negotia puero comite, quorum

neuter vicos viasque callebat, diu, vt in magnis Emporijs accidit, vagus oberrans. Verum si non errasset fecerat ille minus, fortè enim splendidum idolorum fanum ex itinere conspicatus visendi gratia introiuit; iacebatque sub obuia porticu mendicus, cuius egestate consumpti vultum prope dimidiatum cancer exederat: cōmiseratum spectaculo nostrum hæc cogitatio subit tentare ecquid animo prodesse posset, cuius corporea salus iam esset desperata: verùm arbitratus hunc hominem hebetem atque obtusum, vt ferè solet hoc hominum genus, nec facile tam breui temporis interuallo ea in animum admissurum, quæ ad salutem necessariò requirūtur, abibat: interim, vbi acribus intus agitatus conscientiæ stimulis, redire coactus, hominem aggreditur, reperitque virum olim copiosum, in has angustias vi paupertatis morbique deuenisse; tum sermonem de altera vita instituit, de Deo deque ijs omnibus quæ proponi Christi tyronibus solent ac debent. Erat homo acri ingenio facileque veritatem excepit, mirumque desiderium legis tam sanctæ suscipiendæ præ se tulit. Omissis ergo alijs frater noster negotijs, quorum caussa exierat, totus in eo instruendo fuit, quem sic institutū, ut tempus ferebat, ne in mora periculum esset, magno vtrimque gaudio baptizauit; porro pecuniola donatum deseruit, quam cum ingenuus mendicus ac-

eus acciperet, aiebat, itáne verò nondum fuit satis, mihi per te viam ad beatitudinem cælumque patuisse? etiamúe auges beneficentiam? non arbitrabar tales in hac orbis fæce viros reperiri. Eodem post dies aliquot reuersus, adhuc viuum repertum, in suscepta religione confirmauit, & cum viuere non posset, mori docuit. Tertio iam eundem cum requirit, elatum reperit, cuius vt credere par est animus ad meliorem vitam euolauit; sane, si hic vnus ab ipsa Europa quæreretur quam bene esset omnis labor collocatus.

In hoc prospero rerum cursu, ædes quas Patres incolebant, cetera commodæ hoc vno incommodabant rei Christianæ quòd in eas aditus non pateret nisi per Leonis penetralia, ad quæ vti facile admittere fuit hospitis familiares, ita alius de plebe vix audebat ingredi, grauissimos Leonis Magistratus veritus: sin celebrior aliquis, nolebat is fortasse, prius Leoni visitationis velut tributum pendere, quàm Patres conueniret. Et hic erat omnium vnus sermo: Itaq; Patrum hospes, ædes suas suburbanas offerebat sed eæ, super eius, quem dixi, lacus ripam, ludibundorum importunitatibus expositæ erant, procul ab vrbe tota, fere leuca. Alias habebat duplo longius in amæno colle extra omne commercium, nisi quòd à latronibus aut Deorum sacrificulis periculum timeri potuit: vicinum enim erat fanum, peregrinorũ concursu nobile

ad densum nemus, cuius nemoris rupes eo ipso in loco, quem illis natura dederat, in lapideos Deos arte exsculptæ, antiquam aduenis religionem mentiebantur. Verum enimuero Deus qui hunc Patrum aduentum, aliò ijs inscijs dirigebat, ædes deesse, & hæc incommoda pati permittebat. Nam hoc ipso tempore, grauissimum Neophytum, huius Ecclesiæ alterum lumen futurum, dedit; quod in hunc ferè modum contigit. Quo tempore Patres in Leonis ædibus diuersabantur, id bimestre fuit, nonnulli Ciuitatis primores, olim summis in republica muneribus perfuncti, eos adiêre; eos inter fuit vnus cognomento Yam, post hac Michaëlis nomine, quod in sacro fonte suscepit, appellandus. Hic Sinicus Doctor, rara indole & nota ingenij bonitate amplissimas diuersis in locis gesserat dignitates, ipsoque Leone maiores, nam litteratorum examinibus profuerat, & bis prouinciale lustrum visitator peregerat; modò domi agebat priuatus, quod vtrumque parentem annis morbisque senilibus debilitatos, debitis obsequijs foueret; quod nisi fecerint Sinæ primates, æmulorum machinationibus, vitio id eis sæpe vertitur, & eos suis muneribus, impietatis conuictos, in perpetuum exturbant. Ad hæc eas habebat opes, quibus vulgo, si minus primas in opulentissima ciuitate, certè

secun-

ſecundas obtinere ferebatur. Is igitur haud dubie Diuino inſtinctu in Patres incidit, & primam ex ea collocutione Diuinę lucis aſpexit auroram: ſed cum ei viſitationis officium domi rependeretur, latius ſeſe diffundere ea lux cæpit, & ſui deſiderium excitauit, vt propius aſpiceret verũ, rationis lumen facem aliquam veritatis lumini præluxit. Itaque totum eum diem Patrem epulo exceptum domi detinuit, nullum quærendi finem faciens, nullum audiendi, inde, vt fit, ſermonem alium ex alio trahens, ſciſcitatur eſſetne Patribus animus ſedem in ea vrbe figendi? Reſpondit Pater veniſſe ſe amici Leonis parenti iuſta perſoluturos, eo tamen animo, vt vbicunq; ſpes affulgeret legis Diuinæ, quam inde ab extremo occaſu per tot maria tuliſſent, dilatandæ, ibi ſedem collocarent: Rurſus num ſuas ædes habeant, rogat; ſubijcit Pater, Doctori Leoni, hoſpiti noſtro rem eam comiſimus, quanquam ædes habet ille noſtris vſibus parũ accomodas: mox hic villam ſuam ſuburbanam omni ſuppellectile inſtructam & vrbis mænibus aliquato viciniorem offert liberaliter. gratiam habuit Pater, aſſerens, nihil ſe per hoſpitij leges, ſine Leonis auctoritate poſſe moliri. domum reuerſus, rem ſocijs narrat, qui arbitrati parum præter verba fore, ſtatuerunt nihil mouere, ſed quam non vana fuiſſet liberalitas, dies inſequens patefecit; nam ſchedulam ad Leonem mittit, qua rogat vt quoniam ædes haberet minus

commo-

commodas suis hospitibus excipiendis, interim dum se remitteret æstus, faceret sibi facultatem eos in suam villam abducendi, hanc schedulam Leo ad Patres defert sciscitatus quid responsi dari vellent? illi re prout erat narrata, asserunt se in eius esse potestate, nihil se sua auctoritate facturos; Leo re deliberata demum fuit auctor patribus, tantisper dum æstiui solis intemperies deferuesceret liberalitatem admittere. Satis intelligebant Patres, neque has ædes quæ media leuca à mænibus abessent, sibi aptas, qui non venerant ad fallendos æstus in villis suburbanis; tamen cæperunt Diuinum consilium aspicere, cuius ductu tantus in fidei retia piscis prono impetu ferebatur: sic enim statuebant se, vt aliud nihil facerent, aliquot tamen mensium operam bene collocaturos, si nouum suum hospitem in Ecclesiæ sagenā conclusissent: In eam ergo villam mense Iunio demigrarunt, cui ad amænitatem non horti, non stagna, non agri, nihil denique deerat. excepit nouus hospes ea ædium parte quæ abundè sufficeret; in aliam cum suis ipse secessit.

Hanc hominis Ethnici DEVS in Euangelij sui præcones beneficentiam, mox cæpit remunerari, illud quod per Euangelistam promisit, re complens, quotquot autem susceperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri: agebat plerumque cum Patribus, nam vrbana seponens

negotia,

negotia, legis nostræ veritatem in otio suburbano explorabat; totus erat in quærendo, ac vt erat acri ingenio, non facile auditis acquiescebat, sed supra quam Sinicum fert ingenium disputabundus (ipsi enim ferè disceptationes in iurgia reponunt) omnibus contradicebat, nonnulla etiam modesto excipiens risu aspernabatur; hæc disceptatio multos dies ita tenuit, vt in mediam noctem aliquando traheretur, in ea disputatione multa annalibus digna contigêre; sed ex ijs tria seligo, eo consilio vt intelligat Europa Sinensium litteratorum ingenium, qui nec audito sacræ Theologiæ nomine, norunt ipsos difficultatum nodos stringere.

Institit igitur maximè in tribus rerum, quas audiebat capitibus, primo iniquum illi videbatur omnem idolis cultum negare. Deinde in incarnationis Mysterio multa obijciebat absurda; denique corpora vt æternum beatè viuerent, vitæ reddenda negabat: & primum quidem non ita est absonum vt sonat, Neque enim ille vel vnum esse numen negabat, quòd ipsum Confutij litteratorum Sinensium Magistri, schola docet, non admodum obscurè: neque ille Diuinos honores idolis exhibendos contendebat, sed quoniam ij qui nunc à vulgo pro dijs coluntur, homines olim fuêre virtute præditi, qui multa virtutis documenta posteris reliquêre, hoc nomine cultum illis omnem politicum negare, videbatur

tur iniustum; & sanè quæ de suis idolis illi fabulantur non sunt, qualia de antiquis illis criminum patronis nostri Poëtæ commenti sunt; omnia speciem aliquam habent, saltem mentitæ, pietatis; neque adeò lumen apud Sinas naturæ extinctum est, vt humana scelera minimùm auctoritate tuenda velint. Huic nodo, hic nobis apud Sinas cuneus est. vna (vt ipsi Sinarum libri volunt) est veritas, eaque nullis admixta mendaciorum fæcibus. Cum igitur tot apertè falsa, & omnium litteratorũ iudicio absurda prædicent, nihil est quod veritatem docuisse sed potius falsitatem texisse credantur: Ad hæc quando in suis ipsi scriptis, vnius numinis meminerunt, quæ illi templa, quos ritus instaurarunt? omnia fana sibi suisque sequacibus erecta cultum omnem in se auerterunt? qui fieri ergo potest vt his virtutem & honores virtuti debitos attribuamus, qui numini fuêre tam infideles? his alijsque rationibus ita permotus est, vt demũ dignum ingenio suo diuina iam luce collustrato protulerit Epiphonema. ô vanum meum laborem, quo indebitos ijs honores tuear, qui Deo debitos sustulêre!

Cum ventum est ad incarnati verbi mysteria, crucisque ignominiam, ex templo resilijt, serioque suadere cæpit, vti tam alta, tam sublimia, tam Deo digna de Deo locuti, ea his ineptijs ne contaminaremus. Ecquis credat Deum è sua

è sua Maiestate deturbatum in hanc nostram descendere vilitatem, nec descendère solùm sed indigna à vilissimis homuncionibus tolerare, quæ vel infirmitatem vel amentiam, vtramque Deo indignam denotarent? ad hæc naturæ lumine, vt apparet nota; sic occursum est: Diuini quidem cōsilij rationes in nostram omnino cadere non posse ruditatem, sed tamen ea quæ ingenij mortalis aciem, imortali luce adiutam minimè effugiunt, ad tria posse capita reuocari: Primũ igitur comũnis parentis lapsum, in omnes ipsa naturæ lue deriuatum, hoc eguisse remedio demonstratum, ne miseratio iustitiam, iustitia miserationem, ambas veluti numinis manus, alteram altera superaret: Inde ostensum est, inolitos orbis errores, hoc vno Magistro tolli potuisse, quis enim inopiam opibus, castimoniam nuptijs, opprobria honoribus præponenda duxisset, nisi hæc in seipso consecrasset is, qui nec in eligendo falli, neque in docendo fallere poterat? Denique declaratum illi, Deum, in quo omnia sunt summa, aptissimè suam immensam, hoc augustissimo facinore declarasse bonitatẽ; quænã enim mẽs creata, vt sanctè casteq; de Deo sentiret, cōcipere potuisset, Deũ amore in vilissima sua mancipia permotũ, à quibus indignis modis per tot añorũ millia per summumscelus offensus fuerat; modũ inuenire voluisse, quo ijsdem tanto suo in corpore mortali labore, amorẽ suũ

patefaceret, patefaciendo, eos, quibus minime indigebat, ad sui amorem alliceret, allectos denique sua gloria donaret! è quibus omnibus si vera sunt vt sunt, nemo non videt quod hæc nō indigna Deo, sed contrà plus quàm indignum, hominem, cuius causa tam admirabilia patrata sunt, nolle Diuini consilij magnitudinem admirari: hæc tria cum fusè, & singulatim Christi Domini ortum, vitam, tormenta, mortem, resurrectionem & cætera audisset obstupuit, & exclamans maiori se iam luce cælitus perfusum facile declarauit; ait enim stupendum omnino inter cætera Dei opera miraculum, & ipsius mundi creatione maius.

Denique cùm symbolum Apostolicum ei decurreretur, ventum est ad corporum in vitam reuocationem, in qua ipse quoque non parum institit, non quod arbitraretur Deo difficilius esse vitam reddere quàm dare, sed quod illi videretur, veram germanamque felicitatem in animorum functionibus sitam, nihil corporeæ permixtionis indigere. Sed cum audisset Diuina bonitate indignum, corpora laborum in virtutis exercitio societatem sortita, in nullam præmij partem venire, vel contrà voluptatum suauitate saginata, nullam pœnæ partem sustinere, Dei iustitiæ aduersari; hæc, inquam, & alia cùm audisset, tandem dedit veritati manus, & in cæteris deinde capitibus, facilem in obsequium

fidei

fidei captiuauit intellectum. Totus in nostram iam inclinabat religionem, sed vulgare polygamiæ malum, solenne inter primos quosque huius regni, voluntatem præpediebat, ne agnitam ab intellectu veritatem sequeretur; habebat enim supra legitimam vxorē, concubinam, & ex ea filiolum: à qua diuortium cum ægrè faceret aut ferret, aggressus est à Patribus impetrare vbi secum in hoc vnico legis nostræ capite conniuerent, neque vellent homines primo saltu in virtutis culmen exilire; his initijs minus rigidi essent, omnia paulatim deinde sublatum iri: Responsum ei, nihil hominibus in Diuinam legem esse potestatis, illius vnius auctoritati cedendum. repulsa isthæc tantum abfuit, vt eum à proposito abduceret vt etiam magis incitaret: nam ad Leonem Patribus inscijs se contulit, vt eius quem iam Christi sacris imbutum sciebat, sententiam audiret, qua in collocutione cum de hac ipsa repulsa quam passus fuerat, sermo incidisset, subiecit ille, ad magnam nostræ legis comendationem: In ea scilicet lege necessariò & plurimum sanctitatis, & veritatis esse, quæ in nullius hominis gratiam, quicquam de suo rigore remitteret. Cum igitur tandem dirupisset eius vincula dominus, totus posthac noster fuit, obicem sustulit, baptismū petijt ac impetrauit, cuius dies cum aduenisset, ipse Magistratuum, quos gesserat insignibus

amictus,qua pompa fieri potuit Christo renatus est,& à Leone susceptus Michaëlis Archangeli nomine huius Ecclesiæ tutelaris insignitus,ipse quoque magnum illius lumen futurus, magnopere Patres ac pusillum Neophytorum gregem recreauit. Magna fuit illius diei exultatio, sed Neophytus mox cæpit egregium sui seruoris specimen dare, primùm acceptam à Patribus effigiem exornandam sibi suscipiens, delegit locum ab arbitris domi remotum, inquo aram erexit illi similem,in qua Patres quotidie litabant,ornatum porro sacrum, siue qui ad aram, siue qui ad sacris oqerantem pertinet, elegantem omnino confecit, habebat enim pannos aliquot sericos purpurei coloris opere damasceno,munus Regium,dum gereret Magistratum; cuius generis munus à Rege acceptum solent in familia,monimentum amplitudinis conseruare; Verum ille visns sibi nihil habere maius quod cæli Domino ac Regi daret, quàm quod à Rege terreno accepisset, ex ijs pannis aram illius exornauit,effigiem verò ipsam Christi seruatoris ornauit ad exemplum Leonis, insigni theca inaurata, eamque in ara ipsa collocauit: ornatus causa fuit,quod domi suæ cuperet aliquando augustissimum Deo sacrificium offerri,insuper cum videret & Patres in maximis caloribus inter sacrificandum vti veste sacra grauiore, vnâ cum suo ornatu confici quoque

iussit

suffit è leuiori bysso ad æstiuos vsus.

Ita ille domi suæ suam in Deum voluntatem testabatur, sed foras etiam cum multorum vel approbatione vel fructu prodijt. nam cum adhuc Ethnicis erroribus teneretur, vt est natura beneficus, certum vnguentum suo sumptu in pauperes, qui eo vti vellent gratis ministrabat, in fano quodam, certo ad id curandum homine designato. in cuius distributione iubebatur, qui accipere vellet, ab inanibus dijs, exposcere sanitatem; Iam Neophytus pietatem ac misericordiam conseruauit, impietatem sustulit: accepit igitur à Patribus aliam imaginem, cui elegans elogium ascripsit in eam sententiam, quæ declararet illius hanc effigiã esse, à quo vno salutẽ ac cætera sperare oporteret. eam cũ imagine inscriptionem, deturbatis è solio iniquis & vanis occupatoribus idolis, proposuit, corporibus animisque salutari inuento, & publica mutatæ in melius religionis professione. Pleraque suopte ingenio ac sponte animi, Patribus inscijs instituit: solum hoc elogium quod erat longiusculum priusquam exponeret emendandum Patribus dedit, ac simul consilium suum aperuit, quæ res magno eos affecit solatio, cum sperarent his initijs meliora quotidie virtutis incrementa; nec spe sua frustrati sunt, nam vtrumque parentem propè decrepitos, in idola mirè propensos, eo tandem adduxit vt

Catechumeni iam essent, nec hos solum sed omnem propè viciniam quà verbo quà exemplo concusserat, permultis, neque ijs vulgaribus, ad sacra nostra aspirantibus.

Hoc erat nostrum in suburbano otio negotium; & licet semper aliquos Christo adiungendo, iam ad triginta numerus excreuisset, tamen id pro nostrorum cupiditate & gentis opportunitate, parum aut nihil videbatur, quoniam extra vrbis muros procul commorantes nemo prope nisi Michaëlis familiaris conueniebat: nec tamen nihil omnino factum. aduenit octo dierum itinere emenso, vnus ex infimis Magistratibus ijs, qui rei bellicæ præsunt, fidei nostræ capitibus perbene iam memoriæ commendatis, cum duobus filijs baptismum expetebat. Sed vnde illi rerũ nostrarum in tanto interuallo notitia? præerat in ora huius prouinciæ maritima arci cuidam, & eam oram cum classe contra Iaponios pyratas tuebatur Martinus Neophytus, qui Nanquini inter primos illius Ecclesiæ fuerat baptizatus, & paulatim per bellicos honorum gradus assurgens, iam præerat mille quingentis militibus; is sæpe in annalibus nostris nominatus, pergit vbicumque degit suæ virtutis vestigia relinquere; à quo hic, quem dixi, res nostras & Christianæ doctrinæ libello accepto, idolis flamma absumptis, imagine Christi saluatoris substituta, familiam quoque

quoque vniuersam erudijt, contigit sub idem tempus, eum ipsum Martinum Hanceanum deuenire, nam ad longè maiorē, saltu verius quàm passu, vocabtur dignitatem. Cum Patrem Cataneum, à quo fuerat olim sacro fonte ablutus, Hanceani reperisset, mirè lætatus est, deque subditi sui salute sollicitus, eum monuit Patres Hanceani degere, venit, baptizatus cum filijs, idem instructus est qua ratione Parentem iam octogenarium, si quid instaret periculi expiaret; abijt denique lætus in domum suam, multos in Dominicum gregem vt anno insequente dicetur allecturus.

Sed à Martino nondum abeo. Narrabat ea se dignitate, nescio quibus ex causis minimè contentum, vouisse virgini, si alio vspiam, etsi non ad maiorem dignitatem, honorum permutatione amandaretur; se eius precatoriam coronam millies decursurum, & mox velut voti cõpos factus persoluere pensum cæpit, vix quadragies hoc fecerat, cum ecce in maiorem audijt se dignitatem nominatum. Quod maximè consecutus est, re in arce bene gesta, qua ita sibi eius Prouinciæ Magistratus demeruerat, vt alio iam ante auocatum, passi non sint è sua Prouincia pedem efferre. Dignitate adita, ad suum munus abijt, sed primum Patres liberaliter bis donatos, quorum cum res omnes cognitas penitus habeat, non ignorabat inopiam, reliquit: sed

quoniam verebatur ne quod mittebat Patres remitterent, beneficentiam suam ita composuit vt semel Patres coëgerit, semel fefellerit, nam domo pedem efferens misit ad eos quod remittere per temporis angustias non possent, is quoque in hac noua dignitate scripsit, se non semel à Deo in præsentibus periculis ita adiutum, vt ex suis militibus nemo nesciret, se in vnius Dei cæli ac terræ moderatoris esse tutela, cuius potentiam omnes qui eius prius ne nomen quidem nouerant admirantur: maximè in atroci procella Diuina virtus enituit. Nam coniecta in fluctus sacra cerei agni particula, mare subito ventosque placauit, hos ille aliosque cæli fauores, Cruci, quam à Patribus acceperat, in qua inclusum erat Christi crucis frustulum attribuit. Nec diu illam tenuit dignitatem, nam qui dixit quicunque me glorificauerit, glorificabo eum; in Quiam Sinensis Prouincia Nanchiana Metropoli propè summa eum insigniuit dignitate: qua in vrbe cum sedem habeamus, sperandum est eius auctoritate atque exemplo non parum profectum iri.

Aliquot Menses in ea villa suburbana transegerant Patres, absque vlla spe sedis intra muros figendæ, intercisâ fructus amplioris spe angebantur, & habebant in mandatis, nisi ædes haberent, easque nostris Ministerijs accommodas, non morari: sed & illud videbatur durum,

à tam

à tam glorioſo incæpto reſilire: Iam ſex totos menſes Superioris hac de re reſponſum, quod pluribus vijs ſperabant, nullum apparebat, & locorum diſtantia & nunciorum perfidia. Acceſſit grauis omnium morbus, è quo etiam conualeſcentibus reliquis, tamen Patri Cataneo graues vtroque in genu dolores, in dies augebantur, quod malum omnino omne cum hoſpitibus commercium tollebat, neque enim ſedere poterat, niſi ſuſtentaret erectum altera in ſella genu, quod Sinica grauitas, quam violare in congreſſibus eſt nefas, omnino non fert; eius porro ſocius planè imperitus erat Sinici ſermonis. His igitur alijsque permultis iuſtiſſimisque de cauſis, re prius diu ac ſeriò in orationibus ac ſacrificijs Deo commendata, ſtatuerunt Nanquinum ſibi ad breue tempus repetendum interea, dum Pater Lazarus Cataneus conualeſceret & ſocius ad Superiorem Pequinum ſe conferret, eius rei ſtatũ, ordinem; ac neceſſaria ſubſidia petiturus. itaque hoc ſuum conſilium cum Michaële ſimul ac Leone communicant, qui licet acriter initio renitebantur, tamen vbi audierunt paucorum menſium moram, tandem acquieuerunt. Nanquinum igitur repetiere Patres, valetudinem curauit Pater Lazarus Cataneus, eius ſocius Pequinum petijt,

cum ſuperiore ſua negotia perfecit, reditum ne ab hyeme intercluderetur, feſtinans, Nanquinum cum hoc Reſponſo reuerſus eſt vt hybernos ibi menſes tranſigeret; Nanquini interim ineunte verè ſeipſum ad alia multa negotia adfuturum, Miſſionemque denuo ita inſtructurum, vt alienæ opis minimè indigerent; Interim dum Patres Nanquini moram faciunt, eam minimè ferentes duo Neophyti Doctores, certum hominem delegant, cum litteris, quibus Patres ita euocabat, vt dicerentſe iam ædes habere intra muros, de ſumptu verò minimè laborarent, omnia ſe liberaliter ſubminiſtraturos.

Atque hic finem facio, nam huius Miſſionis inſtauratio in annum inſequentem, quo contigit, ex more referenda, ſolum hoc ad extremum monebo, vt ex hac excurſione eaque tam ab omni neceſſario ſubſidio imparata, metiatur quisquis hæc legerit, quantum in hoc regno res Chriſtiana capere poſſet incrementum, niſi eorum, ſine quibus vita non ducitur, penuria operarios in meſſem immitti, iam albam maturamque, prohiberet; & ſanè luctu dignum eſt, tot in orbe Chriſtiano reperiri qui Chriſti patrimonium otioſi prodigunt, eorum neminem propè meminiſſe, vt aliquid ijs ſeponat vineæ Domini cultoribus,

qui

qui pondus diei & æſtus ferunt. Quod ſi noſtræ tenuitatis ignoratione contigit ſperamus fore vt ad catellos (neque enim pudet hoc nomine Euangelij proclamatores appellare) micæ quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum, tandem aliquando pertingant; quod qui fecerit, næ ille bene beneficentiam collocarit.

Residentia Nanciana.

IN Quiam Sinensis Prouinciæ metropoli, antiqua est nobis sedes; In hoc isto anno consederunt duo sacerdotes, P. Ioannes à Rocha, & P. Petrus Ribeirus, ambo Lusitani, horum comes est vnus frater noster; vniuersus huius domicilij status præ cæteris, agendi patiendique videtur mihi vices habere perpetuas; Nam hac in vrbe cum nostri minus quàm in alijs Magistratuum familiaritate fulciantur, multis patēt maleuolorum incursionibus. Rursum tam insignis est horum laborum fructus vt hæc Ecclesia reliquas numero & fortasse Religionis etiam studio feruoreque superet: qui tamen hic Christo nomen ascribunt ferè de plebe sunt, etsi non infima, pauci litterarum gradibus vel publicis muneribus insignes; quæ ipsa res proculdubio suspicionem auget, & annuas propè perturbationes parit, ac si res humano esset pede metienda, non satis constans ac stabilis videretur; sed quæ plures inter tot labores sibi filios parit Ecclesia, gloriari supra cæteras in hoc regno potest; quod propius ad nascentis Ecclesiæ formam, à communi parente, qui nouit, quid cuique magis expediat, educetur.

Incipiam igitur ab eo quod illi fuit hoc anno primum

primum simul ac pulcherrimũ absit enim gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV Christi. Eum cursum res Christiana tenebat, qui anno superiore comemoratus est, cum nec opinantibus densa ingruit procella: Magistratus, qui eam stationem, in qua est domus nostra, regendam accepit, nondũ satis notum, qua ex causa (quanquam suspicamur id profanorum sacerdotum maleuolentia, fulta Magistratuum quorudam fauore, contigisse) scripto publicatoque diplomate nostros proscribebat, eius diplomatis sententiam hic inseram eo consilio, vt eximant nonnullis eam fortasse opinionem, qua sibi persuadent nos hic ea quæ patimur, non ita dilucidè religionis causa pati. Scripta erat igitur in hunc modum; ego N. ad peruersas sectas profligandas & prouinciam expurgandam animum applicans, comperi Matthæum Ricium peregrinũ esse hominem, alios porrò nũc esse, qui eius nomen vsurpantes, nouũ dogma disseminant, qui ideo in hanc vrbem comigrarunt, & à cæli moderatore nomen accipiunt; deprehendi quoque huius dogmatis exercitationem litteratorum ordinem ac vulgus perturbare, cum hi aduenæ, prætextu suæ sectæ, se illorum Magistros efficiant, & continuo conuentus eorum, qui ad se adueniunt cogant. Nunc igitur, quoniam superiores Magistratus omnino peruersa omnia dogmata tolli velint, visumque fuerit

mini-

minime expedire, vt hæc noua lex, quæ ab vno cæli moderatore nomen habet, crescere permittatur. Quare ad componendam expurgandamque Prouinciam mandamus tibi N. vt ad ædes in quibus dicti peregrini homines commorantur, te conferas, iubeasque vicorum præfectis, vti quàm primum eos tota prouincia eijciant, quod cum fecerint, reddant me de re tota certiorem: Porrò si clam ausi fuerint inceptum persequi, eamque in rem vicorum præfecti consenserint, eos pro legibus, nihil indulgens seuerè multabo. hæc erat diplomatis sententia, è qua facile vt reor intelligitur, quo nomine nostri pellerentur. Cui demandata decreti publicatio, domum ad nos venit & Patres nihil opinantes repentina rei nouitate perculit: Itaque ad medendum tanto malo, animum conuertens die insequenti se diplomatis auctori sistere vnus è Patribus rationem redditurus parabat; sed vt admitteretur impetrare non potuit: libellus ergo comparatus, quo sese tuerentur, cui solum hoc ille subscripsit, se quod faceret, superiorum Magistratuum auctoritate facere, à quibus omnino decretum esset vti tota prouincia pellerentur, quòd quàm falsum esset rei exitus comprobauit.

In hoc tam aspero rerum statu solatio fuit insignis Neophytorum feruor, qui frequentes ad nos venire, opportuna pro se quisq; auxilia

sugge-

ſuggerere, orbitatem ſuam deplorare; vel quibus etiam animorum plus erat, Patribus ipſis eoſdem animos dare: ſed nec his contenti cum viderent propè omnes ad rem componendam aditus occluſos, magno numero in ædem ſacram conuenère, nixique genibus Deum obteſtari cæperunt, vt ne nouellos fætus educatoribus ſuis orbari ſineret, gloriæ nominis ſui intergentes rationem haberet, nec ſuis criminibus irritatus regnum ſuum abſe tolleret, daturus genti facienti fructus eius: quæ cum magna contentione pro ſe quiſque pro ſpiritus impetu poulaſſet, finita omnes oratione in hanc venère ſententiam; vt quoniam nulla ſpes ſupereſſet in auctore diplomatis emolliendo, ſuperiorum Magiſtratuum auctoritatem cauſante, ſimul vniuerſi ad pro Regem, qui toti Prouinciæ præeſt proficiſcerentur, expoſituri quàm iniuſtè Patres pellerentur, qui tam apertam docerent homines veritatem, omniumque ſalutem curaturi, per tot terræ, mariſque pericula huc aduenissent. Porro ſi quid eſſe periculi videretur, ne legis diuinæ promulgandæ nomine aliquid rerum nouarum molirentur, ſe ad vnum omnes, qui hæc ſacra ſuſcepiſſent nomina ſua daturos, ac ſe ſuiſque familijs delicti pænam omnem ſuſcepturos; erat hæc ſine dubio nobilis fidei profeſſio, amoriſque in Deum eiuſque ſeruos ſpecimen ſingulare, ſed quoniam Patribus alia

molliora

molliora prius tentanda remedia videbantur, prohibiti sunt id exequi quod parabant, prohiberi tamen minimè potuerunt, quin ad auctorē diplomatis se conferrent, magnaque libertate causam nostram agerent, nihil veriti ne in partem pœnæ venirent, qui se iam in eam sectam, vt aiebat ille, transisse fatebantur. Tenuit huius procellæ nimbus mensem vnum priusquam pristinam serenitatem cælestis fauor aperiret, quo tempore mirum est quanta domi curialiū, qui velut vultures ad cadauera sibi conuolare videbantur, esset perturbatio, verùm iniecto illis quod roderent, vt canes dimittebantur. Et hoc quoque iuuit ad reifamiliaris angustias magis magisque coarctandas: Sub idem tempus nondum bene confectâ re, Superior, vt initio dixi, cum socijs appulit, quod ad multa valuit, sed non parum ad reficiendas vtrumque ærarij domestici ruinas. Ad extremum, vt hanc rem contraham, amicorum quorundam opera, empta pretio ac largitione, sine qua nulla prope est apud Sinas, amicitia; res est ita composita, vt ijs intercessoribus auctor ille tam seuerus illius diplomatis, suam sententiam reuocaret, resq; nostras, quo prius loco fuerant, sineret intactas, qui si ab summis Magistratibus iussus fuisset facere quod fecit, sanè ille nullis cecisset postulationibus. Itaque totum deinde annum multa pax tenuit, nisi quod paucis post mensibus aliud pro-

pè ma-

pè maius malum exarserit. Nam ad fores palatij in quo totius Prouinciæ visitator per eos dies morabatur, incerto auctore scripta noctuque affixa schedula illuxit, cuius hæc erat sententia: degunt nunc in hac Prouincia nescio qui è magno occidente peregrini homines, qui sectam nouam, cæli Domini nomine, euulgant plebi imponentes, quod vbi audiuêre Neophyti nostri, mox ad locum, conuolant & palam claro die schedulam refigunt, nullusq; post hac de ea re sermo.

Veniamus nunc tandem ad ea quæ hi labores bona peperunt, ac primum reliquas sedes singulas vt dixi, numero eorum, qui se Christo adiunxerant, hoc quoque anno Ecclesia Nanciana superauit. Dedit enim decem supra centum, qui numerus in hac rerum perturbatione spem omniū, qui res nostras norunt superauit. Et quoniam siue cum Neophytis siue cnm ijs qui recens in Christi militiam adscripti sunt, multa contigerunt, siue Diuini fauoris, siue humani feruoris argumenta; ea hoc ordine persequar, vt primum ea quæ ad veteranos spectant, tum quę ad tyrones, commemorem.

Circa veteranos non est mei consilij ea repetere, quæ, quia perpetua, ideo quotannis repeti possent, sed solum ea, quæ aliquid habent peculiare dignumq; annalibus: Neophytus quidam, cū iam in Christi sacra transisset seruatoris effigiem, quæ ex more baptizatis à Patribus datur, domum

uit, magno pietatis ſtudio, quam accepit non retinet ſolum ſed auget innocentiam; ad quam Nepos eo tempore, quo vrbe pelli noſtros erat fama, veniens, ait mirari ſe quibus artibus faſcinata, inauditum neſcio quod peregrinorum hominũ Numen, Patrijs Dijs prætuliſſet; quod quidem numen ſimul cum ſequacibus publicè damnatum ad pænam poſtularetur. Itaque dum adhuc res eſſet integra, ſuis fortunis ac etiam vitæ fortaſſe conſuleret. His Martha reſpondit, ea ipſa diſcrimina ſe Chriſti cauſa magnæ felicitatis loco habituram, non ceſſit importunus iuuenis, ſed reijci ſua conſilia non ferens, impotenter nimis in eam inuehitur, cum autem æquè contumelias, vt mala conſilia reieciſſet, verbis verbera ad impudentiæ cumulum adiecit. Concurrêre vicini nec tulêre audaciam, cõprehenſum materteræ tradunt, vt illa ipſa pænam ab Nepote repeteret: ſed illuſtris Chriſti diſcipula iam Chriſtianam edocta patientiam aſſeruit, ſe iam dudum ad maiora comparatam, nihil his iniuriarum velut præludijs commoueri; ſi Nepos pænam commeruiſſet, vnum eſſe vindicem Deum, in cuius iuſtas manus, omnia reijci opporteat: Hoc tam ſapiens mulieris reſponſum pæne pro vaticinio haberi poteſt: nam illico iuuenis os impudens dolores maximi occuparunt, ipſæ quoque manus intumuêre, vt ex ipſa membrorum ad pænam e-

R lectio-

electione intelligeret,quod malum lueret: Intellexit tandē & facti pænitēs misit,qui veniam exoraret rogaretq; vt vltrices à se Numinis irati manus auerteret, Nec difficile illi fuit pænitentē recipere,quæ delinquentem tulerat, ipse quoq; Dominus maturata iuueni salute ostendit, pænæ habenas in manibus esse plectendi, quas cū voluerit adducat aut remittat; nescit enim Dominus punire,si nescit homo peccare.

Si quid minus tolerantiæ habuit qui sequitur, plus fortasse zeli præ se tulit. Is fuit Neophytus quidam Damianus nomine, qui cum amicum ad Euangelij lucem aspiciendam induxisset, à quatuor amici filijs iam adultis, qui, quod in parentem non sunt ausi, in rei auctorem exonerarant: quos ille, cùm sæpius Christianæ facilitatis exemplo, ad imitandum parentem in cassum alexisset, ne diutius modestia in rei Christianæ, cui detrahebant, iniuriam abuterentur,zelo correptus ita compescuit vt eos imposterum crimine,Deum iniuria,se molestia liberarit.

Nescio an difficilius quàm felicius fuerit alteri,cui nomen Hilarius, cum duobus fratribus suis certamen, quibus inuitis cum veritatem agnouisset, importunos eos habebat quotidianosque sollicitatores: alter peruersorum fratrū natu maior, alter sacrificulus ex officio haberi

sibi

ſibi fidem volebant: bimeſtris fuit hæc lucta, nam in morbum incidens Hilarius vitæ ſimul ac liti finem hilariter dedit; verum enimuero quam ſanus ſuſtinuerat, duplicatam æger luctam eluctatus eſt; nam vt alterum fratrum taceam, importunus Dæmonum miniſtellus, Magiſtri ſui more, ſciens quia breue tempus habet, magnam iram habens accurrit, & quà ſpe, quà metu, vt à Chriſti caſtris cum ſumma perfidia transfugeret hortabatur: Hilarius non hilari vultu monitorem excipiens, faceſſe inquit, neque poſt hac in conſpectum prodit, fruſtra mihi moleſtus es: abijt; ſed & Hilarius quoque noſter; in cælis laturus præmij quod in finem vſque decertantibus eſt promiſſum.

Nec hi ſolum qui renitentibus ventis maleuolorum, conſtantiæ remis nauigabant, in virtutis via proceſſerunt, credibile eſt eos, qui nullos habebant obſiſtentes, velis remiſque nauigaſſe: è multis aliquot virtutum exempla ſeligam. Neophyto cuidam filius natus erat, is gratiam Deo habiturus non parum ad concinnandas ſacelli noſtri Lampades vouit: Infantulus die octauo renatus in ſequenti, quam illi ad ſalutem Deus conſeruabat vitam amiſit, erat res pro Sinicis ingenijs aſpera, potiſſimum cum præter eum alium haberet nullum: vicit nihilominus gratiæ copia naturæ orbitatem, nam cum

R 2 ſibi

ſibi certo perſuaſiſſet ſe filium ibi habere, quo omnes tendimus, nullum faciebat Deo gratulandi finem: &,reliqui Neophyti re audita, domum frequentes ad eum gratulabundi conuenêre; hoc eo magis admirabile, quod apud Sinas,qui magnam ſuæ felicitatis partem in poſteris reponunt, eſt omnino paradoxum: Itaque viſus ille eſt ſibi aliquanto etiam magis voti reus,quod cumulatè perſoluit, & ſupra votũ grates addidit ei, qui nouit mortalium vota ſupra vota cõplere. Magnus eſt omnino horum Neophytorum in Diuino officio feruor: vir grauis,cum integros in æde noſtra ſacra,vel priuata, dies tereret,quanquam eos vel in oratione vel quærendis, audiendis exſcribendiſque memoriæ cauſa ijs, quæ de fidei Chriſtianæ capitibus audiebat, bene collocaret; admonitus eſt tamen à noſtris, vt quoniam quatuor haberet filios iam adultos, eoſque rebus noſtris non parum infenſos,nonnihil hoc ſuum pietatis ſtudium,pacis cauſa temperaret,potiſſimum,quod id ætatis, cùm ſummo mane per imbres ac niuem contentendo, anſam filijs daret prætextu pietatis, legis Diuinæ ſeueritatem carpendi,ſed reſpondit ille,ſe ſuam ſalutem in hac ætate curare,ſeque qui filios norat, arbitrari hoc ipſum facere,ad filios ab errore reuocandos: Idem aliàs cum ſacro ieiunij quadragenarij tempore corpus varijs modis maceraſſet, admonitus

quoque

quoque eſt à fratre noſtro, vt iam Paſchali lætitiæ nonnihil ac remiſſioni daret; verum ait cupere ſe, quoniam ipſe quoque Chriſtus peractis redemptionis noſtræ laboribus, alios quadraginta dies in hoc ærumnarum loco ſubſtiterat; cupere ſe inquam, nihil de incæpta ſemel aſperitate relaxare.

Sed quoniam de pænitentiæ exercitationibus incidit ſermo, non eſt omittendus mihi ſeptuagenarius quidam ſenex, qui annua poſtulatione contextum è funibus flagellum (diſciplinam vocat vſus) extorſit: aiebat enim ſibi qui tot annos inanium Deorum coluiſſet ſimulacra, temporis breuitatem quæ ſibi ſupereſſet, animi contentione compenſandam: Interim vero dum non impetrat, ipſe de ſe varijs artibus pænas ſumebat, ad extremum voti compos factus, cum lachrymis ſacrum flagellum accepit, quo non ſolum frequens ipſe vtebatur, ſed ne quo tempore vacaret, alios Neophytos hortabatur, vt eo viciſſim vterentur: Idem cum vxorem mors ſuſtuliſſet, cumq; à filia ſimul ac genero debitis officijs coleretur, indignus ſibi tot obſequijs viſus, euocatos admonuit, vt honorem illum vniuerſum in Deum Optimum maximum conferrent, hoc ſibi quàm maximè acceptum eſſe.

Quam hic ſenex propenſionem ad ſacrum flagellum, alij ad alias res ſacras præ ſe tulere,

amiserat alius senex precatorios globulos, quam ille negligentiam quatriduanis pœnis de se sumptis castigauit; Inde cum ad ædes nostras venisset, alios impetraturus, reperit Patres hospitum congressibus occupatos, itaque ad sacellum se contulit, & nixus genibus, nunc ad aram seruatoris, nunc ad Deiparæ rogabat, vti cor Patris emolliret, ne pro in curiæ pæna, repulsam pateretur; non paucas horas ea oratio tenuit dũ occupatione iam solutus Pater, concessit quod rogabatur; quod ille munus lachrymis gaudio obortis perfusus accepit. Non absimilis fuit vetula quædam, quæ cum pensilem icunculam, medaliam vocamus, imprudens amisisset, toto triduo cibo planè omni abstinuit, hac inedia extorquêre à Domino certa drachmam quam perdiderat, domum id temporis totam euerrit & prope euertit, cũ frustra fuisset, inediam protrahere vltra triduum statuit, verum admonitus Pater, misit qui substituto nouo sigillo, ieiunium simul solueret ac mærorem. Alij similes casus veriti, eas argenteis thecis claudunt: Nec hic religionis ardor sola Neophytorum corda occupauit, ab ijs in ipsos Ethnicos sæpe serpit, qui cum audiunt cruces, rosaria, medalias vim habere contra Dæmonia præsentissimam, nullum non lapidem mouent, quo aliquid horum assequantur: quod si minus succedit, clam ea surripiunt Neophytis, potissimum verò veneran-

nerandum IESV nomen litteris Nostratibus de more pereleganter expressum: quod Neophyti nostri portis suis præfigunt, velut fidei suæ publicam protestationem. Nec hic Ethnicorum subsistit feruor, sæpe votiuas in sacellũ nostrum cereos odoresque deportant, lustralem aquam suis morbis pharmacum adhibent, & vsque ad miraculi speciem, cum fructu. Ex ijs mulier quædam periculosa correpta febri, hausta lustrali aqua vomuit ore corrupti sanguinis velut globulos, momentoque conualuit: non desunt etiam Ethnici nonnulli, qui cũ expedire se polygamiæ compedibus durum putant, agnitam tamen veritatem rogant, vt liceat exterius profiteri, idola exurunt, Deum colunt, orationesque nostras percurrunt, eaque sibi ratione copiosiorem è cælo gratiæ vim trahunt, qua tandem aliquando permoti quod norunt ac volunt, possint.

Nec in hoc solum sese genere pietatis exercent; alienæ miseriæ qua possunt subueniunt, sed potissimum ægros tenuiores corrogata stipe, collatis pharmacis, omnique domestico obsequio iuuant, frequentes ad ægrum conueniunt, nixique genibus ad ægri lectum, vel in æde nostra salutem exorant, vel salutarem exitum Deo commendant: mortuos verò ad sepulturam procul ab vrbe & incommodo sæpe cælo comitantur,

hisque ac similibus virtutum exercitationibus sese Neophyti spectatos faciunt dum viuunt: sed illustre fuit quorundam in Religionis studium; solent Sinæ agrum aliquem suburbanum in familiæ sepulturam sibi comparare, Neophyti quidam, quod nollent gentilicios suo funeri ritus adhiberi, ab auito sepulcro excludebantur, sed maluerunt ipsi sibi suisque posteris proprium sepulcri locum coëmere, quàm bene actam vitam profanis inanium simulacrorum ritibus in funere maculare.

Plura de pluribus dici possent, sed his contentus ad ea quæ circa tyrones, dum in Christi militiam ascribuntur illustriora contigêre festino. Ethnicus quidam iam sesquiannum ita iacebat paralyticus, vt ad eam membrorum dissolutionem quotidianis quoque febribus vreretur; nullam in medicis, nullam in profanis ritibus spem salutis inueniebat, verum hæc tam molesta & grauis ægritudo non ad salutem animi solum, sed ad Dei gloriam immissa erat. Quadam nocte visus est sibi dormiens audire à nescio quo, se, si sacram epotaret aquam sanum & incolumen fore; ille nondum res nostras attigerat, nec aquæ lustralis vim, sed neque nomē audierat: habebat tamen è Neophytis amicum quendam, ex quo quærit, essetné apud Christianos alicuius aquæ, quam sacram vocent, vsus? Est, inquit ille, maximus, simul edocet, quo

euentu

euentu multi eam uſurparint malis ſuis ſalutarem; tum æger ei ſomnium narrat, rogans etiam atque etiam ne grauetur illius ad ſe vaſculũ adferre: Non abnuit Neophytus, ne moleſtia ægrum afficeret, dubitare tamen cæpit, faſné eſſet eam homini Ethnico vtendam dare? domum noſtram venit, rem narrat, dubium proponit; hanc occaſionem noſtri, ſalutis animi magis quàm corporis arripiunt: Itaque frater Noſter ad ægrum pergit, aſſerens tum aquam corpori fore ſalutarem, cum ille Deum, à quo vim illa ſumít agnoſceret: non fuit difficile iam propenſum impellere, Doctrinæ Chriſtianæ, quem ediſceret libellum accipit, tum aquam ſalutarem bibit, quæ illi, res mira! eo ipſo die febrem extinxit. Vnde iam melior fidei noſtræ capita memoriæ de more comendat, & quot paſſibus ad animi ſalutem, totidem ad corporis valitudinem procedit. Nam breui paralyſi vtcumque liber, titubans & claudicans in ſacellum noſtrum ad ſacratiorem baptiſmi fontem acceſſit. admirabile viſu erat, ipſo momento, quo ſacris aquis tinctus eſt, integram corporis cum animi ſalute conſecutum eſſe firmitatem; Quare impoſterũ non corpore minus quàm animo rectus Domini ſemitam in offenſo pede calcabat.

Non abſimilis in re ſimili medicus quidam iam nonagenarius, qui prius, Chriſto quàm nomen daret, dudũ ſpectris nocturnis iuxta diur-

nisque terrebatur. optabat ille ſcire quid ſibi vellent, nec in amicis aut coniectoribus inueniebat remedium; audijt tamen, neſcio ex quo, apud Chriſtianos eſſe ſimilium perturbationum leuamen, venit, audijt, credidit, liberatus eſt; cæpitque tanta animi contentione tarditatem compenſare, vt oſtenderet ſe hactenus meliorum ignoratione peccaſſe: Non ita multo poſt in ægritudinem incidit quam Patris vel Neophytorum obſequijs, cum homo id ætatis excuſſiſſet, ea vix bene leuatus ad ſacellum aduolat, Deo fuse grates Patribusque ac Neophytis magno animi ſenſu daturus.

Nondum à ſenibus abeo, mulier quædam ſeptuaginta totos annos mirè inanium rituum fallacijs deluſa, magnam fortunarum partem in coëmendis diplomatibus ſchedulisque, quæ in altera vita prodeſſent, abſumpſerat; (hanc fraudem inuexit ſacrificulorum cupiditas, qui mentita pietate, quos poſſunt loculos emungunt) vendunt enim ſchedulas quasdam ſigillis ſuis obſignatas, quibus aiunt nummos, quos in hac vita ipſi recipiunt, in altera ingenti cum fænore reſtitui: hæc igitur vetula diu miſerè deluſa, ad extremum veſtem ære multo coëmta totam ex his ſchedulis, Chirographis, ſigillisque contextam, qua mortuæ cadauer inuolueretur; hæc neſcio qua ratione de rebus noſtris audijt, & mox obedijt: nec eam à propoſito tres filij Ethnici, à

nici, à quibus id ætatis alebatur, auertere potuêre; consecuta est nescio vnde Christianæ doctrinæ libellum, eumque prius didicit, quàm cum nostris ageret; postmodum edocta, quæ non intellecta didicerat, baptismum expetijt, quem quo die consecuta est, eum solemni simulacrorum schedularumquè pyra, coram multis Neophytis ipsoque Patre illustrauit; Ex inde religionem falsam cum vera commutans, crucem in capillitio, eleganti opere contextam omnium in oculis pro capitis ornamento gestabat; & quoniam ex antiqua consuetudine solebat ad singula prope verba idola nominare, Ss. IESV atque Mariæ nomina continuo proferebat, idque quò poterat sensu pietatis.

Videntur mihi senes in suæ salutis centrum eo ferri maiore impetu, quo per ætatem propius absunt, hanc ob causam palmam virtutis ferunt, octoginta & sex annos cum vixisset quidam, audiebat iam Catechumenus ea, quæ ab ijs, qui renasci volunt sciri decet; intellecto inter orationem Dominicam explicandam, peti à Deo, vti nobis debita non secus atque nos ea debitoribus remittim⁹ remittantur; quod etsi probè caperet, domum tamen reuersus vt vel hac indulgentia peccatorum sibi relaxationem faciliorē redderet, schedulas quasdam exussit, quibus debitorū nomina continebantur, nec est paupertate deterritus, quin se non exigua debitorū sūma exueret. Neophyt⁹ quidā procul aberat à nobis,

idem

idem varijs distentus negotijs, rarius quam optabat festis diebus ad solitos conueniebat cætus, hoc vt compensaret, per eos dies ad solitas preces & quotidianas alias addebat multas, vt Missarum & cætuum tempus exęquaret; cohabitabant ei Ethnici aliquot, à quibus sæpe risu & sannis exceptus, tamen sibi constabat, ad extremum vicit constantia, nam ille vel vitæ exemplo, vel orandi assiduitate ita eos permouit, vt ipsi in eadem quoque sacra transierint: quod cum fecissent, Magistrum superare aggressi, totos dies domi nostræ diuinis rebus audiendis, Deoque obsecrando terebant; quo nomine ille antiquis irrisoribus non semel per iocum insultauit.

Hic, de quo dixi, mutis exempli cohortationibus Christi gregem auxit; de quibus autem mihi nunc est sermo, amplius aliquanto fecêre; par est Neophytorum coniugum, vni Caio, alteri Monicæ nomen est, Monicæ vterque parens ad id temporis, antiquis tenebatur erroribus, omnis ei cura erat in ijs Christo adiungendis, sed non erat id in promptu satis, quod alio in oppido apud filium Ethnicum, qui eos alebat, morarentur; tentare tamen statuit, ecquid posset: nam vnâ cum Marito ad Parentes pergit, res nostras opportunè insinuat monetque ne necessariæ educationis, quam à fratre acciperent, prætextu, eos à sua salute reuocaret; se vnâ cum

Marito

Marito,huc eo consilio venisse, vt eos domum suam abducerent,quamdiu vixerint lautè alendos: His alijsque cohortationibus euicit Monica parentes,domum suam adductos rebus diuinis imbuendas curat,& sacris nostris initiandos; non ita multò post, vterque in morbum incidit, quo in morbo cum à multis fatigarentur vti tandem agnoscerent se desertorum Deorum pænas luere,sibi tandem constiterunt, maximè auctore Monica, quæ non segnior fuit in conseruanda quàm paranda parentum salute sempiterna.

Fama legis Diuinæ non intra vrbis muros dumtaxat quotidie aliquos Christo accersit, sed etiam è Metropoli,in vicinas vrbes atque oppida excurrit: vicino ex oppido viri duo cum iam nostræ legis sanctitatem, solâ famâ cognitam amplexati essent,fidei Christianæ summam quę in eorum forte manus venerat, cum tota familia didicerunt, ac deinde vt perficerent quod cæperant, domum nostram bidui itinere contenderunt,eo consilio,vt in multos dies in vrbe diuersarentur: cupiebant res ita nouas ac sanctas non cursim audire,voti compotes facti,rogauerunt è nostris aliquem ad erudiendam initiandamque familiam vniuersam, qui cum eo concessisset,reperit domesticos omnes Christianæ quoque legis compendium memoriæ comendasse,præstolarique doctoris aduentum. iamq;

ad ba-

ad baptiſmum comparatis omnibus, inanium Deorum caterua ad rogum cogebatur; ſenſit id filius vnius ex ijs, iam adultus, qui vnus cæterorum exemplo minimè mouebatur, itaque Deorum ſuorum miſertus, quod ipſi à ſe non poterant, ipſe ab illis auertere parabat incendium; quot igitur potuit occultauit, verùm parens acriter multato filio, miſeros è latebris Deos eruit, & cæterorum fortunam ſubire fecit: Expurgata iam domo, ſalutari quoque ſeipſos fonte dederunt eluendos. Præter harum familiarum capita, nonnullæ erant mulieres, quæ idem optabant, ſed quoniam id à ſuis coniugibus minimè impetrárunt, ſubmiſſis imaginibus ac libellis doctæ ſunt, qua ratione baptiſmi vicem, concepto de peccatis dolore ſupplerent, Hac meſſe lætus Noſter redijt ad ſocios cum exultatione portans manipulos ſuos.

Reſiden-

Residentia Xauceana.

IN hac duo sacerdotes P. Gaspar Ferreira & P. Emanuel Dias ambo Lusitani resedêre, quibus totus annus abijt in patiendo: nam tametsi Neophyti culti sunt non sine fructu, tantum tamen in gentilium animos olim ortæ de nobis suspiciones, & Cantoniensium vani metus irrepsêre, vt cum nostris agere, ne dum Christi suscipere sacra, reformident: Itaque ne vnus hoc anno fidelium numerum auxit, ad quos tamen alliciendos non antiqua solum sed recenti Patrum industria inuitabantur; Nam natalitia celebritas aucta est composito pereleganter sacello domestico, cuius tectum sole, luna, stellisque auro micantibus laqueatum ipsius cæli splendorem effingebat: Non defuêre spectatores, sed neque admiratores, verum hæc in oculos, non altius penetrarunt, nemo fuit qui hoc spectaculo de discutienda errorum nocte laboraret. Sub idem ferè tempus ad hanc prouinciam lustrandam ex more visitator accessit, quo tempore vicinorum Magistratuum ac litteratorum magni solent esse concursus, ij frequentissimi ad ædes nostras ventitabant, sed nec hoc satis fuit ad eximendos popularium vanos metus, qui enim ventitabant è vicinis erant vrbibus & oppidis.

In mo-

In more poſitum eſt priuſquam ad luſtrandam vrbem aliquam Prouinciæ viſitator aduematiat, ab eo præmitti vnum aliquem è viciniaMagiſtratum, qui ſuo nomine omnia perluſtret, venturumque viſitatorem, ne planè nouus accedat, de omni re faciat certiorem. Ad hanc vrbem miſſus eſt vicinæ vrbis Gubernator, qui munere ſuo perfunctus, dum viſitatorem præſtolatur, ad ædes quoque noſtras viſitandas acceſſit, non tamen vt iudex ſed amicus, nam ſolitis ritibus perurbanè exhibitis, etiam non tenue pecuniarum munus, ipſe ſua manu obtulit, quæ in Magiſtratibus non eſt vſitata humanitas: pater ſuſcepit, quod reijci Magiſtratuum munificentiam inurbanum, neque in hoc congreſſu ſtetit humanitas, ſæpe litteris, ſæpe muneribus, ſæpe conuiuijs amicitia rebus poſtea noſtris multum profuturanoua, mque ſedem paritura confirmabatur, vt anno inſequenti referetur. Idem cum die quodam ab inferiore ſibique ſubdito Magiſtratu excipiendus eſſet conuiuio cum alijs tribus, qui vrbanas gerebant dignitates; atque intelligeret hoc epulum parari in vicino fano, cuius Miniſtri tanto dudum noſtros odio proſequuntur, miſit qui inuitatori nunciar, etſibi epulum apud idolorum Miniſtros non placere, habere ſe amicum quendam (Patrem nominat) non procul ab eo fano, gratum ſibi fore, ſi apud eum epulum inſtruatur: hoc eius artificium

cium fuit vt hac occaſione noſtros cum tribus illis vrbanis Magiſtratibus conciliaret. Dictum factum, in illo conuiuio, aſſidente cum conuiuis Patre, multa de noſtrarum eruditione, libris, lege; quæ vix ſine rubore audiri poſſent, commemorauit.

Alius quidam qui Xauceanam rempublicam inter primarios Magiſtratus gubernabat, tametſi Patribus non erat infenſus, hactenus tamen, neque ad ædes venerat, neque ſuis temporibus oblata ſibi à Noſtris munuſcula rependebat, vulgoque parum vrbanus & aliquando elatior habebatur: Is neſcio qua ex cauſa, cum aliquando domum noſtram veniſſet, inuſitatiori Patres humanitate tractauit, quam vel ab ingenio ipſius vel à dignitate ſperari licuiſſet. de lege noſtra illatus ſermo, (vt ſemper in omni congreſſu ſolet) eum mirè recreauit, ſed potiſſimum de vita æterna cum ſermo incidiſſet, nimiopere captus, ſupremo illam in cælo eoque immobili tranſigi, è noſtris aliquem ſecum in Patriam abducere cupiebat: Ea erat Quancianæ Prouinciæ Metropolis, quo nondum ſocietas noſtra penetrauit; quod ſi fieri potuiſſet, non exigua ſpes fuiſſet eum Chriſti ſacra ſuſcepturum, nam interim dum publica gerunt munera, potiſſimum extra vrbes regias, eſt perdifficile, quòd neque illi ad nos ſine nota ventitare, neque nos in eorum domibus cum eis colloqui,

nisi vbi iudicia exercent, coram innumeris curialibus, possumus; à quibus obseruari ea quæ dicunt aut faciunt & sæpe perperam explicari solent: sed hæc opportunitas vt aliæ quotidianæ, operariorum aliarumque rerum multarum inopia, elapsa est. hos Magistratuum fauores Deus optimus maximus pro eo quo hanc Ecclesiam amore prosequitur, laboribus rebusque aduersis temperauit. Et si Europæos delectabit felix rei Christianæ progressus; nos excitabunt, opprobria, carcer verbera, exilia. Incipiam ab eo quod fuit leuissimum.

Vicinum illud fanum cui ager à Magistratibus ereptus, extruendisque ædibus nostris assignatus, semper eius fani ministris stomachum mouit, & nouis incrementis antiqua nutriebantur odia: fano suo profani illi sacerdotes portâ nuper ingenti aperta, vicum eodem vtrinque erectis parietibus direxerunt in alterum è muris, horti nostri paries pertingebat, iuxta quem erat forte officina lignaria cuius tectum supra parietem nonnihil eminebat, eo tecto bonam fortunam sibi eripi superstitioso augurio arbitrati, obnixè, vt parieti æquaretur, laborabant, neque nostri renitebantur, ne leuibus ex causis iurgia concitarent, verum dum Nostri nonnihil cunctantur, eam moram, repulsam interpretantibus, ijsdem proculdubio auctoribus, litteratuli nonnulli, impotens ferè hominum genus,

genus, lapidationibus omnia diruebant, ad quos è Patribus vnus cum fratre nostro ac famulis accurrit sciscitaturus quid molirentur, ecquid vellent? cum in conspectum furentiũ ventum fuit, facta manu, pileo detracto pugnum in faciem ingerit aliquis ac multis insuper iniurijs afficiunt; quo perfecto milites gloriosi recessêre, iactantes etiam nostros omnes ab se trucidatos. Eam iniuriam tametsi nostri Magistratuum auctoritate, quorum fauor in manibus erat, vindicare potuissent, maluêre tamen ferre, quàm nouas turbas concitare. profani illi simulacrorum ministelli sibi metuentes, omni ope hoc à se factum remouebant, eius inuidiam in lapidatores illos reijcientes, sed satis constabat quo fonte cuncta manarent, neque nostra id admodum referebat, qui hæc non ab ipsis, sed ab ipso Deo permittente pateremur.

Inter eos labores quos in hac domo societas nostra tulit, numerari quoque debet mors vnius è nostris fratribus, quæ licet illi fuerit laborum finis, & quietis, vt speramus, initium, non parum tamen passi sumus ex eius morte detrimenti: Is Anthonius Leitam dicebatur, qui Macaënsi in oppido natus parentibus indigenis, sed Christianis, annos quindecim non amplius natus, ad hanc expeditionem venerat, in qua decennium totum prius

ſocietatem quàm impetraret, patribus ſe probauit, alios ſex in ſocietatė ita vixit, vt magnum moriens nobis ſui deſiderium reliquerit. Nam & litteris Sinicis iam probè imbutus, multum rem Chriſtianam in Catechiſtæ munere promouebat, & domeſtica virtute vitam religioſam cohoneſtabat; Erat inprimis paupertatis cultor egregius, nam & minutiſſima quæque ſtudioſè colligere & in vſus domeſticos ſolebat aſſeruare, & vt erat natura viuax & acer, nulli labori parcebat, ſeque ipſum ſemper aſperè tractabat, paucis vulgaribusque contentus: Cum his alijsque dotibus inſtructus, multa nobis de ſe per ætatem promitteret, hæreditario familiæ morbo, præmaturè correptus in phtyſin incidit, & ſenſim tabeſcere cæpit; adhibiti ſunt fruſtra medici, quibus ille ad nutum parebat, ab vno ſexaginta cauterijs aduſtus, nunquam refugit aut doloris ſenſum præ ſe tulit, inſignique tollerantia quà ægritudinis moleſtias, quà naturæ feruentioris impetus reprimebat: Ad extremum ingraueſcente iam morbo magnam concreti ſanguinis copiam ore vomuit; quare ad cælum patrium amandebatur, in Collegio Macaënſi vel ſalutem recuperaturus, vel in lætiſſimo Patrum fratrumque conuentu animam Deo daturus: ſed neutrum illi contigit: Nam cum in Cantonienſis Metropolis portum perueniſſet, exceptusq; fuiſſet à Luſitanis negotia-

toribus

toribus perhumanè, post biduum in eorum nauigio sanctissimè animam efflauit, decimo Iunij, sexta feria, ea ipsa hora qua Christus in cruce spiritum Patri reddidit. & notatũ est non sine admiratione ab omnibus, eum dum viueret mortuo similiorem fuisse, dum moreretur viuo: nam longa eum tabes cadaueris imagine deformarat; verum vbi animam efflauit, viuax ei color & hilaris vultus, quem sanus habuerat redijt, vt planè videretur ostendere nobis voluisse, se in vita mortem, in morte vitam reperisse. eius corpus in Collegium Macaënse delatum à nostris, imò etiam à scholaribus funebri pompa exceptum, in communi nostrorum sepultura conquiescit.

Hunc fratrem nostrum ægrum alius comitatus fuerat Dominicus Mendez, qui simul eius in itinere curam gereret, & alia nonnulla in ea Metropoli procuraret; Inter quæ negotium erat cuiusdam, qui nostrâ causâ in vinculis tenebatur; ante triennium ex hac ipsa domo cum litteris ad socios, in Macaënse Collegium missus, in reditu à custodibus loci, seuerissimè eos explorantibus, qui vltro citroque ad illud Lusitanorum oppidum commeant; vix enim credi potest, quam in aduenarum commercio Sinæ sint meticulosi atque suspicaces, interceptus cũ litteris, quæ Magistratibus redditæ & Sinico sermone transcriptæ omnem proditionis metũ

exemêre; & tamen pro Sinensium iudiciorum cunctatione nondum eripi è vinculis captiuus poterat;ad eius libertatem procurandam, frater ille noster inter cætera negotia missus, die quadam ad visendum in carcere captiuū eumq; pecuniolâ donandum se contulit, dumque eum hortatur,vt in sumptu sit parcus, à ludis abstineat,suamq; captiuitatem moderatè ferat, tum captiuus magno impetu in fratrem nostrum insilit; & vt valebat viribus solo afflictum occupatis faucibus præfocasset,nisi concurrentium turba præsidio fuisset. Ereptum manibus sibi, clamore insequitur valido: hunc eum esse à quo litteras ad Lusitanos accepisset, quarū causa iam tot años carcere attineretur. iniectæ à Magistratuum Ministris fratri nostrò manus, & euocato eo,qui carceri præest,iussus est ibi retineri, maximè quod apud eum Lusitanæ monetæ numismata aliquot, & litterarum, quas facile iam in frusta disserpserat, fragmenta reperta sunt: die insequenti ad Gubernatoris tribunal vinctus cum accusatore illo captiuo media vrbe deducitur, tertio demum die, cum bis auditus non fuisset,examinatur, & ad superiorem Magistratum (haì taō vocant) qui mari præest, & de causis externorum cognoscit, remittendus iudicatur. Ad id tribunal postera die deductus,iam catenis vinctus paucis

exami-

examinatur, nullaque lata ſententia, Sinenſium iudiciorum more, quod nemo reorum facile euadit, vterque fuſtuario vapulauit, quæ verberatio acerrima eſt, nam hæc ipſa quindecim non amplius ictuum, vix bimeſtri ſpatio curata eſt; hinc ad carcerem reducitur, defluentis è cruribus ſanguinis riuulis vrbis vicos cruentans, quo cum partim reptans, partim ab alijs ſubleuatus peruenit, nihilo ei mitior carnificina parabatur, nihilo benigniores enim ſunt hic Chirurgorum quàm lictorum manus; niſi nummis molliantur, pænam conſulto augent. frater verò noſter, cum primùm à cuſtodibus carceris comprehenſus, mox Luſitanis illis numiſmatibus ſpoliatus fuerat, Sinis externam pecuniam plusquam externos homines amantibus, nec ab ea tantum ſibi timentibus. Hinc igitur chirurgi, cum ſpes nulla affulgeret nummi, ſupra crudeliſſimam excarnificationem, qua vaſorum fictilium fragmentis, quibus pro nouaculis vtuntur, contuſam carnem in orbem exſecabant, fel etiam piſcis cuiusdam ad augendum dolorem curationemque proferendam, clam miſcuerunt. quàm autem generoſum & fortem ſe præbuerit noſter, vita ſanctiſſimè acta in eo carcere per totos octo menſes declarabit.

Fama quæ alterius mortem in itinere, alterius vincula in Xauceanam nuntiabat domum, grauiter noſtros permouit; mox igitur quàm celerrimè potuerunt misêre qui fratris noſtri inopiam ſubleuaret, & libertatem procuraret, illum tamen ego tantiſper dum curatur relinquo, ad eum poſt neceſſariam digreſſionem poſtea reuerſurus.

Miretur aliquis noſtros in aula tam inſolitis fauoribus cultos, in hac Prouincia Cantonienſi, nullam impetrare poſſe vltro citroque cōmeandi libertatem: Id vnde oriatur è ſequenti narratione conſtabit; vbi à ſocijs & ſuperiore Pequini auditum eſt fratrem illum noſtrum in vinculis teneri, in omnes illi ſe partes verſabant, vt aliquod tanto malo remedium inuenirent: at cum auxiliū tegi oporteret, tanto difficiliùs parabatur. Et quod à nemine petere poteramus, ſperare etiam non potuimus. Et ſi Paulus noſter hîc aliquid opis poſſet adferre, tamen omittere quàm præſtare conſultius fuit; ne hanc Eccleſiæ ſurgentis columnam, ſuo quo nunc eſt loco, cum tam certis huius ædificij ruinis moueremus. cum igitur diu multumque re Domino cōmendata, omnia circumſpexiſſent, viſi ſunt ſibi tandem aptiſſimam viam reperiſſe; agebatur tum de faſtis Sinenſibus emendandis, deque lunæ defectionibus ad amuſſim prædicendis; ad eam rem attinebat plurimum Sinenſium

nensium ciuitatum situs in latum ac longum Mathematicè definire,eo prætextu posse vnũ è nostris auctoritate publica Cantoniensem Metropolim petere,re autem vera vt aliquam liberandi nostri fratris iniret rationem, res proposita est vniuersim ijs Magistratibus ad quos pertinebat,omniumque votis comprobata, quamdiu de Cantoniensi Prouincia nullus sermo, cùm verò ineundo itineri litteræ ab rituum prçside postulantur,ipse petitionem penitus repudiauit.Audiui inquit hos homines Macaënsium aduenarum ciues esse, nunquid id agitur vt eo se conferant & cum ijs agant?Haud sino,certam ea res mihi perniciem accerseret. territus scilicet fuit recenti Colai exemplo, res sic acta fuit: ad Regulum quendam conterminum misit vnus ex ijs Magistratibus supremis, quos Colaos vocant, certum hominem, qnid expectas? in eum libellos accusatorios pluere diceres, vix ceruices suas, à ferro tutatus est, abdicatus est, priuatus est, Itaque nostri siluere,non enim hoc loci quicquam valet ratio vel fides; hoc Sinis decretum est; cum aduenis extra Regni limites etiam optimis,& in optima caussa, nihil comũne esto. hocquia apud alias gentes inusitatum, vix satis alibi intelligitur aut creditur; hæc igitur causa est cur tametsi res nostræ in Regia eo sint loco, vt omnium superet expectationem, qui quidem huius regni statũ norint, & magni

S 5 omnes

omnes vno propè consensu nostros foueant, colant, venerentur: si tamen quippiam nobis esse cum Macaënsibus commercij publicè contra nos probatum fuerit, vno impetu ruent vniuersa, Regisque ac Magistratuum gratia excidemus, tanti est apud Sinas tantula cum aduenis extra regni fines constitutis commercij suspicio. Et hæc quidem his adhuc temporibus ita se habent, donec dominus suspicionum tenebras veritatis suæ luce è Sinarum animis excusserit: si porro in alias prouincias ire placuisset, publicis litteris ac sumptu, nullo negotio id nostri impetrassent, sed quoniam fratri nostro subsidium ferre, nihilque aliud Patres spectabant, à postulatione destitère; neque enim attinebat nostrorum alia ex causa imminuere paucitatem.

Fratrem nostrum in vinculis suis reuisamus, Maris ille quem dixi Præfectus, verberati causam ad Vrbanum tribunal remiserat, eaque demandata fuerat quarto primarij Gubernatoris Collegæ; quem contigit per eos ferè menses alio forensi negotio distentum vrbe ab esse, quæ res causæ cognitionem morabatur. Interim quæ bonus frater in carcere vel egerit vel passus fuerit omitti nullo modo debent: Carcer quo tenebatur tametsi non erat asperrimus, (nam neque compedes neque ma-

nicas

nicas gestabat, quod semper eius causa leuis habeteretur,) non defuit tamen, quod ibi pateretur: mos est cùm recens aliquis carceri mancipatur tradi eum senioribus concaptiuis tribus, qui eius curám gerant, qui excubent, qui instruant: hi tres tyronis nostri vnius, Furiæ rectius quàm Magistri, appellandi, cum fratrem nostrum in suam tutelam recepissent, ita ieiunijs macerarunt, vt cibum ei non vt viueret, sed ne moreretur dispensarent: Interim enim dum necessarium fratri subsidium è Xauceana domo, quæ abest à Metropoli aduerso flumine dies minimum duodecim, submitteretur, nemini licebat nisi harpyis illis, fratris nostri mensam curare, qui vt à suis tyronibus largitionẽ extorqueant, non nisi pacta pecunia donati, eos sinunt cæterorum in captiuitate frui libertate. Qui carceri præerat, Mahometanus & genere & secta erat. Vbi igitur audiuit ex accusatore captiuo fratrem nostrum Christianum, & magni occidentis sacerdotum discipulum esse, hinc pro eo, quo rés nostras odio prosequuntur, eum parum benignè excepit, & parum abfuit, quin lacerum vt erat à recenti supplicio, denuo verberaret: verum vbi audiuit eum de Deo totius vniuersi conditore, deque alijs legis nostræ capitibus, tam appositè disputare, præbuit se paulo mitiorem, venerationem enim apud Sinas mox parit

littera-

litterarum ac virtutis opinio. Non eadem fuit concaptiuorum, quæ præfecti carceris humanitas; nam ea fæx, vt est fere desperatè perdita, eademque otiosa, nullum omittit iniuriæ genus, quod exequi quidem possint: sæpe eum pugnis, sæpe calcibus impetebant, nam verborum iacula quid attinet numerare; idque eo magis quo hilari eum omnia vultu verbisque benignis excipere aduertebant: nihil proderat apud impios eosque sceleratos, virtutis, quam non nouerant, vis, quæ efferata etiam corda solet edomare: sed hæc initio, nam denique apud plerosque suum virtus tenebat locum, & quam initio non assequebantur, postea cæpêre mansuetudinem admirari. non mediocriter fratrem nostrum iuuabat in oratione assiduitas, in qua magnam diei, magnam noctis partem conterebat; quod vt faceret aliquanto quietius, pretio sibi alterius captiui stationem nonnihil comodiorem comparatat; paupertatem egregiè coluit, nam sibi suis ipse manibus orizam coquebat, & famulũ quem vna secum retinuerat, culpa simul & vinculis liberarat; nec vnquam adduci potuit, vt alienis manibus vteretur, etsi non deerant, qui exiguo & propè nullo pretio id præstarent; nudis pedibus, nudo capite, in attrita lacernula incedebat: Ita erat parcus & tam non delicatus, vt si quando aliquem sale conditum pisciculum ad siccam orizam adiungeret, tum sibi epulari videretur.

deretur. accidit die quadam, quæ Ecclesiastici ieiunij lege tenebatur, omni eum commeatu numisque destitui, nec esse eo in loco, qui charitatem nescit, quenquam à quo posset sperare subsidium, bonus frater mirè lætus, se ad hunc pietatis apicē peruenisse, orationi se dedit, quam de Diuina prouidentia instituebat, in ea cum solatij Diuini plenus, aliquot horas consumpsisset iam factus erat cibi immemor; & ecce, ea fere hora quæ refectioni destinatur, admonitus est, missum è Xauceana domo aduenisse commeatum, gratijs igitur Deo actis, eo die recentes aliquot pisciculos in obsonium præparauit. frequentes ad superiorem & ad socios reliquos & ad fratres etiam & scholares nostros litteras dabat, quæ sine dubio annalibus dignæ erant: Sed eas ad socios Macaënses missas, ego qui cum hæc scriberem Nanquini agebam, habere non potui, quanquam audio ex ijs nonnullas iam in Europam nauigare; summa earum capita attingam: In primis dicebat se dudum à Domino carcerem & vincula petijsse, quare non solum à Patribus non petebat, vti liberationem sui procurarent, sed ne ab ipso quidem Deo id postulare audebat, ne ab eo inter se pugnantia petijsse videretur. Nihil sibi aiebat in his carceris molestijs esse molestiùs, quàm eam quo nos sciebat sua caussa affici molestiam, quoniam ipse sibi multos añōs in ijs vinculis promittebat, multa quæ-

rebat

rebat quæ vel ad se vel ad proximos pertinebant: liceretné sibi edulia idolis oblata attingere? in lucernæ sumptum, quæ simul idolis, simul toti carceri prælucebat, conuenire? de regulis, quarum eo in loco fuit obseruantissimus multa quærebat; exercitia orationis ac discutiendæ conscientiæ nunquam intermisit, nihil secum volebat dispensari, scire solum quibus legibus teneretur, sibi certum esse, ne morte quidem proposita latum, vel à regulis vel à superiorum voluntate, vnguem recedere: quærebat quid sibi & quatenus circa eluendos baptismo liceret? Conscientiam vniuersam suo superiori quoties ei per litteras licebat, aperuit, querebaturque id infrequentius sibi licere, quàm optaret: Itaque asserebat animum suum siluescere, in eo feras grassari, opus fore si forte liberaretur, vt denuo in tyrocinij incude recudatur, & tamen metuebat vt liber non is esset, qui captiuus. nullus finis erit si omnia commemorem, nunquam carcer ille talem viserat captiuum, nunquam hæc exempla virtutis aspexerat: Ad extremum è carcere liberatur, verùm id anni proximè insequentis tempori debetur, de quo suo loco.

Nondum tamẽ his iacturis, aut verius lucris, huius anni res clausæ sunt, nam ne fratres nostri sibi soli gratularentur, Patres quoque in laborũ partem sunt vocati, extremis propè huius anni diebus,

diebus, duo sacerdotes, qui è Collegio Macaënsi subsidio nobis veniebant, à custodibus itidem deprehensi, venire prohibiti sunt, ea res contigit in hunc modum. Notissimum est Sinas externũ neminem in interiora regni admittere, qua ex causa in extremis regni Prouincijs, potissimum vbi cum externis miscent cōmercia; quamplurimæ sunt custodiæ, nõ in telonijs solùm ac pōtibus, per quos necessarius est transitus, sed per ipsa quoq; flumina militaribus nauigijs distributæ; Externi tamen si semel in regni interiora penetrarunt, hinc inde cōmeare nullo renitente possunt, cuius rei causa est quod ad interiorum Prouinciarũ Magistratus nihil attineat, de ea re inquirere, nec vllum ex huiusmodi aduenarum ingressu adeant dignitatum suarum periculum, quin potius si abire regno vellēt prohiberentur, cũ par sit crimē è regno aduenā egredi, & absq; regia facultate ingredi: hinc fit vt nostri non minimam in egressu difficultatem experiantur, vbi semel ingressi sunt nullam in commorando molestiam patiantur. ingressi porro hactenus fere sunt ad hunc modum: Lusitani Negotiatores qui oppidum Macaënse in extrema Prouinciæ Cantoniensis ora sibi olim ab Sinis commerciorum causa assignatum incolunt, & qui ex India quot annis eò appellunt, bis fere ad Cantoniensis prouinciæ Metropolim (quæ non Quantum

vt vulgo creditur, ſed Quam ceu, ab Sinis appellatur, nam Quantum Prouinciæ totius nomen eſt) commeant negotiationis ſuæ cauſâ, ibi in ipſo portu in Nauigijs per noctant, interdiu per vrbem vagari, ſuaque cum Sinis miſcere commercia permittuntur: cum ijs negotiatoribus ferè vnus è noſtris ſacerdos ad eorum rem ſacram procurandam per eos dies adiungitur, nam in quadam fani parte, quod eſt in exigua Inſulâ, medio in flumine ſitum, ſacra facere & ſuos conuentus habere conceditur: Eo prætextu ſemper aliqui è noſtris in hunc portum commeabant; vbi eos cum Xauceano ferè Nauigio vnus è fratribus noſtris præſtolatus, furtim Luſitanorum Nauigio ereptos, in Xauceanum ad hanc reſidentiam, quæ prima ingreſſis occurrit, deuehebat. Inde in interiores Prouincias facile tranſmittebantur: hoc igitur anno è Macaënſi collegio, Patres, vt dixi, duo, in huius Miſſionis ſubſidium mittebantur, Alter Pater Iulius Alenis Italus, alter Petrus Spira Belga, præſtolabatur eos iam dies nō paucos, vnus è fratribus noſtris cum nauigio Xauceano, qui vbi aduenisse audiuit Luſitanorum onerariam, ad Patres ſe contulit, de itineris ratione deliberaturus; cum ijs Patribus, venerat alius Pater Ioannes Rodericus, qui pro ſua prudentia rem totam moderatus, ſtatuit cum fratre noſtro dierum aliquot moram interponendam, nam onerariæ Nauarchus rem

odora-

odoratus videbatur; vt igitur res tota ſecretius peragerctur, ad eludendum eum Nauarchum (tametſi nos ipſe luſit) cum Magiſtratuum facultate, ex oneraria in ſcapham tranſiêre eo prætextu, vt ſua litterarum & religionis exercitia liberius à Negotiatorum tumultu ſemoti peragerent, re autem vera, vt Patrum diſceſſum nemo ſentiret. Interim Nauarchus hanc lucri occaſionem minime negligendam ratus, cum vno è militaribus nauigijs quæ in hoc flumine excubabant, paciſcitur, ſe ſi viginti aureos, prædæ partem rependerent, Patres traditurum: Ex ſcapha per ſummam diſſimulationem Patres nullo vt arbitrabantur aduertente, in Nanceanum nauigium tranſiêre, ſed onerariæ Nauarchus adhibitis exploratoribus omnia rimabatur, à quo deinde milites moniti, noctu Patres in nauigium ſuum ingreſſi, cultu iam Sinenſi induti, vix ſe capiebant præ gaudio, cum ſe viderent voti iam compotes factos: atqui poſtridie priuſquam illuxiſſet, iter arripientibus, & iam ad quatuor fere leucas progreſſis, ecce à tergo imminet militare nauigium, quod ſumma remigum contentione præeuntes aſſequi laborabat, nec difficile fuit; cum propius acceſsêre horrendis clamoribus Patrum Nauarchum increpantes, ſubſiſtere coegerunt, ſucclamantes velle ſe inueſti-

gare numquid vetitarum mercium eueherent? Ingressi nauigium mox sciscitantur vbi nam essent duo illi Patres externi, qui ementito habitu, in regni interiora penetrare meditarentur? quos vbi conspexêre, sibi mutuo gratulantes inuentam à se prædam, exultabant. Incidit hoc in diem Beati Thomæ Apostoli sacrum, cuius fauore sine dubio factum, vt hæc res minus infeliciter cederet quàm sperabatur, neque ex ea, mala quæ oriri poterant, nascerentur; Hi enim custodes præ publica te suam magis tractabant, largitionemque exigebant. perculit ea res nostros, vt par erat, non tam de se solicitos, quàm de tota missione, Adhæc nauigabant cum Patribus quatuor pueri, qui ad hanc missionem vetere illius instituto veniebant, eo consilio, vt ab illa iam ætate Sinenses libros & Christianam pietatem edocti, si se ipsos Patribus egregiè probarent, in societatem nostram pòst aggregarentur, ij, tametsi annorum non amplius essent duodecim aut tredecim, non cecidêre animis, sed fuit ex ijs natu minimus qui diceret se vnà cum Patribus mori velle; frater noster tentare cæpit ecquid posset oblata largitione componere, sed quoniam in pretio admodum discrepabant, nihil concludebatur. Ergo visum est Patribus omnino necessarium P. Ioannem Rodericum,

à quo

à quo pridie discesserant admonere. Nec abnuêre milites in quorum erant potestate, qui Lusitanorum interpretem euocari volebant; ad eam tamen rem vnum è scholaribus nostris, qui fratris nostri erat comes, amandare noluerunt: breuem schedulam vnus è famulis tulit ad Lusitanos, qui iam non procul aberant. Pater Ioannes Rodericus, amicos duos negotiatores rogauit vti vna cum interprete Patribus subuenire ne grauarentur, nec id grauatè prestitêre, cum consulto Pater ei se negotio tractando rectius eximeret. milites illi sanè gloriosi vbi aduenientes duos Lusitanos procul conspexêre, metu consternati Patrum nauigium in tutiorem locum deducere nitebantur, sed sunt à Fratre nostro prohibiti, nec est dubium fugam arrepturos, si strictum aliquem gladium conspexissent; quoniam autem nondum sciebant Lusitani Magistratuumné an sua priuatim id auctoritate tentarent, maluêre vim continere ne sua commercia perturbarent, maioresque turbas concitarent. Itaque post multa vltro citroque agitata demum de pretio conuenêre, quod fuit aureorum ferè centum: quod cum factum est, Patres Sinicam vestem exuti suamque denuo induti, scapham illam suam à socio excepti, magno cum doloris sensu repetiuère: Die insequenti, venit ad Lusitanorum

onerariam, nescio quis vigiliarum præfectus, qui vt aliquam iudicij formam præ se ferret (nam illi non minus quàm nostri ne res ad superiores Magistratus deferretur formidabant) Patrum Nomina, vultumque delineari iussit, ne fortè iterum penetrare tentarent, sed hæc perfunctoriè fiebant, certum enim est id Magistratibus minimè innotuisse; quod Diuina proculdubio prouidentia factum est; nam ea res vniuersam missionem in apertum discrimen erat adductura: quæ Dei prouidentia non in hoc solum eluxit, sed etiam quod ij nebulones pecuniarum subsidium, quod ad singulas sedes Patres secum vehebant non sensêre, quod si sensissent præterquam quod in tantis rei familiaris angustijs, hoc vnicum erat præsidium, idque mutuo acceptum, ij opimiore præda irritati, quam eripere nemo potuisset, in nostrorum posthac ingressum auidius inhiassent: Patres iam in tutum cum pueris illis recepti, nauarchũ quoque liberarunt, & fratrem nostrum cum socio scholari ac pecuniario domiciliorum subsidio, in Xauceanam sedem qua celerrimè possent & occultissime se reciperent mandarunt, & saltem necessariam Patrum sustentationem in tuto collocarent. quo perfecto rediret ad Patres puerosque denuo, cum nihil esset suspicionis, abducendos, fecit omnia vt iussus

ſus erat non cautè minus quàm animosè, ſed cum rediјt Luſitanis negotiatoribus viſum eſt periculoſum, ſi fortè in reditu Patres deeſſe numero, cuius aliquando ratio initur, Magiſtratus deprehenderent: Id verebantur, quoniam nondum certo conſtabat eam rem ad Magiſtratus minime perueniſſe, quod ſi certum fuiſſet, Patres nullo negotio ad ſuam ſtationem penetraſſent, ne tamen vanus eſſet fratris noſtri reditus quatuor illos puerulos, Luſitanorum Nauigio furtim ereptos, ſecum abduxit qui deinde in varia domicilia diſtributi, ſua Sinica ſtudia inchoarunt; Patres verò iam deplorata profectione primo quoque tempore, quo ſine periculo fieri potuit Collegium Macaënſe repetiuêre, vbi accenſis è dilatione votis, ingreſſum ſuum præſtolantur, quem ſperamus facilem fore nec diuturnam moram, imo quo ægrè Dæmoni faciamus, forte pro duobus quatuor duplicato fœnore recipiemus: hunc finem habuit hæc tam periculoſa captiuitas, in qua Dominus vt ſuum ſeruet inſtitutum ita ſuos affligi permiſit, vt ſimul ſemper oſtenderet quis ille ſit, cuius potenti manu liberentur, vtque hoc tecti præſidio nullum in ſua cauſa periculum adire reformident.

Hic quoque finem facio huius anni rebus geſtis, quas Dominus mira varietate contexuit, vt qui

vt qui Cruces optant eas apud Sinas inueniri non nesciant; sed simul sciant eas esse fructuosas; quæ duo sine dubio generosos cupidosque Diuini honoris athletas ad auxiliarem manum nobiscum per tot maria conferendam prouocabunt. nos à R. P. tua preces & sacrificia ac simul vniuersæ societatis, ad ea, quæ nobis tam ardua Dominus perficienda tradidit, postulamus. Nanquini Augusto Mense, Anno salutis 1612.

Ex mandato Superioris.

Indignus P. V. filius Nicolaus Trigautius.

FINIS.